

**T.C
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HÜSEYİN CELAL YARDIMCI VE DEMOKRAT PARTİ

**SİNAN GİDER
13701006**

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. TURHAN ADA**

**İSTANBUL
2016**

T.C
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HÜSEYİN CELAL YARDIMCI VE DEMOKRAT PARTİ

SİNAN GİDER
13701006

Tezin Enstitüye Veriliş Tarihi:
Tezin Savunulduğu Tarih:

Tez oy birliği / Oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Ünvan Ad Soyad

İmza

Tez Danışmanı:

Jüri Üyeleri:

İSTANBUL
Ağustos, 2016

Öz

HÜSEYİN CELAL YARDIMCI VE DEMOKRAT PARTİ

Sinan Gider

Ağustos, 2016

Bu yüksek lisans tez çalışmasında, Cumhuriyet döneminin önemli şahsiyetlerinden biri olan Hüseyin Celal Yardımcı'nın hayatı ele alınmıştır. Celal Yardımcı, Demokrat Parti'nin ve Türk siyasi hareketinin önde gelen siyasetçilerinden biri olmasına rağmen şimdiye kadar hakkında herhangi bir eserin yazılmamış olması, bu çalışmayı gerekli kılmıştır. Tez kapsamında, Celal Yardımcı'nın hayatının yanı sıra, genç Cumhuriyet kuşağının yetişme şartlarından, Demokrat Parti'nin geçirdiği siyasi ve sosyal evreler incelenmiştir. Celal Yardımcı, Ağrı Doğu Beyazıt'ın köklü ve önde gelen ailelerinden biri olan Ensari ailesine mensup olup, Hacı Celal Efendi'nin oğludur. Mensubu olduğu Ensari ailesi, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yörenin yönetiminde etkin rol oynamış, ailenin sahip olduğu bu özellik Celal Yardımcı'nın yaşamı üzerinde belirleyici rol olmuştur. Nitekim çocuk yaşta daha iyi bir eğitim almak için Doğu Beyazıt'tan ayrılarak İstanbul'a giden Celal Yardımcı İstanbul Erkek Lisesi'ne kaydolmuş, pek çok zorluğa rağmen buradan başarılı bir şekilde mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girmeye hak kazanmıştır. Burada hem eğitimine devam etmiş hem de maddi ihtiyaçlarını karşılayacak işlerde bulunmuştur. İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun olan Celal Yardımcı, İstanbul Barosuna kaydolmuş ve küçük davalara bakarak mesleki hayatını devam ettirmiştir. Mesleğinde çalışkan ve azimli bir profil çizen Celal Yardımcı, kısa sürede mesleğinin zirvesine çıkacak davalara bakmaya başlamış ve ülkenin tanınmış bir avukatı haline gelmiştir. Büyük davaların aranan avukatı haline gelen Celal Yardımcı, bu sayede dönemin önemli siyasi simalarıyla da tanışma fırsatı bulmuş ve onlarla aynı siyasi mecralarda yer almaya başlamıştır. Dönemin önemli siyasi simalarından olan Celal Bayar ve Adnan Menderes ile yakın ilişkiler kurmuş ve bunun sonucunda 1950'de milletvekili seçilerek siyasi hayatına başlamıştır. DP iktidarı döneminde Devlet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Adalet Bakanlıkları görevinde bulunan Celal Yardımcı, DP'nin çekirdek kadrosunun içinde yer almamasına rağmen kısa süre içerisinde partinin önemli karar alıcıları arasında yer almıştır. Bakanlık dönemindeki faaliyetlerinden dolayı 27 Mayıs 1960 darbesiyle Yassıada'da yargılanmış ve müebbet hapse mahkum edilmiştir. 5 yıla yakın hapis hayatı yaşayan Celal Yardımcı, 1965 yılında sağlık sorunlarından dolayı tahliye edilmiştir. Siyasi yasağından dolayı aktif siyasete katılmayan Celal Yardımcı, bundan sonra bir yandan köşe yazarlığı yaparken, bir yandan da DP'lilerin siyasi aflarını kazanmaları için mücadele etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Celal Yardımcı, Ensari, Osmanlı Devleti, Demokrat Parti, Yassıada.

ABSTRACT

HÜSEYİN CELAL YARDIMCI AND DEMOCRATIC PARTY

Sinan Gider

August, 2016

In this master thesis, Hüseyin Celal Yardımcı's life is discussed, which is one of the major figures in the republican period. Although he is being one of the important politicians of the Democratic Party and the Turkish political movements, nobody has not written any books about him ,that's why it has made this work necessary. In this thesis, as well as life of Celal Yardımcı, also about the republic's young generation growing conditions and political and social stages of the Democratic Party had been investigated. Celal Yardımcı is son of Hacı Celal Efendi, he is coming from one of the oldest and biggest family which is member of Ensari family in Ağrı, Doğu Beyazıt. Ensari as members of his family have played a effective role in the management of the region in the late Ottoman period, that feature which his family had, owed a decisive role on the life of Celal Yardımcı. Thus, at a young age, Celal Yardımcı left Doğu Beyazıt and moved to İstanbul for a better education and enrolled İstanbul Erkek Lisesi, in spite of many difficulties, he entitled to enter the Istanbul University Law School after graduating from here successfully. Beside of his education he worked in many jobs to meet his financial needs. After graduation from İstanbul University, he enrolled to Baro (organization which authorizes lawyers and oversees the law profession) of İstanbul, has continued his professional life with looking at small cases. Celal Yardımcı draw a perseverance and harworking profile on his profession and after in a short time he began to look at the cases which will carry him to highest place in his profession and he became one of the famous lawyers in the country. Celal Yardımcı become sought counsel of the great cases, so he found the opportunity to meet with important political figures of the period and began to take part in the same political channels with them. He got close relationships with Celal Bayar and Adnan Menderes which they are major political figures of the period and he elected as deputy from the elections in 1950 and began his politician life as result of it. During management of DP, which is party in power, he has served as head of ministry of state, ministry of education and the ministry of justice, although being in core team of DP, soon he became one of the member who is taking important decisions about DP. During 27 May 1960's coup he judged in Yassıada and he sentenced to life imprisonment due to his activity in his ministry period. After having 5 years life of prison of Celal Yardımcı, he relased in 1965 because of health conditions. Due to political ban on his active politics, from now on in one hand he has been performed as columnist in a newspaper, in the other hand he has struggled to gain political amnesty for the members of DP.

Key Words: Hüseyin Celal Yardımcı, Ensari, Ottoman State, Democratic Party, Yassıada.

ÖN SÖZ

Bu yüksek lisans tez çalışmasında, Hüseyin Celal Yardımcı'nın biyografisi ve bakanlık yaptığı Demokrat Parti dönemindeki icraatlar ele alınmıştır. Ensari ailesine mensup olan Celal Yardımcı, uzun yıllar avukatlık yaptıktan sonra siyasi hayata atılmıştır. Aktif siyasi hayatı DP ile özdeşleşen Yardımcı, bu yönüyle demokratların öncülüğünü uzun yıllar yapmıştır. On yıllık Demokrat Parti iktidarı döneminde çeşitli bakanlıklarda hizmet veren Yardımcı, bu dönemde siyasal ve sosyal olaylarda belirleyici bir konumda bulunmuştur.

Hüseyin Celal Yardımcı'nın yaşamının incelendiği bu tez çalışması yapılırken, başta Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) olmak üzere, TBMM Kütüphanesi, İSAM, Taksim Atatürk Kitaplığı, Beyazıt Devlet Kütüphaneleri'nden yararlanılarak o dönemde çıkan gazete (*Akşam, Cumhuriyet, Demokrat Ağrı, Doğu Beyazıt Narinkale, Karaköse, Milliyet, Son Havadis, Son Posta, Şark Ekspres, Ulus, Tercüman, Türkiye, Yayla, Zafer*) ve dergiler (*Akis, Maya*) taranmıştır. Hüseyin Celal Yardımcı'nın hayatı incelenirken o dönemde yaşamış birçok kişinin anılarına bakılmıştır. Söz konusu kaynaklarda sunulan bilgiler, hem Hüseyin Celal Yardımcı'ya hem de yaşadığı döneme tanıklık ederek zengin bir perspektif sunmuştur. Ayrıca kendisiyle alakalı bilgilerin olduğu birçok tez, makale temin edilerek üzerlerinde hassasiyetle çalışılmıştır. Bütün bunların yanı sıra Hüseyin Celal Yardımcı'nın akraba ve tanıdıklarıyla iletişime geçilmiş, kendilerinden istifade edilmiş ve onlarla sözlü tarih çalışması yapılmıştır.

Bu yüksek lisans tezinin hazırlanması sırasında değerli vaktini ve kıymetli bilgilerini benden esirgemeyen, çalışmanın tüm aşamasında desteği ve yönlendirmeleriyle yanımda olan danışman hocam Doç. Dr. Turhan Ada'ya müteşekkirim. Verdiği fikirlerle araştırmamı yönlendiren Yrd. Doç. Ahmet Deniz'e, görüş ve önerileriyle beni cesaretlendiren Prof. Dr. Adem Üzümcü hocama teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmam sırasında büyük bir özveri göstererek kıymetli bilgilerini benimle paylaşan ve çalışmama derinlik katan Hüseyin Celal Yardımcı'nın eşi Harika Hanım ve yeğeni Nejat Bey'e şükranlarımı sunarım. Tezin yazımı sürecinde fikirlerini benimle paylaşan ve büyük bir özveri ile bana yardımcı olan Enver Yalçın, Vedat Ölker, Mehmet Şah Karataş, Ramazan Bal, Gürsel Yoldaş ve Mürsel

Keserci'ye, yüksek lisans arkadaşlarıma ve burada isimlerini tek tek sayamadığım kıymetli dostlarıma teşekkürlerimi sunarım. Tezin yazım sürecinde manevi desteklerinden dolayı aile bireylerime ayrı ayrı teşekkür ederim.

İstanbul, Ağustos 2016

Sinan GİDER

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. HÜSEYİN CELAL VE AİLESİ.....	4
2.1. Ailenin Kökeni ve Dedesi Şerif Efendi.....	4
2.3. Babası Hacı Celal Efendi.....	7
2.4. Hüseyin Celal'in İlk İzlenimleri ve Eğitim Dönemi	10
2.5. Mesleki Hayatı	16
2.5.1. Ali İhsan Sabis Paşa Davası ve Celal Yardımcı	18
2.5.2. Ankara Cinayeti ve Celal Yardımcı	19
2.6. Evliliği.....	21
3. SİYASİ HAYATI.....	24
3.1. Demokrat Parti ve Celal Yardımcı.....	24
3.2. DP'deki Milletvekilliği Dönemi.....	29
3.3. Bakanlık Dönemi.....	35
2.3.1. Kubbalı Olayı.....	53
3.3.2. 27 Mayıs'a Doğru.....	57
3.4. Eğitim Faaliyetleri	63
3.4.1. İlköğretim ve Liselerle İlgili Çalışmaları.....	67
3.4.2. Atatürk Üniversitesi'nin Kuruluşu.....	75
3.4.3. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin Kuruluşu.....	78
4. 27 MAYIS DÖNEMİ.....	80
4.1. Askeri Darbe ve Yassıda Süreci	80
4.2. Yassıda Dönemi	90
4.3. Cezaevi Yılları ve Tahliye.....	91
4.3. Siyasi Af ve 12 Eylül Darbesi	94

4.4. Son Yılları	97
5. DÜŞÜNSEL YÖNÜ VE KİŞİLİĞİ.....	100
5.1. Felsefi Yaklaşımları	100
5.2. Siyasi Düşünceleri.....	104
5.3. Karakter Özellikleri	107
5.4. Hakkında Yazılanlar.....	108
6. SONUÇ.....	113
KAYNAKÇA	117
EKLER.....	131
Ek 1: Hüseyin Celal Yardımcı'nın soy ağacı.....	131
Ek 2: Hüseyin Celal Yardımcı'nın Milletvekili Seçilmesiyle ilgili İl Seçim Kurulunca düzenlenen Tutanak 16 Mayıs 1950	132
Ek 3: Devlet Bakanlığı'na getiriliş.....	133
Ek 4: Celal Yardımcı'nın 2 Mayıs 1954 tarihinde Ağrı'da milletvekili olarak seçildiğine dair Ağrı il seçim kurulunca Ankara'ya gönderilen tutanak.....	134
Ek 5: 2 Mayıs 1954 tarihinde Ağrı'da milletvekili seçilen isimler hakkında tutanak.....	135
Ek 6: Celal Yardımcı'nın Amerika'ya gidişi hakkında Reisicumhur'un onayladığı kararname.....	136
Ek 7: Celal Yardımcı Amerika'ya gidiyor Yayla Gazetesi 23 Temmuz 1954.....	137
Ek 8: Maarif Vekili, kız talebeler sabahları ders görecek.....	137
Ek 9: Talebenin siyasetle uğraşması men edilecek.....	138
Ek 10: Üniversitelere yeniden 1108 öğrenci alınacak.....	138
Ek 11: Celal Yardımcı'nın babası Hacı Celal Efendi'nin vefatı üzerine Ağrı'ya gidişi	139
Ek 12: Hacı Celal Efendi'nin defnedilmesi	139
Ek 13: Üniversite öğrencilerinin bursu 150 liraya çıkarıldı	140
Ek 15: Liselerde olgunluk sınavı kaldırıldı	140
Ek 16: Celal Yardımcı'nın Almanya ziyaretine dair Kararname.....	141
Ek 16: Yeni Kabine listesi Meclis'te açıklandı.....	142
Ek 17: Ağrı'da İş hanı yapılıyor.....	142
Ek 18: Doğu Beyazıt'ta geceyi geçiren Devlet Vekili Celal Yardımcı	143
Ek 19: Yardımcı bugün şehrimizde	143
Ek 20: Dün gelen Devlet Vekili Celal Yardımcı'yı binlerce Ağrılı omuzlarında taşıdı.....	144
Ek 21: DP Ağrı İsyanı'na istismara kalkıştı.....	144
Ek 22: Vilayetimize ayrılan aslan payı.....	145
Ek 23: DP'de yurdun her tarafında kahir bir ekseriyetle kazandı	145
Ek 24: Beşinci Menderes kabinesi kuruldu	146

Ek 25: Maarif Vekili Hendek'te otomobil kazası geçirdi	146
Ek 26: Prof. Kubbalı meselesi dün mecliste görüşüldü.....	147
Ek 27: Yardımcı ' Vicdanım rahat' dedi	147
Ek 28: Üniversite'de dün de 10 öğrencinin ifadesi alındı	148
Ek 29: Şehrimiz köy ilkokulları yapımı için 400.000 lira geldi, Demokrat Ağrı.....	148
Ek 30: Yardımcı 'elbette bu hükümetin üzüntüsü sancısı olacak' dedi.....	149
Ek 31: İmam hatip okulu ile Taşıtlarla'da iki okul törenle tedrisata açıldı.....	149
Ek 32: UNESCO'ya katılım hakkında kararname	150
Ek 33: Nebraska Seyahati için Kararname.	151
Ek 34: Maarif Vekili Celal Yardımcı'nın istifası	152
Ek 35: Yassıada duruşmalarına giderken Harika Yardımcı.....	152
Ek 36: Celal Yardımcı'nın eşi Harika Yardımcı ve kız kardeşi Avukat Mesude Varol Yassıada duruşmalarına giderken	153
Ek 37: Yardımcı ağladı.....	153
Ek 38: Hesap veriyorlar.....	154
Ek 39: Düşükler için istenen cezalar	154
Ek 40: Hesap vermeye başladılar.....	155
Ek 41: 15 idam cezası verildi.....	155
Ek 42: Celal Yardımcı kararları dinliyor.....	156
Ek 43: Müebbet hapis.....	156
Ek 44: Radyo Davasındaki Savunması.....	157
Ek 45: Celal Yardımcı'nın suçlandığı davalardan üniversite hocalarının meslekten uzaklaştırılmasına dair belge.....	158
Ek 46: Vatan Cephesinde suçlandığı nutuk.....	159
Ek 47: Celal Yardımcı'nın Vatan Cephesi savunması	159
Ek 48: Celal Yardımcı'nın servetine dair soruşturma Yassıada duruşmaları.....	160
Ek 49: Mal İktisabı Dosyası hakkındaki savunması	161
Ek 50: Ağrı'ya yapılan para yardımlarından dolayı Yassıada duruşmalarında savunmasını yapan Celal Yardımcı.....	162
Ek 51: Görevi kötüye kullanmaktan yargılanan Yardımcı.....	163
Ek 52: Hüküm Hülasası	164
Ek 53: Tahliye talebine dair dilekçe	165
Ek 54: Sağlık sebeplerinden dolayı tahliye edilmesine dair Kararname	166
Ek 55: Affın geri getirilmesine dair	167
Ek 56: Celal Bayar ve Celal Yardımcı	167

Ek 57: Celal Yardımcı Avukatlık yıllarında.....	168
Ek 58: DP iktidarı döneminde.	168
Ek 59: Adnan Menderes ve Celal Yardımcı.....	169
Ek 60: Celal Yardımcı ve diğer DP'li Bakanlar	170
Ek 61: Celal Yardımcı Maya dergisinde.....	170
Ek 62: Kızı ve torunuyla	171
Ek 63: Celal Bayar, Celal Yardımcı ve eski DP'liler bir arada.....	171
Ek 64: Celal Yardımcı vefat etti.....	172
Ek 65: Acı kaybımız	172
Ek 66: Maya Dergisi kapağında.....	173
Ek 67: Celal Yardımcı toprağa verildi	173
ÖZ GEÇMİŞ.....	174

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
Age	:	Adı geçen eser
Agm	:	Adı geçen makale
Agt	:	Adı geçen tez
Akt	:	Aktaran
AP	:	Adalet Partisi
Bkz	:	Bakınız
BCA	:	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
C	:	Cilt
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
CMP	:	Cumhuriyetçi Millet Partisi
Çev	:	Çeviren
DP	:	Demokrat Parti
Der	:	Derleyen
Ed	:	Editör
Haz	:	Hazırlayan
HP	:	Hürriyet Partisi
MBK	:	Milli Birlik Komitesi
MDP	:	Milliyetçi Demokrasi Partisi
MP	:	Millet Partisi
ODTÜ	:	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
S	:	Sayı
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi

1. GİRİŞ

XV. yüzyıldan itibaren topraklarını geniş alanlara taşıyarak çok uluslu bir nitelik kazanan Osmanlı Devleti, etnik ve dini açıdan birbirlerinden oldukça farklı pek çok grubu himaye etmiştir. Osmanlı Devleti, bu gruplara karşı hoşgörülü bir politika izleyerek, onların iç işlerine pek müdahil olmamıştır. Nitekim bu gruplar da Avrupa devletlerine nispetle Osmanlı yönetimi ile iyi ilişkiler kurmuşlardır. Ancak Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılın sonlarından itibaren askeri alanda aldığı başarısız sonuçlar ve bununla birlikte pek çok alanda Avrupa'nın gerisinde kalması, uzun yıllar başarılı bir şekilde sürdürülen siyasi, askeri ve toplumsal düzeni sarsmıştır.¹ Nitekim 1789'da patlak veren Fransız İhtilali ve Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte birçok ulus, bağımsızlık mücadelesine kapılmış, bu süreçte Avrupa devletlerinin bağımsızlık mücadelesi veren gruplara önemli destek vermeleri söz konusu olmuştur. Bu durum Osmanlı Devleti'nin zayıflamasına ve ilerleyen yıllarda geniş topraklar kaybetmesine neden olmuştur.²

Osmanlı Devleti'nin bu şekilde başlayan parçalanma döneminde ülke sınırları içerisinde birçok isyan ortaya çıkmış, bu isyanlar Osmanlı Devleti'nin parçalanmasında önemli rol oynamıştır. Osmanlı Devleti'nin parçalanması için mücadele veren devletler arasında Rusya'nın ayrı bir yeri olmuştur. XVII. yüzyılda büyük bir imparatorluk haline gelen Rusya, güney sahillerine inme emellerini bu dönemden itibaren uygulamaya koymak için çalışmaya başlamıştır. Nitekim Rusya, Osmanlı Devleti ile ya doğrudan savaşmış ya da Osmanlı Devleti'ne karşı çıkan ulus isyanlarına destek vermiş, bu süreçte Balkanlar'da ve Doğu Anadolu bölgesinde geniş hâkimiyet kurmaya çalışmıştır.³

¹ Halil İnalçık, **Devlet-i Aliye**, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009), s. 191.

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt:4, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1982), s. 634; Johann Wilhelm Zinkeisen, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, Çev. Nilüfer Epeçeli, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2011), s. 3-4.

³ Yılmaz Öztuna, **Türkiye Tarihi (19.-20. Asırlar)**, Cilt: 12, (İstanbul: Hayat Yayınları, 1967), s. 142-143; Kemal H. Karpat, **İslam'ın Siyasallaşması**, Çev. Şiar Yalçın, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2001), s. 20-21; Sadık Müfit Bilge, **Osmanlı Çağında Kafkasya (1454-1829)**, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2015), s. 347.

Diğer taraftan süreç içinde reform dönemine giren Osmanlı Devleti II. Mahmut'tan itibaren ciddi anlamda modernleşme/merkezileşme politikası izlemiştir.⁴ Âyanların ve yerel yöneticilerin imtiyazları kısıtlanarak merkezi otorite güçlendirilmeye çalışılmıştır. Ancak yerel yöneticilerin imtiyazları ellerinden alınca buldukları bölgelerde isyanda buldukları görülmüştür. Bunların bir kısmının amacı batı devletlerinin de desteğiyle bağımsızlık kazanmak iken, bir kısmının amacı ise daha önce sahip oldukları ayrıcalıkları korumak olmuştur. Rusya, özellikle XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'ne karşı saldırılarda bulunmuş, bu saldırılar ağırlıklı olarak bölge halkının desteğini almaya yönelik olmuştur. Ancak, Anadolu'nun Kuzeydoğusuna yapılan saldırılar, bölgedeki askeri güçler ve aşiretler tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Nitekim Rusların bölgedeki aşiretleri ayaklandırma çabaları çoğu zaman sonuçsuz kalmıştır.⁵

Bu dönemde Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde Ermeni nüfusun sayıca fazla olması⁶ ve Müslüman ahalinin yarı göçebe bir hayat yaşaması pek çok açıdan Osmanlı Devleti'ne zarar vermiştir. Bu sorunla yüz yüze kalan Osmanlı Devleti, serhat bölgesindeki Müslüman ahalinin çoğunluk oluşturması için farklı bölgelerde bulunan Müslümanları bu bölgelere yerleştirmiştir. Devletin genişleme döneminde güney bölgelerinden getirilen Ensariler, Ağrı'nın Doğu Beyazıt ve çevresine yerleştirilmiştir. Bunun yanı sıra XVIII. yüzyıldan itibaren Urfa'dan getirilen Badıllılar (Memani Aşireti)⁷ Ağrı'nın Patnos ilçesine oradan da Kars yöresine yerleştirilmiş, bunun dışında kalan birkaç aşiret daha bölgede iskân edilmeye başlanmıştır. Bütün bunlar, Osmanlı Devleti'nin Ağrı ve çevresine verdiği önemi göstermektedir. Nitekim Ağrı'nın Osmanlı Devleti için önemi ayrı olmuş, şehir, bir 'kale' görevi görmüştür. Göçler de bu sebeplerden dolayı bu bölgeye ağırlıklı olmuştur. Ancak

⁴ Der. Kemal H.Karpat, **Osmanlı Geçmişi ve Bugünün Türkiye'si**, Çev. Sönmez Taner, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004), s. 88-89.

⁵ Nicolae Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2005), s. 328; Boris Kagarlitsky, **Çevrenin İmparatorluğu Rusya ve Dünya Sistemi**, Çev. Esin Soğancılar, (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2007), s. 303.

⁶ 1871 Erzurum Vilayeti Salnamesinde Beyazıt kazasında 4025 Müslüman, 1475 Hıristiyan bulunmaktadır. Diyadin kazasında 850 Müslüman, 110 Hıristiyan; Karakilise Kazasında 3450 Müslüman, 1470 Hıristiyan bulunmaktadır. Eleşkirt Kazasında 4710 Müslüman, 2200 Hıristiyan, Antab Kazası ile Hamur nahiyesinde 4840 Müslüman, Patnos nahiyesinde 850 Müslüman, 250 Hıristiyan ve 2280 konar-göçer aşiretlerden olmak üzere toplam 21.605 Müslüman, 5500 Hıristiyan erkek nüfus bulunmaktaydı. 1882 yılında 40.326 Müslüman, 4.744 Hıristiyan erkek nüfus olarak belirlenmiştir. 1895 nüfus sayımında ise 47.399 Müslüman, 8255 Ermeni tespit edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **İslam Ansiklopedisi**, cilt: 1, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988), s. 480.

⁷ Badıllılar, 1500'lü yıllarda Urfa, Diyarbakır ve çevresinde yurt edinmiş bir aşirettir. Bu bölgede konar-göçer şekilde yaşamışlardır. Yazın Bitlis ve çevresinde yaylayıp, kışın farklı yerlerde kışlamaktaydılar. Osmanlılar 1600'lü yılların başından itibaren bu aşiretleri yerleşik hale getirmeye çalışmıştır. Bu maksatla uygulanan iskân politikası çerçevesinde 1600'lü yılların sonlarına doğru aşiret farklı bölgelerde iskân edilmeye başlanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Dr. Cengiz Orhonlu, **Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskân Teşebbüsü (1691-1696)**, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1963), s. 17.

göç eden büyük aşiretler gittikleri yerlerde iç sorunların ve yeni göçlerin yaşanmasına sebep olmuşlardır.⁸

Bu tezde genç Cumhuriyet kuşağının yetiştirdiği büyük siyaset adamlarından biri olan Hüseyin Celal Yardımcı'nın, Osmanlı Devleti döneminde yaptığı hizmetler ve Cumhuriyet dönemiyle birlikte ülke siyasetine katkıları incelenmiştir.

Hüseyin Celal Yardımcı'nın hayatının ele alındığı tez, dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ailenin kökeni, Dedesi Şerif Efendi, babası Hacı Celal Efendi, mesleki hayatı ve evliliği ele alınmıştır. Bunların yanı sıra Hüseyin Celal Yardımcı'nın çocukluğu da incelenmiştir.

İkinci bölümde, Celal Yardımcı'nın siyasi hayata girişi, Demokrat Parti içinde icra ettiği görevler, eğitim alanında yaptığı işler ele alınmıştır. Bunların dışında Bakanlık vazifelerini ifa ettiği dönemde içine girdiği siyasi tartışmalar, olaylar teker teker incelenerek faaliyetleri kronolojik şekilde yazılmıştır. Tezin ana kaynağını oluşturan ikinci bölüm, dönemin siyasi olaylarına da ışık tutmaktadır.

Üçüncü bölümde, Celal Yardımcı'nın olan Adalet Bakanlığı dönemine denk gelen 27 Mayıs 1960 darbesiyle Yassıada'ya götürülüşü, mahkeme süreci, suçlandığı olaylar ve savunmaları ile dönemin genel bir analizi yapılmıştır. Aynı zamanda Yardımcı'nın cezaevinden tahliye edilişi, köşe yazarlığı dönemi ve son yılları da incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise, Celal Yardımcı'nın çocukluğuna, siyasi hayatına ve düşünsel yönüne değinilmiştir. Bu bölümde Yardımcı'nın ideolojik yönü de masaya yatırılmış, dünya görüşü kendi sözleriyle aktarılmaya çalışılmıştır. Bunların yanı sıra Yardımcı'nın kişiliği ile ilgili arkadaşları tarafından söylenen sözlere yer verilmiştir.

⁸ Ağrı, Kanuni Sultan Süleyman Döneminde Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altına alınmıştır. Ağrı kalesi, bölgede Rus saldırılarına karşı siper görevini görmüş, asırlar boyunca bu özelliği devam etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **İslam Ansiklopedisi**, c. 1, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı 1988), s. 479-480.

2. HÜSEYİN CELAL VE AİLESİ

2.1. Ailenin Kökeni ve Dedesi Şerif Efendi

Doğu Beyazıt'ın saygın ve köklü ailelerden biri sayılan Ensarizadeler'in yöredeki geçmişi XVIII. yüzyıla kadar uzanmaktaydı. Aile, Osmanlı Devleti döneminde, yönetici kadrosunda bulunmuş, uzun yıllar bu konumunu sürdürmüş, bölge halkının devlete bağlılığının artması için önemli hizmetlerde bulunmuştu. Bu ailenin merkezi hükümetle iyi ilişkiler içinde olduğunu göstermekteydi. Aile, savaş dönemlerinde halkın örgütlenmesini sağlayıp, Osmanlı Devleti'ne askeri güç sağlamakta, diğer aşiretler üzerindeki nüfuzu sayesinde bölgede çeşitli isyanların çıkmasına engel olmaktaydı. Rusların uzun yıllar Serhat bölgesinde⁹ ilerleme çabaları yöre halkı tarafından engellenmişti.¹⁰

Özellikle XIX. yüzyılın sonlarına doğru bölgeye saldırılarını arttıran Ruslar 1877-1878 (93 Harbi) tarihinde buraya kalıcı olarak yerleşmeye çalışmışlar,¹¹ Osmanlı Devleti'nin parçalanma dönemine denk gelen Birinci Dünya Savaşı bölgeyi ve aileyi derinden etkilemişti. Rusların ilerleyişi karşısında çaresiz kalan yöre halkı farklı bölgelere göç etmek zorunda kalmış, Ensarizadeler de bu dönemde İran'a doğru göç edip, bir yıla yakın burada hayatlarını devam ettirmişler. Rusların bölgeden çekilmesiyle tekrar yaşadıkları Doğu Beyazıt bölgesine yerleşmişlerdi.¹² Müslüman bir aşiret olup Kürt etnik kimliğine sahip olan bu ailenin, Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'nde de bölgenin siyasi, kültürel ve toplumsal hayatında önemli hizmetleri olacaktı.¹³

⁹ Serhat, sınır uçlarında bulunan yerlere verilen isimdir. Osmanlı döneminde kuzeydoğu Anadolu'da bulunan Ağrı, Kars ve çevresine verilen isimdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **İslam Ansiklopedisi**, c. 36, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988), s. 560.

¹⁰ "Nejat Yardımcı Bey ile görüşme", Ankara: 19.02.2016.

¹¹ A.B. Şirokorad, **Osmanlı-Rus Savaşları**, (İstanbul: Selenge Yayınları, 2009), s. 410.

¹² "Nejat Yardımcı Bey ile görüşme", Ankara: 19.02.2016.

¹³ "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015; "Nejat Yardımcı Bey ile görüşme", Ankara: 19.02.2016.

Osmanlı'nın parçalanma döneminde 1877-1878 (93 Harbi) Ruslarla yapılan savaş sonucunda bölgenin geçici bir şekilde işgale uğraması Ensarizadeler ailesinin üyelerini de etkilemişti. Bu tarihlerde Ensari¹⁴ Aşiretinin lideri konumunda bulunan Şerif Efendi¹⁵, yöre halkı üzerinde manevi etkisi olmasından dolayı Ruslara karşı ciddi direniş gösterilmesini sağlamıştı. Şerif Efendi, çocuk yaşta babasını kaybetmiş, halasının yanında yetişmiştir. Halası Doğu Beyazıt yöneticilerinden birinin eşi konumunda olmasından dolayı Şerif Efendi'yi yanına almış ve eğitimiyle ilgilenmişti. Böylece Doğu Beyazıt'ın 'saray efradından' biri olarak yetişen Şerif Efendi arkadaşları arasında çalışkan ve gözü pek bir öğrenci olarak bilinmekteydi. Bu özellikleri saray yöneticileri tarafından da fark edilmiş ve yetişme koşullarıyla bizzat ilgilenilmişti. Sarayda halasının gözetiminde medrese ve dönemin tarih derslerini alan Şerif Efendi, Başkâtipliğe kadar yükselmişti. Başkâtip olan Şerif Efendi, halk tarafından sevilen bir kişi olmuştu. Nitekim halkın her sorunuyla ilgilenmiş, saray imkânlarını kullanarak yardımlarda bulunmaktan kaçınmamıştı. Şerif Efendi'nin, İzzet¹⁶, Ali ve Celal adında üç erkek çocuğu olmuştu. Küçük yaşta babasını kaybeden Şerif Efendi, kendi çocuklarının eğitimi önemsemiş, her zaman yanlarında bulunmaya çalışmıştı.¹⁷

Ailenin diğer bireyleri de yöre halkı tarafından sevilen ve sayılan bir konuma sahiptiler. Bu nedenle diğer aşiretler, aile ile ilgili birçok konuyla ilgilenmişlerdi. Nitekim Faruk Çamlıbel¹⁸ 1993 yılında verdiği bir mülakatta kendisi gibi Doğu Beyazıtlı olan Celal Yardımcı'nın dedesinin ismi ile ilgili olarak şöyle demişti:

¹⁴ Ensar 'Yardımcılar' anlamına gelen Arapça kökenli bir kelimedir. Mekke'den hicret ederek şehirlerine gelen Hz. Muhammed'e her türlü maddi ve manevi desteği veren Medineli Müslümanlar adını literatürde bu isimle anılırlar. Peygamberin yardımcıları anlamına da gelmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **İslam Ansiklopedisi**, cilt: 4, cüz: 32, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1987, s. 276.

¹⁵ Şerif Efendi'nin diğer ismi 'Şeweş' Kürtçe isim olup, yörede halkın arasında bilinen adıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Aras, **Efsanevi Kürt Şairi Evdale Zeynike**, Çev. Fehim Işık, (İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2004), s. 158.

¹⁶ İzzet Efendi, Şerif Efendi'nin büyük oğlu olup bölgede söz sahibi olan şahıslardan biriydi. Nitekim İzzet Efendi'nin oğlu Şevket Bey'de babasının yerini almış, bölgenin önde gelen kişilerinden olmuştu. Şevket Bey (Bayazıt), 1884 yılında Doğu Beyazıt sancağında doğdu. Rüştüye bitirdikten sonra 1902 yılında Beyazıt livası yazı işlerinde kâtip olarak çalıştı. Çeşitli memuriyetlerden sonra 1918'de Beyazıt Sancağı Tahrirat Müdürü oldu. Mütarekeden sonra bu görevinden ayrılarak, 1920 yılında Beyazıt'tan milletvekili seçildi ve Meclise bağımsız milletvekili olarak girdi. 1923 yılında siyasi hayatı son bulduktan sonra İstanbul'a yerleşen Şevket Bey ve nakliyat komisyonculuğu işini yapmaya başladı. 1943 yılında öldü. Ayrıntılı bilgi için bkz. **İlk Meclis Anketi, Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri**, (Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu, 2004), s. 65.

¹⁷ "Nejat Yardımcı Bey ile görüşme", Ankara: 19.02.2016.

¹⁸ Faruk Çamlıbel, Doğu Beyazıt'ın önde gelen ailelerine mensup bir şahsiyetti. Faruk Çamlıbel'in ailesi Ensari ailesini tanıyan, aynı yörede yaşayan bir aileydi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aras, **a.g.e.**, s. 158.

“Doğu Beyazıt’ın eski ismi Vazgal olarak bilinmektedir. Yukarı Beyazıt bölgesinde bir bahçe bulunmaktadır. Bu bölgede bulunan bahçeye “Şeweş Efendi Bahçesi” denilmektedir. Şeweş Efendi aynı zamanda Celal Yardımcı’nın dedesidir. Bu bahçenin diğer ismi “Keşişin Bahçesi” diye bilinmektedir.”¹⁹

Şerif Efendi için bu bahçenin önemi ayrı olmuştur. Nitekim çocukluk döneminden vefatına kadar burada yaşamış, boş zamanlarında çiçeklerle ilgilenmiş, onlara çocukları gibi bakmıştı. Doğaya, yeşile âşık bir yönetici olarak çocuklarını da sık sık bu bahçeye getirip, burada büyümelerini sağlamıştı. Şerif Efendi, bölgede “Şeweş Bahçesi” olarak bilinen bahçeyi büyük emek sarf ederek doğa harikası haline getirmiş, çocuklarına bu bahçenin korunması için vasiyette bulunmuştu. Yörede herkes tarafından bilinen bu bahçe ağaçları, çiçekleri, yeşillikleriyle meşhurdu.²⁰

Şerif Efendi, küçük oğlu Celal’e olan sevgisi ile de dikkat çekmişti. Hızlı düşünen, hızlı konuşan Celal, babasının sevgisini kazanmış ve ömrünün sonuna kadar babasının yanından ayrılmamıştı. Şerif Efendi Birinci Dünya Savaşı yıllarında yaşamını yitirmiş ve doğduğu ilçede defnedilmişti.²¹

¹⁹ Aras, a.g.e., s. 158.

²⁰ Hüseyin Celal, dedesi Şerif Efendi’den kendisine intikal eden tabiat sevgisini bütün benliğiyle hissetmiş doğaya, ağaca ayrı önem vermiştir. Dedesinin ağaç sevgisini ve kendisi için ifade ettiği önemi Hüseyin Celal, yıllar sonra şöyle dile getirecekti:

"Ağacı sevmede verasetin rolü var mı yok mu bilmiyorum... Yalnız memleketim olan Doğu Beyazıt'ta da dedem Şerif Efendi'nin keselerle altın harcayarak çorak bir dağın eteğinde meydana getirdiği tek bahçedeki meyveli meyvesiz cins cins ağaçlara, türlü gülfidanlarına gözlerimi açtığım günden beri ağaca, ormana, güle, hatta dikene, tek kelime ile yeşile vurgunum ben.

Onlara kıyanı cana kıyanla bir tutarım. Dallarından tekini kıran rüzgâra, sarp kayalarda yalnız kalmış camı kırbaçlayan kasırgaya bile düşman olur kin bağlarım.

Bu memleketin hayati davalarından biri de ağaç davası olmuştur yıllar yılı benim için... Onun derdiyle biteviye dertlenir, söylenir, konuşur ve yazar dururum..." Celal Yardımcı'nın 'Yine de Telli Kavak' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 25 Aralık 1966.

²¹ "Nejat Yardımcı Bey ile görüşme", Ankara: 19.02.2016.

2.3. Babası Hacı Celal Efendi

Şerif Efendi'den sonra ailede zekâsıyla ön plana çıkan Celal Efendi aşirete liderlik etmiş, Hacı Celal Efendi ismi ile anılan Ağrı²² eşrafının tanınmış ve sözü geçen önemli şahsiyetlerinden biri olmuştur. Celal Efendi, yaşamının neredeyse tamamını babası Şerif Efendi'nin yanında Ağrı Doğubayazıt'ta geçirmiştir. Yörenin içinde bulunduğu jeopolitik konum ve yaşadığı dönemin şartları onun iyi bir eğitim almasını zorlaştırmıştır. Babası Şerif Efendi çocuklarının eğitim alması için büyük emekler harcamıştır. Ülkenin içinde bulunduğu savaş koşulları Şerif Efendi'yi yıldırılmamış ve Celal Efendi Doğu Beyazıt'ta Mal Ambarı Müdürlüğü görevine getirilmiştir.²³

Hacı Celal Efendi'nin çocukluk ve gençlik yılları Osmanlı Devleti'nin sancılı yıllarına tekabül etmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti savaşa girmiş, birçok cephede topraklarını savunmaya çalışmıştır. Doğu bölgelerinde Rus işgali başlamış ve bölgede Ruslar ve Ermeniler tarafından katliamlar yapılmıştır. Hacı Celal Efendi'nin gençlik yılları bu nedenle zorluklar içinde geçmiştir.²⁴

Osmanlı Devleti'nin uzun yıllar savaşlara girmesi bütün Anadolu halkını bitap düşürmüştü, Kurtuluş Savaşı ile toplum olarak yeni bir döneme girilmiştir. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte Anadolu toprakları yeni bir oluşuma doğru yönelmiş, eski düzenle ilgili olan birçok alanda değişikliğe gidilmiştir.²⁵ Özellikle yeni kurulan Cumhuriyet'in dine bakışının farklı olması gerektiği dile getirilmiş, Laiklik ilkesinin halkın düşünce yapısına yerleştirilmesi bunun en uygun yolu olarak görülmüştü. Zira bu dönem Anadolu halkı için manevi duyguların yoğunlukta olduğu bir dönem olmuştur. Yeni bir düzen için halifelik kaldırılmasına hükmedilmiş, 3 Mart 1924 yılında gerçekleşen bu radikal değişiklik

²² Bir geçiş güzergâhı üzerinde bulunan Ağrı, Trabzon-İran transit yolunun bağlantı kurulduğu yerdedir. İlin eski ismi Karaköse'dir. Şehir adını il sınırları içinde bulunan Ağrı Dağı'ndan almıştır. Ağrı tarih boyunca pek çok kavmin idaresine girmiştir. Bunların en önde geleni Urartular (M.Ö. 900-600) olmuştur. Urartulardan sonra bölge Perslerin ve Bizansların rekabetine sahne oluşturmuş, 750 tarihinde Abbasilerin hâkimiyetine girmiştir. Bin yılında başlayan Selçuklu akınları ile birlikte bölge Trüklerin hakimiyeti altına girmiştir. Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletlerin idaresinde belirli bir süre kalen Ağrı daha sonra, Safevilerin hâkimiyetine girmiş, 1548'de de Osmanlı egemenliği altına girerek, Van Eyaletine bağlı Beyazıt sancağının idaresine verilmiştir. 1927 yılına kadar Doğu Beyazıt bağlı bir bölge olan Ağrı ilinin merkezi 1927 yılında Karaköse'ye, 1938 yılında ise bugünkü yerine taşınmıştır. Bu tarihten itibaren ilin ismi "Ağrı" olarak belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **İslam Ansiklopedisi**, c. 1, s. 479-480.

²³ "Nejat Yardımcı Bey ile görüşme", Ankara: 19.02.2016.

²⁴ "Doğu Beyazıt Narinkale Gazetesi" Yıl: 38, Sayı: 5324, 12 Şubat 2007.

²⁵ Mehmet Dumanoglu, **Türkiye'de Laiklik 1920-2005**, (Ankara: Berikan Yayınevi, 2005), s. 75.

toplumu derinden sarsmıştır. Nitekim bu gelişme, birçok aydına göre ülkenin geleceğinde oluşacak birçok sorunun temeli olmuştur.²⁶

Halifeliğin kaldırılması bu nedenle toplumun birçok kesiminde hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Cumhuriyet rejimi yeni bir devlet yapısı oluşturarak ‘Türklük’ düşüncesini ortak payda olarak görmeye başlamıştı. Bu ideoloji devlete Müslümanlık bağı ile bağlı olan diğer topluluklarda negatif bir izlenim bırakmıştı.²⁷ Ortak payda olan Müslümanlık düşüncesinin yok olmuş olması, diğer etnik unsurları kendi kimliklerini ön plana çıkarmaya, hatta kimi zaman isyan yoluyla seslerini duyurmaya yöneltmişti. Bu isyanlar özellikle doğuda patlak vermişti. İsyancılardan biri olan Şeyh Sait, doğuda ki birçok Kürt aşiretinden destek alarak, 13 Şubat 1925 tarihinde bölge halkı ve yöre için yeni bir evrenin oluşmasına sebep olmuştur.²⁸ 4 Mart 1925 tarihinde çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu ile isyan bastırılmaya çalışılmış,²⁹ isyana katılan veya katılmayan birçok aşiret reisi sürgüne dâhil edilip göçe zorlanmıştı. Bundan sonra doğuyu ‘ıslah etme’ planı uygulamaya geçirilmiş, Kürt aşiretleri muhtemel bir isyana karşı batı bölgelerinde iskân edilmişti.³⁰ Bu aileler arasında Ensari aşireti de bulunmaktaydı.³¹

Ensari Aşiretinin lideri olan Hacı Celal Efendi ve ailesi için sürgün kararı işte tam bu dönemde çıktı. Sürgün yeri olarak kendilerine diğer birçok aşiret gibi İzmir'in tanınmış yerleşim bölgelerinden Karşıyaka belirlenmişti. Kanun çıkar çıkmaz sürgüne tabi tutulan aile, kış ortasında göç ettirildi. Ani bir kararla, kışın çetin hava koşullarında hazırlıksız, at sırtında Erzurum'a oradan da Trabzon'a götürüldüler. Trabzon'dan bir yük gemisiyle İstanbul'a ulaştılar. İstanbul'dan da İzmir'e sevk edildiler. Aile, bir ay boyunca Karadeniz üzerinden İzmir'e ulaşmaya çalıştı. Bu olay ailenin bireyleri üzerinde derin izler bıraktı. Hacı Celal Efendi ömrünün sonuna kadar bu günleri unutmuyacaktı. Bir süre İzmir'de kalan aile, daha sonra devlet yetkililerinin izin ve onayıyla Bursa'ya yerleştirildi. 1929 yılında sürgün edilen aileler için af çıktı ve Hacı Celal Efendi bu aftan yararlanıp, Doğu Beyazıt'a döndü.³²

²⁶ Halifeliğin kaldırılması ile ilgili Ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal H. Karpat, **Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din**, (İstanbul: Timaş Yayınları, 20089), s. 265; Necdet Öklem, **Hilafetin Sonu**, (İzmir: Ege Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, 1981), s. 68; Dumanoglu, **a.g.e.**, s. 79.

²⁷ Metin Toker, **Şeyh Sait ve İsyanı**, (Ankara: Akis Yayınları, 1968), s. 17.

²⁸ Mehmet Aydoğan, **İç İsyanlar ve Şeyh Sait İsyanı**, , 2. Baskı, (İstanbul: Nokta Kitabevi, 2011), s. 367-371.

²⁹ Cemal Avcı-Âdem Kara, **Türk İnkılâbının Tarihi**, (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007), s. 269.

³⁰ Bahadır Kurbanoglu, **Şeyh Sait (Bir Dönemin Siyasi Anatomisi)**, (İstanbul: Ekin Yayınları, 2012), s. 383.

³¹ “Nejat Yardımcı Bey ile görüşme”, Ankara: 19.02.2016.

³² “Doğu Beyazıt Narinkale Gazetesi” Yıl: 38, Sayı: 5324, 12 Şubat 2007.

Yaşadığı dönemin bu ve benzeri şartları nedeniyle, Hacı Celal Efendi oldukça zor bir hayat yaşadı. Uzun yıllar süren savaşlar, yaşanan trajediler ve bu bağlamda, Ermenilerin bölgedeki Müslümanları hedef alan katliamları ruhunda derin yaralar açtı. Her ne kadar kendisi iyi bir eğitim alamadıysa da çocuklarının eğitime önem verdi ve İstanbul gibi eğitim alt yapısı güçlü bir şehirde tahsil görebilmelerini sağladı.³³ Çünkü dönemin zor şartlarına rağmen çocuklarının geleceğine önem veren ileri görüşlü bir şahsiyetti.³⁴

Hacı Celal Efendi'nin iki eşi bulunmaktaydı. Birinci eşi bölgenin ileri gelen ailelerine mensup olan Nazife Hanım'dı. Nazife Hanım, Doğu Beyazıt'ta doğup büyümüştür. Sürgünden döndükten sonra oğullarının eğitimi için büyük şehirlere gitmesine dayanamamış eşi ile bu konuda ters düşmesine rağmen üç kızını da alarak İstanbul'daki çocuklarının yanına gitmişti. Hacı Celal Efendi'nin büyük oğlu Hasan Yardımcı annesi ile gitmemiş, babasının yanında kalmıştı. Hacı Celal Efendi'nin Nazife Hanım'dan yedi tane çocuğu vardı. Bunların dört tanesi erkek³⁵, üç tanesi ise kızdı.³⁶ Ayrılığın yaşanmasından sonra Hacı Celal Efendi, kendisi gibi evlenip boşanmış olan Fatma Hanım ile evlenmiş, Fatma Hanım'ın ilk evliliğinden olan çocuklarına da üvey babalık yapıp onlara sahip çıkmıştı. Hacı Celal Efendi'nin, Fatma Hanım'dan iki erkek çocuğu olmuştu.³⁷

Hacı Celal Efendi, erkek çocuklarına olduğu gibi kız çocuklarının da eğitime önem vermişti. Aslında bu durum, sadece Ağrı Doğubayazıt için değil, ülkenin farklı kültüre sahip birçok bölgesinde dahi pek geçerli bir durum değildi. Kız çocukları genelde okutulmaz ve çocuk yaşta evlendirilirdi. Bütün bunlar Celal Efendi'nin aslında pek çok

³³ Nejat Yardımcı ile yaptığım görüşmede Hacı Celal Efendi'nin çocukluk yıllarını zorluklarla geçirdiği, dönemin şartlarından dolayı okuyamadığı, içindeki eğitim sevgisini çocuklarını okutarak gidermeye çalıştığı ifade edilmiştir. "Nejat Yardımcı Bey ile görüşme", Ankara: 19.02.2016.

³⁴ **Tercüman Gazetesi**, 14 Ocak 1986,

³⁵ Hacı Celal Efendi'nin Nazife Hanım'dan Hasan, Veysi, Celal, Mehmet, isminde 4 oğlu olmuştu. "Nejat Yardımcı Bey ile görüşme", Ankara: 19.02.2016.

³⁶ Celal Efendi'nin üç tane kızı vardı. Bunların isimleri Sabiha, Saaddet, Mesude diye geçmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Milliyet Gazetesi**, 11 Ocak 1986.

³⁷ Hacı Celal Efendi'nin Fatma Hanım'dan iki erkek çocuğu olmuştur. Bunların isimleri Nuri ve Yusuf idi. Nuri ve Yusuf, Hacı Celal Efendi'nin yaşının ilerlediği dönemlerde dünyaya geldiklerinden babalarıyla pek zaman geçirememişlerdir. Kendileri çocuk yaşta Hacı Celal Efendi vefat etmiştir. "Nejat Yardımcı Bey ile görüşme", Ankara: 19.02.2016.

akranından ve yaşadığı dönemden ileride olduğunu da göstermektedir.³⁸ Nitekim bilinçli bir baba olarak, erkek çocukların eğitime de ciddi anlamda önem vermiş, çocuklarını ülkenin önemli üniversitelerinde okutmuştu. Çocukları aldıkları eğitimle yıllar sonra iyi yerlere gelecekler, bunların kimisi bakan, kimisi milletvekili kimisi ise avukat olacaktı. Böylesi önemli görevlere gelen aile fertlerinin sadece yörenin değil Türk siyasi tarihine de önemli katkıları olduğu söylenebilir. Bu şahsiyetlerden biri de, milletvekilliği ve bakanlık görevlerinde bulunmuş olan Hüseyin Celal Yardımcı'dır.³⁹

2.4. Hüseyin Celal'in İlk İzlenimleri ve Eğitim Dönemi

Hüseyin Celal, 1911 yılında Ağrı'nın Doğu Beyazıt⁴⁰ ilçesinde doğdu. Hacı Celal Efendi'nin dördüncü çocuğu olarak dünyaya geldi. Annesinin ismi Nazife Hanım'dı. Nazife Hanım, hayatını yörede geçirmiş, ömrünü çocuklarına adanmış bir ev hanımıydı.⁴¹ Çocukluğunu Doğu Beyazıt'ta geçiren Hüseyin Celal, yörenin her alanda geri kalmışlığından dolayı pek çok zorlukla karşılaştı. Yaşadığı yöre, ekonomik anlamda Türkiye'nin en geri kalmış bölgelerinden biriydi. Bu durum onun gelecekteki hayatını derinden etkileyecekti. Bunun yanı sıra yaşadığı yöre, sert bir iklime sahipti. Yağan kar 7-8 ay boyunca yerde kalabilmekteydi. Bu durum onun ruh halini de etkiledi.⁴² Nitekim yıllar sonra yağın karın kendisinde derin izler bıraktığını ve bölgenin coğrafi şartlarının üzerinde bıraktığı etkiyi satırlara dökenecekti.

“...Kar, bir bakıma yarama dokunan bir tabiat olayıdır. Apayrı bir tesiri vardır üzerimde. Bambaşka bir ruh haleti içine girerim onunla karşılaştıkça, ya da kucaklaştıkça.

³⁸ Bu duruma örnek teşkil etmek gerekirse, Yassıada duruşmalarında Hacı Celal Efendi'nin kızı Mesude Varol, Ağabeyi Celal Yardımcı'nın avukatlığı yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Samet Ağaoğlu, **Yassıada, Kayseri ve Toptaşı Cezaevi Günlükleri**, Yayına haz. Gülay Sarıçoban, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2013), s. 33, Mesude Varol, Doğu Beyazıt'ın çetin şartlarında yetişmiş, eğitim hayatını başarılı bir şekilde tamamlamış ve Avukatlık mesleğini icra etmeye başlamıştır. Bu bağlamda doğuda bir kız çocuğu olarak iyi eğitim almış olması Hacı Celal Efendi'nin eğitime verdiği önemi göstermektedir. “Nejat Yardımcı Bey ile görüşme”, Ankara: 19.02.2016.

³⁹ **Akis Dergisi**, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8.

⁴⁰ Doğu Beyazıt, Ağrı iline bağlı bulunan ilçedir. İlçe 1064 yılında Sultan Alparslan tarafından Bizans hâkimiyetinden alınarak Selçuklulara bağlı olan Ani Şeddattlılar Beyliğine verilmiştir. 1382 yılında Karakoyunların eline geçmiş, Timur'un 1386 yılındaki seferiyle Moğol egemenliğine girmiştir. 1406 yılında Karakoyunlar'ın eline geçen bölge, 1469 yılında Akkoyunlulara bağlanmıştır. 1502'de Safevilerin egemenliğine girmiş, Yavuz Sultan Selim'in 1514 yılında Safeviler üzerine sefere çıkması esnasında Osmanlılara bağlanarak, Van veya Erzurum'a bağlı sancak haline getirilmiştir. Bölge, Cumhuriyet dönemine kadar sancak olarak devam etmiş, Cumhuriyet döneminde Ağrı'ya bağlı bir ilçe haline getirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Cumhuriyet Ansiklopedisi**, cilt: 4, (İstanbul: Arkın Kitabevi, 1969), s. 1166-1167.

⁴¹ Prof. Dr. Erdoğan Başor, **Milli Eğitim Bakanlarının (1920-1960) Eğitim Faaliyetleri**, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 2002), s. 498.

⁴² “Harika Yardımcı Hanım ile görüşme”, İstanbul: 07.10.2015.

Sebepsiz değildir bu duygular. Gözümü dağların ağası, karların ebedi yatağı Ağrı'nın eteklerinde açtım hayatta. Bu dağın en büyük ihtişamı; gökleri delen yüce başı kadar; asırlar boyunca yazda ve kışta o yüce başında taşıyıp gözlerin önüne serdiği ve gönüllere resmettiği kar tacıdır. Sonra doğduğum bu bölgede sekiz ay süren bir kış boyunca bütün tabiatı sarıp sarmalayan o beyaz örtü yok mu? İnsandan tutunuz hayvanlara, hatta bitkilere kadar nice canlı varlıklara hem kefen hem mezar oluşu yok mu? Bunu gören ve yaşayanlar için kolay olmuyor böylesine bir karın tesirinden kurtulmak ve yaşadıklarını unutmak...⁴³.

Yardımcı, yörenin coğrafi şartlarını anlatırken Ağrı Dağı'ndan bahsetmeden geçmeyecekti. Ağrı Dağı satırlarına şöyle dökülecekti:

"...Hakikaten güzeldir bu dağ. Her şeyden evvel hemşeri bir dağ olduğu için güzeldir ve hem de dağların ağasıdır.

Vatana kökünden sapasağlam bağlı olduğu için ona benzer bir başkasıyla yad ülkelerde karşılaşmanıza imkan yoktur.

Sonra, tabiat onu Türk milletine öylesine benzer yaratmış ki.

Alnı hep göklerde dir. Yüce mi yücedir. Rakipsiz bir üstünlüğü var. Her şey, her mahluk yükselmek ister bu dünyada. Ama bazen erişilmeyen yücelikler vardır, bunun ki öyle bir şeydir işte. Hep de yüce şeylerin konağı ve otağı olagelmıştır.

Peygamberler tarihine göre Nuh'un gemisinin de ilticagahı olduğu doğru ise insan neslinin beşiği, beşer tarihinin de, bittiği yerden yeniden başlayan eşiği olmuştur. Hem bu şeref bu dağa yakışır da. Nasılına ulu, nasılına doludur bilir misiniz?

Bembeyaz ve dimdik başıyla her an gökleri delip bir başka aleme nazar kılmak istediğini zannedersiniz. beri yandan toprağı yarıp arzın merkezine incek kadar ağırlık, kudret ve azamet taşımaya rağmen yerleştiği yere öyle bir yayılışı, öyle bir sinişi, kaynayışı ve sevdirişi var ki anlatamam size.

Hele şimale kanat genişine ne diyeceğiz. Sanki cansız bir dağ değil de, hisseden, sezen, şuur ve idrak ile yaşayan ve hareket eden bir varlık. Tıpkı milleti gibi. Milleti neyi duymuş, sezmiş, neyi hesaplamış ise o da öyle yapmış. Bir koruyucu kuvvet ve melek gibi bu vatanın üzerinde dönüp dolaşmış, bile bile o semti, o cepheyi seçerek kanda oturuvermiş gibi bir hali ve maksadı var. Soğuk diyarlardan esecek kasırgaları; Türk; imanlı göğsü ile karşılayıp onu hariminde yok etmeye ne derece niyetli ise bu dağ da şimale öyle kafa tutmaya ve göğüs germeye kararlı. Hakikaten insan veya tabiat eliyle o yönden kopup gelecek fırtınalar, kasırgalar, boralar ve hatta atom tayfunları bile ona çarpmaya, dağılmaya, kırılıp parçalanmaya mahkumdur.

⁴³ Maya Dergisi, Sayı: 65, Yıl: 6, Mart 1985.

Onu yakından bir görseniz, Türk göklerinin rüzgarları dumanlı başında öfkeli bir kırbaç gibi kem gözlerde ve hoyrat suratlarda şaklamaya her an hazır olduğunu hisseder ve heyecanlanırsınız.

Hesabı şaşmaz bir hesaptır. Kurduğu siperin gerisinde bıraktığı ovaların ve insanların; sakin ve ılık bir meltemin kucığında barındığını bilir. Uykuların korkusuz rüyalarla sona erdiğinden emindir. Çünkü yanı başlarında bir ucu Allaha kadar giden ve ömrü boyunca onları gözleyip, gözetleyen dağ gibi bir Türk imanı, Türk imanı gibi bir dağ vardır.

...Gözlerimin ilk ışığı bu dağın eteğinde gördü. Ayaklarımın dolaşmaya başladığı topraklara, ovalara, çimenlere, karlı derelere, vadilere, her şeye her şeye bu dağ hâkimdir. Nereye baksanız, nereden baksanız bu dağ karşınızdadır her an. Hasılı o her yerde hazır o her yere nazırdır. Üstelik kadimden beri milletin ruhuna emniyet salmış, gönlüne de taht kurmuştur..."⁴⁴

Hüseyin Celal, ilk ve orta eğitimini memleketi Doğu Beyazıt'ta bitirdi. İçindeki okuma sevgisi oldukça güçlüydü, zeki ve azimli bir öğrenci olarak dikkat çekmekteydi. Ortaokulu Doğu Beyazıt Rüştüyesinde bitirdi.⁴⁵ Bu döneme kadar dil konusunda herhangi bir zorluk çekmeyen Hüseyin Celal'in bu durumu İstanbul'a gelmesiyle birlikte değişmeye başladı. Aile ortamının yanı sıra yetiştiği yörede de Kürtçenin ağırlıklı konuşulmasından dolayı Türkçeyi güzel ve etkili bir şekilde konuşamamaktaydı. Nitekim eğitim için İstanbul'a ilk geldiğinde kendini ifade etmekte zorlandı. Hatta İstanbul Erkek Lisesi'ndeki arkadaşları arasında onun bu durumu alay konusu dahi oldu. Ancak bu konuya ağırlık vermesi sayesinde bu sorunu aştı. Yıllar sonra gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki konuşmaları ve gerekse Yassıada duruşmalarında yaptığı konuşmaları elde ettiği bu başarının delilleri olacaktı ve Yardımcı bu başarısını yıllar süren Avukatlık deneyimi ile olgunlaştıracaktı. Hayatının her safhasında geri kalmışlığın getirdiği eksiklikleri gidermeye gayret edecek ve ömrünün sonuna kadar bu gayretini devam ettirecekti.⁴⁶

İyi bir eğitim almak için küçük yaşta İstanbul'a gelen Hüseyin Celal'in doğup büyüdüğü yerlere karşı sevgisi ve özlemi her daim büyük oldu. İstanbul'a ilk geldiği zamanlardan itibaren çocukluğunun geçtiği yörenin özlemine hep hissetti. Doğduğu yerden, çocukluk anılarının olduğu yöreden ayrılışı ruhunda derin izler bıraktı. Hayatının sonuna kadar çocukluğuna özlem duydu. Onun için ayrılık, çok derin anlamlar barındıran bir

⁴⁴ Celal Yardımcı, **Fikir Bahçesi**, (Ankara: Akşam Matbaası, 1960), s. 61-64.

⁴⁵ **Doğu Beyazıt Narinkale Gazetesi**, Yıl: 38, Sayı: 5324, 12 Şubat 2007.

⁴⁶ **Akis Dergisi**, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8.

kavram halini almaya başladı. Nitekim Yardımcı ayrılık kelimesinin kendisinde uyandırdığı hisleri şu cümlelerle ifade etmekteydi:

“Ayrılığın yürek burkan başka bir tarafı da... Gidip gelmemek; gelip bulmamaktır... Bu hepsinden da beterdir. Bu acıyı çocukluğundan beri bana sık sık hatırlatan, duyuran, sızını hücrelerime geçiren bir şiirdeki mısraların tesiri de çok olmuştur. Bir tren yolculuğu ile başlayan “Ayrılığın” en özgülü içli ve acıklı taraflarını anlatan bu mısraları hiç unutmadım... Yıllar yılıdır ruhumun bir tarafına sinip oturmuş, kafamın bir köşesine oyulup kalmıştır. Sebep ve fırsat buldukça onları tekrar eder dururum...”⁴⁷.

Hüseyin Celal, hayatında birçok zorlukla karşılaştı ve bu zorlukları içindeki okuma sevgisiyle hayatı boyunca aşmaya çalıştı. Bu sevgi çocukluğundan itibaren kendisini geliştirdi hayata bakış açısının değişmesini sağladı. Nitekim lise çağına geldiğinde kendi yaşıtlarına göre daha bilgili bir öğrenci oldu ve bu özellikleri hayatının her safhasında kendisine rehber oldu.⁴⁸

Hacı Hüseyin Celal Efendi, oğlunu büyük şehirlerde okutmak istedi. Lise tahsili için önce Erzurum’a götürdü. Erzurum’daki eğitim şartlarının ileri bir düzeyde olmadığını görünce Galatasaray Lisesi’ne müracaat etti. Galatasaray’dan olumsuz cevap alınca oğlunu dönemin bir diğer muteber eğitim kurumu olan İstanbul Erkek Lisesine kaydettirmeyi başardı. Dönemin önemli liselerinde kaydedilme sürece birçok engelle karşılaşılarak aşılmıştır.⁴⁹

Hüseyin Celal’in lisedeki okul numarası 1249 olarak verildi. Liseye kaydolduktan sonra şivesinin bozuk olduğunu ilk kez anladı. Türkçeye hâkim olamadığı için kısa süre içinde içine kapanık bir öğrenci durumuna geldi. Kürtçe düşünüp, Türkçe konuşmaya çalışmaktaydı. Kendisini ifade etmekte sıkıntı çekiyordu. Bu aynı zamanda kendisinde çekingenlik oluşmasına neden oldu. Atılğan bir öğrenci olmasına rağmen düzgün

⁴⁷ Celal Yardımcı, **Kader Rüzgârı**, (İstanbul: Akşam Matbaası, 1960), s. 9.

⁴⁸ **Doğu Beyazıt Narinkale Gazetesi**, Yıl: 38, Sayı: 5324, 12 Şubat 2007.

⁴⁹ Hacı Hüseyin Efendi, oğlunun iyi bir lise eğitimi alması için birçok yere başvurmuştur. Bunun dikkat çekici bir örneğini Galatasaray lisesine başvuru esnasında yaşadı. “Galatasaray Lisesi varsa Fenerbahçe Lisesi de vardır” diyerek yaptığı başvuruya “Fenerbahçe bir spor okuludur, lisesi bulunmamaktadır,” diye cevap alan Celal Efendi oğlunu İstanbul’a göndermeye karar verdi ve o dönemdeki ismi ile İstanbul Erkek Lisesi’ne kaydettirdi. Babasının “Oğlum okusun büyük adam olsun” düşüncesiyle gönderdiği Celal Yardımcı gün gelecek ülkenin yönetiminde söz sahibi olan kişilerin başında yer alacaktı. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Tercüman Gazetesi**, 14 Ocak 1986.

konusamadığı için hep gerilerde kaldı. Türkçesinin iyi olmaması onu çok düşündürdü. İstanbullular gibi konuşamıyordu. Konuşması öğrenciler arasında tuhaf karşılanmakta ve alay konusu yapılmaktaydı. Hassas bir yapıya sahip olduğu için bu duruma tahammül edemiyordu.⁵⁰

Arkadaşlarının kendisiyle alay etmelerini gururuna yedirmeyen Celal Bey, ilerleyen dönemde çok çalışarak arkadaşlarından daha iyi Türkçe konuşmaya başladı. Hatta iyi bir hatip olmak istediği için azimli bir şekilde çalışarak Türkçesini daha da ilerletti. Okulun bahçesinde yalnız olduğu zamanlarda kendi kendisiyle konuşmuşçasına Türkçe kelimeler telaffuz edip, şivesini düzeltmeye çalıştı. Bazen sesli konuşur, kitapları sesli bir şekilde okurdu. Bazen de okul bahçesinde yüksek sesle konuşurdu. Bahçede bu şekilde konuştuğunu gören arkadaşları basit bir şekilde kendisini aşağılamaya çalışsalar da Hüseyin Celal bu sorunla mücadele etti ve gösterdiği çaba sonucunda Türkçeye tam anlamıyla hâkim oldu.⁵¹ Mahrumiyet bölgesi olarak bilinen bir yörenin çocuğu olması hasebiyle birçok alanda eksiklik yaşadığı için bu gayretlerini ömrü boyunca devam ettirecekti. Hüseyin Celal, İstanbul Erkek Lisesinde öğrenci olduğu dönemde yaşadığı dil sorununu yıllar sonra kaleme aldığı şu satırda dile getirecekti:

"...Hatıralarını ise; bizim gibi sevdalıları için apayrı bir zenginliği, zevki ve zarafeti vardır.

Elli yıla yakın bir zamandan beri unutamadığım bir tanesini şuraya yazayım ki peşinden gelecek hükümlerin değeri anlaşılsın:

Leyli bir lise idi. Büyük şöhreti biraz da bundan gelirdi. Ünü bütün doğuya kadar uzanırdı; serhat şehirlerine dek...

Bu isme olan güvenle doğulu ailelerden birinin çocuğu geldi lisemize günün birinde...

Ve günün birinde edebiyat hocamız rahmetli Teyfik Hıfzı derse kaldırdı onu; Güzel yazılar denen kitaptan bir şiir okutacaktı. Kısmetine Şair Nedim'in Bahariye kasidesi çıkmıştı.

Okumaya başladı talebe memleketin lehçesi ile şöyle okuyordu:

Ruh bahş oldi mesiha sıfat

Enfas bahar

Açdiler didelerin habi

ademden ezhar

Ondan sonraki mısralara devam edemedi. Sınıf kahkahalarla karıştırmıştı birden bire.

⁵⁰ Akis Dergisi, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8.

⁵¹ Akis Dergisi, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8.

Sebebi vardı. talebe 'oldu'yu 'oldi', 'sıfat' 'açdı'yı 'açdı' diye okuyor ve eski harflerden 'H'leri ve 'ayın'ları çatlata çatlata devam ediyordu.

Talebe bu alaylı gülüşmelerin farkında değildi amma hoca anlamıştı. Onu daha fazla mahcup etmek istemedi ve yumuşak bir ifade ile;

-Peki kafi yavrurum dedi.

Arkasından sordu.

-Nerelisin?

-Beyazıt'lı

-Erzurum Sancağı, mutasarrıflığı olan Beyazıt

-Ha.. Sen Nefî'i'nin diyarından mısın.

-Heyır Hocem; O Hesên Kala'lıdır.

Sınıf bir daha karışmıştı.. Hoca tashih etti.

-Hesên Kala değil, Hasan Kale..

-... ..

-Peki otur oğlum:

O zaman anlamıştı talebe işin iç yüzünü... Ve tabii ki alal olmuş yerine oturmuştu..

Oturmuştu amam mahcubiyet de ta ciğerine oturmuştu onun.

İstanbul lehçesini kavramaktan başka çare yoktu. Sonra hisli ve utangaçtı. Her şeyden çabuk müteessir oluyordu. Muvaffak olamazsa alaycı arkadaşlarının arasında barınmazdı bu haliyle.

Bütün dikkatini ve gayretini bu uğurda gösterdi ve 'Bir gün hocam beni derse kaldırırsa aynı şiiri okuyacağım' diyordu içinden.

Beklediği gün geldi. Derse kalktı ve evvelden işaretlediği sahifeyi açıp okumaya başladı.

Ruh bahşoldu mesiha sıfat

Enfas'ı bahar

Açtılar didelerin habı

ademden ezhar

Taze can buldu cihan erdi

nebatata ezhar

Ellerinde; hareket eyleseler

servü çenan

Arkası yine gelmedi Hıfzı Teyfik hoca kaşlarını çattı ve gürlledi; hiddet ile, hışımıyla gürlledi..

-Kafi...dedi

Sustu talebe bu sert kumanda ile. İyi amma neye susturuluyordu. Kasidenin mısraları; vezni ile, kafigesi ile tastamam okunuyordu. İmale'lerin hakkını eksiksiz veriliyordu, lehçe hatası ise hemen hemen kalmamıştı. O halde hoca niçin susturuyordu onu..

Şimşek hızı ile bu sualleri içinden sormaya zaman bulamadan hocanın sesi yine yükseldi.

-Sen buraya okumaya geldin değil mi?

-Evet hocam okumaya geldim efendim.

-O halde bu sefer yaptıkların ne idi.

- Ne yaptım efendim..

- Daha ne yapacaksın: Burası mektep; anladın mı mektep.. Kel Hasan Tiyatrosu değil.

Ailen nice fedakarlığa katlanıp seni ta uzaklardan buraya göndermiş okuyup adam olarsın diye.. Sen ise işin alayındasın..

Soğuk soğuk ter damlaları akıyordu yüzünden talebenin. Bembeyaz alnının üstüne düşen siyah saçlarını ince parmaklarıyla bir yana itiyor, terini siliyor, ağlamalı olmuş gözlerle hocasına bakıyordu. Gururu bir daha kırılmıştı arkadaşlarının arasında. Buna rağmen hocasına karşı duyduğu hürmetin, itaatin ve sonsuz sevginin zerresine hanel gelmemişti. Yumuşacık bir ifade ile şu cevabı veriyordu.

-Okumaya geldim hocam. Zannettiğiniz gibi bir hata işlemedim. Evvelki hadiseyi hatırlarsınız elbet. O gün çok mahcup olmuşum. Bu teessürle bütün gayretimi lehçemi düzeltmeye hasrettim. Mesele bundan ibarettir.

Rahmetli Hıfzı Tevfik iki üç ay gibi kısa bir zaman içindeki bu değişikliğe inanmak istemiyordu. Ve nihayet sınıf arkadaşlarının da şahitliği ile hocanın kanaati sağlanmış oldu.

Hoca talebesine ; talebe hocasına inanmıştı artık. Hocalar talebelerine, talebeler hocalarına inanmışlardı. Birbirine bağlı idiler. Feragat fedakarlık, gayret, edep, terbite, itaat, saygı ve sevgi bu bağın kopmaz, koparılmaz ibrişimleri idi.

Talebeler hocasına hocalar talebelerine böylesine inanır ve bağlanırlarsa neler olmaz bu canım memlekette..."⁵²

2.5. Mesleki Hayatı

İstanbul Erkek Lisesi'nde ortaöğrenimini 1927-1928 ders döneminde tamamlayan Celal Bey, aynı yıl İstanbul Darülfünun Hukuk Fakültesine kaydoldu.⁵³ Bir yandan da başka işler yapmaya, kendi ayakları üzerinde durabilmek için İcra memuru olarak çalışmaya başladı. İcra işlerindeki çalışkanlığı ve disiplinli oluşu yakın çevresi tarafından takdirle karşılandı. İcra memurluğu dışında, Cumhuriyet gazetesinde ambar memuru olarak da görev yaptı.⁵⁴

⁵² 'İstanbul Erkek Lisesi' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 12 Mayıs 1968.

⁵³ Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem 1950-1954**, Cilt. 7, No:18, (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakıf Yayınları, 1999), s. 29; **Akis Dergisi**, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8; "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015.

⁵⁴ **Akis Dergisi**, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8.

Arkadaşlarının büyük şehirde yetişmiş olması, ailelerinin hem maddi hem de manevi olarak yanlarında bulunması içini burkardı. İçinde arkadaşlarına karşı bir imrenme hissedirdi. Aile bireyleri arasında yaşanan kopukluklar, babasıyla annesinin ayrılığı Celal Bey'in hüznü bir yapı almasına neden olmuştu. Bu hüznü hayatının her dönemine yansıyacaktı.⁵⁵

1932 yılında İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun olan Celal Bey, ülkenin siyasi, ekonomik ve kültürel geçmişine dair araştırmalarda bulundu. Her alanda bilgi sahibi olmaya çalıştı. Bunun sonucunda Celal Bey, üniversite hayatının sonlarına doğru bilgi birikimi yüksek ve düzgün konuşma kabiliyeti olan biri haline geldi. Çevresindeki birçok arkadaşına nazaran kendisini ileriye taşımayı başaran önemli öğrencilerden oldu. Bu yönü hocaları tarafından da görüldü ve her zaman takdir edildi.⁵⁶

Mezun olduktan sonra 1932-1934 yılları arasında İstanbul Adliyesinde memurluk yapan Celal Bey 1934 yılında mesleğine ilk adımı attı ve aynı yılın Eylül ayında 1321 sicil numarası olarak İstanbul Barosuna kaydoldu. Kesintisiz bir Avukatlık dönemi olan Celal Bey, Baroda çalışırken yabancı dil öğrenmenin gerekliliğini hissederek Fransızca ve Rumca dersler almaya başladı.⁵⁷

İlk zamanlarda genelde boşanma, tahliye gibi küçük davalara bakan Celal Bey fazla kazanç elde edemedi. Ancak atılganlığı ve gayreti sayesinde kısa süre sonra etkili bir avukat oldu. İstanbul'da dava kazanmak isteyenler Celal Bey'i bunun için ideal avukat olarak görmeye başladılar. Bu aynı zamanda önce İstanbul'da sonra da ülke genelinde isim yapmasına katkı sağladı. Girdiği davaları kazanmak onun için sıradan hal almaya başladı. Bu durum zamanla baktığı davaların şeklinin değişmesine ve ülke çapında ses getiren davaların avukatı olarak tanınmasına neden oldu. Ancak bu başarısına rağmen yoksul ailelere ücretsiz avukatlık hizmeti vermede hiçbir sakınca görmeyecek kadar erdemli bir portre ortaya koymayı da başardı.⁵⁸

⁵⁵ **Akis Dergisi**, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8.

⁵⁶ Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015.

⁵⁷ İstanbul Barosundaki sicilinde Rumca ve Fransızca bildiği de belirtilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk, **a.g.e.**, 29.

⁵⁸ **Akis Dergisi**, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8.

Celal Bey, avukatlık yaptığı yıllarda, diğer arkadaşlarından iki kat fazla kazanmakta, zekâsının yanı sıra ahlaklı oluşu ve Türkçeyi düzgün bir şekilde kullanması başarılarında önemli rol oynamaktaydı.⁵⁹

Celal Bey, meleğinin zirvesine çıkmayı başaran bir hukuk adamı olduğu için bir süre sonra kamuoyunun yakından takip ettiği ülke gündeminde önemli yer tutan ciddi davalara bakmaya başladı. Ali İhsan Sabis Paşa'nın davası ve Ankara Cinayeti davası, bu davaların en dikkat çekicileriydi. Bu davalar Celal Bey'in hayatında birer dönüm noktası oldular. Zira bu davalarla birlikte tanınmış bir avukat haline gelen Celal Bey'in ismi gazetelerin sayfalarında sıkça geçmeye başladı.⁶⁰

2.5.1. Ali İhsan Sabis Paşa Davası ve Celal Yardımcı

Birinci Dünya Savaşı'na ve Milli Mücadele hareketine katılan Emekli General Ali İhsan Sabis⁶¹ 1945 yılında basılan ve savaş yıllarına ait anılarını içeren kitabında bu süreçte adı geçen bazı şahısları eleştirmekteydi. Bu şahıslar veya yakınları, eleştirileri haksız bulmuş ve Paşa hakkında açtıkları davalarla kamuoyunda gündeme gelmişlerdi.⁶²

Ali İhsan Paşa, maruz kaldığı bu yaklaşım üzerine savunmalarını avukatları aracılığıyla hazırlamaya başladı. Aynı zamanda kendisine yapılan hakaretlere karşılık dava açtı. Bu davalara bakacak ve mesleğinde iyi olan bir avukat aramaktaydı. Celal Yardımcı'nın ismini duyan Ali İhsan Paşa, Yardımcı'nın davalarına bakacak cesaretle ve kalitede olduğunu düşünüp kendisine avukatlık teklifinde bulundu. Zira bu dönemde

⁵⁹ Çiğdem Aldatmaz, **Eller Kelime**, (İstanbul: Pia Yayınları, 2013), s. 18.

⁶⁰ **Akis Dergisi**, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8.

⁶¹ Ali İhsan Paşa, 30 ağustos 1882 tarihinde İstanbul'da doğdu. İlk mektep tahsilinden sonra, Beşiktaş Askeri Rüştiyesini bitirdi. 1895 yılında Topçu okuluna girdi. 1901 yılında Harp Okuluna başladı ve 1904 yılında bitirdi. Birinci Dünya Savaşı'nda Kolordu ve Ordu Komutanı olarak Kafkasya ve Irak cephelerinde (1915-1918) bulundu. 1915 yılında Tortum'da komutan olduğu sırada büyük başarılar elde etse de Dilman'da mağlubiyetin alınması ve Ermeni olaylarının başlamasıyla Van elden çıktı. Ali İhsan Paşa bunun üzerine Tortum'dan Tatvan'a çekildi. 9. Kolordu Kumandanlığından 4. Kolordu Kumandanlığına daha sonra 6. Ordu Kumandanlığına atandı. Mondros Mütarekesi sırasında Musul ve çevresinin kontrolünü sağlayan Ali İhsan Paşa, İngilizlerin baskısı ve İstanbul Hükümetinin çağırmasıyla Nusaybin'e çekildi. Savaştan sonra İngilizler tarafından tutuklanıp Malta'ya sürgün edildi. 27 Eylül 1921 yılında yurda dönüp Kurtuluş Savaşına katıldı ve son olarak Batı Cephesi 1. Ordu Komutanlığına atandı. Ali İhsan Paşa'nın Kıdem bakımından İsmet Paşa'dan (İnönü) daha üstün olması ikili arasında çekişmelere sebep oldu. Bu nedenle Büyük Taarruz'dan önce görevden alınıp emekli edildi. 1954 yılında Demokrat Parti'den 10. Dönem milletvekili olarak meclise girdi. 1957 yılında vefat etti. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=1820>

⁶² Ali İhsan Sabis'in Açtığı Dava, **Esat Mahmut Karakurd'un Müdafası Ve Mahkeme Kararı**, (İstanbul: Ülkü Basımevi, 1944), s. 3.

ülkede avukat denince Celal Yardımcı'nın ismi ön plana çıkmaktaydı ve Ali İhsan Paşa, davalarına bakması için daha önce de avukat tutmuş, ancak istediği sonucu elde edememişti. Celal Yardımcı, ülkenin gündeminde önemli yer tutan bu davaya bakmayı kabul etti ve çok geçmeden ülke çapında tanınan bir Avukat haline geldi.⁶³

Ali İhsan Sabis Paşa'nın avukatlığını Celal Yardımcı ile birlikte Mustafa Münim ve Suat Tahsin Türk yaptı. Yardımcı'nın, avukat arkadaşlarıyla yaptığı etkileyici savunmalar, İhsan Paşa hakkında açılan beş davanın da beraatla sonuçlanmasına katkı sağladı.⁶⁴ Başarılı bir savunma yapan Celal Yardımcı, ülke genelinde başarısını ispat eden bir avukat haline geldi. Bu ona kamuoyunun yakından tanıdığı şahsiyetlerle tanışma imkânını da verdi. Celal Yardımcı, tanıştığı isimlerle iyi iletişim kurup, onlarla sürekli irtibat halinde oldu. Bu onun siyasete atılmasının önünü açacak temasların başlangıcını oluşturmaktaydı.⁶⁵

2.5.2. Ankara Cinayeti ve Celal Yardımcı

Tarihe 'Ankara Cinayeti' olarak geçen olay, 16 Ekim 1945 tarihinde, akşam saatlerinde bir gencin Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme Kurumu) Apartmanına gelmesi ile başlamıştı. Buraya gelen genç, üstünde "Dr. Neşet Naci Arzan" yazan beş numaralı muayeneye geçmiş ve doktorun sekreteri Sultan Hanım tarafından bekleme odasına alınmıştı. Bu sırada Doktorun odasında Yargıtay Üyesi Faiz Bey bulunmaktaydı. Faiz Bey, doktorun yanından ayrıldıktan sonra muayene odasına sırasını bekleyen bu genç alınmıştı. Aradan bir süre geçtikten sonra içerden silah seslerinin geldiğini duyanlar o tarafa doğru ilerlerken doktorun içerde bulunan genç tarafından vurulduğu görülmüştü.⁶⁶

Olayın duyulması ile ülkenin gündemine oturması bir oldu. Olayın asıl Katil Haşmet Orbay olmasına rağmen suç Reşit Mercan'ın üzerine atıldı. Haşmet Orbay'ın babası, dönemin Generallerinden Kazım Orbay, annesi ise Enver Paşa'nın kız kardeşi

⁶³ Ali İhsan Sabis'in Açtığı Dava, **Esat Mahmut Karakurd'un Müdafaası Ve Mahkeme Kararı**, (İstanbul: Ülkü Basımevi, 1944), s. 3.

⁶⁴ Paşanın aleyhine açılmış olan, Kazım Özalp, Ulusal Ekonomi ve Arttırma Kurumu, Behcet Cemal, Osman Fethi, Halil Kut gibi davalarda savunmasını Celal Yardımcı yapmıştır. Paşanın açmış olduğu davalardan olan Esat Mahmut Karakurd davasına da yine Celal Bey bakmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Avukat Dr. Suat Tahsin Türk, **General Ali İhsan Sabis'in Müdafaası**, (İstanbul: İnsel Kitabevi, 1944), s. 5-6, 47.

⁶⁵ Türk, **a.g.e.**, s. 5-6,47.

⁶⁶ İhsan Tomuş, **Ankara Cinayeti**, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 2003), s. 17, 29-30.

Mediha Hanım'dı. Bu nedenle olay, daha güçsüz ve prestijsiz konumunda bulunan Reşit Mercan'ın üzerine yıkılmıştı.⁶⁷

Ülkede büyük yankı uyandıran bu davanın avukatlığına Celal Yardımcı getirildi. Yardımcı, dava esnasında ülke çapındaki şöhretini büsbütün arttıran savunmalar yaptı. Ancak bu davayla birlikte Celal Yardımcı ve ailesi birçok zorlukla karşılaştı. Hatta Haşmet Orbay'ın tehditlerine maruz kaldılar. Avukatlık görevini onurlu bir şekilde yapmaya çalışan Celal Yardımcı, hiçbir tehdide boyun eğmedi. Mesleğinin gereğini yerine getirip, suçsuz olduğuna inandığı Reşit Mercan'ı savunmaya devam etti. Her zaman 'mağdurun' yanında olmaya çalıştı. Dönemin tanınmış Generali Kazım Orbay'ın oğlunun davasına bakıyor olması bile onu korkutmadı ve sonuna kadar müvekkilini savunmaya devam etti. Sonuçta mesele açıklığa kavuştu.⁶⁸

Olayın Bosna Müslümanlarına yardım etmek için toplanan paraların Haşmet Orbay tarafından fazla alınmak istemesi üzerine patlak vermişti. Olaydan sonra katil zanlısı olarak Robert Koleji'nden arkadaşı olan Reşit Mercan'ın üzerine olay atılmış ve Mercan 20 yıl hapse mahkûm edilmişti. Celal Yardımcı'nın olaya dâhil olmasıyla birlikte bu gerçekler bir bir gün yüzüne çıktı. Masum olduğu anlaşılan Mercan beraat etti. Bu durum Celal Yardımcı'nın avukatlık mesleğinde zirveye çıktığını göstermekteydi.⁶⁹

Celal Yardımcı, ülke gündeminde yer aldığı bu Avukatlık döneminde diğer meslektaşlarından farklı olarak basınla kurduğu ilişkilere özel bir önem atfetmişti. Duruşmalara çıkmadan önce gazetecilerle konuşup, savunmasının gazetelerde yayınlanmasını istiyordu. Gazetecilere savunmasını gönderip, iyi bir savunma yapıp yapmadığını öğrenmeye çalışırdı. Nitekim gazete muhabirleri Celal Yardımcı'nın savunmalarını beğenmekteydiler. Yardımcı'nın, muhabirlerle olan iyi ilişkileri sayesinde ismi gazete sayfalarında çıkardı. Duruşmalarda olayın ülke genelinde ses getirmesi kadar Yardımcı'nın savunmaları da en az olay kadar ses getirmekteydi. Doğunun bu mücadelecisi genci, böylece mesleğinin zirvesine adım adım ilerlemişti.⁷⁰

Celal Yardımcı, basamakları birden değil sırasıyla çıkma taraftarıydı. Onun için, oyunu, usulüne göre oynamayı kararlaştırmıştı. Bu bağlamda önce küçük davalarla işe

⁶⁷ Tombuş, a.g.e., s. 17, 29-30.

⁶⁸ Tombuş, a.g.e., s. 17, 29-30.

⁶⁹ Aldatmaz, a.g.e., s. 18.

⁷⁰ Akis Dergisi, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8; "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015.

başlamış, sonra ülkede ses getirecek davalara bakmaya başlamıştı. Ülkede ses getiren davalara baktığı zaman sanıkların veya olayların isimlerinden çok, kendi isminin üzerinden olayları şekillendirdi. Bu tutumu gazetelerde savunmalarının yayınlanmasına, resimlerinin gözükmemesine ve ülkede tanınan bir şahsiyet haline gelmesine katkı sağladı. Adını 'Avukat Celal Yardımcı' olarak gazetelere duyurdu. Bu yönüyle önemli isimlerle tanışma fırsatı buldu; ülkede söz sahibi olan siyasetçilerle yakın dostluklar kurdu, siyasete atılmak için bütün şartların olgunlaşmasını bekledi.⁷¹

2.6. Evliliği

Celal Yardımcı ile hayatını birleştirecek olan Harika Hanım, ülkenin içinde bulunduğu kritik dönemde, 4 Temmuz 1926 tarihinde İstanbul'un seçkin semtlerinden Moda'da doğmuştu.⁷² Babası Mehmet İzzet Bey'di.⁷³ Harika Hanım doğumuyla ilgili olarak şu hususları vurgulamaktadır:

“Mahmut Ata'nın kliniğinde 4 Temmuz 1926 senesinde doğmuşum, doğumdan sonra yüzümde tüle benzeyen bir deri parçasının olduğu görülmüştür. Yüzümdeki bu iz ailem tarafından ilahi bir işaret olarak görülmüştür. Mahmut Ata yüzümdeki bu izin alınması için küçük bir operasyon yapmış ve çok başarılı bir şekilde yüzdeki bu et parçasını almıştır. Aileme şans getirsin diye yüzümdeki et parçasını babama hediye etmiştir. Doğumunda yüzümde ki iz ve çok güzel bir bebek olmam ailemi çok sevindirmiş “Ne harika bir çocuk, kızımızın ismi Harika olsun” denilmiş ve adım Harika olarak verilmiştir.”⁷⁴

Harika Hanım, gençlik dönemine geldiğinde çevresi tarafından beğenilen, sevilen bir genç kız olmuştu. Çocukluğu babasının mesleği dolayısıyla genellikle farklı şehirlerde geçmişti. Bu nedenle birçok kez farklı bir yaşam tarzına uyum sağlamak zorunda kalmıştı. Ama okula gitme yaşına gelince ailesi tarafından sabit bir yerde ikamet etmesi gerektiği ifade edilmiş, bunun üzerine İstanbul Kadıköy'de yaşamaya başlamıştı.⁷⁵

⁷¹ Akis Dergisi, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8-9.

⁷² Aldatmaz, a.g.e., s. 11.

⁷³ Harika Hanım'ın Babası İzzet Bey, Birinci Dünya Savaşı'nda savaşmış bir subaydır. İzzet Bey'in babası Trablusgarp Sıhhiye Nazırı İbrahim Behlül Paşa'dır. Annesi Nigar Hanım'dır. Nigar Hanım'ın babası ise Bahriye Miralayı Hüseyin Rıza Bey'dir. "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015.

⁷⁴ "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015.

⁷⁵ "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015.

Mehmet İzzet Bey görev nedeniyle tayin olduğu taşra şehirlerine gitse de, Harika Hanım, annesi ve ağabeyi ile birlikte İstanbul'da kalıp okuluna devam etmiş, yaz aylarında ise babasının o sırada görev yapmakta olduğu şehre gitmişti. Ortaokulu Kızıltoprak'ta, liseyi Üsküdar Amerikan Koleji'nde okumuş, yabancı dil eğitiminde dönemin en muteber batı dili olan Fransızca'yı değil ileri görüşlü bir yaklaşımla İngilizce'yi tercih etmişti. Harika Hanım bu çağlarda, okuldaki çalışkanlığı ile hocaları tarafından sevilen bir kişi olmuştu.⁷⁶

Harika Hanım, Celal Bey'den önce genç bir subayla nişanlanmıştı. Fakat subayın talihin garip bir cilvesi olarak Ağrı'nın Doğu Beyazıt ilçesinde görev yapıyor olması, Harika Hanım'ın ailesi tarafından hoş karşılanmamış, bu durum nişanın çok sürmeden atılmasına neden olmuştu.⁷⁷

Harika Hanım, bu olaydan bir süre sonra babasının yakın dostu Yargıtay Reisi Ali Rıza Bey'in evinde Celal Yardımcı ile karşılaşmıştı. Bu sırada Üsküdar Amerikan Koleji'nde eğitimini henüz tamamlamış olan genç ve güzel bir kızdı. Nişanlısından ayrılmasının nedeni olan 'Doğu Beyazıt', bu sefer farklı bir şekilde Harika Hanım'ın karşısına çıkıyordu.⁷⁸ Harika Hanım, Celal Bey ile tanışmalarını şöyle anlatır:

“Celal Bey, Yargıtay Reisi Ali Rıza Bey'in evinde beni gördükten sonra ertesi gün, Ali Rıza Bey'in hanımı aracılığıyla aileme haber yolladı ve benimle evlenmek istediğini belirtti. Bir anda gelişen bir durum olması ve aramızda yaş farkının fazla olması babam Mehmet İzzet Bey'i ve annem Nigar Hanım'ı kararsız kılmıştı. Celal Bey'i çok yakinen tanımadığım için pek istekli olduğum söylenemezdi. Ama zamanla Celal Bey'in ailemize ziyaretlerde bulunması, aileye kendisini daha yakından tanıtmalarıyla soru işaretleri gitmeye başlamıştı. Ailem Celal Bey'in iyi bir eğitim görmüş, ahlaklı bir insan olduğunu görünce evlilik düşüncesini onaylamaya başlamıştı. Zamanla bende kendisine ısınmaya başladım. Aramızda geçen uzun konuşmalardan sonra evlilik fikrinde karar kıldık. Evlilik kararını aldıktan sonra aile içi durumlar da düzelinece 8 Mart 1947 yılında Taksim Belediye Gazinosunda nikâhımızı yaptık. O gün Belediye Gazinosu evliliğimiz gelen davetlilerle dolup taşmıştı. Nikâhımızı o gün bütün davetlilerle birlikte kutlayıp 40 yıl sürecek bir evliliğin ilk adımını atmış olduk.”⁷⁹

⁷⁶ Aldatmaz, a.g.e., s. 13.

⁷⁷ “Harika Yardımcı Hanım ile görüşme”, İstanbul: 07.10.2015.

⁷⁸ Aldatmaz, a.g.e., s. 14.

⁷⁹ “Harika Yardımcı Hanım ile görüşme”, İstanbul: 07.10.2015.

Harika Hanım şehirde yetişmiş, eğitilmiş, kültürlü, köklü bir aileden gelmekteydi. Buna nazaran Celal Bey, taşrada yetişmiş eğitim hayatı zorluklarla geçmiş, hayata tek başına tutunmaya çalışmış bir kişiydi. Ancak Harika Hanım'ın ailesi taşradan gelen Celal Yardımcı'yı kültürü ve aldığı eğitim açısından takdir ettiler ve kızlarının onunla evlenmesine pek karşı çıkmadılar. Çiftin bu mutlu evliliklerinden Şahika ve Şerif adında çocukları olacaktı. Celal Bey aynı durumu çocuklarına yaşatmadı. Onların yanında olmaya çalıştı ve eğitimleriyle bizzat ilgilendi. Kendi yaşadığı zorlukları, çocukları yaşamasın diye çabaladı. Bu yıllar aynı zamanda Celal Bey'in siyasi hayata atıldığı yıllara denk gelecekti.⁸⁰

⁸⁰ "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015.

3. SİYASİ HAYATI

3.1. Demokrat Parti ve Celal Yardımcı

Türkiye'nin kuruluşundan itibaren var olan tek parti sistemi II. Dünya Savaşı sonlarında etkisini kaybetmeye başlamıştı. Bu, aynı zamanda hem mevcut konjonktürün değiştiğinin hem de vatandaşın demokrasi isteğinin arttığına bir göstergesiydi. II. Dünya Savaşı, bir nevi otoriter iktidarların güç kaybına uğradığı, demokrasiyi destekleyen kesimlerin ise ön plana çıktığı bir dönem olmuştu. Bu dönemde iktidarda bulunan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), vatandaş tarafından sosyal, siyasi ve iktisadi sıkıntılardan ana kaynağı olarak görülmeğe başlanmıştı. Bu durum aynı zamanda muhalif seslerin yükselmesine de neden olmuş, ülkede yaşanan sıkıntılardan iktidarı sorumlu tutan kesim iktidara karşı yeni politikalar ve çözümler sunmaya çalışırken yeni ve güçlü bir muhalefetin doğuşu gündeme gelmişti.⁸¹

1946 yılına gelindiğinde Türkiye'de muhalif kesim gözle görülür oranda kendini göstermeye başlamış ve mecliste yeni bir dönemin ilk emaresi belirmişti. 7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan öncülüğünde Demokrat Parti'nin (DP) kurulmasıyla TBMM'de ilk güçlü muhalif grup oluşmuştu. Tüzüğünde CHP'den farklı bir çizgi çizip, liberalizm ve demokrasi kavramlarını partinin simgesi haline getiren DP, kuruluş döneminde düzenlediği mitinglerde kendisini halkın kurtarıcısı olarak tanımlamıştı. Zira halk, uzun yıllar demokrasi dışı metotlarla icra edilen göstermelik seçimlerle iktidarını devam ettiren CHP saflarında değil yeni parti olan DP

⁸¹ II.Dünya Savaşı sonunda otoriter rejimlerin güç kaybına uğraması, bunun yerine demokrasi kavramını sıklıkla dile getiren kavramların güçlenmesi, Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de demokrasi talebini arttırmıştır. Bu hususta dönemin tek parti iktidarı (CHP) demokrasinin önünde engel teşkil eden bir konumda gösterilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal H. Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2012), s. 225-229; Davut Dursun, **Demokrasi Sorunu ve Türkiye'de Demokrasi**, (İstanbul: Şehir Yayınları, 2001), s. 126; Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, (Ankara: İmge Yayınları, 2003), s. 18-19.

etrafında toplanmaya başlamıştı. DP, arkasına aldığı bu halk gücüyle seçimlere daha inançlı hazırlanmış ve 1950 seçimlerine elini güçlendirerek girmişti.⁸²

Ülkeyi etkisi altına alan olumlu siyasi hava toplumun her kesiminde hissedilmiş ve yeni bir evrenin başlangıcı olarak görülmüştü. Çok partili hayata geçişin hazırlıklarının yapılıyor olması, Celal Yardımcı gibi eğitilmiş, maddi olanakları yüksek biri için önemli bir fırsattı ve bu fırsat Yardımcı'yı hızla siyasi atmosfere çekiyordu. Bu dönemde başarılı ve zengin bir avukat olarak kariyerinde ilerleyen Yardımcı, siyasi etkinlikleriyle de gündeme gelmeye başlamıştı. Ali İhsan Sabis'in savunmasında gösterdiği performans yeni kimliği üzerinde oldukça etkiliydi. Bu dönemde Ali İhsan Sabis, birçok siyasetçi tarafından ziyaret edilmekteydi. Sabis'in tek parti iktidarına karşı gelmiş olması, İsmet İnönü'ye eleştirilerde bulunması muhalif bir isim olarak görülmesine sebep olmuştu. Bu muhalefet, İnönü'ye karşı olan kişilerin İhsan Paşa'nın etrafında toplanmasını sağlamıştı. Bu minvalde Celal Yardımcı, avukatlığını yaptığı Ali İhsan Sabis aracılığıyla birçok siyasetçiyle bir araya gelmekte ve kendisini tanıtmaya imkânı bulmaktaydı. Ali İhsan Paşa ile birlikte gittiği İzmir'in Çeşme ilçesinde Adnan Menderes ile tanışması bu sürecin doğal sonucuydu. İkili arasındaki bu şekilde başlayan dostluk 1950 Genel seçimlerine gidilirken sağlamlaşacak ve bir kader arkadaşlığına dönüşecekti.⁸³

Celal Yardımcı, bu süreçte çoğunlukla politik kimliği ile tanınan kişilerle dostluk kurdu ve siyasi hayata girmesi için gerekli olan bütün şartları sağlamaya çalıştı. Nitekim 1949 yılına gelindiğinde tüm siyasi çevreler tarafından tanınan bir isim haline gelmiş, milletvekili adaylığı olmasını isteyen arkadaşları sayesinde ülkenin tanınan siyasetçileriyle bağlantı kurmayı başarmıştı. Bundan sonra sıra politik hayata fiilen katılmaya gelmişti. Beklendiği gibi Yardımcı'nın tercihi bu aşamada hiç şüphesiz 'DP' oldu. 1950 yılına gelindiğinde bu fikir belirginleşti. Yeni oluşan siyasi atmosfer içinde DP saflarında siyasete girmek için adım adım ilerlemeye başladı. Çalışmaları ve araştırmaları devam ederken milletvekilliği için çeşitli çevrelerle irtibata geçti.⁸⁴

⁸² Demokrat Parti'nin kuruluş dönemi ile ilgili Ayrıntılı bilgi için bkz. Mahmut Goloğlu, **Milli Şef Dönemi (1939-1945)**, (Ankara: Goloğlu Yayınları, 1974), s. 401-401; Tevfik Çavdar, **Demokrat Parti**, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, (Ankara: İletişim Yayınları, 1983), s. 2064; Samet Ağaoğlu, **Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru**, (İstanbul: Baha Matbaası, 1972), s. 76-79; Karpuz, **Türk Demokrasi Tarihi**, s. 239; **Akşam Gazetesi**, 8 Ocak 1946.

⁸³ Aldatmaz, **a.g.e.**, s. 25.

⁸⁴ **Doğu Beyazıt Narinkale Gazetesi**, Yıl: 38, Sayı: 5324, 12 Şubat 2007

Celal Yardımcı, seçim günü yaklaştıkça hem partisinden daha fazla destek talep etti, hem de milletvekili adayı olarak doğulu seçmen üzerinde daha etkili olacağını Parti Teşkilatına hissettirmeye çalıştı. Bölge üzerindeki etkisini anlatmak için Ensari aşiretinin lideri olduğunu, bölgede söz sahibi bir aileye mensup olduğunu dile getirmeye başladı. Aynı zamanda Doğu bölgesinde büyük bir oy potansiyeline sahip kesimlerin kendisinin aday olmasını istediklerini belirtti. Doğudaki oyların kendi adaylığına göre şekilleneceğini, bunun içinde aday olmasının parti için kazançlı bir adım olacağını dile getirdi. Bütün bunlar Celal Yardımcı'nın elini güçlendirmekteydi. Nitekim bölgede nüfus sahibi bir aileye mensup olması, parti yönetiminin de dikkatini çekmeye başladı ve Demokrat Parti Merkez Kurulu Celal Yardımcı'nın seçimlere Ağrı milletvekili adayı olarak katılmasına çalışacaktı.⁸⁵

Parti teşkilatına ismini duyuran Yardımcı, bu sırada parti kurucularıyla irtibata geçme aşamasına gelmiş ve bunun için gerekli olan aracılara da bulmuştu. Nitekim 14 Mayıs 1950 seçimlerinden önce İstanbul Milletvekili olan arkadaşı Cihad Baban⁸⁶ ile birlikte meclise girip misafir locasında DP'nin kurucusu olan Celal Bayar'la görüştü. Bu dönemde DP'ye hem yeni isimler hem de maddi kaynaklar gerekmekteydi. Başarılı bir hukuk adamı olan Yardımcı, bu bağlamda ideal bir fotoğraf vermekteydi. Bu şartlar altında başlayan iki ismin görüşmesi, Cihat Baban'nın aracılığı ve Yardımcı'yı takdimi ile gerçekleşti. Bu gelişme Yardımcı için 'yeni bir hayatın başladığı' anlamına gelmekteydi.⁸⁷

Celal Yardımcı, yıllar sonra kaleme aldığı anılarında bu anekdota temas ederken biraz daha ayrıntıya girecek ve şu satırları kaleme alacaktı:

“Siyasete atılmamanın enteresan bir hikâyesi vardır. 1945 senesinde Ankara’da büyük bir facia meydana geldi: Neşet Naci adında bir doktoru muayenehanesinde öldürdüler. Reşit Mercan isminde bir genç Neşet Naci’yi öldürmekle suçlanıyordu. Reşit’in annesi benim davaya avukat

⁸⁵ **TBMM Albümü 1920-2010**, c. 2, s. 542; “Nejat Yardımcı Bey ile görüşme”, Ankara: 19.02.2016.

⁸⁶ Cihad Baban, 1911 yılında İstanbul’da doğdu, 1931 yılında Galatasaray Lisesi’nden, 1934 yılında ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun oldu. 1937 yılında Erzurum Doğu gazetesini çıkardı. 1946 yılında İstanbul’dan bağımsız aday olarak milletvekili olarak seçildi. 1946 yılında Meclis’te tarım komisyonu üyeliğine seçildi. 1948 yılında Bayındırlık, 1949 yılında ise Ekonomi Komisyonu üyeliğine seçildi. 1950 ve 1954 yıllarında İzmir’den milletvekili olarak seçildi. 1957 yılından sonra gazetecilik ve avukatlık yaptı. Kurucu Meclis’te CHP temsilcisi olarak bulundu. 1961 yılında kurulan Gürsel Hükümeti’nde Basın-Yayın ve Turizm Bakanı olarak görev aldı. 1961 yılında 12. dönem İstanbul milletvekili olarak seçildi. 13. Dönem milletvekili seçimlerinde de Çanakkale milletvekili olarak seçildi. 12 Eylül 1980’den sonra kurulan Ulusu Hükümeti’nde Kültür Bakanı olarak görev yaptı. Fransızca ve Almanca bildiği dillerdi. Tasvir ve Son Havadis gazetelerinin başyazarlığını yaptı. 28 Eylül 1984 yılında Ankara’da vefat etti. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM, VIII. Dönem (1946-1950)**, cilt. 3, (Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, no: 146), s. 533-544.

⁸⁷ **Akis Dergisi**, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 8.

olarak bakmamı istedi. Benim müdahalem üzerine dava Ankara'dan Bolu'ya naklolundu. Katilin Reşit Mercan olamayıp, zamanın Genelkurmay Başkanı Kazım Orbay'ın oğlu Haşmet Orbay olduğunu meydana çıkarttım. O zaman savcılık, valilik, bütün emniyet makamları hatta Adalet Bakanlığı için Reşit Mercan'ın üzerine kalmasını istiyorlardı. Bu dava bir nevi, hakkın iktidara karşı müdafaasıydı. Çünkü iktidar Haşmet Orbay'ı korumak ve kurtarmak için bütün imkânlarını seferber etmişti. Dava 1945'te başladı, 1947-1948 senelerinde bitti.

1950'de DP, bölgelerinde tanınmış ailelerden birçok kişiyi namzet göstermek istiyordu. Beni de bu dava sebebiyle daha yakından tanımış olacaklar ki, Ankara'ya çağırıldılar. Bayar'la orada karşılaştım. Bana, politikaya girmek isteyip istemediğimi sordu.⁸⁸ Bende "Memleketimizde okuduk, memleketimizin nimetlerinden faydalandık. Mesleğimizin içinde memlekete hizmet ediyoruz. Ama bana öyle geliyor ki, bu millete ödenecek başka borçlarımız var. O da politikada hizmet etmektir ama şimdiye kadar tediye yeri bulamadık" dedim. Bayar'ın cevabı aynı şöyle oldu "İşte tediye yeri meydana geldi. DP saflarında bu borçlar ödenebilir."⁸⁹

Bu ve benzeri görüşmeler sonucunda Celal Yardımcı'ya milletvekili olmanın bütün yolları açılmıştı. Artık sıra nerede ve nasıl milletvekili aday olarak gösterileceği aşamasına gelmişti. Yardımcı, parti teşkilatından gelen bir isim değildi. Bu nedenle aile büyüklerinin Demokrat Parti Ağrı teşkilatında karar alma mercilerinde bulunmasını gerekçe göstererek, adaylığının merkezden konulmasını istedi. Aile büyüklerine karşı adaylığını koymasının, saygısızlık olarak algılanacağını ve aile ilişkileri açısından sorun teşkil edeceğini düşünmekteydi. Bu durumu değerlendiren Parti Teşkilatı, yerinde bir karar vererek Yardımcı'nın merkezden aday gösterilmesini sağladı.⁹⁰

Milletvekili adaylığı belli olduktan sonra Yardımcı'nın ailesi bu durumu sevinçle karşıladı, babası Hacı Celal Efendi oğluyla gurur duyacak sözler sarf etti. Haber alan Doğubayazıt ahalisi de aynı tepkiyi gösterdi. Yöre halkı Ensari ailesinin dürüstlüğüne ve topraklarına bağlılıklarını bildikleri için Yardımcı'nın milletvekili olmasıyla, yörenin kalkınmasında etkili rol oynayacağına inanmaktaydılar.⁹¹

⁸⁸ '93'üncü Mayıs' başlıklı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 16 Mayıs 1976.

⁸⁹ Nazlı Ilıcak, **27 Mayıs Yargılanıyor**, (İstanbul: Doğan Kitap, 2010), s. 301-302.

⁹⁰ **Akis Dergisi**, 18 Ocak 1958, yıl:4, cilt XII., Sayı:193., s. 9.

⁹¹ "Nejat Yardımcı Bey ile görüşme", Ankara: 19.02.2016.

Celal Yardımcı'nın yanı sıra Kasım Küfrevi⁹² ve Halis Öztürk⁹³ de Ağrı'da milletvekili adayları olarak gösterilen isimlerdi.⁹⁴

Siyasi çalkantının zirvede olduğu bu dönemde, CHP'nin Demokrat Partilileri seçmenlerin gözünde karalama çalışmaları Celal Yardımcı'yı da derinden etkiledi. CHP, DP'nin Ağrı'dan milletvekili adayı olarak gösterdiği isimler üzerinde yoğunlaştı ve bu bağlamda Yardımcı aynı bölgeden aday olan arkadaşı Kasım Küfrevi'yi asker kaçağı olarak karakola bildirdi. Bunun sonucunda ikilinin zorla karakola götürülmeleri seçimler öncesi yöre halkı üzerinde etkili olan adayların tasfiye edilmek istendiğini gösterdi. Karakolda ifade veren iki aday böyle bir durumun olmadığını, bu asılsız ihbarların şahıslarını karalamak amacıyla yapıldığını belirttiler.⁹⁵

Milletvekili adayları, seçim kampanyaları esnasında bölgenin her yerine gittiler. Celal Yardımcı, seçim konuşmalarında kullandığı üslup ile Ağrı'da farklı bir hava estirdi. Mitinglerde hitap ettiği halk kitlesi gün geçtikçe artmaktaydı. CHP'nin halk üzerinde baskı kurmaya çalıştığını, oyların parayla satın alınmak istendiğini dile getirmekteydi. Bu bağlamda her oya karşılık çiftçilere tohumluk vereceğini söyleyip halka asılsız vaatlerde bulunduğunu ifade etmekteydi. Aynı zamanda CHP'nin iktidarda olduğu dönemde halkın 'Kürtçülük' adı altında ayrımcılığa uğratıldığını, dini duyguların istismar edildiğini miting meydanlarında yüksek sesle dile getirmekteydi. Bu konuşmalar Ağrı halkı üzerinde büyük etki bırakmaktaydı. Ağrılılar, Celal Yardımcı'nın konuşmalarını dinlemek için akın akın mitinglere katılıyorlar, Ağrı'nın her ilçesine, her köyüne gitmeye çalışan Yardımcı, gittiği

⁹² Kasım Küfrevi, 1910 yılında Bitlis'te doğdu. İlk, ortaokul ve lise eğitimini İstanbul'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden 1943 yılında mezun oldu. Eski Türk Edebiyatı kürsüsünde Asistanlık yaptı. Yörenin önde gelen şahsiyetlerindendir. Küfrevi, hem bölgenin önemli şeylerindendi hem de Şemsi Aşiretinin lideriydi. Bu bakımdan yörede maneviyatı yüksek sözü geçen ender kişilerdendi. Aynı zamanda edebî yazıları olan Küfrevi önemli edebî çalışmalar yaptı. Demokrat Parti'den Ağrı milletvekili olarak seçimlere girip kazandı. Uzun yıllar milletvekilliği yaptı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Pınar, **Çok Partili Dönemde Doğu Anadolu'da Seçimlere Bir Örnek Ağrı (Karaköse) Seçimleri (1946-1960)**, Turkish Studies, International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turki, Volume 9/1, Ankara, Winter 2014, s. 443.

⁹³ Halis Öztürk, 1899 yılında Ağrı'nın Tutak ilçesinde doğdu. Çiftçilik yapan Halis Öztürk, Halikan Aşiretinin lideriydi. Ayrıntılı bilgi için bkz. TBMM Albümü 1920-2010,II, s. 542. Halis Öztürk Ağrı isyanına katıldığından dolayı iskân politikası nedeniyle Trabzon'a yerleştirildi. Ama burada çok kalmayan Halis Bey, tekrardan Ağrı'ya kaçarak yerleşti. Yörede halk üzerinde etkisi olan biriydi. 1950 Genel Seçimlerinde Demokrat Parti'den Ağrı milletvekili seçilerek meclise katıldı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Ali Kışlalı, **Düşük Yoğunlukta Çatışma Güneydoğu**, (Ankara: Ümit Yayıncılık, 1996), s. 122.

⁹⁴ **Zafer Gazetesi**, 26 Nisan 1950.

⁹⁵ Pınar, **a.g.m.**, s. 444; Milletvekili adaylarına yönelik suçlamalardan biri de özellikle Kasım Küfrevi'nin irtica hareketlerine giriştiği yönündeydi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Pınar, **a.g.m.**, s. 444

her yerde sevinçle karşılanıyor, Halkın sorunlarını seçim kampanyalarında dile getirmekten kaçınmıyordu.⁹⁶

Ağrı, 1950 seçimlerine siyasi tansiyonu yüksek şehirlerden biri olarak girdi. Her ilde olduğu gibi seçim kampanyaları Ağrı'da çekişmeli geçti ve iki büyük partinin milletvekilleri seçim kampanyalarında yoğun bir şekilde çalıştılar. Fakat Ağrı'da yöre üzerinde etkili olan ailelerin Celal Yardımcı'yı desteklemeleri seçimin gidişatını değiştirdi. Yöre halkının Celal Yardımcı aracılığıyla DP'ye daha çok ilgi duymaya başladığı görüldü.⁹⁷

3.2. DP'deki Milletvekilliği Dönemi

1950 yılının 14 Mayıs günü, Türkiye tarihinde yeni bir sayfa açıldı. Çok Partili hayata geçen ülkede 4 yıl muhalefet yapan Demokrat Parti, 14 Mayıs tarihinde gerçekleşen ilk serbest seçimle birlikte büyük başarı göstermiş, ülke insanı ile kurduğu gönül bağının meyvesini fazlasıyla toplamıştı.⁹⁸ Batı bölgelerinde yüksek oy alan parti, Doğu bölgelerinde CHP'ye oranla oylarını iki katına çıkarmıştı. Bu durumda bölgede aday gösterilen milletvekillerinin etkisi büyüktü. Çünkü bu milletvekilleri ya aşiret liderleri ya da bölgede sevilen sayılan insanlardan meydana gelmekteydi. Nitekim DP, başka yerlerde olduğu gibi Ağrı'da da seçimleri büyük bir galibiyetle kazanmıştı.⁹⁹

14 Mayıs 1950 seçimleri ile milletin demokrasi talepleri sonuca ulaşmış ve iktidarın el değiştirmesiyle sonuçlanıyor, seçimle Türkiye'de on yıl sürecek olan DP'nin iktidarı

⁹⁶ Pınar, a.g.m., s. 444.

⁹⁷ Pınar, a.g.m., s. 444.

⁹⁸ Tanel Demirel, **Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti iktidarı ve 27 Mayıs Darbesi**, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011), s. 98; 1950 seçimlerinde Demokrat Parti oyların %53'ünü, Cumhuriyet Halk Partisi ise %40'ını almıştır. O dönem var olan seçim sisteminden dolayı milletvekillerin sandalye dağılımı seçim sonuçlarına göre farklı olmuştur. DP 408 sandalye ile milletvekillerin %85'ini, CHP'de 69 sandalye ile milletvekillerin %15'ini almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Temuçin Faik Ertan, **Atatürk Sonrası Türkiye (Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi)**, 5.baskı, Ed. M. Derviş Kılınçkaya, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2004), s. 412.

⁹⁹ Pınar, a.g.m., s. 191; Andrew Mango, **Türkiye ve Türkler (1938'den Günümüze)**, (İstanbul: Remzi Yayınları, 2015), s. 56-58.

başlıyordu. Bu on yıl, Türk tarihinde siyasi, sosyal ve ekonomik alanda önemli gelişim ve değişimlerin yaşandığı bir dönem olacaktı.¹⁰⁰

DP'nin seçimlerle başa geçmesi partinin hem ulusal hem de uluslararası saygınlığını arttırdı. Barışçıl ve kansasız bir şekilde yönetime gelen DP'nin bu durumunu kimileri "kansasız" veya "beyaz" devrim olarak adlandırdılar. DP'nin demokratik yollarla iktidara gelmesi, ülke demokrasisini güçlendirdi ve insanların demokrasiye olan güvenini arttırdı. Seçim sonuçlarının ülkede bayram havası oluşturması ve halkın sokaklara dökülmesi bunun bir delilidir.¹⁰¹

Seçim sonuçlarına göre DP oyların %52,68'ni, CHP %39,45'ni almıştı. Bunun yanında dönemin yeni partilerinden biri olan Millet Partisi (MP-CMP)¹⁰² ise oyların %3,11'ni alarak Meclise sadece bir Milletvekili yerleştirebilmişti.¹⁰³

DP, ülke genelinde olduğu gibi Ağrı'da da yüksek oy almıştı. Ağrı'daki oyların %64'lük kısmını DP alırken, CHP oyların ancak %36'lık kısmını alabilmişti. DP'nin Ağrı'daki toplam oy sayısı 34.114 iken, CHP'nin toplam oy sayısı 18.664 olarak tespit edilmişti. Aday gösterilen Celal Yardımcı, Kasım Küfrevi ve Halis Öztürk seçimlerde yüksek oylarla milletvekili seçilmişlerdi.¹⁰⁴ Ancak Celal Yardımcı, Ağrı'daki diğer milletvekili adaylarına nazaran daha yüksek oy almıştı.¹⁰⁵ Celal Yardımcı 34.166 oy alırken, Kasım Küfrevi 36.273, Halis Öztürk ise 31.906 oy almıştı.¹⁰⁶

Bu sonuçlar Celal Yardımcı için yeni bir hayatın başlangıcı olacaktı. Yardımcı, artık daha çok siyasi kimliğiyle tanınacak, ona göre değerlendirilecek ve Parlamento'ya girişini yıllar sonra şöyle anlatacaktı:

¹⁰⁰ Orhan Koloğlu, **Cumhuriyet ve Demokrasi Deneyimimizin Çevremizdeki Toplumlara Yansıması (Cumhuriyet ya da Demokrasi)**, Der. Özer Ozankaya, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002), s. 128; **Zafer Gazetesi**, 16 Mayıs 1950.

¹⁰¹ Süleyman İnan, **Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)**, Siyasi Kültür, Muhafazakâr Düşünce (Yakın Dönem Türk Politik Tarihi), (Aralık 2014):117.

¹⁰² Millet Partisi, 20 Temmuz 1948 tarihinde Demokratlardan ayrılan bir grup tarafından kuruldu. Genel olarak oluşumunu Demokrat Parti'den ayrılan kişiler tarafından sağlayan Millet Partisi, ülke siyasetinde çok etkili bir rol izleyemedi. Parti'de Mareşal Fevzi Çakmak gibi önemli isimler olmasına rağmen, lidersizlik yüzünden aktif siyaset içinde geri planda kaldı. 1954 yılında ismi Cumhuriyetçi Millet Partisi olarak değişen parti, yeni bir evrenin içine girdi. 1958 yılında Türkiye Köylü Partisiyle birleşmiş ve ismi Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi olarak belirlenmişti. Girdiği ilk seçim olan 1950 seçimlerinde 1 milletvekili, 1954 seçimlerinde 5 milletvekili, 1957 seçimlerinde 4 milletvekili çıkardı. Ayrıca bkz. Karpaz, **Türk Demokrasi Tarihi**, s. 507-510.

¹⁰³ Gökhan Atılğan ve diğ., **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Siyasal Hayat**, (İstanbul: Yordam Kitap, 2015), s. 421.

¹⁰⁴ **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi**, 3010.00/77.511.16; **Milliyet Gazetesi**, 16 Mayıs 1950.

¹⁰⁵ Pınar, **a.g.m.**, s. 444.

¹⁰⁶ **BCA**, 3010.00/77.511.16.

*“22 Mayıs 1950 günü TBMM’de milletvekili olarak yemin ettiğim gün, zihnimde çocukluk anılarım canlandı. Uzak yurt köşesinde Ağrı’da yaşadığım hazin, çileli yolculuğum gün gün geçti gözlerimin önünden. İşte o ihmal edilmiş, geride bırakılmış şehrin vekili olmuştum.”*¹⁰⁷

Celal Yardımcı, milletvekili olarak meclise girdikten sonra ülkenin ve doğduğu yörenin sorunlarını meclis gündemine getirmeye başladı. Bu tutumu halkın kendisine olan sevgisini daha da arttırdı. Nitekim yöre halkı için Celal Yardımcı, artık lider bir şahsiyet olarak görülmekteydi. Ağrı milletvekilleri arasında her konuda gayret gösteren, aktif olarak çalışan bir isimdi. Yardımcı bu yönüyle hem parti içinde konumu sağlamlaştı hem de Ağrı’da diğer milletvekillere oranla sözü daha fazla geçmeye başladı.¹⁰⁸

Celal Yardımcı, parlamentoya dahil olduktan sonra TBMM’de birçok konuda kanun teklifleri, önergeleri sundu. Halkın geçmişiyle bağlarının koparılmaması gerektiğini düşünen Yardımcı, yer isimlerinin eski adlarıyla kalması için mecliste çalışmalar yaptı. Ağrı’nın gelişimine ön ayak oldu. Sonuçta Ağrı, Celal Yardımcı’nın gayretleri ile büyüyen bir şehir olmaya başladı. Tek parti döneminde yöre için ciddi adımlar atılmamış, halk pek çok yönden geri kalmıştı. Bölgede eğitim şartları elverişsizdi. Lise eğitimi almak isteyen gençler diğer şehirlere gitmek zorunda kalıyorlardı. Şehirde görev yapan öğretmen sayısı ülke geneline göre çok daha düşüktü.

DP’nin iktidara gelmesiyle birlikte yöre kalkınma hamlesine girdi. Celal Yardımcı, bunun için her türlü çabayı gösterdi.¹⁰⁹ Sadece yörenin değil, ülkenin her meselesine değinmeye çalıştı. Yurt gezilerine çıkarak halkın şikayetlerini dinledi.¹¹⁰

Ağrı Milletvekili Celal Yardımcı, yetiştiği yörenin bir çok alanda geri kalmışlığının farkındaydı. Nitekim Meclise girdiği andan itibaren bütün gayretiyle yörenin eksikliklerini gidermeye çalıştı. Hastane, okul, park , meydan, cadde, stadyum ve benzeri kurumların yapılması, varolan kurumların isimlerinin değiştirilmemesi hususlarda kanun teklifleri vermiştir. Tek Hakimi bulunan ilçe merkezlerine savcı yardımcısı verilmesini talep eden önergeleri, Taşlıca Bucağının Ağrı’ya bağlanması, Marshall yardımlarının yapıldığı dönemde Ağrı’ya tarımı destekleyici bir adım olması için on traktörün gönderilmesi,

¹⁰⁷ Aldatmaz, a.g.e., s. 27.

¹⁰⁸ TBMM Tutanak Dergisi, cilt: 10, sayı: 14, s. 290-292.

¹⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 12.Birleşim, 9.dönem, 1.Cilt, 23.05.1950. s. 242-243.

¹¹⁰ Cahide Sınmaz Sönmez, **Demokrat Parti İktidarının İlk İcraatlarına Bir Örnek: Bazı suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun**, Yönetim Bilimleri Dergisi, X/20, s. 118.

kadrosuzluk yüzünden terfi edemeyen Hakim ve Savcılara hangi şartlarda kadro ve aylık verildiği mecliste sözlü soru önergeleri olmuştu.

DP, Celal Yardımcı'nın katkı ve teşvikleriyle Ağrı'ya ayrı bir önem verdi. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 1952 yılında Ağrı'ya giderek, Şehrin kalkınması için İş Bankasının bir şubesinin burada açılmasını istedi. Diğer yandan Ağrı'nın ilçelerinden Eleşkirt ve Doğu Beyazıt'ta baraj inşaatına başladı. Sanat okulları, sağlık merkezleri gibi kurumlar özellikle Celal Yardımcı'nın gayretleriyle açıldı.¹¹¹

Celal Yardımcı, milletvekili olarak ülkenin yararına olacak her raporda sesini duyurmaya çalıştı. Soru önergeleri dışında birçok konuda söz alıp, fikrini beyan etmekten çekinmedi. Mecliste sürekli söz alan milletvekillerinden biri oldu. Bu durum meclis tutanaklarına da yansdı. Genel kurulda, 65 farklı konuda 129 kez kürsüye çıktı.¹¹²

Celal Yardımcı'nın milletvekili olduğu dönemde DP iktidarı birçok alanda reform sürecini başlattı. Parti yöneticileri için temel hedef iktidarlarının kalıcılığını sağlamak oldu. Bunun için askeri ve bürokratik kadroların yapısıyla ilgilenilmeye başlandı. Ancak, askerlerin CHP'nin başında bulunan İsmet İnönü'ye olan bağlılıkları bu durumu zorlaştırmaktaydı. Bu durum, kimi DP seçmenlerinde darbe endişesine yol açmaktaydı.¹¹³ Başbakan Adnan Menderes bir çıkış yolu olmak üzere, orduyu DP'nin hakimiyetine almak için üst kademedekileri tasfiye veya emekliye ayırmaya başladı.¹¹⁴ Dönemin Milli Savunma Bakanı Refik Şevket İnce bu tasfiye hareketini "*Bu değişikliklerin kanunun Hükümete verdiği yetkinin kullanılmasından başka bir şey olmadığını...*"¹¹⁵ olarak değerlendirerek atamaların siyasi bir amaç gütmmediğini belirterek savunmaya çalıştı.

Askeri kadrolarda yapılan değişikliklerden sonra, DP'den bazı milletvekilleri, ezanın Arapça olarak okunması ile ilgili dileklerini Menderes'e iletmışlerdi. Bu konunun gündeme gelmesiyle birlikte DP hükümeti bir kanun teklifi hazırladı. Uzun süren tartışmalardan sonra meclise sunulan teklif oy birliğiyle kabul edildi ve Arapça ezanın okunması kararlaştırıldı.¹¹⁶ Manevi değerlere önem veren Celal Yardımcı, bu konularda hükümeti destekleyen bir tutum aldı. Türkçe ezanın milletin dini duygularıyla oynamak

¹¹¹ **Cumhuriyet Gazetesi**, 15 Ekim 1952, **Zafer Gazetesi**, 8 Ekim 1952.

¹¹² Öztürk, a.g.e., s. 30.

¹¹³ Faik Ahmet Barutçu, **Siyasi Anılar (1939-1954)**, (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1977), s. 67.

¹¹⁴ Tekin Erer, **On Yılın Mücadelesi**, (İstanbul: Ticaret Postası Matbaası, 1963), s. 33.

¹¹⁵ Emin Karakuş, **40 Yıllık Bir Gazeteci Gözüyle İşte Ankara**, (Ankara: Hür. Yayın Ve Ticaret A.Ş., 1977), s. 169.

¹¹⁶ Kemal H. Karpat, **Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji**, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2009), s. 120-121.

isteyen bazı mihrakların entrikaları neticesinde okutulduğunu belirten Yardımcı, ezanın aslına döndürülmesinin dini duygulara vurulan kelepçenin çözülmesi anlamına geldiğini düşünmekteydi.¹¹⁷

DP, bu süreçte yasaklanan her konuya duyarlılık göstermeye çalışıyordu. Celal Yardımcı gibi isimlerin çaba ve gayretleriyle camiaları içinde sevilen ve sayılan Kürt Şeyhleri, itibarlarının iadesi için yasal düzenleme gerçekleştirdi. Şeyhlerin desteğini sağlayan Hükümet bu yolla bölge üzerindeki etkisini daha da arttırdı.¹¹⁸

DP, izlediği ve yürüttüğü bu politikalarla CHP'yi tamamen silmeye çalışmaktaydı. Bunun bir sonraki adımını uzun tartışmalardan sonra Halkevlerini 8 Temmuz 1951'de kaldırarak attı.¹¹⁹

Halkevlerinin kapatılması ile ilgili Meclis görüşmelerinde hararetle konuşmalarıyla teklife destek veren milletvekillerinden biri de Celal Yardımcı idi. Yardımcı, konuşmalarında İsmet İnönü'yü halkın dini duygularıyla oynamakla suçladı. Yardımcı'nın halkevlerinin kapatılması konusundaki bu radikal yaklaşımı, bu müesseselerin halkın dini duygularını zayıflatmak ve İslamiyet'le olan bağlarının koparılması amacıyla açıldığını düşündüğü için, özellikle köylü sınıfının bu kurumlar aracılığıyla hem dini hem kültürel anlamda asimile edilmeye çalışıldığını dile getirdi. Halkevlerinin laiklik çerçevesi adı altında halkın Müslümanlık duygularıyla oynandığını, halkın yozlaşmış bir toplum haline getirilmeye çalışıldığını ifade etti. Parti içinde Celal Yardımcı ile aynı fikirde olan birçok milletvekili bulunmaktaydı.¹²⁰

¹¹⁷ Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2004), s. 197.

¹¹⁸ Karpaz, **a.g.e.**, s. 120-121.

¹¹⁹ Halkevleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş modelinin yerleşmesi için açılan kurumlardandır. Eric Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006), s. 282). Halkevleri ilk olarak 19 Şubat 1932 yılında 14 merkezde açılmış ve hizmet vermeye başlamıştır. Nurcan Toksoy, **Halkevleri bir kültürel Kalkınma Modeli Olarak Halkevleri**, (Ankara: Orion Kitabevi, 2007), s. 42). Zamanla sayıları artan Halkevleri 1932-1951 yılları arasında 479 yerde işlev görmekteydi. Ayşe Durukan- Tükran Uraz Ulusu, **Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevleri Binaları**, İTÜ Dergisi/A, Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt: 7, Sayı: 1, 2009, s. 41). Halkevleri, 8 Mayıs 1951 yılında çıkan 5830 sayılı yasa ile 11 Ağustos 1951 yılında resmen kapatılmıştır. Dr. Yavuz Özdemir-Elif Aktaş, **Halkevleri (1932-1951)**, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED) 45, Erzurum, 2011, s. 260; **TBMM Tutanak Dergisi**, Sayı: 9., Cilt:26, 8 Ağustos 1951:741-44.

¹²⁰ Metin Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973 (DP'nin Altın Yılları 1950-1954)**, (İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1990), s. 141.

Bu dönemde ülke içinde olduğu gibi Dünya'da da yeni gündemler belirmektedir. Demokrat Parti iktidara geldikten kısa bir süre uzak doğuda Bloklar arasında gerginliğe yol açan 'Kore Savaşı' ortaya çıkmıştı. İkinci Dünya Savaşı sonunda 38. paralel Kuzey Kore ile Güney Kore arasında sınır olarak belirlenmişti. Kuzey Kore, belirlenen sınır hattını geçip, Güney Kore'ye saldırmıştı. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Türkiye'ye, Güney Kore'ye gereken yardımı yapması için davette bulunmuştu. Türkiye, 15 Temmuz 1950'de Ankara'ya iletilen bu davete 25 Temmuz 1950 günü Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği kanalıyla cevap vermiş ve Kore'de hizmet etmek için 4500 asker gönderilmesine karar verildiğini iletmişti. Ülke gündemine bu konu hâkim olmuş ve uzun bir süre tartışmaları sürmüştü.¹²¹ Hükümetin kararını onaylan isimler arasında Celal Yardımcı'da yer almıştı.¹²²

Kore Savaşı'na Türk askerlerinin katılmış olması, hükümetin hem ülke içinde hem de ülke dışında itibarını arttırmıştı. Batılı devletler Menderes Hükümetine mali destekte bulunmaya başlamış, siyasi arenada ise Türkiye'nin NATO'ya üye olmasının yolu açılmıştı. Demokrat Parti Hükümeti, Kore'ye asker gönderilmesiyle Türkiye'nin Dünya siyasetinde söz sahibi olduğunu belirtmekteydi. NATO'ya üye olma yolunda kararlı adımlar atan hükümet, meclis içinde bu konu hakkında uzun tartışmalara girmişti.¹²³

Türkiye'nin Kore Savaşı sonucunda NATO'ya üyeliği Celal Yardımcı tarafından olumlu karşılandı. Yardımcı, bu adımın yeni Türkiye'nin ilerlemesine katkı sağlayacağına inanmaktaydı. Hükümetin kararlı duruşu sayesinde ülkenin daha da ileriye gideceğini, NATO ülkesi olmanın Türk milletine büyük katkılar sağlayacağını düşünüyordu.¹²⁴

Ülke içinde ve dışında yaşanan gelişmeler Celal Yardımcı'nın partide yükselmesine katkı sağlamaktaydı. Gündemdeki her konuya değinen ve partinin yararına konuşmalar yapan Yardımcı, dikkatleri üstüne çekmekteydi. Bu yaklaşım tarzı Meclis içindeki konumunu da güçlendirmekteydi.¹²⁵

Yardımcı, bu dönemde bir süreliğine yeni bir anayasanın oluşturulması için Anayasa Komisyonu'nda görev yaptı. Yeni anayasanın oluşumunun hak ve adaleti esas

¹²¹ M. Serhan Yücel, **Demokrat Parti**, (İstanbul: Ülke Kitapları, 2001), s. 84-85.

¹²² Rifki Salim Burçak, **On Yılın Anıları (1950-1960)**, (Ankara: Nurol Matbaacılık, 1998), s. 67.

¹²³ Erdoğan Günel, **Türkiye'de Demokrasinin Yüzyıllık Serüveni (1908-2008)**, (İstanbul: Karakutu Yayınları, 2009), s. 121.

¹²⁴ Lerna K. Yanık, **Atlantik Paktı'ndan Nato'ya: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Türkiye'nin Konumu Ve Uluslararası Rolü Tartışmalarından Bir Kesit**, Uluslararası İlişkiler, Cilt: 9, Sayı: 34, 2012, s. 45.

¹²⁵ Öztürk, a.g.e., s. 29.

alması gerektiğini düşünerek aktif rol aldı. Bu dönemde anayasa yapılmadı ancak yapılan çalışmalar gelecekteki Anayasa hazırlıkları için temel teşkil etti.¹²⁶

3.3. Bakanlık Dönemi

Anayasa komisyonundaki çalışmaları ve ileri sürdüğü fikirlerle ön plana çıkan Celal Yardımcı, bu görevini iyi bir şekilde yaptıktan sonra 12 Aralık 1951 tarihinde TBMM Başkanvekilliği görevine getirildi. 8 Nisan 1953'e kadar bu görevini sürdüren Yardımcı görevi esnasında meclisteki partililer arasında hiçbir ayırım gözetmeden çalıştı. İki yıl boyunca birçok milletvekilinin şikâyetini dinledi ve her zaman kolaylık sağlamaya çalıştı. Devlete bağlılığı, milletine sevgisi her daim üst seviyede oldu. Bu tutumu sadece DP'liler tarafından değil, diğer partililer tarafından da takdir edilmekte, 13 Nisan 1953 tarihine kadar kendisine Bakanlık yolunu açan bu görevde kalan Celal Yardımcı¹²⁷ Başkanvekili sıfatıyla gerçekleştirdiği Meclis konuşmasını şu şekilde sonlandırdı:

“Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına Devlet Vekâletine tayinim sebebiyle Meclis Reis vekilliğinden istifa ederken Yüksek Meclisin iki sene müddetler uhdeme tevdi buyurduğu ve onun büyük itimadının bir eseri olan bu şerefli vazifenin nimet ve şükranını hayatım boyunca taşıyacağımı arz eder. Büyük Meclise sonsuz hürmetlerimi sunarım...”¹²⁸

DP, 1953'e parti içindeki muhalif seslerin baskısı altında girdi. Gittikçe artan gerginlik bazı bakanları istifaya kadar götürdü. Bu dönem de kurulan İkinci Menderes hükümetinin içinde çalkantılar yaşandı ve kabine yapısını değiştiren istifalar devam etti. Adnan Menderes, İkinci Menderes hükümetinde yapılan değişiklikler sonucunda Celal Yardımcı'yı parti ve meclis içindeki çalışmalarından dolayı 8 Nisan 1953'te Devlet Bakanlığı'na atadı. Akşam Gazetesi bu gelişmeyi okurlarına şu cümlelerle duyurdu:

“Bakanlar kurulundaki münhalların tayin ile doldurulması ciheti tercih olunmuş ve açık bulunan beş bakanlıktan ikisini teşkil eden Devlet Bakanlıklarına Ağrı milletvekili Celal Yardımcı ile Burdur milletvekili Fethi Çelikbaş tayin edilmişlerdir.”¹²⁹

¹²⁶ Öztürk, a.g.e., s. 29.

¹²⁷ Öztürk, a.g.e., s. 29.

¹²⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 21. Cilt, 68. Birleşim, Birinci Oturum, 15.4.1953, s. 367.

¹²⁹ Akşam Gazetesi, 09 Nisan 1953, 1.

Celal Yardımcı, Devlet Bakanı sıfatıyla yer aldığı Menderes Hükümeti şöyle şekillendi:

Başbakan	:Adnan Menderes
Devlet bakanı ve Başbakan Yardımcısı	:Samet Ağaoğlu (Manisa)
Devlet Bakanı	Fethi Çelikbaş (Burdur) 8.4.1953
	:Refik Şevket İnce (Manisa)
	Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu (Manisa) 18.6.1951
	Muammer Alakant (Zonguldak) 1.11.1952
	Celal Yardımcı (Ağrı) 8.4.1953
Adalet Bakanı	:Rüknettin Nasuhioğlu (Edirne)
	:Osman Şevki Çiçekdağ (Ankara) 10.11.1952
Milli Savunma Bakanı	:Hulusi Köymen (Bursa)
	:Seyfi Kurtbek (Ulaştırma Bakanı) 10.11.1952
	:Kenan Yılmaz (Bursa) 1.11.1953
İçişleri Bakanı	:Halil Özyürek (İzmir)
	:Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu (Devlet Bakanı) 2.12.1951
	Ethem Menderes (Aydın) 1.8.1952
Dışişleri Bakanı	:Fuat Köprülü (İstanbul)
Maliye Bakanı	:Hasan Polatkan (Eskişehir)
Milli Eğitim Bakanı	:Tevfik İleri (Samsun)
	Rıfki Selim Burçak (Erzurum)
Bayındırlık Bakanı	:Kemal Zeytinolu (Eskişehir)
Ekonomi ve Ticaret Bakanı	:Muhlis Ete (Ankara)
	Enver Güreli (Balıkesir) 1.11.1952
	Fethi Çelikbaş (Devlet Vekili) 28.5.1953
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı	:Ekrem Hayri Üstündağ (İzmir)
Gümrük ve Tekel Bakanı	:Rıfki Salim Burçak (Erzurum)
	:Nuri Özsan (Muğla) 26.10.1951
	Sıtkı Yırcalı (Balıkesir) 2.12.1951
	Emin Kalafat (Çanakkale) 8.4.1953
Tarım Bakanı	:Nedim Ökmen (Maraş)
Ulaştırma Bakanı	:Seyfi Kurtbek (Ankara)
	Yümnü Üresin (Bilecik) 10.11.1952
Çalışma Bakanı	:Nuri Özsan (Muğla)
	Samet Ağaoğlu (Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı) 10.11.1952
	Hayrettin Erkmen (Giresun) 8.4.1953
İşletmeler Bakanı	:Hakkı Gedik (Kütahya)
	Sıtkı Yırcalı (Gümrük ve Tekel Bakanı) 18.9.1952 ¹³⁰

¹³⁰ Haz. İrfan Neziroğlu-Tuncer Yılmaz, **Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961)**, cilt:2, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, (Ankara: TBMM Basımevi, 2013), s. 918-919; Türker Sanal, **Türkiye Cumhuriyeti ve 50 Hükümeti**, (Ankara: Sim Matbaacılık, 1995), s. 163-164.

Yardımcı, bu görevi 17 Mayıs 1954 yılına kadar sürdürdü. Fethi Çelikbaş, bu dönemde Devlet Bakanlığı'na getirilen ikinci isim oldu. Devlet Bakanlıklarında yaşanan bu değişiklikler parti içinde yeni isimlerin ön plana çıktığını gösterdi.¹³¹

Sancılı bir süreçten sonra yeni isimlerin göreve getirilmeleri ile parti yönetiminde farklı sesler yükselmeye başladı. Celal Yardımcı da, parti içindeki konumunu güçlendirerek, diğer bakanlara oranla daha etkin bir siyasi çizginin sahibi oldu. Parti yönetiminde Başbakan'a yakınlığı arttı; Başbakan Adnan Menderes dahi birçok konuda Yardımcı'nın fikirlerini alarak hareket etmeye başladı.¹³²

Celal Yardımcı'nın Devlet Bakanlığı'na getirilmesi beklenmedik bir gelişmeydi. O güne kadar kimse Yardımcı'nın kabinde yer alacağına ihtimal vermemişti. Gerçi meclis içindeki aktif performansı ile dikkatleri üstüne çekmiş, partinin kuruluşunda yer almamış olsa da, üst kademelere çıkmıştı. Ancak onun parti de köklü bir geçmişi olmadan bakanlığa atanması pek çok eleştiriyi de gündeme getirmişti. Parti yönetimi kabinedeki bu değişikliğin eski partililere haksızlık olduğunu düşünmekteydi. Basın da Celal Yardımcı'nın görevi başarılı bir şekilde yapabileceğine şüpheyle bakmaktaydı.

Celal Yardımcı, Devlet Bakanı olduktan sonra yurdun önemli sorunlarına daha çok değinen ve emek harcayan bir görüntü çizdi. Cumhuriyet Gazetesi Yardımcı'nın bu dönemde basına verdiği bir demeci okurlarına manşetten aktarırken şu ifadelerle yer vermektedir:

“Devlet Bakanı dün basına izahat verdi, Kazlıçeşme gecekondularının bulunduğu bir milyon 8000 metrekaarelik arazinin kadastrosu yapılıyor, tapu senetleri 10-15 gün içinde dağıtılacak; Rami'de inşaatı sıhhi görülmeyen 1000 göçmen evinin mesulleri de mahkemeye veriliyor.”

“...Hükümetiniz göçmen meselesini muvaffakiyetle tahakkuk ettirdiği kanaatindedir. Bulgaristan'dan hicret eden 150.000 küsur nüfus ve 35.000 aileden mürekkep göçmenlerden 30 bin aile iskân edilmiş ve müstahsil bir hale getirilmiştir. Hatta tehcirin Türkiye için ağır yük olacağı ümidine düşen komünist âlem, cumhuriyet hükümetinin bu muvaffakiyetinden hüsrana uğramış ve bu muvaffakiyet üzerine rızalarıyla hicrete kalkışanların hicretlerine mani olacak tedbirler almıştır. Hükümetimiz esas hazinelerini tekil eden dışarıdaki ırkdaşlarımızın memlekete gelme

¹³¹ Yücel, a.g.e., s. 88; Toker, a.g.e., s. 224.

¹³² Toker, a.g.e., s. 224.

imkânlarını kolaylaştırmaktadır. Ezcümle, gördükleri fena muameleden dolayı sırf yurda kavuşmak için iskân haklarından feragat etmek suretiyle Türkiye'ye giren 1000 kadar Bayırbucak (Suriye'de) Türklerini dahi iskânlı muhacir olarak yerleştirmeye teşebbüs etmiştir. Diğer Bayırbucak Türklerinin de peyderpey memlekete gelmelerine müsaade olunmuştur” diye demeç veren Celal Yardımcı ile ilgili gazete son olarak şunu yazmıştı: “Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, evsiz vatandaşlara arsa tevzii ve fikir işçileri kanununun tatbikatı mevzularına da temastan sonra toplantıya son vermiştir. Celal Yardımcı Kars, Erzurum, Bingöl ve Ağrı illerine gitmek üzere şehrimizden ayrılmıştır.”¹³³ Yukarıdaki konuşmadan da anlaşılacağı üzere Celal Yardımcı, ülkenin en hassas konularına ciddiyetle yaklaşan ve halkın sorunlarıyla yakından ilgilenen bir şahsiyetti.

Yardımcı, Devlet Bakanlığına getirildikten hemen sonra Ağrı'nın diğer illerle iletişimini sağlamak için telsiz istasyonunun kurulması talimatını verdi. Yöre halkının sorunlarını merkeze iletmesi konusunda yaşanan aksaklıkların giderilmesi için atılan bu adım Yardımcı'nın bölgedeki konumunun sağlamlaşmasına katkı sağladı. Aynı zamanda telsiz istasyonu yerel yönetimle merkezi yönetim arasındaki bağı güçlendirme açısından önemli bir gelişmeydi.¹³⁴

Celal Yardımcı, Devlet Bakanı olduktan sonra birçok eleştiriye maruz kaldı. Devlet Bakanı olarak görev yapmasını istemeyen kesimler Yardımcı ile ilgili sürekli iftira niteliğinde açıklamalar yaptılar. Bu iftiralar arasında genel olarak din ve Kürtlük meselesi ilk sıralarda yer aldı. Yardımcı, bu suçlamaların yapıldığı dönemde, seçimlere bir yıl kala yurdun her köşesine gitmeye çalıştı. Milletvekili olduğu Ağrı şehrine ise her ay gitmekteydi. Çalışkan ve azimli bir vekil olan Yardımcı, muhalefet partisinin milletvekilleri tarafından sevilmeyen bir isim haline gelmişti. Ağrı'ya yapılan yatırımların diğer illere nazaran daha fazla olduğunu öne süren muhalefet partisi vekilleri, camii yapımı için Yardımcı'nın Ağrı'ya büyük miktarda para aktardığını söylemekteydiler. Yardımcı, 1953 yılının Eylül ayında Ağrı'ya yaptığı bir ziyarette muhalefet partisine ağır eleştirilerde bulundu. Özellikle CHP'li vekillerin dini siyasete alet ettiğini iddia eden eleştirilerine ağır sözlerle cevap verdi. Bu konuşmasında Ağrı'nın CHP iktidarı döneminde 5 yılda alamadığı yatırımı 2 yıllık DP iktidarında aldığını dile getirdi. Ağrı halkının dindar olduğunu CHP'lilerin halkın dini duygularıyla oynadığını ifade etti. Doğu toplumunun dindar bir toplum olduğunu ve dindar kalacağını sözlerine ekleyen Yardımcı, muhalefet partisinden

¹³³ Cumhuriyet Gazetesi, 20 Nisan 1954, 1-6.

¹³⁴ Yaya Gazetesi, 27 Nisan 1953.

dini duygular taşımadığını, partisinin ise dini siyasete alet etmediğini vurgulayarak, toplumun zaten dindar olduğunu belirtti.¹³⁵

Hüseyin Cahit Yalçın'ın,¹³⁶ kendisini 'Kürtçülük' yapıyor iddiası ile suçlaması üzerine Yardımcı, Ağrı'da yaptığı mitingde Yalçın hakkında uzun demeçler verdi. Yöre halkını hiç bir zaman 'Kürtçülük' hareketine tahrik etmediğini belirterek, Kürtlerin vatanlarıyla barışık bir millet olduğunu vurguladı. Bu mitingde Yardımcı, Ağrı İsyanına katılmamasına rağmen ailesinin haksız yere sürgün edildiğini ifade etti ve çektikleri sıkıntıları hiç bir zaman dile getirmemeye özen gösterdiğini vurguladı. İsyanın çıkmasına CHP zihniyetindeki kişilerin sebep olduğunu ve isyancıların bu kişilere karşı harekete geçip büyük bir halk ayaklanmasına neden olduklarını ifade ederken, isyanın Türk yönetimine karşı değil, yöneticilerin yanlış tutumlarına karşı yapıldığını vurguladı. Yardımcı, ayrıca yöre halkının Kürt diye ayrı muamele görmesine her zaman karşı duracağını, yöre halkının hiç bir zaman sahipsiz bırakılmayacağını açıkça ortaya koydu. Bu konuşma, Ağrı'da büyük yankı uyandırdı. Halk, konuşma sonrası Yardımcı'yı omuzlarında taşıdı.¹³⁷

Celal Yardımcı, bir yandan kendisine yapılan ithamlara bu şekilde karşılık verirken, diğer yandan halkın sorunlarıyla ilgilenmeye çalışmaktaydı. Bu bağlamda Büyükşehirlere göç eden ancak barınacak yerleri olmayan halkın sorunlarıyla bizzat ilgilenen Yardımcı, evsiz vatandaşlara ev ve arsa temin edip, fakir kesimin yanında olmaya çalıştı. Bütün yörelere olduğu gibi Ağrı ve çevresine hükümetin yatırım yapması için çaba gösterdi. Bu dönemde Ağrı'nın diğer illerle karayolu bağlantısını iyileştirmek için yeni yollar yapıldı. Celal Yardımcı'nın gayretleriyle DP, Ağrı ve ilçelerinde ki etkinliğini arttırdı. CHP'nin kalesi olarak görülen Tutak ilçesi Demokrat Parti'ye sempati duymaya başladı. Celal Yardımcı, 1953 yılında Ağrı'ya yaptığı ziyarette Taşlıçay'ın ilçe olabilmesi için Meclis'te elinden geleni yapacağını belirtti. Aynı zamanda halkın sorunlarını dinleyerek gerekli

¹³⁵ **Yayla Gazetesi**,16 Eylül 1953.

¹³⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, 1877 yılında İstanbul'da doğmuştur. Mülkiye Mektebi'ni bitirmiştir. İngilizce, Fransızca, İtalyanca gibi diller bilmekteydi. Edebi konularda birçok eseri bulunmaktadır. Servet-i Fünun Dergisi'nin yöneticiliğini yapmıştır. Tanin Gazetesi sahibi ve Başyazarıdır. Osmanlı Devleti'nde birçok kuruma yöneticilik yapmıştır. Fikir Hareketleri Dergisi sahibi, Akşam Gazetesi ve Yeni Gün Dergisi Yazarı, Yeni Sabah Gazetesi ve Ulus Gazetesi Başyazarı, Osmanlı Meclis-i Mebusan I. II. ve III. dönem İstanbul Mebusu, II. Dönem Meclis-i Mebusan Reis Vekili, V. Dönem, VI. Dönem Çankırı, VII. ve VIII. Dönem İstanbul, IX. dönem Kars Milletvekilliği gibi uzun dönem mecliste görev yapmıştır. 1857 yılında vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, XI. Yasama Dönemi Milletvekillerinin Özgeçmişleri 1950-1954, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s. 55.

¹³⁷ **Yayla Gazetesi**,17 Eylül 1953.

gördüğü hususları kaymakama bildirdi. Bu dönemde CHP'nin 'doğu illeri geri bırakılıyor' şeklindeki söylemlerine karşılık DP'li milletvekilleri Doğu Anadolu'daki çalışmalarına ağırlık verdiler.¹³⁸

Celal Yardımcı'nın Bakanlığı döneminde, hükümet seçimlerle ilgili yasalar çıkarmaktaydı. Türkiye, 1954 seçimlerine doğru ilerlerken iktidar ve muhalefet arasında bir kutuplaşma söz konusuydu. Bu kutuplaşma, doğal olarak toplumu da etkilemekteydi. kutuplaştırıcı dil belirginleşti. Halk DP'li ve CHP'li diye ayırt edilmeye başlanılmıştı. 1954 yılında çıkarılan kanunla bir siyasi partiye adaylık için başvuran kimsenin başka bir partiye başvurmasını engelleyen bir yasa çıkarılmıştı. Memurların aday olması için altı ay önce görevlerinden istifa etmeleri gerekmekteydi. Bu kararlar CHP tarafından hoşnutsuzlukla karşılanmıştı. Muhalefet partisi memurların seçimi kazanamama ihtimalini göze alarak işsiz kalmamak için aday olmaktan vazgeçeceklerini belirtmişti.¹³⁹

1954 yılındaki seçim kampanyaları bu şartlar altında başladı. Diğer adaylar gibi Celal Yardımcı da, yurt gezilerine çıkıp partisi için halktan destek istemeye başladı. Memleketin her köşesine gitmeye çalıştı. Gittiği her yerde güzel hitabetiyle halkın üzerinde olumlu etki bıraktı. Seçimler iki parti arasında büyük çekişmelere sahne oldu. Celal Yardımcı'nın seçim bölgesi olan Ağrı, bu çekişmelerin en belirgin yaşandığı yerlerden biriydi.¹⁴⁰

Yardımcı, seçimlere bir ay kala Ağrı'ya yaptığı bir ziyarette bölgeye sık sık gelmeye çalıştığını, bundan sonra da fırsat buldukça geleceğini belirtti. Ağrı'ya gelemeyişinden dolayı CHP'li vekillerin hayale kapıldığını ifade eden Yardımcı, bunların boşa bir hayal beslediklerini, Ağrı'ya her zaman geleceğini ifade etti.¹⁴¹

DP, 1954 seçimlerine giderken Celal Yardımcı gibi güçlü hatiplerden faydalanmasını bildi. Bu çabasının karşılığını seçimlerde fazlasıyla alacaktı.¹⁴²

Bölgedeki karmaşık yapı siyasi partilerin izleyecekleri politikalar üzerinde de belirleyici olmuştu. Nitekim CHP, bölgedeki milletvekilleri üzerinden siyaset izlemekteydi. Celal Yardımcı, bu bağlamda CHP'nin seçim mitinglerinde eleştirilen ve ağır

¹³⁸ Pınar, a.g.m., s. 193.

¹³⁹ Eroğul, a.g.e., s. 102.

¹⁴⁰ **Demokrat Ağrı**, 12 Kasım 1954.

¹⁴¹ **Yayla Gazetesi**, 23 Nisan 1954.

¹⁴² **Demokrat Ağrı**, 12 Kasım 1954.

ithamlarda bulunulan kişilerden biri olmuştu. CHP'liler, Celal Yardımcı'nın Bakanlık makamını Doğu bölgesi için değil, sadece Ağrı için kullandığını belirtmekteydiler. Bu durum CHP'nin Doğu bölgelerinde yaptığı mitinglere de yansımıştı. Yardımcı ise, bu tür söylemlerin kendisini karalamaya çalışmaktan öteye geçemeyeceğini dile getirmekteydi. Doğu bölgesinin bir hizmetkârı olduğunu mitinglerde halka anlatmaya çalışıyordu.¹⁴³

Seçimler yaklaştıkça, siyasi tansiyonda artıyordu. Celal Yardımcı'nın seçim bölgesi olan Ağrı'da seçimler partiler üzerinden değil, kişiler üzerinden yapılacaktı. Milletvekilliği için aday tespit edilirken partiler halk nezdinde itibarları yüksek olan şeyhlere ve aşiret reislerine yönelmişlerdi.¹⁴⁴

Çoğunluk esasına dayalı bir seçim sistemi yürürlükte olduğu için muhalefet oyların %41,7'sini almasına rağmen sandalyelerin %6,7'sinde yer bulmuştu. İktidar partisi ise oyların %58,42'sini almasına rağmen mecliste %93,2'lik bir egemenlik kurmuştu. 2 Mayıs 1954 tarihinde gerçekleşen seçimlerden DP yine zaferle çıktı.¹⁴⁵

Seçim sonuçlarına göre DP, oylarını 1950 seçimlerine göre oldukça yükseltmişti. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde oyların iki katına çıkmış olmasında bölgeye yapılan yatırımların etkisi büyük olmuştu. Köylülerin makineli tarıma geçmiş olması, köylü kesiminin ekonomik alanda kazanç sağlaması bu durumla ilintiliydi. Bu bakımdan çiftçilerin oylarının büyük bir kısmı DP'ye geçmişti. Nitekim DP, Ağrı'da dört tane milletvekili çıkarmıştı: Kasım Küfrevi, Celal Yardımcı, Halis Öztürk, Nimet Sümer.¹⁴⁶

1954 seçimlerinden büyük bir zaferle çıkan DP'nin, ilk Meclis Grup Toplantısında Cumhurbaşkanlığına Celal Bayar, T.B.M.M. Başkanlığına Refik Koraltan, Grup Başkanlığına Hulusi Köymen aday gösterilmiş ve seçilmişlerdi.¹⁴⁷ Bunun üzerine İkinci Adnan Menderes Hükümeti 14 Mayıs 1954 yılında istifa etmişti. Yeni kabineyi kurmakla görevlendirilen Adnan Menderes, Üçüncü kabineyi 17 Mayıs 1954 senesinde açıklamıştı.¹⁴⁸

¹⁴³ TBMM, **Tutanak Dergisi**, Sayı: 25., Cilt: 6., s. 301; **Yayla Gazetesi**, 26 Eylül 1953.

¹⁴⁴ **Demokrat Ağrı**, 12 Kasım 1954.

¹⁴⁵ Günal, **a.g.e.**, s. 126; Levent Ünsaldı, **Türkiye'de Asker ve Siyaset**, Çev. Orçun Türkay, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008), s. 59.

¹⁴⁶ **BCA**, 3010.00/78.515.11.S.84; Ali Yaşar Sarıbay, **Siyasal Sosyoloji**, (Bursa: Ceylan Matbaacılık, 1996), s. 113.

¹⁴⁷ Haz. Mete Kaan Kaynar, **Türkiye'nin 1950'li Yılları**, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015), s. 691.

¹⁴⁸ **Akşam Gazetesi**, 17 Mayıs 1954.

Üçüncü Menderes Hükümeti şu isimlerden oluşuyordu:

Başbakan	: Adnan Menderes
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	: Fatin Rüştü Zorlu
Devlet Bakanı	: Osman Kapanı
Devlet Bakanı	: Mükerrerem Sarol
Adalet Bakanı	: Osman Şevki Çiçekdağ
Milli Savunma Bakanı	: Ethem Menderes
İçişleri Bakanı	: Namık Gedik
Dışişleri Bakanı	: Fuat Köprülü
Maliye Bakanı	: Hasan Polatkan
Milli Eğitim Bakanı	: Celal Yardımcı
Bayındırlık Bakanı	: Kemal Zeytinoğlu
Ekonomi ve Ticaret Bakanı	: Sıtkı Yırcalı
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı	: Behçet Uz
Gümrük ve Tekel Bakanı	: Emin Kalafat
Tarım Bakanı	: Muammer Çavuşoğlu
Çalışma Bakanı	: Hayrettin Erkmen
İşletmeler Bakanı	: Fethi Çelikbaş ¹⁴⁹

Üçüncü Menderes Hükümeti'nde Maarif Vekilliğine getirilen Celal Yardımcı'nın bu göreve getirilişi birçok kesim tarafından eleştirilmekteydi. Hükümetin açıklanmasıyla Maarif Vekili olan Celal Yardımcı hakkında, gazetelerde eğitimle ilgili kariyeri olmadığı, bu meslekten gelmediği şeklinde yazılar çıkmaktaydı. Celal Yardımcı'nın hukukçu olması, buna rağmen neden eğitim alanındaki bir göreve getirildiği tartışma konusu olmuştu. Aynı zamanda bu görevi ifa edemeyeceği düşüncesi hâkim olmuştu. Hukukçu kimliğinin ve baktığı davaların bu kadar göz önünde olmasına rağmen, eğitim alanında görev alması eleştirilerin temelini oluşturmaktaydı. Bunlar arasında Zafer Gazetesinde şu cümleler kullanılmıştı:

*"...Maarif Vekilliğine Celal Yardımcı geçmiştir. Kendisi meslekten değildir. Bu tayini iyi karşılayanlarda var, karşılamayanlarda. Hükümet reisinin kararında isabet olup olmadığını zaman gösterecektir."*¹⁵⁰

Celal Yardımcı'nın Maarif Vekilliği birçok çevre tarafından beklenmeyen bir gelişme olmuş ve bu görevi yerine getirebileceği konusunda kuşkular oluşmuştu. Celal

¹⁴⁹ **Ayın Tarihi**, 246, Mayıs 1954: 26.

¹⁵⁰ **Zafer Gazetesi**, 21.5.1954, 1.

Yardımcı Üçüncü Menderes Hükümeti'nin yedi ay süren idaresinde Milli Eğitim Bakanlığı görevini sürdürdü. Her Bakanlık döneminde kendisine yöneltilen eleştirileri boşa çıkarmayı başaran Yardımcı, verilen bütün görevleri layıkıyla yerine getirebileceğini herkese gösterdi. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimlerinin daha kolay yapılabilmesi için ülkenin her yerinde eğitim kurumlarının temelleri atılmaya başlandı. Üniversite eğitiminin verilmesi için hükümet nezdinde girişimlerde bulundu.¹⁵¹

Hükümetin yeniden şekillenmesinden sonra DP, birçok alanda ilerleme gösterdi. Demokrat Parti, 1954 yılındaki genel seçimlerden sonra gücüne güç katmış, halkın çoğunluğundan aldığı oylarla iktidara tamamen hâkim olmuştu. Bu hâkim oluşla birlikte demokratik adımların artacağı düşüncesi oluşmaya başlamıştı. Fakat bunun aksine, DP'nin antidemokratik düzenlemelere başvurması birçok kesimin tepkisine neden olmuştu. Bu durum ülkedeki halk kitlelerinin de iktidara karşı olumsuz tutum beslemesine de yol açmıştı. Küçük bir olayın bile belirli kesimler tarafından büyük bir vaka haline getirilebileceğini hissettirmişti.¹⁵²

1955'in sonbaharına girerken ülkede halk ayaklanması şeklinde olaylar oluşmaya başlamıştı. Bu olayların en etkilisi 6-7 Eylül olayları olarak da bilinmektedir. Bu olay Selanik'te Atatürk'ün evinin yakınında bomba patlatıldığının duyulmasıyla başlamış, ülkenin her yerinde başlayan halk ayaklanmalarıyla devam etmiş ve İstanbul Beyoğlu'nda Rum esnafların işyerlerinin tahrip edilmesiyle sonuçlanmıştı. 6-7 Eylül olayları Menderes Hükümeti'nin iktidardaki gücünü sarsmış, hükümet içinde derin izlerin oluşmasına neden olmuştur.¹⁵³

Bu süreçte Milli Eğitim Bakanı olan Celal Yardımcı olayın sorumlularının derhal bulunması gerektiğini vurgulamakta, yaşanan olayın güvenlik güçlerinin önünde gerçekleşmiş olmasından dolayı halkın derinden etkileneceğini düşünmekteydi. Bu sorunun bir an önce ortadan kaldırılması için sıkıyönetimin ilan edilmesi gerektiğini belirten Yardımcı, halkın bilincinde iz bırakacağı kanısını gütmekteydi. İstanbul Beyoğlu'nda yaşanan ve ülkeyi derinden sarsan bu olaylara müdahale etmeyen İçişleri

¹⁵¹ Albayrak, **a.g.e.**, s. 264.

¹⁵² Mete Tunçay, **Siyasal Tarih (1950-1960)**, Türkiye Tarihi, Cilt:4, (İstanbul: Cem Yayınevi, 1992), s. 181.

¹⁵³ 6-7 Eylül Olayları, 5 Eylül 1955 akşamında Atatürk'ün evinin olduğu bahçe ile Türkiye'nin Selanik Konsolosluğu yakınında bomba patladı. Saat 13.00 haberlerinde Atatürk'ün Selanik'te doğduğu evin olduğu bölgede bomba patlatıldığı duyuruldu. İstanbul Ekspres Gazetesinin saat 16.00'da ikinci baskıyı basıp büyük harflerle "Atamızın Evi Bomba İle Hasara Uğradı" manşetini atması ve bunun akabinde İstanbul Beyoğlu'nda başlayan olayların sonucunda Gayrimüslimlerin işyerlerinin yakılması hadisesine 6-7 Eylül olayları denir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yücel, **a.g.e.**, s. 109-110; Karpas, **Türk Demokrasi Tarihi**, s. 498.

Bakanı Namık Gedik istifa etmişti. Olaylara neden müdahale etmediği bir türlü anlaşıl原因ayan Namık Gedik, Hükümetin istifasını geri alması için ısrar etmesine rağmen istifa etmekte direnmişti. Bunun üzerine Başbakan Adnan Menderes İçişleri Bakanlığına Vekâlet etmesi için Celal Yardımcı'yı göreve getirmişti. Bu durum onun Başbakan Adnan Menderes tarafından ne kadar yakın görüldüğünün de göstergesi olarak da görülebilir. Bu durum birçok kesimin Yardımcı'ya olan bakışını da değiştirdi. Nitekim o döneme kadar Yardımcı'nın hükümet içindeki etkisini azımsayan Parti içindeki muhalif sesler, 6-7 Eylül olaylarından sonra bu durumun aksine şahit oldular.¹⁵⁴

6-7 Eylül olayları ülkenin birçok yerinde maddi ve manevi zararlar bırakmış, hükümeti derinden sarsmıştı. Bu bağlamda birçok işyeri ve okul tahrip edilmişti.¹⁵⁵ Bu süreçte Maarif Bakanı Celal Yardımcı, kamuoyuna 6-7 Eylül olaylarında zarar gören okulların hükümetçe onarılacağını ve gerekli yardımların yapılacağını beyan etti. Hükümetin müdahale etmekte zorlandığı 6-7 Eylül Olayları büyük hasarların oluşmasına neden olmuştu. Bu olay hükümetin peşini bırakmayacak ve Yassıada yargılamalarında da hükümette bulunanların önüne çıkacaktı.¹⁵⁶

Üçüncü Menderes Hükümeti, kurulduğu dönemde hem parti içinde hem de ülke genelinde daha iyi bir siyaset izleyeceği kanısını uyandırmıştı. Bu beklenti ülkenin içinde bulunduğu duruma ters orantılı bir bekleyiş olmuştu. Nitekim Üçüncü Menderes Hükümeti, 1954-1955 yılları arasında yaşanan sorunlarla başa çıkamamış, bunun sonucunda parti içinde muhalif sesler ortaya çıkmıştı. Özellikle 6-7 Eylül Olaylarında hükümetin sorumsuzca davrandığını ve olaylardan sorumlu olduğunu dile getiren DP Grubu'nun bu açıklamalarından sonra, Bakanlar arasında istifalar başlamıştı.¹⁵⁷ 6-7 Eylül olaylarında gösterdiği yanlış tutumdan dolayı İçişleri Bakanı Namık Gedik ilk istifa edenler arasında yer almıştı. Bu istifadan sonra parti içindeki muhaliflerin sesi daha çok çıkmaya başlamış ve diğer vekillerde ardı ardına istifa etmeye başlamıştı. Celal Yardımcı da, istifa eden Bakanlar arasına dahil olacaktı. Nitekim Maarif Bakanı Celal Yardımcı, ülkenin içinde

¹⁵⁴ Dr. Mükerrerem Sarol, **Bilinmeyen Menderes**, cilt: 1, (İstanbul: inkılâp Kitapevi, 2014), s. 404,407.

¹⁵⁵ Der. Rifat N. Bali, **6-7 Eylül Olayları Tanıklar-Hatıralar**, (İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2011), s. 107-108.

¹⁵⁶ **Son Posta Gazetesi**, 18 Eylül 1955, 1.

¹⁵⁷ Sarol, **a.g.e.**, s. 446.

bulunduğu buhranlı dönemde, 9 Aralık 1955 tarihinde Maarif Bakanlığı görevinden istifa etti.¹⁵⁸

6-7 Eylül Olaylarının tesiri, sadece Bakanların istifalarıyla son bulmamış, aynı zamanda Demokrat Parti içinde yeni bir muhalif partinin de doğuşuna zemin hazırlamıştı. Hürriyet Partisi (HP), hem 6-7 Eylül Olaylarının etkisi hem de İspat hakkı tartışmaları sonucunda 20 Aralık 1955 tarihinde kurulmuştu. Partinin Genel Başkanlığına Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu seçilmişti. Partinin esas adlığı ilke demokratik yasalara uygunluk olmuş fakat Türk siyasi tarihinde başarı gösterememişti.¹⁵⁹

Üçüncü Menderes Hükümeti'nin istifasından sonra yeni kabine için çalışmalar başlamıştı. Hükümette büyük değişikliklere gideceğini belirten Menderes, Dördüncü Menderes Hükümetini 8 Aralık 1956 tarihinde açıklamıştı. Yeni kabinede kimler olacağı merak konusu olmuş ve 9 yeni isim dahil olmuştu. Eski Bakanlardan çoğu liste dışında kalmıştı.¹⁶⁰

Yeni kabine Adnan Menderes tarafından şöyle açıklanmıştı:

Başbakan	: Adnan Menderes
Devlet Bakanları	: Celal Yardımcı, Cemil Bengü, Şemi Ergin, Emin Kalafat,
Adalet Bakanı	: Hüseyin Avni Gökçürk
Milli Savunma Bakanı	: Adnan Menderes (Vekaleten)
İçişleri Bakanı	: Ethem Menderes
Dışişleri Bakanı	: Fuat Köprülü
Maliye Bakanı	: Nedim Ökmen
Milli Eğitim Bakanı	: Ahmet Özel
Bayındırlık Bakanı	: Muammer Çavuşoğlu
Ekonomi ve Ticaret Bakanı	: Fahrettin Ulaş
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı	: Nafiz Körez
Gümrük ve Tekel Bakanı	: Hadi Hüsmen
Tarım Bakanı	: Esad Budakoğlu
Çalışma Bakanı	: Mümtaz Tarhan
İşletmeler Bakanı	: Samet Ağaoğlu
Münakalat Vekili	: Arif Demirel ¹⁶¹

¹⁵⁸ Öztürk, a.g.e., s. 30; Günel, a.g.e., s. 128.

¹⁵⁹ Turgay Uzun, *İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasal Partiler*, Edt. Turgay Uzun, (Ankara: Orion Kitabevi, 2010), s. 181; Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, s. 511.

¹⁶⁰ *Son Posta Gazetesi*, 10 Aralık 1955, 1.

¹⁶¹ *Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, s. 1085-1087; *Son Posta Gazetesi*, 10 Aralık 1956, 1.

Celal Yardımcı, açıklanan Dördüncü Menderes Hükümeti'nde Devlet Bakanlığı görevine getirildi. Yardımcı'nın Bakanlık görevi Meclis'te açıklandığında, milletvekilleri bu haberi alkışlarla karşılamıştı. Yardımcı'nın birçok arkadaşı kendisine sarılarak bu haberin sevincini paylaşmıştı.¹⁶²

Dördüncü Menderes Hükümeti kurulduktan sonra vekilleri zorlu günler beklemekteydi. Nitekim ülke içinde sorunlar devam etmekteydi. Ekonomik alanda durgunluk devresinden gerileme devresine giren ülke, sıkıntıların eşliğinde bulunmaktaydı. Öğrenci hareketleri bu dönemde artmaya başlamış, hükümet bu hareketlenmeleri ciddiye almamaktaydı. Öğrenci hareketlenmeleri bir nevi sonun habercisi olmuştu.¹⁶³ Menderes Hükümeti, bu sorunlara çare aramaktan çok, muhalefetin eleştirilerine tahammül edemeyecek bir hale gelmişti. Türkiye, 1957 yılına doğru ilerlerken bu ve benzeri birçok sorunu da beraberinde getirmişti.¹⁶⁴

1956 yılına Devlet Bakanı olarak giren Celal Yardımcı, ülkenin içinde bulunduğu durumun farkına varmıştı. Devlet Vekilliği'nin getirdiği sorumlulukların bilincinde olan Yardımcı, çalışmalarına ara vermeden devam etmekteydi. Maarif Vekili olduğu dönemde yaptığı yurt gezilerine, Devlet Vekilliğinde de devam etti. Ağrı'nın düşmandan kurtuluşunu temsil eden etkinliklerde konuşan Yardımcı, her konuşmasında dile getirdiği memleket sevgisini burada da vurgulamaktaydı.¹⁶⁵

Celal Yardımcı, Devlet Bakanlığı döneminde yörenin ekonomik alanda ilerlemesi için yatırımların yapılmasını sağlamaktaydı. Bu bağlamda Ağrı'da iş merkezlerinin toplu olarak bulunacağı bir iş hanı yapılması talimatını yerel yetkililere verdi. Bu aynı zamanda yörenin sadece eğitimde değil, diğer alanlarda da geri kaldığını göstermekteydi. Devlet yatırımlarının genelde sahil kentlerine yapıldığı, bu yörelere yatırımların neredeyse yok denecek kadar az olduğunu belirten Yardımcı, DP iktidarı döneminde bu yörelerin büyük bir kalkınma hamlesine girdiğini ifade etti. Yörenin ekonomik alanda ilerlemesi için iş hanı gereksiniminin şart olduğunu ifade eden Yardımcı, bu hususta yetkililerin iş hanı yapımını 1957 yılında tamamlayacaklarını beyan etti.¹⁶⁶

¹⁶² **Son Posta Gazetesi**, 10 Aralık 1956, 1.

¹⁶³ Zehra Taşdöven, **Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı (1950-1960)**, (Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2013, s. 101.

¹⁶⁴ Albayrak, **a.g.e.**, s. 284.

¹⁶⁵ **Şark Ekspres**, 16 Nisan 1956.

¹⁶⁶ **Karaköse**, 31 Ocak 1957. **Şark Ekspres**, 31 Ocak 1957.

Celal Yardımcı, Maarif Vekili olduğu dönemde uğradığı haksız saldırıların benzerlerine Devlet Vekilliği döneminde de uğramaktaydı. CHP'li bazı milletvekillerinin Yardımcı'nın makam aracını eşine tahsis ettiğine dair söylemleri dönemin gazetelerine yansımaktaydı. Suçlamalarda Yardımcı'nın eşine tahsis edilen makam aracı Harika Yardımcı'yı evine götürürken bir çocuğa çarpmış ve çocuk ağır yaralı şekilde hastaneye kaldırılmıştı. Bunun akabinde olayı duyar duymaz Ankara'dan Yardımcı'nın tayyare ile geldiği, İstanbul'da olayı örtbas etmek için polis memurlarına ve doktorlara baskılar uyguladığı söylenmekteydi. Bu olay Meclise taşınmış ve ülke kamuoyunda Demokrat Partili Vekillerin Devlet mallarını kendi hususi işleri için kullandıkları açıklanmaktaydı. Yardımcı, bu tür olayların değiştirilerek kendi ismi üzerinden bütün partinin karalanmaya çalışıldığını ifade etti. Bunun devamında olayın aslını anlatan Yardımcı, kayınvalidesinin ağır hasta olduğu bir zamanda eşiyile ziyarete gittiğini, kendisinin bu olaydan sonra Kadıköy'den vapurla Avrupa yakasına geçtiğini, eşinin ise 100 metre uzaklıktaki evlerine makam aracıyla bırakılırken aracın bir çocuğa çarptığı, çocuğun hafif yaralı olduğunu belirtti. Olayın yanlış bir şekilde aktarıldığını ve suçlamaların asılsız olduğunu dile getiren Yardımcı, muhalefetin vekilleri karalama politikasından artık vazgeçmesi gerektiğini belirtti.¹⁶⁷

Devlet Bakanı Celal Yardımcı, 1957 yılının bahar aylarında yurt gezilerine çıkmaya başladı. Halkla iç içe olmayı seven Yardımcı, halkın dertlerini dinlemek için köylere kadar gitmekteydi. Ülkenin içinde bulunduğu buhranlı havayı aşabilmek için halkla iç içe olunması gerektiğini vurgulayan Yardımcı, yurt gezilerinde halk arasında sevinçle karşılanan biriydi. Gittiği her yerde gelişi dolayısıyla kurbanlar kesilmekte, halka bu kurbanlar dağıtılmaktaydı. Meclis'teki siyasi kargaşadan uzaklaşıp halkla buluştuğunda kendisini iyi hisseden Yardımcı, hayatının her noktasında bugünleri yad edecekti. Yurt gezilerinde memleketin yıllarca istismar edildiğini vurgulayan Yardımcı, ülkenin yeniden düzenli şekilde imar edilmesi gerektiğini düşünmekteydi. Bu hususta yurt gezilerinde imar faaliyetlerine önem vermekte ve yetkililere bu konularda gerekli talimatları vermekteydi.¹⁶⁸

Celal Yardımcı, yurdun her yöresinin ayrı bir turistik özellik taşıdığını dile getirmekteydi. Antalya ve çevre yerleşim yerlerinin imarının daha iyi olması gerektiğini düşünen Yardımcı, buraların düzenli şekilde imar edilmesi için komisyon kurulmasını sağladı. Kurulan bu komisyon turistik beldelerin en iyi şekilde imar edilmesi için

¹⁶⁷ **Yayla**, 16 Şubat 1957.

¹⁶⁸ **Şark Ekspres**, 11 Mayıs 1957.

çalışmalar yapmaktaydı. Sadece sahil yörelerinin değil, Anadolu'nun her yerinin turistik özellikler taşıdığını düşünmekteydi. Bu hususta Gaziantep yöresinin gelişimine önem verdi. Buraya yaptığı ziyaretlerde turizm potansiyelini gören Yardımcı, turistlerin kalacağı yer olmadığı için yurdun yapılmasının gerekli olduğunu düşündü. Bu maksatla Gaziantep'te turistik bir yurdun yapılması için gerekli yardımların yapılmasına aracı oldu.¹⁶⁹

Bunun yanında Doğubayazıt'ın tarihi mirası olan İshak Paşa Camisinin onarımı için 99.851 lira para yardımında bulundu. Celal Yardımcı, Bakanlığı döneminde Doğu bölgelerinde köy camilerinin olmadığı yerlere köy camilerinin yapılması için gayret gösterdi. Nitekim bunun için Bakanlığı'nın bütün yetkilerini kullanarak camisiz köy bırakmamaya çalıştı. Manevi duyguları eksik bir neslin ülkenin geleceğine katkısının olmayacağını belirtmekteydi. Bir milletin doğuş yerinin köy olduğuna inanan Yardımcı, köylerde ki yapının düzeltilmesi gerektiğini dile getirmekteydi. Köylerde gelecek nesiller için şartların oturması gayesiyle para yardımlarını kendi elleriyle köylülere teslim etmekteydi.¹⁷⁰

Ağrı'ya yaptığı ziyaretler esnasında birçok köyde suyun olmadığı, suyu olmayan köylülerin kışın çetin şartlarında diğer köylerden su getirmek zorunda kaldığını gören Yardımcı, köylerde çeşmelerin yapılması için gerekli maddi yardımlarda bulunmaktaydı. 1957 yılında 57 tane köyün suya kavuşmasını sağlayan Yardımcı, birçok köyde çeşme açılışına katıldı.¹⁷¹ Köylülerin dertleriyle yakından ilgilenip, sorunlarını büyük bir sabırla dinledi.¹⁷²

Yardımcı, yurt gezilerine çıkıp DP'nin hizmetlerini halka ulaştırmaya çalışırken, ülkedeki siyasi atmosfer de günden güne kızışmakta, kutuplaşma belirgin bir hal almaktaydı. Türkiye, 1957 yılına ekonomik sorunlar ve siyasi kargaşalar içinde girmişti. Başbakan Adnan Menderes eleştirilerin odağına bulunmaktaydı. Menderes, oluşan siyasi havayı yumuşatmak yerine, daha sert tutumlar göstermeye başlamıştı. Muhalefetin hücumları artmış, hükümet köşeye sıkışmıştı. Ülke gündemine siyasi kargaşalardan dolayı yeniden seçimler hakim olmaya başlamıştı. 1958 yılında yapılması planlanan seçimlerin, ülkedeki gidişattan dolayı erkene alınma düşüncesi belirginleşti. Nitekim bu gidişattan

¹⁶⁹ **Şark Ekspres**, 7 Mayıs 1957.

¹⁷⁰ **Yayla Gazetesi**, 24 Eylül 1957; **Demokrat Ağrı Gazetesi**, 10 Mayıs 1958.

¹⁷¹ **Yayla Gazetesi**, 27 Eylül 1957.

¹⁷² **Yayla Gazetesi**, 27 Eylül 1957.

memnun olmayan DP'lilerde de seçimlerin erkene alınması konuşulmaya başlanılmıştı. DP'li vekillerin erken seçimlere sıcak bakmaya başlamasıyla, Menderes ve arkadaşları duruma el koyarak erken seçim konusunu DP Merkez Kurulu'na taşıdılar. Merkez Kurulun onay vermesiyle ülkede yeni bir seçim atmosferi başlamıştı. Seçimin 27 Ekim 1957 tarihinde yapılmasına karar verildi.¹⁷³ Bu seçim, DP için son seçim olacaktı ve ülke tarihinde silinmeyecek izler bırakacaktı.

Ülkenin yeniden seçim atmosferine girmesi, Celal Yardımcı gibi partinin üst kademelerinde bulunanlara büyük sorumluluklar yüklemişti. DP, bütün milletvekillerinin ülkede gidilmedik yer bırakmamaları gerektiğini belirtmişti. Bu hususta partinin hatiplerinden biri olarak görülen Yardımcı, yurdun her köşesine gitmeye çalıştı. Başbakan Adnan Menderes ile çıktığı seçim kampanyalarında hitabetiyle büyük ilgi toplamaktaydı. Nitekim Yardımcı, 1957 seçimlerinde en çok çalışanlardan biriydi. Seçimlerden önce Ağrı'da yapılan milletvekili deneme oylarında yine yüksek bir oyla çıkmayı başardı. Ağrı'da milletvekilliğine adaylığını koyan diğer isimler Kasım Küfrevi, Halis Öztürk ve Şeref Saraçoğlu¹⁷⁴ partinin ön seçim denemelerinde yüksek oy alan ilk dört kişi arasında oldular. Yardımcı, ön deneme seçimlerinde 473 oy alarak il sıralarda yer aldı.¹⁷⁵

Partisinin seçim denemelerinde ilk sıralarda yer alan Celal Yardımcı, seçim kampanyasını memleketi Ağrı'da başlattı. CHP'lilerin Ağrı'da yaptıkları mitinglere değinen Yardımcı, muhalefete ağır eleştirilerde bulundu. Seçim kampanyası çerçevesinde yörenin her köşesine gitmeye çalışan Yardımcı, muhalefetin kendisine karşı ağır ithamları olduğunu, bunun sadece kendisine değil, bütün Ağrı'ya yapılan ithamlar olduğunu dile getirmekteydi. Ayrıca seçim konuşmalarında halkın CHP iktidarı döneminde Kürt olarak ayrıma uğradığını, her türlü baskıya maruz kaldıklarını ifade etmekteydi. Seçimlerinden önce Ağrı'da yaptığı konuşmasında şu ifadeleri dile getirmişti:

"...Dün bu milletin imanından malına kadar her şeyini soyanlar bugün utanmadan rey istemektedirler. Dün moskofun yapmadığı zulmü bu millete reva görenler bugün o sürdüğü yurdundan çıkardığı adamlardan medet beklemektedir. Dünün insafsızlarında acaba ne değişiklik

¹⁷³ Yasemin Doğaner, **Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi**, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013), s. 36-36; Dündar Soyer, **Cumhuriyet'le Adım Adım Olaylar, Anılar**, (İstanbul: Büke Yayınları, 2000), s. 142.

¹⁷⁴ Şeref Saraçoğlu, 1914 yılında Ağrı'da doğmuştur. düşük derecede Fransızca bilmekteydi. Maliye, Gazetecilik, Tüccar, Saymanlık Katibi gibi işler yapmıştır. Ağrı Belediye Başkanlığı yapmıştır. Yayla Gazetesinin sahibi ve Başyazarıdır. XI. Dönem Ağrı Milletvekili olarak Demokrat Parti'den Meclis'e girmiştir. 1987 yılında vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, XI. Yasama Dönemi Milletvekillerinin Özgeçmişleri 1957-1960, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s. 173.

¹⁷⁵ **Şark Ekspres**, 3 Ekim 1957.

olmuştur. Birdenbire Melaike mi oldular. Fakat hemşerilerim, onlar bu seferde sizin mazbatanızı değil, şamarınızı yiyerek buradan ayrılacaklardır. Bazıları bizler burada yokken meydanı boş bulmuş bol bol cirit atmışlardır. Hele biz bir meydana çıkalım onlar girecek delik ararlar..."¹⁷⁶

Celal Yardımcı, seçim mitinglerinde halkı heyecana getiren etkileyici bir hitabete sahipti. Nitekim bu hitabet gücü sayesinde halkın üzerinde tesir bırakmaktaydı. Aynı zamanda yörenin içinden gelen biri olduğu için sorunların kaynağını bilmekteydi. Yardımcı, 27 senelik CHP iktidarının yöreye bir şey katmadığını, tam tersine yaşanan sosyal ve siyasal durumlarda halka zulüm edildiğini söylemekteydi. Özellikle 'Kürtçülük' ve 'Müslümanlık' kavramlarını seçim kampanyalarında ön plana çıkarmaktaydı. Yörede Kürt nüfusun çoğunlukta olmasından dolayı sürekli dışlandığını, bu nedenle hiç bir yatırım yapılmadığını belirten Yardımcı, ayrımcılığın DP iktidarıyla giderildiğini ifade etmekteydi. Seçim mitinglerinde halkın duygularına inebilen Yardımcı, halk tarafından omuzlarda taşınmaktaydı. Yönetime karşı çıkan isyanların ana kaynağı olarak sosyal hizmetlerin yetersiz ve halkın dışlayıcı şekilde görülmesinin etkili olduğunu vurguladı. Seçim konuşmalarında yaptığı açıklamalardan dolayı ayrılıkçı bir bakışa sahip olduğu vurgulandı ve Kürtçü bir politika izlemekle suçlandı.¹⁷⁷ Seçim konuşmalarından bir tanesinde muhalefet için şu sözleri sarf etmişti:

*"...27 senelik iktidarlara zamanında yaptıkları zulüm, işkence, cebir, istibdadı unutmamışız...jandarma dipçığı, tahsildar taziki ve nihayet müstebit idare ve tayin usulü ile mebus seçimi ve benzeri..."*¹⁷⁸

Celal Yardımcı, seçim konuşmalarında yöre halkının CHP iktidarı döneminde jandarmalar tarafından ezildiğini, dönemin iktidarının bu zulme seyirci kaldığını söylemekteydi. Kendisine itham edilen 'Kürtçülük yapıyor' söylemlerine karşılık 'ben gerçekleri dile getiriyorum' sözleriyle karşılık vermektedir. Bu gerçekleri seçim konuşmalarında yapması gerektiğini, herkesin bunları bilmesi gerektiğini düşünmekteydi. Yardımcı'nın seçim konuşmaları ülke gündemine oturmaktaydı. Muhalefet tarafından Yardımcı'nın oy için milletin manevi değerlerini kullandığı ifade edilmekteydi. Yardımcı ise, bütün eleştirilere karşılık halkın savunucusu olduğunu, bu halkın hiç bir zaman sahipsiz görülmeyeceğini ifade etmekteydi. Özellikle DP iktidarı döneminde bütün

¹⁷⁶ **Yayla Gazetesi**, 17 Ekim 1957.

¹⁷⁷ **Şark Ekspres**, 17 Ekim 1957.

¹⁷⁸ **Şark Ekspres**, 17 Ekim 1957.

eksikliklerin giderilmeye çalışıldığını ifade eden Yardımcı, CHP'ye oy vermenin büyük bir hata olacağını belirtmekteydi.¹⁷⁹

DP için, 27 Ekim seçimleri bir dönüm noktası taşımaktaydı. Nitekim karşılıklı kılıçların çekildiği, ağır ithamların olduğu bir seçim kampanyası yürütülmüştü.¹⁸⁰ Celal Yardımcı ise, bu seçimlerin sivrilmiş kişisi olmuştu. Hükümetin ateşli savunucusu olarak görülen Yardımcı, aynı zamanda muhalefet tarafından en çok eleştirilen kişilerden biri olmuştu. DP'nin önemli siması haline gelen Yardımcı, 27 Ekim seçimlerinde partisine büyük hizmetler etmiş ve bu minvalde bölgede etkin bir siyasetçi olduğunu hissettirmişti.¹⁸¹

DP'nin Türkiye tarihinde girdiği son seçim olan 27 Ekim 1957 seçimleri, geri dönüşü olmayan bir yolun başlangıcı olmuştu. Adnan Menderes ve arkadaşları için zorlu bir dönemin son evresi olmuştu. Bu bağlamda 27 Ekim günü yapılan seçimlerin sonucu birçok kişinin kaderini de belirlemişti. 27 Ekim seçimlerinde DP, oyların %47.70'ni alarak 424 milletvekili, CHP oyların %40.82'sini alarak 178 milletvekili, Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) oyların %7.19'unu alarak 4 milletvekili çıkarmıştı. DP, bir önceki seçime göre oylarını düşürmüştü ama yine tek başına iktidar olabilmiştir. Muhalefette ise, büyük bir sıçrama olmuş, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik gerileme bunda ziyadesiyle etkili olmuştur.¹⁸² Özellikle Amerika'nın Menderes Hükümetine yaptığı yardımları durdurması, tarım alanında gerilemenin yaşanması oy oranlarında değişiklik yaşanmasına sebep olmuştu.¹⁸³ Özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde aşiret liderlerinin DP iktidarına sırt çevirmesi, oyların düşüşüne neden olmuştu.¹⁸⁴

Doğu illerinde etkili bir seçim kampanyası yürüten Celal Yardımcı ise, Ağrı'da yine ilk sırada yer almıştı. Yörenin aşiret liderlerinin partiye bağlı olmasını sağlayan Yardımcı, bölgenin sosyolojik yapısını bilmesinden ötürü aşiretlerin oylarının çoğunluğunu almayı başarmıştı. Ağrı'da parti isimleri yerine adayların isimleri oyların üzerinde etkili olmuştu. Yardımcı, bu hususta başı çekenler arasında oldu. Seçim sonuçlarına göre Ağrı'da

¹⁷⁹ **Şark Ekspres**, 22 Ekim 1957.

¹⁸⁰ Kemal H. Karpat, **The Turkish Elections of 1957**, Studies on Turkish Politics and Society-Selected Articles and Essays, (Brill: Leiden, 2004), s. 71-102.

¹⁸¹ **Karaköse Gazetesi**, 28 Ekim 1957.

¹⁸² Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, (İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1976), s. 169; Gökhan Atılğan ve diğ., **a.g.e.**, s. 448; Günel, **a.g.e.**, s. 134-135; **Akşam Gazetesi**, 28 Kasım 1957.

¹⁸³ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980**, (İstanbul: Hil Yayıncılık, 1996), s. 119.

¹⁸⁴ Mustafa Sönmez, **Kürt Sorunu ve Demokratik Özerklik**, (Ankara: Notabene Yayınları, 2012), s. 341.

Celal Yardımcı, Kasım Küfrevi, Halis Öztürk, Selim Yatağan, Şeref Saraçoğlu milletvekili seçilmişti.¹⁸⁵ Ağrı'da 69.342 oydan, 28.579 oyunu Demokrat Parti, 24.653 oyunu CHP, 4.649 oyu ise CMP almıştı.¹⁸⁶

27 Ekim 1957 tarihinde yapılan seçimlerden sonra, Menderes hükümeti hemen kurmamış, parti içindeki sorunlardan dolayı yaklaşık bir ay sonra kabineyi kamuoyuna açıklamıştı.¹⁸⁷ 25 Kasım 1957 tarihinde açıklanan Beşinci Menderes kabine şu şekilde teşkil olmuştu:

Başbakan	: Adnan Menderes
Başbakan Yardımcısı	: Tevfik İleri
Devlet Bakanı	: Muzaffer Kurbanoğlu
Adalet Bakanı	: Esad Budakoğlu
Milli Savunma Bakanı	: Şemi Ergin
İçişleri Bakanı	: Namık Gedik
Dışişleri Bakanı	: Fatih Rüştü Zorlu
Maliye Bakanı	: Hasan Polatkan
Milli Eğitim Bakanı	: Celal Yardımcı
Bayındırlık Bakanı	: Ethem Menderes
Ticaret Bakanı	: Abdullah Aker
Sağlık Bakanı	: Lütfü Kırdar
Gümrük ve Tekel Bakanı	: Hadi Hüsman
Tarım Bakanı	: Nedim Ökmen
Çalışma Bakanı	: Hayrettin Erkmen
Sanayi Bakanı	: Samet Ağaoğlu
İmar Bakanı	: Medeni Berk
Ulaştırma Bakanı	: Fevzi Uçaner
Basın Yayın ve Turizm Bakanı	: Sıtkı Yırcalı ¹⁸⁸

25 Kasım 1957 tarihinde, Beşinci Menderes Hükümeti'nde Milli Eğitim Bakanlığı görevine getirilen Celal Yardımcı, seçim bölgesinde yaptığı çalışmalarının karşılığını almıştı. Nitekim Menderes'in yakın arkadaşı olarak parti içindeki konumunu güçlendirmişti. Demokrat Parti Grubu üzerinde de hakimiyet sağlayan Yardımcı, bu hususta partililer tarafından sözü dinlenen kişiler arasında yer almıştı. Parti'nin karar alma merciinde yer alan Yardımcı, hükümetin izlediği siyasi çizginin belirlenmesinden de

¹⁸⁵ **Zafer Gazetesi**, 31 Ekim 1957, **Karaköse Gazetesi**, 28 Ekim 1957, **Şark Ekspres**, 28 Ekim 1957,

¹⁸⁶ **Karaköse Gazetesi**, 28 Ekim 1957.

¹⁸⁷ Mehmet Kabasakal, **Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi (1908-1960)**, (İstanbul: Tekin Yayınevi, 1991), s. 192; **Cumhuriyet Gazetesi**, 26 Kasım 1957.

¹⁸⁸ **Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri**, s. 1197-1199; **Cumhuriyet Gazetesi**, 26 Kasım 1957, **Karaköse Gazetesi**, 26 Kasım 1957, **Yayla**, 26 Kasım 1957.

sorumlu olmaya başlamıştı. Tekrardan Milli Eğitim Bakanlığı'na getirilen Celal Yardımcı, eğitim alanındaki çalışmalarına başladı.¹⁸⁹

Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı, yoğun çalışma temposuyla geçirdiği seçim kampanyalarından sonra rahatsızlanıp, hastaneye kaldırılmıştı. Hastanede ülkenin her yerinden ziyaretçileri olmasının yanı sıra, bunun yanında yabancı yetkililerden de ziyaret edenler olmuştu. Yardımcı'nın yakın arkadaşlarından biri olan İran Milli Eğitim Bakanı da vardı.¹⁹⁰

2.3.1. Kubbalı Olayı

1957 yılının sonlarına doğru Milli Eğitim Bakanı olan Yardımcı'yı zor günler beklemekteydi. Nitekim o güne kadar Demokrat Parti'yi destekleyen askeri, bürokrasi, üniversite ve diğer alanlardaki birçok kesim artık karşı safta yer almaya başlamıştı. Özellikle eğitim alanında birçok sorun baş göstermiş, üniversite hocaları iktidara karşı tutumlarını Eğitim Bakanlığı'na hissettirmeye başlamıştı.¹⁹¹

DP'nin muhalefete karşı tutumunun keskinleşmesi sonucunda, oluşabilecek olası tepkilere karşı, meclis konuşmalarının kamuoyunda açıklanmaması için uğraştı. DP, yürürlükte olan Basın Yasası dolayısıyla bunu açıkça yapamamaktaydı. Bu konu için çıkış yolları arayan DP, meclis içtüzüğünde değişiklik yapmak istemekteydi. Böylece istediğini elde edecek, meclisteki bazı konuşmaların yayınlanmasına engel olabilecekti. Basın Yasası düzenlenemeyeceği için bu yola başvuran DP, tepki toplamaya başlamıştı. Cumhuriyet Gazetesi'nin, Hukuk Profesörü Hüseyin Nail Kubbalı¹⁹² ile bu konu hakkında yaptığı anket

¹⁸⁹ Karaköse, 25 Kasım 1957. **Şark Ekspres**, 25 Kasım 1957.

¹⁹⁰ Karaköse, 9 Aralık 1957.

¹⁹¹ Zürcher, a.g.e., s. 334; Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, s. 80.

¹⁹² Hüseyin Nail Kubbalı, 1903 yılında Niğde'de doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş, Paris Hukuk Fakültesi'nde Doktora eğitimini tamamlamıştır. Fransızca, İngilizce, Almanca bildiği dillerdendi. Anayasa Hukuk Profesörü ve Dekanı ve birçok dalda öğretim üyeliği yapmıştır. Türk Milli Komitesi Başkanı, Henry Capitant Derneği Türk Grubu Başkanı, Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen üyesi olarak 1977-1980 yılları arasında senatörlük görevini yapmıştır. 1981 yılında vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, Cumhuriyet Senatosu Özgeçmişleri 1961-1980, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s. 187.

sonucunda, Kubbalı'nın böyle bir duruma karşı olduğunu dile getirmesiyle olayların cereyan etmesi bir olmuştu.¹⁹³

Kubbalı'nın konu hakkındaki açıklamalarının artmasıyla Menderes, Celal Yardımcı'yı olaya müdahale etmekle görevlendirmişti. Dönemin Eğitim Bakanı olan Yardımcı, olayın detaylıca incelemesini yaptıktan sonra, Kubbalı hakkında İstanbul Üniversitesi Senatosunun mütalaasını istedi. Senatörler, Kubbalı olayı için bir komisyon kurmuştu. Kurulan komisyon toplantı yapmamakta, bazı üyeleri istifa etmekteydi. Komisyon, Kubbalı olayının üstünü örtbas etmek için böyle bir yol seçmişti. Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı da bu hususta komisyonla aynı düşünceleri beslemekteydi. Nitekim olayın kapanmasını isteyen Yardımcı, komisyon üzerinde baskı kurmadı. Komisyon da bakanlıktan hiç bir rahatsızlık duymamaktaydı.¹⁹⁴

Üniversite öğrencileri arasında ise olayın etkisi büyük olmuştu. Öğrenciler komisyonun toplanacağı günler derslere girmemekte, toplantı salonunun önünü doldurmaktaydılar. Olayın her geçen gün daha da büyümesi, Kubbalı'nın söylemlerinin artması, Başbakan Adnan Menderes'in olaya müdahale etmesine neden olmuştu. Olayın geçirilmesi taraftarı olan Yardımcı'nın tersine, Menderes oldukça sert bir tutum sergilenmesini istemekteydi.¹⁹⁵ Menderes'in baskıları sonucunda Yardımcı, Komisyona sert bir yazı yazarak, derhal bir sonuca varılmasını istedi. Komisyon baskılar sonucunda kararını vermiş ve Kubbalı'nın demecinin siyasi bir nitelik taşımadığını belirtmişti.¹⁹⁶ Sonucun hükümetin kendi içinde aldığı karara uymadığını gören Yardımcı, Kubbalı'yı Bakanlık emrine aldı.¹⁹⁷

Kubbalı'nın Bakanlık emrine alınmasıyla olayın kapanacağı düşüncesi hakim olmuştu. Ancak olay tersine dönmüş, üniversitedeki öğrenciler boykotlara başlamıştı. Dersin yapılacağı amfi dolup taşmakta, birçok öğrenci Kubbalı'nın derse gelmediğini görüp, dersleri iptal ederek derslere girmemekteydi.¹⁹⁸ Öğrencilerin yürüyüşler

¹⁹³ Tarık Zafer Tunaya, **Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku**, (İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1969), s. 173; Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, s. 80; Toker, **a.g.e.**, s. 63; Albayrak, **a.g.e.**, s. 380-381.

¹⁹⁴ **Son Posta Gazetesi**, 15 Nisan 1958.

¹⁹⁵ **Akşam Gazetesi**, 5 Şubat 1958.

¹⁹⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, 5 Nisan 1958.

¹⁹⁷ Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, s. 80; Tunaya, **a.g.e.**, s. 174; **Cumhuriyet Ansiklopedisi (1941-1960)**, Cilt: 2, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998), s. 337; **Son Posta Gazetesi**, 5 Şubat 1958.

¹⁹⁸ Tunaya, **a.g.e.**, s. 174; **Son Posta Gazetesi**, 6 Şubat 1958.

düzenlemeye başlaması, üniversite içinde taşkınlıkların yaşanması üzerine Bakanlık üniversite içinde polislerin güvenlik önlemleri almasını kararlaştırdı.¹⁹⁹

Yardımcı, Kubbalı konusunda sürekli eleştiriler almaya başladı. Kubbalı'nın eğitim hayatına son verilen uygulamadan sonra Meclis içinde de hararetli tartışmalar yaşanmaya başlandı. Turhan Feyzioğlu'nun²⁰⁰ konu hakkında soru önergesi vermesi üzerine Yardımcı, meclise gelip, konu hakkında uzunca izahat verdi. Meclisteki konuşmasında şu sözleri sarf etmişti:

"...Mesele öylesine istismar edildi ki, Allah bugünleri bize gösterdi de burada konuşuyoruz. Hükümetle üniversite arasında hiç bir meselemiz yoktur. Meselemizi hükümetle üniversite arasına girenlerledir. Kubbalı üniversite kanununun 46. maddesini ihlale yazı ve beyanları ile devam etmişti. Kanun bu memlekette kanundur. Bütün bunlara rağmen senatonun kararına karşı kırgınlık ve küskünlük duymamaktayız..."²⁰¹

Olayın gitgide büyümesinin yanı sıra İsmet İnönü'nün olay hakkında gazetelere bir makale göndermesi ile iş iyice çığırından çıkmıştı. Menderes, Eğitim Bakanı'na baskı uygulayarak olayın büyümemesi için elinden geleni yapmasını istemekteydi. Yardımcı, olayın her geçen gün büyümesi üzerine üniversiteye gidip, rektörlüğe olayın hükümete karşı bir tutum alacak şekilde ilerlediğini, durumun derhal düzeltilmesi gerektiğini söyledi. Yardımcı, eğer olay sessizliğe bürünürse Kubbalı'yı görevine iade edeceğini söyledi.²⁰²

Başbakan Adnan Menderes, olaya hiç bir şekilde taviz verme niyetinde değildi. Bunun için bir Celal Yardımcı'dan daha sert müdahale etmesini istiyordu. Diğer yandan kendisi de üniversite hocalarıyla görüşerek bu konudaki düşüncelerini onlarla paylaşıyordu. Menderes ve Yardımcı'nın görüşmeleri sonuç vermiş, olay kapanır gibi olmuştu. Ancak tatilden sonra derslerin başlaması ile birlikte Kubbalı'nın görevine iade

¹⁹⁹ **Akşam Gazetesi**, 6 Şubat 1958.

²⁰⁰ Turhan Feyzioğlu, 1922 yılında Kayseri'de doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. Fransa ve İngiltere'de Doktora eğitimini almış, Fransızca, İngilizce, Almanca bildiği dillerdendi. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Profesörü ve Dekanlığı yapmış, Türk Hukuk Kurumu 2. Başkanlığı ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğü yapmıştır. XI. Dönem CHP'den Sivas Milletvekili olmuş, 1961, 1965, 1969, 1973, 1977 yıllarında yapılan Milletvekili seçimlerinde Kayseri Milletvekili olarak CHP'den meclise girmiştir. 1961 yılında kısa süreliğine Milli Eğitim Bakanı olmuştur. 12 Eylül 1980 tarihinde kısa süreliğine Başbakan koltuğuna oturmuş, 1975-1977 tarihleri arasında Başbakan Yardımcılığı yapmıştır. Aynı zamanda Cumhuriyetçi Güven Partisi'nin kurucu olmuş ve genel başkanlığını yapmıştır. 1988 yılında İstanbul'da ölmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, XI. Yasama Dönemi Milletvekillerinin Özgeçmişleri 1957-1960, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s.234.

²⁰¹ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre 11, İçtima 1, Cilt3, 1958, s. 169-191; **Akşam Gazetesi**, 6 Şubat 1958.

²⁰² Toker, **a.g.e.**, s. 62-80; Tunaya, **a.g.e.**, s. 179.

edilmemiş olduğunu gören öğrenciler arasında tekrardan olaylar baş göstermişti. Bunun üzerine üniversiteyi ziyaret etmeyi düşünen Menderes, yanına Celal Yardımcı ve birkaç vekil daha alarak İstanbul Üniversitesi'nde hocaları ziyaret etmişti. Bu yemek olayın kapanmasını sağlayacaktı. Menderes, Kubbalı'nın görevine iade edileceğini bu hususta kendisine güvenilmesini istemişti. Fakat üniversitelerin siyasete alet olmamaları gerektiğini de vurgulamıştı.²⁰³

Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı, Kubbalı'nın eğitime devam edebilmesi için çalışmalar yaptı. Başbakan ile bu konuda karara varan Yardımcı, üniversiteye bu konu hakkında şart sundu. Bu şart, Kubbalı'nın üniversiteye yürüyüş yapılmadan, sessiz bir şekilde göreve başlamasıydı. Böylece olayın kapanacağını belirten Yardımcı, üniversiteyle bu konu hakkında anlaşdı. Yardımcı, verdiği sözü tutarak Kubbalı'yı görevine iade etti.²⁰⁴ Fakat Kubbalı, göreve başlayacağı gün gazetelere verdiği demeçte hükümete karşı tutumunun devam edeceğini belirtti. Üniversite senatosu ise, Kubbalı'nın bu açıklamasını beğenmemiş ve kendisine bir ay derslere girmeme cezasını vermişti.²⁰⁵

Üniversite senatosunun verdiği karardan sonra gözler Milli Eğitim Bakanına çevrildi. Yardımcı bu hususta yaptığı konuşmada şunları söyledi:

"...Evvelce Hüseyin Nail Kubbalı hakkında üniversitece alınan kararlar ile, bilahare İstanbul Üniversitesi senatosunca resen yapılan tahkikat sonunda verilen kararın mahiyeti gayet vazıhtır. Bunların muvacehesinde şimdilik başka bir mütalaa beyanına görmüyorum..." diye sözlerini bitiren Yardımcı, kendisine sorulan *"Bu hadise dolayısıyla istifanız bahis konusu mudur?"* sorusuna karşılık şu sözleri sarf etmiştir: *"İttihaz ettiğimiz kararların isabeti bir kere daha tezahür etmiştir."*²⁰⁶

Verdiği demeçten dolayı kınama cezası alan Kubbalı, üniversite hocaları tarafından da ağır eleştirilerin odağına oturdu. Görevine iade edilmesine rağmen kendini gündemde tutması ve sivrilmeye çalışması rahatsızlıkların temel nedeniydi.²⁰⁷ Olayın böyle bir seyir almasıyla Kubbalı Olayı da Yardımcı'nın düzenlediği gibi sessiz sedasız bir şekilde kapandı.²⁰⁸ Beşinci Menderes Hükümeti döneminde Milli Eğitim Bakanlığını üstlenen

²⁰³ Toker, a.g.e., s. 62-80.

²⁰⁴ Tunaya, a.g.e., s. 179; **Cumhuriyet Gazetesi**, 10 Nisan 1958.

²⁰⁵ **Akşam Gazetesi**, 14 Nisan 1958.

²⁰⁶ **Akşam Gazetesi**, 14 Nisan 1958.

²⁰⁷ **Son Posta Gazetesi**, 15 Nisan 1958.

²⁰⁸ Burçak, a.g.e., s. 542; Albayrak, a.g.e., s. 383.

Yardımcı, Kubbalı meselesiyle tepkileri üstüne çekmiş, buna rağmen meseleye ihtiyatla yaklaşmış, bir yandan hükümet kanadını dizginlemiş, diğer yandan da üniversite hocalarını dengede tutmayı başarmıştı. Bu olay, Yassıada davalarına da konu olacaktı. Bu meselelerden dolayı Yardımcı, Yassıada'da yargılanacaktı.

3.3.2. 27 Mayıs'a Doğru

Türkiye, 1958 yılına çetin tartışmalar içinde girmişti. Bir yandan muhalefete karşı sert tutum sergileyen DP, diğer yandan bu partiye karşı CHP başta olmak üzere güçlenen muhalefet arasında bitmek bilmeyen çekişmeler devam etmekteydi. Ülkenin içinde bulunduğu siyasi atmosfer, ekonominin gitgide gerilemesi gibi durumlar halk nezdinde rahatsızlık uyandırmıştı. Özellikle üreticiler ve işadamları DP iktidarından umutlarını kesmeye başlamıştı.²⁰⁹

Türkiye'de eğitimin belirli bir sistem dahilinde ilerleme göstermemesi, üniversite hocalarının keyfi ve çoğu zaman siyasete alet olmaları sonucunda Yardımcı, bu konu ile ilgili bazı çalışmalarda bulunmuştur. Yardımcı, üniversite hocalarının sadece buldukları kürsülerde derslere girmelerini istemekte, yabancı üniversitelerde derslere girmelerini ise Bakanlığın iznine tabi tutmak istemekteydi. Bu bağlamda Yardımcı, yeni üniversiteler kanun taslağına bu konuyu dahil edip, üniversite hocalarının farklı yerlerde çalışmasını bakanlığın inisiyatifine aldı.²¹⁰

Celal Yardımcı, Türkiye'deki eğitim sistemini düzene sokmaya çalışmakla birlikte kültürel etkinliklere de önem vermekteydi. Özellikle yabancı devlet yetkilileriyle kültürel ilişkilerin güçlendirilmesi gerektiğini düşünen Yardımcı, bu hususta bir Enstitünün açılmasını sağladı. Hollanda Tarih-Arkeoloji Enstitüsü, Yardımcı'nın gayretleriyle kültürel ilişkilerin gelişmesini sağlamak için kuruldu. Kurulan Enstitü, Adnan Menderes, Celal Yardımcı ve birkaç vekilin katılımıyla aktif hale getirildi. Açılışta bir konuşma yapan Yardımcı, Türkiye ile Hollanda ilişkilerinin 300 sene kadar geçmişe sahip olduğunu, kültürün insanlar arasındaki ilişkileri en iyi temsil eden vasıta olduğunu belirtti.²¹¹

²⁰⁹ Ahmed, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, s. 80-81.

²¹⁰ **Akşam Gazetesi**, 6 Şubat 1958, **Son Posta Gazetesi**, 6 Şubat 1958.

²¹¹ **Son Posta Gazetesi**, 1 Nisan 1958.

Celal Yardımcı, ülkedeki kültürel faaliyetlerle ilgilendiği gibi, ülkenin genel sorunlarıyla da ilgilenmeyi ihmal etmemekteydi. Türkiye'de 1950 yıllarından itibaren, ülke gündemine hakim olan konuların başında Kıbrıs Meselesi gelmekteydi. Rumların Kıbrıs üzerindeki saldırıları artmakta, ülkenin birçok yerinde mitingler yapılmaktaydı. Celal Yardımcı, bu konuya duyarsız kalmamış, Rumların saldırılarına karşı konuşmalar yapmıştı. Bu konuşmalardan bir tanesinde şunları söylemekteydi:

"...Kıbrıs mevzuunda alınacak yanlış bir karar Dünya için musibet olur. Nazi entrikaları bu işe başka bir istikamet verilmek istendiğinin farkındayız. Fakat hakikat hiç bir zaman değiştirilemez. Hükümetimiz gençliğin Kıbrıs davasındaki heyecanı ile müftehirdir. Hükümet hiç bir zaman gençliğin herhangi bir hareketine şüursuzluk izafe etmemiştir. Zaman bu işlere belki mana koyuyoruz. Fakat bu Türk milletinin milli heyecanını hiçbir milletinkine benzememesinden ileri gelmektedir..."²¹²

1950'li yılların siyasi havası her dönem farklı şekil almaktaydı. Ülkedeki gündem siyasi hava içinde bir anda farklılaşmakta, buna mukabil üzerinde durulan konularda değişmekteydi. Fakat 1958 yılından itibaren ülkedeki siyasi havanın içine ağır bir metal çökmüş gibiydi. Bu metal hiç şüphe yok ki askeri darbe kaygısıydı. DP, iktidarı bu döneme kadar askeri darbe gibi konular üzerinde pek durmamış, fakat bu konuda hep bir tedirginlik yaşamıştır. 1958 yılından itibaren ise bu tedirginlik artık somut hale gelmiş, askeri kanat içinde sesler çıkmaya başlamıştı. 1958 yılının Ocak ayında subayların hizipçilik, darbe gibi girişimlere başladığı söylemleri dolaşmış, hükümet bu konu üzerinde yoğunlaşmak zorunda kalmıştı.²¹³ Özellikle ihtilal habercisi olarak bilinen Dokuz Subay Olayı döneme damgasını vuran hadiselerdendir. Darbe hazırlığında bulunan bu dokuz subay hükümete gelen ihbarla tutuklanmış ve mahkemede yargılanmışlardı. Olaydan haberi olduğu iddia edilen dönemin Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin²¹⁴ rahatsızlığını gerekçe göstererek

²¹² **Son Posta Gazetesi**, 15 Nisan 1958.

²¹³ Mete Tuncay, **Siyasal Gelişmenin Evreleri**, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1983), s. 1981.

²¹⁴ Şemi Ergin, 1913 yılında Gebze'de doğmuştur. Ankara Hukuk Fakültesi mezunudur. Savcılık ve Hakimlik yapmıştır. IX, X VE XI. Dönem Manisa Milletvekili, IX. Dönem Ekonomi Komisyonu Başkanı, X. Dönem TBMM Başkanvekili, 22. Hükümet Devlet, 22. ve 23. Hükümet Milli Savunma, 23. Hükümet Ulaştırma Bakanlığı gibi görevler yapmıştır. 1996 yılında vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, XI. Yasama Dönemi Milletvekillerinin Özgeçmişleri 1957-1960, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s. 220.

istifa etmişti.²¹⁵ Bu olay Menderes ve arkadaşları üzerinde büyük bir tesir bırakmış, darbe korkusu iyice belirginlik kazanmıştı.²¹⁶

Dokuz Subay Olayı, yöneticiler arasında da fikir ayrılığı oluşturmuş, kimi olayın basit bir hizipçilik olduğunu vurgulamış, kimisi ise meselenin deşilmesi gerektiği dile getirmişti. Özellikle Celal Bayar, olayın basit bir hareket olmadığını belirtmekte, Adnan Menderes ise ilk tedirginliği aştıktan sonra olayın takibini yapma gereği duymamaktaydı. Bu tartışmalardan sonra olayın üzeri örtülmüş, gerektiği gibi soruşturma yapılmamıştı.²¹⁷

Ülkede siyasi kargaşa ortamı her geçen gün artmakta, muhalefet eleştirilerini daha da sertleştirmekteydi. Yaşanan olaylar ipleri gerginleştirerek, safların belirlenmesine neden olmaktadır. Bir yandan yılların getirdiği yorgunluktaki DP, diğer yandan yıllardır muhalefet etmek zorunda kalan muhalif kesim ve bitmek bilmeyen çekişmeleri ülkeyi çıkmaza sokmaktaydı. Muhalefet artık eleştirilerini makamlara değil, makamda bulunanların şahıslarına yöneltmekteydi. Yöneltilen bu eleştirilerden payını en çok alanlardan biri de Celal Yardımcı'ydı. Yardımcı parti içindeki aktif siyaseti, olaylar hakkındaki yorumlayıcı gücü nedeniyle sürekli göz önünde bulunmaktaydı. Parti'nin kurucuları arasında değildi, fakat kurucularından daha etkili bir konuma gelmişti. Eleştirilerin hedef noktasında olan Yardımcı için her dönem yeni bir suçlama geliyordu. CHP Ankara Milletvekili Selim Soley'in²¹⁸ Ankara köylerinde okul binaları olduğu halde eğitimin yapılmaması hususunda görüşülen oturumda Yardımcı'nın şahsına ağır ithamlarda bulunması olayı gazete gündemlerine kadar taşımıştı. Soley, Yardımcı için şu sözleri kullanmıştı:

"...Okulları öğretmensizlik yüzünden kapanan veya saman doldurulan yerde Milli Eğitim Bakanı'na düşen iş vazifeyi bırakmak, avukatlık vazifesine dönmek veya İstanbul Çayırbaşı'nda yaptırdığı kaşanede istirahata çekilmektir..."²¹⁹

²¹⁵ Soner Yalçın, Doğan Yurdakul, **Bay Pipo**, (İstanbul: Doğan Yayıncılık, 2011), s. 95; **Cumhuriyet Ansiklopedisi**, cilt. 2, s. 336-337.

²¹⁶ Yücel, a.g.e., s. 132.

²¹⁷ Ağaoğlu, **Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri**, s. 143.

²¹⁸ Selim Soley 1914 yılında İstanbul'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni son sınıfta bırakmıştır. İngilizce ve Fransızca bilmekteydi. Askeri konularda eğitimler vermiş, Yarbay olmuştur. Milli Müdafaa Vekaleti Temsil Bürosu Subayı, Kızılcahamam Askerlik Şubesi Başkanlığı gibi görevler yapmıştır. Yazarlıkta yapan Soley, XI. Dönem Ankara Milletvekili olarak CHP'den meclise girmiştir. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, XI. Yasama Dönemi Milletvekillerinin Özgeçmişleri 1957-1960, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s. 176.

²¹⁹ **Tutanak Dergisi**, Dönem 11, cilt. 4, Birleşim 66, s. 80.

Soley, konuşmasının devamında Milli Eğitim Bakanının istifa etmesi gerektiğini söyledi. Meclis kürsüsünde istifaya davet edilen Yardımcı, olaya sükunetle yaklaştı. Yardımcı, kendisine yöneltilen soruların eğitimle ilişkili konular olmadığını, eleştirilerin tamamen kendi şahsına yapıldığını, bu hususta şahsı üzerinden partisinin hedef alındığını belirtti. DP'nin böyle asılsız iftiralarla yıkılamayacağını, şahsının bunlarla sarsılamayacağını belirten Yardımcı, partisi için sonuna kadar mücadele edeceğini ifade etti.²²⁰

Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı, eğitimle ilgisi olmayan konular hakkında eleştirilere maruz kalmakta fakat eğitimle ilgili olan konularda yaptığı çalışmalar nedeniyle suçlanamamaktaydı. Eğitimin her konusuna eğilmeye çalışan Yardımcı, görevde bulunduğu süre zarfında okul kitaplarına zam yapılmaması için önlemler aldı. Bunun yanında Kıbrıs'ta okulların açılması içinde girişimlerde bulundu.²²¹

DP Hükümeti, 1957 seçimlerinden sonra bitmek bilmeyen sorunların içine girmişti. 1958 yılına damgasını vuran Dokuz Subay Olayı, askeri darbe yapılacağı ihbarı ile ortaya çıkmıştı. Hükümet, darbe hazırlıklarını 10 Şubat 1958 tarihinde öğrenmişti. Darbenin yapılacağını İhbar eden subay Samet Kuşçu²²² ve arkadaşları yargılanmış, bu subaylardan sadece Samet Kuşçu tutuklanmıştı. Bu olay darbenin ayak seslerinin yaklaştığını göstermekteydi.²²³

Türkiye, 1958 yılını ekonomik krizlerle geçirmiş, hükümet çıkmaza girmişti. Ülkenin içine girdiği dar boğaz hükümetin elini güçsüzleştirmekteydi. Özellikle 1958 yılında yaşanan devalüasyon DP iktidarında büyük bir sarsıntı oluşturdu. Türk lirası değer

²²⁰ **Tutanak Dergisi**, Dönem 11, cilt. 4, Birleşim 66, s. 78; **Akşam Gazetesi**, 10 Mayıs 1958.

²²¹ **Akşam Gazetesi**, 17 Ağustos 1958.

²²² Samet Kuşçu, Gerçek ismi Abdulsamet Kuşçu olup, 1919 yılında Hatay'da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Hatay'da tamamlamış, Kuleli askeri lisesine gitmiştir. Bu okulu 1938 yılında birincilikle bitirmiştir. 1940 yılında Harp okulunda dönem ikincisi olarak mezun olmuştur. Müstahkem Piyade Birlikleri Komutanlığı görevinde bulunmuş, 1946-1949 yılları arasında Harp akademisinde öğrenim görmüştür. 1949 yılında Kurmay Yüzbaşı olarak mezun olmuştur. 1949-1953 yılları arasında Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı Dış Protokol Şube Müdürlüğü, 1954-1956 yıllarında Paris'te NATO başkumandanlık karargahında İstihbarat Dairesi Şube Müdürlüğü, 1956-1957 yıllarında Milli Savunma Bakanlığı İstanbul Temsil Bürosu Başkanlığı yapmıştır. 1958 yılında Dokuz Subay Olayına ismi karıştılarından 2 yıl hapse mahkum edilmiş ve ordudan ihraç edilmiştir. 1960 yılında hapisten çıkmış ve çeşitli işler yapmıştır. Son olarak Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü'nde Savunma Uzmanı olarak çalışmıştır. 1984 yılında emekliye ayrılmıştır. 2004 yılında memleketi Hatay'da vefat etmiştir. ayrıntılı bilgi için bkz. İdris Gürsoy, **Dokuz Subay Olayı ve Samet Kuşçu**, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2008), s. 121-122.

²²³ Recep Şükrü Apuhan, **27 Mayıs'tan Yassıada Mahkemelerine Menderes**, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2008), 134-136.

kaybetmiş, hükümet 3 Ağustos 1958 tarihinde ekonominin istikrarlı bir hale gelmesi için kararname yayımlamıştı. DP, halk nezdinde de güvenini kaybetmişti.²²⁴ Hükümet yetkilileri yurt gezilerine çıkmakta, bu hususta halkı duyarlı bir hale getirmeye çalışmaktaydılar. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı da sürekli yurt gezilerine çıkmaktaydı. Yardımcı, ekonomik sıkıntıların bir an önce giderilmeye çalışıldığını, buna mukabil halkın olaylara temkinli yaklaşmasını istiyordu. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıların geçeceğini dile getiren Yardımcı, bu hususta vatandaşların hükümete güvenmeleri gerektiğini ifade etti. Bir konuşmasında şu açıklamalarda bulundu:

"...Elbette bu hükümetin sıkıntısı, üzüntüsü ve sancısı olacaktır. Onlar gibi bizde oturmasını, bir yırtık hırka ile millete eyvallah demesini biliriz. Fakat bu yoldan gitmeyeceğiz. Suyu, sabuna dokunacağız. Bir memleketi kalkınmadan kalkınmaya sevk ettiğimiz bu sırada onlar bize memleketi iflas ettiriyorsunuz demektedirler..."²²⁵

Demokrat Parti için 1958 yılı, sancılı geçmiş ve sonun habercisi olan bir yıl olmuştu. Nitekim 1958 yılında izlenen yanlış siyaset, ekonomik sıkıntıların artması, bunun yanında Menderes ve arkadaşlarının sert tutumları, işleri daha da çıkmaza sokmaktaydı. Hükümet, 1959 yılına büyük umutlar besleyerek girmiş, fakat beklenilenin aksine siyasi hava değişmemişti. 1959 yılı bir önceki yılın benzeri olarak geçmiş, siyasetteki gerilim biraz daha artmıştı. Bunu izleyen günlerde, yaşanan uçak kazası döneme damgasını vuran olayların başında gelmektedir.²²⁶

Adnan Menderes, Kıbrıs Meselesi için 1959 yılının 17 Şubat gününde Londra'ya gitmek için yola çıkmıştı. Menderes'in uçağı Londra'ya yakın bir bölgede düşmüş, uçakta bulunan 14 arkadaşı vefat etmişti.²²⁷ Bu olay Türkiye'de duyulur duyulmaz şok etkisi yaratmış, iktidar muhalefet bir olup Menderes'in yanında olmuşlardı. Menderes, kazayı ufak sıyrıklarla atlatmış ve ülkeye dönmüştü. Ülkeye dönüşü sevinç gösterileriyle karşılanmıştı. Celal Yardımcı, Menderes'in uçak kazasından sonra ülkeye dönüşünü karşılayanlar arasında olmuş, ayrıca eşiyile Menderes'e geçmiş olsun ziyaretinde de

²²⁴ Toker, a.g.e., s. 148; **Cumhuriyet Ansiklopedisi**, Cilt. 2, s. 338.

²²⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, 20 Eylül 1958.

²²⁶ Seçil Karal Akgün, **27 Mayıs: Bir İhtilal Bir Devrim Bir Anayasa**, (Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2009), s. 45-46.

²²⁷ Rıdvan Akın, **Türk Siyasal Tarihi 1908-2000**, (İstanbul: On iki Levha Yayıncılık, 2012), s. 361.

bulunmuştu.²²⁸ Menderes bu olaydan sonra muhalefeti sindirecek politikalarında kararlı bir yol çizmeye başlamıştı. Bu olay hükümet için siyasi bir malzeme olarak kullanıldı.²²⁹

Celal Yardımcı için ise, 1959 yılı sorunlarla geçmekteydi. Yardımcı, yanlış kabul etmeyen, yanlış yapan kuruma veya şahsa da müdahale eden biriydi. Nitekim bu özelliklerinden dolayı sürekli eleştirilerin odağındaydı. Bu dönemde Gaziantep Valisi görevde bulunan dört öğretmeni gerekçesiz şekilde taşraya sürmesi üzerine olay Celal Yardımcı'ya kadar intikal etti. Bu tür olaylara duyarsız kalmayan Yardımcı, Valinin verdiği kararın geçersiz görüp, öğretmenlerin yerlerine dönmesini sağladı. Bu olay meclise kadar intikal etmiş, muhalefet Yardımcı'ya ağır ithamlarda bulunmuştu. Muhalefetin yanında DP'li vekillerinde olay büyümesin diye Yardımcı'yı eleştirmeleri işleri iyice karmaşık hale soktu.²³⁰

Haksız bir şekilde eleştirilerin odağına gelen Yardımcı mecliste söylenenleri sindiremedi ve istifasını 22 Kasım 1959 yılında meclise sundu.²³¹ Fakat Celal Yardımcı'nın istifası Başbakan Menderes tarafından kabul edilmedi. Menderes için, Yardımcı en güvenilir bakanları arasında sayılmaktaydı. Yardımcı gibi işine sadakatle bağlı, hitabet gücü yüksek, hükümet için yoğun bir şekilde çalışan bir vekili kaybetmek istemiyordu.²³² Yardımcı ise, kararını kesin bir şekilde verdi. Menderes'in bütün ısrarlarına rağmen istifasını çekmedi ve görevi bıraktı.²³³

Celal Yardımcı yıllar sonra istifası ile ilgili sorulan soruya cevaben "*...Kilis'te dört okul öğretmenin haklarını korumak adına Maarif vekilliğinden istifa ettim...*" İstifadan sonra siyasi kargaşadan çekilmiş, avukatlık yaptığı bürosunda çalışmalarına devam etmişti.²³⁴

Türkiye, 1960 yılına girdiğinde siyasetteki durum, önü alınmayacak bir sel felaketine dönüşmüştü. Bu sel karşısına çıkacak her gücü yok edebilecek güçteydi. Muhalefet ve askeri kanat bir olmuş, iktidarı bu selin önüne atmaya çalışmaktaydı. Sürecin gidişatından kimse memnun değildi. Menderes, bu kötü gidişe dur demek istiyor ama bir türlü istediği şekle sokamıyordu. Darbenin yaklaştığını herkes hissetmekte ve birçoğu bu sel felaketine kapılmak istememekteydi. Bazı bakanlıklarda istifalar yaşanmakta, yerine

²²⁸ Aldatmaz, a.g.e., s. 63-64.

²²⁹ Tuncay, a.g.e., s. 1981.

²³⁰ Aldatmaz, a.g.e., s. 63-64.

²³¹ **Son Posta Gazetesi**, 23 Mayıs 1959.

²³² **Akşam Gazetesi**, 23 Mayıs 1959.

²³³ Aldatmaz, a.g.e., s. 72; **Son Posta Gazetesi**, 24 Mayıs 1959.

²³⁴ Aldatmaz, a.g.e., s. 73.

yenileri gelmekteydi. Sürecin ilerleyişinden haberdar olan Yardımcı, beraber yola çıktığı arkadaşlarını yarı yolda yalnız bırakmak istemiyor, karşısındaki sel felaketinden korkmadan arkadaşlarının yanında olmaya çalışıyordu. Celal Yardımcı, sekiz ay boyunca bütün siyasi kargaşalardan uzak, arada memleketine ziyaretler yaparak zamanını geçirmişti. 1960 yılının Nisan ayında Menderes'in ısrarlarıyla Esat Budakoğlu'nun istifası üzerine Adliye Bakanlığı'na getirildi.²³⁵ Celal Yardımcı, Adalet Bakanı olduğu dönemle ilgili şunları anlatmıştı:

"...Sekiz ay kabine dışında kaldıktan sonra Nisan 1960'ta Esat Budakoğlu'nun yerine Adalet Vekili olmuştum. Bu esnada olaylar son raddeye gelmişti. Siyasal Bilgilerde bir grup CHP ile elbirliği etmişcesine çalışıyor. İstanbul Üniversitesi Rektörü el altından muhaliflerle işbirliği yapıyor . Basını iktidarın aleyhine çevirmekte başarılı oldular. Adalet Vekili olduğumda manzara buydu. Bütün bunları görerek ve bilerek görevi kabul ettim. İktidara yöneltilen suçlamaların asılsız olduğuna dair imanım tamdı. Her şeyin düzeleceğine, hizmet yolundan ayrılmadıkça bulanık suyun durulacağına emindim. Sekiz Devlet ve Maarif Vekili sıfatlarıyla göreve yaptığım hükümetin sorumluluğu, vebali veya şerefi sırtımdaydı. Bile bile her sorumluluğu alacak, her çileye katlanacak, her cevri sineye çekecek ve bu işten sıyrılmak fikrine hiç kapılmayacaktım. Böyle bir isteğim, tabansızlığım olsaydı hedefime kolayca ulaşırdım. sekiz yıldır dışında olduğum ve çok haklı bir sebeple istifa ettiğim bir hükümette bu yeni görevi kabul etmezdim. Adalet Vekili olduğum gün idrak ettiğim bir gerçek daha vardı ki asker artık yönetimin içindeydi. Eğer bu gemi batacaksa, hep birlikte batmalıydık..."²³⁶

3.4. Eğitim Faaliyetleri

DP'nin 1950 yılında iktidar olmasıyla birlikte ülkedeki birçok olgu değişmeye başlamıştı. Bunlar arasında eğitim ilk sırada yer almıştı. Nitekim eğitim, CHP döneminde belirli aşamalara gelmiş, fakat istenilen adımlar atılamamıştı. Birçok köyde ilkokul bulunmamaktaydı. Bunun yanı sıra her ilçede ortaokul bulunmamakta, bulunanlarda ise eğitim şartları zor şekilde yapılmaktaydı.²³⁷ Liseler şehirlerin merkezinde kurulmuş olup, mevcutları parmakla sayılacak derecede az olmaktaydı. Eğitimin en üst kademesi sayılan üniversiteler Osmanlı Devleti'nden kalan oluşumlarıyla ders vermekteydiler. Ülkede eğitim

²³⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 11, İçtima 3, Cilt. 13, s. 6; Son Posta Gazetesi, 4 Nisan 1959.

²³⁶ Aldatmaz, a.g.e., s. 73.

²³⁷ Şevket Gedikoğlu, **Kemalist Eğitim İlkeleri Uygulamaları**, (İstanbul: Çağdaş Yayınlar, 1978), s. 79.

veren üç üniversite bulunmaktaydı. Mevcut üniversitelerin sayısı artmamış, öğrenciler üniversite eğitimine teşvik edilecek şekilde temelden eğitilmemişlerdi.²³⁸

Eğitimin tek elden toplanması gerektiğini düşünen DP, bunun alt dilimlerinin belirlenmesi amacıyla hükümet programında düzenlemeler yapmaktaydı.²³⁹ Birinci Menderes Hükümetiyle birlikte başlayan kapsamlı yol haritası, 1960 yılına kadar kurulan diğer Menderes hükümetlerinin de eğitim alanındaki politikasını belirlemişti. Belirlenen yol haritasına göre, eğitimdeki eşitsizliğin kaldırılması ve her bölgeye eşit bir şekilde yatırımların yapılması kararlaştırılmıştı.²⁴⁰ DP eğitim politikasını, her köye bir ilkokul, her ilçeye bir ortaokul, her il merkezine bir lise açılması olarak belirlemişti. Nitekim bu yolla eğitimin her yerde ve her düzeyde yapılabileceğini belirtmekteydi.²⁴¹ Ayrıca, DP'nin eğitim politikasının ana esaslarından bir tanesi de komünizmle mücadele oluşturmuydu. Nitekim bu konu üzerinde durmuş, politikalarını komünizme karşı bir şekilde belirlemişti.²⁴²

Bir ülkenin eğitim politikası, iktidarda bulunan partiye göre şekillenmektedir. Nitekim iktidarı eline alan partiler, belirli bir eğitim politikası çizmekte, belirlenen bu politikaya dayanarak eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadırlar. Demokrat Parti iktidara geldikten sonra kendi eğitim politikasını belirlemiş, Milli Eğitim Bakanları da bu çerçeveye göre hareket etmişlerdi.²⁴³

Celal Yardımcı, göreve başladıktan sonra ülkedeki eğitim sistemi ile ilgili uzun tetkikler yapıp, öncelikle üzerinde durulması gereken konuları belirlemeye çalıştı. Bu bağlamda Maarif Vekili Celal Yardımcı'nın Maarif İşlerimize Dair Zafere Beyanatı adı altında Zafer Gazetesinde yaptığı konuşmada öncelikli olarak ele alınacak konuları dile getirdi. Atatürk Üniversitesi'nin kurulma aşamasının devam edileceğini, İlköğretimin yeniden şekillenmesi için ilköğretim kanununun çıkarılması, öğretmenlerin teftiş ve tecziyeleriyle ilgili kanunda değişikliklerin yapılması, Beden Terbiyesi Kanunu, okullarda sağlık işleri gibi konuların ilk sıra da yer alacak konular olduğunu açıkladı. Yardımcı,

²³⁸ Aldatmaz, a.g.e., s. 55.

²³⁹ Adil Adnan Öztürk, **Türkiye'de Modern Eğitimin Gelişimi ve Aydın İli**, (Aydın: Aydın Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, Cumhuriyetin 75. Yılı Kültür Eserleri Dizisi:2, 1999), s. 165.

²⁴⁰ Yusuf Ekinci, **Hükümet ve Siyasi Parti Programlarında Milli Eğitim (1920-1994)**, (Ankara: Tekişik A.Ş. Ofset Tesisleri, 1994), Aktaran Tunay Karakök, **Menderes Dönemi'nde (1950-1960) Türkiye'de Eğitim**, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, DOI: 10,5961, Cilt:1, Sayı: 2, Ağustos 2011, s. 91.

²⁴¹ Adil Adnan Öztürk, **Türkiye'de Milli Eğitimdeki Gelişmeler (1950-1960)**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir, 1997, s. 134.

²⁴² Nuran Dağlı- Belma Aktürk, **Hükümetler ve Programları (1920-1960)**, c.1., Ankara, 1988, s. 161.

²⁴³ Emre Kılıç, **Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikası (1950-1960)**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008),

göreve başladıktan sonra belirlediği bu planları açıklamasıyla aslında işine ne kadar hassasiyetle yaklaştığı ve eğitimde ki aksaklıkların ve gerekliliklerin ana kaynağının nerede olduğunu tespit etmekteydi.²⁴⁴

Celal Yardımcı, Maarif bütçesini 600 milyona çıkarmayı kararlaştırdı. Bu kaynaklarla ilkokul kurumlarında var olan eksikliklerin 10 yıllık sürede değil, 1958 yılına kadar giderileceğini dile getirdi. Celal Yardımcı, Meclise sunulan kanun tasarısı olarak lise ve ortaokulların kadro kanunu, harika çocuklar kanunu, Milli Kütüphane Kanunu, ilkokul öğretmenleri yardım sandığı kanunu, Anıtkabir hizmetlerinin Maarif Bakanlığına devri, Maarif Basımevi işçilerine ücretsiz yemek hizmeti verilmesi kanunlarının mecliste görüşülmeye başlanması için çalıştı. Aynı zamanda meclise sunulacak olan kanunlar ise ilköğretim kanunu, öğretmenlerin terfi, tecziye, nakli ve taltifine ait kanun, Reisisumhur Senfoni orkestrası kanunu, imam hatip okulları kadro kanunu, eski eserler kanunu, öğretici ilimler kanunu tasarı şeklinde çalışmalarda bulundu.²⁴⁵

Maarif Bakanı, öğrencilerin siyasetle uğraşmamaları hakkında da söylemlerde bulunup öğrencilerin geleceklerinin karartmamalarını arzulamaktaydı. Bunun nedenini, her olayda öğrencilerin öne sürülmesi ve okul hayatlarının işledikleri suçlardan dolayı sona ermesine bağlamaktaydı. Bu hususta Son Posta Gazetesin de şu ifadeler yer almıştı:

“...talebelerin siyasetle ilgilenmek pahasına derslerini ihmal ettiği, hatta istikballerini tehlikeye koydukları görülmekte ve bazı tedbirler düşünülmektedir. Ancak hiçbir zaman vatandaşların ve tabiatıyla bu arada talebelerin hür oldukları gözden uzak tutulmamıştır ve tutulmayacaktır. Talebelerin neşrettikleri beyannameye gelince, bu, bazı şayialar üzerinde neşredilmiştir. Hakikatte hiçbir kıymet ifade etmez. Zira hazırlanmış bir tasarı yoktur.”²⁴⁶

Eğitim alanında atılacak adımları en ince ayrıntısına kadar hesaplayan Celal Yardımcı, Hatay’ı Türkiye sınırları içerisinde göstermeyen eski haritaları tamamen kaldırıp yerine Hatay’ın da dâhil olduğu yeni haritaları ders kitaplarına koydurttu.²⁴⁷ Bunların yanında Celal Bayar’ın direktifleriyle Ankara Üniversitesi’nde bir toplantı düzenleyerek yapılmıştı. Atatürk hakkında yazılacak kitap için tespitler yapıldı. Üniversitelerarası kurula

²⁴⁴ **Zafer Gazetesi**, 18 Temmuz 1954.

²⁴⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, 10. Dönem, Cilt. 4, Birleşim 25, s. 50-61; **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Nisan 1955, 1-7.

²⁴⁶ **Son Posta Gazetesi**, 6 Kasım 1954, 7.

²⁴⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, 10. Dönem, cilt. 1, Birleşim 16, s. 129-131; **Son Posta Gazetesi**, 9 Kasım 1954, 3.

başkanlık eden Celal Yardımcı, bu konunun üzerinde de durdu.²⁴⁸ Ayrıca kütüphanelerdeki kitapların yıpranmasını önlemek amacıyla kütüphanelere ziyaretlerde bulunup, gerekli önlemlerin alınması için talimatlar verdi. Yardımcı, değerli kitapların kütüphanelerde çok olmasından dolayı bunların en iyi şekilde korunması için kütüphanelere ayrılan bütçeyi arttırdı.²⁴⁹

Celal Yardımcı, eğitim konularında öncelik olarak hangi politikaları yürüteceğini ve hangi planlar çerçevesinde yapılacağını Eğitim Bakanlığı döneminde izahatlı bir şekilde kamuoyuna açıklamaktaydı. Bu bağlamda Yardımcı, kendi döneminde eğitimin belirli bir plan dâhilinde şekillendiğini de göstermiş oldu. Aynı zamanda eğitimde hangi sorunların çözümünün diğerlerine nazaran daha çok önem verildiğini TBMM’de yaptığı konuşmalardan anlaşılmaktadır. Bu konuşmalardan bir tanesinde şu sözleri ifade etmişti:

“...Maarifin bir programı var mıdır, diyorlar. Ona ne şüphe. Maarifin elbette bir programı vardır. Huzurunuzda getirmek üzere bulunduğumuz ilk tedarikat kanunu ile milyonları göze alarak bu memleketin şehri, kasabası ve köyü ile ilkokul davasını kökünden halletmek programdır. Maarif bütçesini her sene eski devirlerle mukayese etmek icap ederse, bu bütçeyi astronomik rakamlarla iblağ etmemiz ele alınan hizmetlerin bir programdır. Bugünkü imkânlarla ve her yıl ilkokulların adedini arttırmak bir programdır. Bütün kazaları ortaokula, bütün vilayetlerimizi liselere kavuşturmak, teknik tedarikatı takviye etmek, üniversite açmak bir programdır. Bütün bunlar birer program ve plana istinat etmeden tahakkuk eder mi?...”²⁵⁰

Celal Yardımcı’nın üzerinde durduğu konulardan olan şehir ve köy kalkınması için Mimari fakültelerin kurulması çalışmaları da bu dönemde başladı. Bakan, Bu fakültelerin şehircilik ve köycülük ile ilgili bütün konulara değineceği ve bu husustaki konuların ders programına alınacağını belirtti. Ayrıca bu fakültelerin incelenmesi için Amerika’dan iki kişilik bir ilim heyeti getirdi.²⁵¹

Eğitimde sanatın önemini sürekli vurgulayan Celal Yardımcı, bu yönde de adımlar atmaktaydı. Bu bağlamda tiyatro ve opera ile yakından ilgilenip, bunlar için yeni okullar tesis etmeyi ihmal etmedi. Bakanlık döneminde Devlet Opera ile Devlet Tiyatrosunu birbirlerinden ayıran Yardımcı, iki kurumun bu şekilde gelişebileceğini

²⁴⁸ **Son Posta Gazetesi**, 19 Kasım 1954, 1.

²⁴⁹ **Son Posta Gazetesi**, 5 Ocak 1955, 7.

²⁵⁰ T.B.M.M., **Zabıt Ceridesi**, B:47, C: 2, 23.02.1955, s. 609.

²⁵¹ **Son Posta Gazetesi**, 3 Ekim 1954. 1-7.

vurgulamaktaydı.²⁵² Sanatın gelecek nesillerin eğitiminde önemli yer tutacağını, bunun için var olan bütün eksikliklerin giderilmesi gerektiğini düşünmekteydi. Her yerde sanat okullarının açılması için çabalar sarf eden Yardımcı, özellikle Ağrı'da bir sanat okulunun olmasını arzulamaktaydı. Nitekim Ağrı'da sanat okulunun açılması için para yardımı gönderilmekteydi. 1958 yılının Temmuz ayında Ağrı'lı gençlerin sanata ilgi duymaları için Sanat Enstitüsü'nün sergisi açıldı.²⁵³ Erkek Sanat Enstitüsü ve Kız Sanat Enstitüsü gibi kurumlarda yörede eğitime başlanılmaktaydı.²⁵⁴ Maçka'da bulunan İtalyan Sefarethanesin olduğu alanı Devlet Konservatuvarı ve Resim Heykel Müzesi Galerisi haline getirilmesi için ilgili yerlere talimat verdi.²⁵⁵ Rumeli Hisarı'nın eski şekli bozulmadan restorasyonunun yapılması için Topkapı Müzesine 500 bin liranın devredildiği gibi konulara değinmekteydi.²⁵⁶

3.4.1. İlköğretim ve Liselerle İlgili Çalışmaları

Türkiye'de eğitim sistemi uzun yıllar karmaşık bir şekilde olmuştu. DP, iktidar olduktan sonra kademeli eğitimin düzenli bir biçimde işlemesi için çaba göstermişti. Eğitim sisteminde belirlenen kademelerden bir tanesi de ilkokul olmuştu. İlkokul, bir ülkenin gelecek nesillerinin yetiştiği ilk kademelerden bir tanesidir. Nitekim öğrenim ilkokulla başlayıp, insanın ömrünün sonuna kadar devam etmektedir. Bu bağlamda eğitimin temelden alınması, gelecek nesillerin öğrenim seviyesini de arttırmaktadır.²⁵⁷

Eğitimin temelden verilmesi gerektiğini düşünen Celal Yardımcı, ilkokulların bu işin temeli olduğunu düşünmekteydi. İlkokulların her yerde açılması, ilk okul olmayan köyün kalmaması için elinden geleni yapmaya çalıştı. Bu bakımdan eğitime ayrılan yıllık bütçenin ona göre dağıtılmasını sağladı. Bunun olması için öğretmen okul sayısının ve okul binalarının inşaatını arttırmak gerektiğini düşünmekteydi. İlkokul eğitiminin her yerde yapılabilmesi için bütün yerleşim yerlerine eğitimi ulaştırmak adına bina inşaatına Maarif Bakanlığı olarak büyük bir kısım ayrılmıştı. 600 milyonluk Maarif Bakanlığı bütçesinin 100 milyonluk bölümünün ilkokul eğitimi için harcanacağını açıkladı. Celal Yardımcı'nın direktifleriyle, İlkokul eğitiminin her yerde yapılması için, ilkokul kanunu tasarısı

²⁵² **Akşam Gazetesi**, 29 Ağustos 1958.

²⁵³ **Demokrat Ağrı Gazetesi**, 5 Temmuz 1958.

²⁵⁴ **Demokrat Ağrı Gazetesi**, 2 Ekim 1958.

²⁵⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Nisan 1955, 1-7.

²⁵⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Nisan 1955, 1-7.

²⁵⁷ Taşdöven, **a.g.t.**, s. 57.

hazırlandı. Bu tasarı da çocuğunu okula göndermeyenlere 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ve 500-1500 lira para cezasının kesilmesi karar alındı. Yardımcı, hazırlanan tasarı ile köylerde ilkokul eğitiminin yapılması, velilerin çocuklarını okula göndermelerini sağlamak için adımlar atıldığını belirtmekteydi.²⁵⁸

Yardımcı'nın, eğitime ayrılan bütçenin büyük bir kısmını ilkokul eğitimine ayırmasıyla Doğu bölgelerinde bulunan birçok köyde okul inşasına başlandı. Bu döneme kadar okulu olmayan köyde ilkokullar açıldı. Doğuda yetişen çocukların eğitimde Batı bölgelerinde yetişen çocuklardan geri kalmasını istemeyen Yardımcı, yöredeki çocukların iyi şartlarda eğitim almalarını sağlamak için her türlü fedakârlığı gösterdi.²⁵⁹ Celal Yardımcı, Milli Eğitim Bakanlığı döneminde doğduğu yörenin bütün eksikliklerini gidermeye çalıştı. Bakanlığın bütçesinden yöreye para yardımında bulunmaktaydı. Yardımcı, Ağrı'da ilkokul çalışmaları için Devlet Bütçesinden, 400.000 lira nakdi yardım gönderilmesini sağladı.²⁶⁰

Eğitim kademelerinden bir tanesi de ortaöğretimdir. Kabiliyetli gençlerin keşfedildiği, lise eğitiminin temelini teşkil eden kurumlardır.²⁶¹ CHP döneminde ortaöğretimde eğitimin iyi bir şekilde verilmesi için çalışmalar yapılmış, fakat istenilen aşamaya getirilememiştir. CHP, ortaöğretimi teknik eğitim ile bağdaştırmış, ihtiyaca göre ortaöğretim kurumlarını açmıştı. İşgücü gereksinimine göre açılan okullar, bu sistemle ayakta tutulmaya çalışılmıştır.²⁶²

DP, muhalefet sıralarında olduğu dönemde bu konuda iktidara ağır eleştirilerde bulunmuştu. Ortaöğretim, DP iktidarı döneminde daha çok Eğitim Bakanlarının gayretleriyle aşama kat edebilmişti. Nitekim hükümette Eğitim Bakanlığı'na getirilen Celal Yardımcı, ortaöğretimin önemini kavramış ve bu konuya bütçe ayırmıştır. Batı bölgelerinde genel olarak ortaöğretim kurumlarının varlığını gören Yardımcı, Doğu bölgelerindeki eksikliklerin giderilmesi için daha çok çaba sarf etmişti. Bu bağlamda bölgeye ortaokulların açılması için para yardımlarında bulunmuştu. Ortaokul eksikliğinin de yörede fazla olmasından dolayı Yardımcı, para yardımlarını bu eğitim kurumları içinde göndermekteydi. Ağrı Taşlıçay'da Ortaokulun açılması için 40.000 lira para yardımı Milli

²⁵⁸ **Akşam Gazetesi**, 16 Eylül 1955.

²⁵⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, 19 Haziran 1955, 1-7.

²⁶⁰ **Demokrat Ağrı Gazetesi**, 10 Mayıs 1958.

²⁶¹ Taşdöven, **a.g.t.**, s. 60.

²⁶² Hıfzı Doğan, **Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretim Programlarının Şekillenmesinde Etkili Olan Görüşler**, 75. Yılda Eğitim, Edt. Fatma Gök, (İstanbul: Tarih Vakfı yayınları, 1999), s. 208.

Eğitim bütçesinden gönderildi. Yardımcı'nın bütçeden ayırdığı para yardımları bölgedeki açığı kapatmaya yetmemiş fakat bu kurumların sayılarını arttırmıştı.²⁶³

Türkiye'de 1940'lı yılların sonlarına doğru, ortaöğretim kurumları şeklinde ders verecek eğitim kurumları da açılmaya başlanmıştı. Bu eğitim kurumları ağırlıklı olarak din derslerin verecek ve gençlerin manevi duygularını pekiştirecekti. Din eğitimini gelecek nesillere aktarmak için kurulacak olan İmam-hatip okulları CHP döneminde temellendirilmişti. 1948 yılında açılması planlanan imam-hatip okulları laiklik ilkesine aykırı olduğu ve rejimin sarsılabileceğı düşüncesiyle rafa kaldırılmış, yerine imam-hatip kursları açılmıştı. 1949 yılında İlahiyat Fakültesi'nin açılması için imam-hatip okullarının resmileşmesi fikri tekrardan ortaya atılmış ama gerekli adımlar atılmamıştı.²⁶⁴

DP, iktidara geldikten sonra din eğitimini ele almış, bu hususta Eğitim Bakanlığı bünyesinde komisyon kurulmuş ve kurulan komisyon imam-hatip okullarının açılmasını kararlaştırmıştı. 13 Ekim 1951 tarihinde alınan bu kararla imam-hatip okullarının eğitim süreleri 7 yıl olarak belirlenmişti. Bu okullar ilk olarak birkaç şehirde kurulacak sonrasında ülke genelini kapsayacak şekilde genişletilecekti.²⁶⁵

Celal Yardımcı, imam-hatip okullarını eğitimin önemli bir basamağı olarak görmekteydi. Gençlerin manevi duygularını pekiştirmek, gelecek nesillerin maneviyattan yoksun olmasını engelleyecek din eğitimi veren bu kurumların ülkenin her yerinde kurulması gerektiğini ifade etmekteydi. Nitekim Yardımcı, bakanlığı döneminde imam-hatip okullarının sayısını arttırmaya çalışmış, bütçeden onlara önemli bir pay ayırmıştı. Başbakan Adnan Menderes'in direktifleriyle Celal Yardımcı, imam-hatip okullarının inşasına başlamıştır. Bu dönemde Yardımcı tarafından İstanbul Fatih'te imam-hatip okulunun açılması için bir milyon lira para harcanmıştı.²⁶⁶

Eğitimin önemli kademelerinden olan lise, yükseköğretime öğrenci yetiştirmek için oluşturulmuş kademelerdendir. Türkiye'de lise eğitime önem verilip, bu yolla ülkedeki öğretmen açığı giderilmeye çalışılmıştır. CHP iktidarında liselerin sayıları arttırılmaya çalışılmamış, genellikle liselerin nitelikli hale getirilmesine gayret

²⁶³ **Şark Ekspres**, 7 Ekim 1958.

²⁶⁴ Eyüp Şimşek, **Çok Partili Dönemde Yeniden Din Eğitimi ve Öğretimine Dönüş Süreci (1946-1960)**, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Dergisi, s. 49, Erzurum, 2013, s. 400-401.

²⁶⁵ Halis Ayhan, **Türkiye'de Din Eğitimi**, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1999), s. 166.

²⁶⁶ **Son Posta Gazetesi**, 5 Ekim 1958.

gösterilmişti. Bu yaklaşım DP tarafından sert bir dille eleştirilmiş ve lise eğitiminin sağlanabilmesi için her yere liselerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdi.²⁶⁷ DP, iktidar olduktan sonra lise eğitiminin her yerde yapılması için çalışmalara başlamış, bu hususta hizmetler verilmişti. Aynı zamanda lise eğitim süresi de bu dönemde uzatılmıştı.²⁶⁸

Celal Yardımcı döneminde lise eğitimi karmaşık bir vaziyette bulunmaktaydı. Liseler eğitim alanında istenilen seviyede olmayıp, öğrenciler lise eğitiminden sonrasını pek düşünmüyorlardı. Bu durum üniversite eğitiminin eksik kalmasına sebep olmaktaydı. Bu bağlamda Maarif Bakanlığı lise eğitimine önem vermiş, her konuya hassasiyetle yaklaşmıştı. Celal Yardımcı, Maarif Vekilliği döneminde, lise eğitiminin gelecek nesiller için önemini kavrayıp, bu yönde adımlar atmaya çalıştı. Eğitimle ilgili olan her konuya titizlikle yaklaşan Celal Yardımcı, okullarda öğrencilere olabildiğince kolaylık sağlanmaya çalıştı. Lise olgunluk sınavları ile tek dersten kalan öğrencilerin üniversite dönemlerinde herhangi bir sorunun teşkil olunmaması için sınavları ileriki bir dönemde vermelerini sağlayacak düzenlemelerde bulundu. Bu konuyla ilgili Akşam Gazetesinde şu beyanını geçmişti:

“...Lise olgunluk imtihanında tek dersten sınıfta kalmış olan talebelerin o dersten imtihanını ileride vermek ve geçme notu almak şartıyla üniversiteye devam edebilmelerini sağlamak için üniversitelerarası kurula teklif yaptık. Yalnız bu seneye mahsus olmak üzere yapılan bu teklif 27 Ekimde toplanacak üniversiteler arası kurulda görüşülecektir. Eskişehir, İstanbul ve İzmir’de açılmasına karar verilen İngilizce tedrisat yapacak okulların bütün hazırlıkları en çok bir buçuk ay sonra sona erecektir. Okullar erkek talebelere mahsus yatılı olacaktır. Okulların bina işleri halledilmek üzere bulunduğu gibi, tedrisat başladığı anda da bütün öğretim kadrosu tamamlanmış olacak ve her okul 100-200 talebe alacaktır.”²⁶⁹

Yıllarca üniversiteye gitmek isteyen ama tek dersten kalan öğrencilerin üniversiteye gitmelerini sağlayacak adımlar atan Celal Yardımcı, eğitim alanındaki her konuda halka katkı sunacak çözümler getirdi. Olgunluk imtihanları ile ilgili Son Posta Gazetesinde bir haberde şöyle demiştir:

“...Bu kararlar 1500’e yakın öğrenci kaydolunacak, fakat talebeler olgunlukta kaldıkları derslerin imtihanını vermeye mecbur tutacaklardır. Ayrıca üniversiteye mevcut öğrencilerden daha

²⁶⁷ TBMM, Tutanak Dergisi, 8. Devre, c. 12, s. 992.

²⁶⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, 11. Dönem, Cilt. 2, Birleşim 47. s. 765.

²⁶⁹ Akşam Gazetesi, 10 Ekim 1954, 1.

fazla talebelerin alınması meselesi de önümüzdeki haftalarda yapılacak toplantıda görüşülecektir."²⁷⁰

Yapılan bu çalışmalar olumlu sonuçlar vermiş ve önceki dönemlere nazaran birçok üniversiteli sınavları geçmişti. Mayıs ayında yapılan tek ders sınavı gençleri daha da motive etmişti. Tek dersten geçtikleri gibi bölümlerindeki derslerden de başarılı oldukları görülmüştü.²⁷¹

Celal Yardımcı, Milli Eğitim Bakanlığı döneminde lise eğitimi üzerinde yoğun bir mesai harcamaktaydı. Lisede eğitim süresi, Yardımcı'nın Eğitim Bakanlığı'ndan önce dört yıla çıkarılmıştı. Dört yıla çıkarılan lise eğitimi gerekli verimi sağlayamamış, öğretmen açığını arttırmıştı. Yardımcı Bakanlığı döneminde bu konu üzerinde uzun tetkikler yapmış ve lise eğitim süresini üç yıla indirmişti. Alınan bu kararın uzun araştırmalardan sonra yapıldığını, lise eğitiminin dört yıla çıkarılmasının hiç bir fayda sağlamadığını belirtmişti. Muhalefetin eğitimi zorlama bir usul ile yaptırmaya çalıştığını ifade eden Yardımcı, lise eğitimi konusunda muhalefeti eleştirmekteydi. Bu konu hakkındaki fikirlerini şöyle belirtmişti:

*"...Türk maarif camiasının kanaatini hilafına ve zorlama usul ile vaki olmuştu. Eski iktidar zamanında bu kanaat tatbikatta da hiç bir fayda vermemiş ve devlet için, millet için zararlı görülen bu hata sonradan düzeltilmiştir..."*²⁷²

Eğitimin merkezi olarak görülen İstanbul'daki liselere önem veren Yardımcı, buradaki liselere ziyaretlerde bulunmuş, liselerin eksikliklerini gidermeye çalışmıştı. Celal Yardımcı'nın İstanbul Kız Lisesi ile ilgili çalışmaları Son Posta Gazetesinde şöyle yer almıştı:

*"...İstanbul Kız Lisesi durumuyla yakından alakadar olmak maksadı ile İstanbul'a geldim. Lisenin tamiratına geç başlanması sebeplerinin tetkikini teftiş heyeti reisliğine tevdi etmiş bulunuyorum. Şurasına işaret edeyim ki İstanbul Kız Lisesinin bina durumu şiddete ve süratle ele alınması lazım gelen bir mevzudur. Tamirata girişmeden bu binada tedrisat yapmaya imkân yoktu. Bu itibarla biz sadece gecikmesinin mesuliyeti üzerine duruyoruz. Tamirat bitene kadar İstanbul Erkek Lisesinde çift tedrisat yapmak bir zarurettir..."*²⁷³

²⁷⁰ Son Posta Gazetesi, 28 Ekim 1954, 1-7.

²⁷¹ Son Posta Gazetesi, 11 Ekim 1955, 7.

²⁷² Başar, a.g.e., s. 96-98.

²⁷³ Son Posta Gazetesi, 3 Ekim 1954. 1-7.

İstanbul Kız Lisesi'nin tamiratının uzun sürmesi üzerine de açıklamalarda bulunan Yardımcı, lisenin geç açılmasına sebep olan kişilerin tespit edileceğini ve gerekli cezaların verileceğini söyledi.²⁷⁴ Celal Yardımcı'nın İstanbul Kız Lisesi hakkındaki beyanatı Akşam Gazetesinde şöyle yer almıştı:

*"...Kız talebeler sabahları ders görecektir... Kitap işi hemen halledilecek bir mesele değildir. Olgunluk imtihanları muhakkak kalkacak diye bir mesele yoktur..."*²⁷⁵

İstanbul Kız Lisesi'nin eğitim verdiği okulun tamirinin okuldaki eğitim için yeterli bir çözüm olmadığı vurgulayan Yardımcı, bu okulu yıkıp yerine yeni bir okulun açılması için gayretler gösterdi. Nitekim Yardımcı döneminde İstanbul Kız Lisesi için inşaat çalışmaları başladı. Aynı zamanda kız lisesi için yatılı bir yurdun da yapılacağını belirtti.²⁷⁶ Bu dönemde Yardımcı, lise eğitimi yapılan yerlerde yatılı yurtların yapımına önem vermekte ve bu hususta girişimlerde bulunmaktaydı. İstanbul Kız Lisesi ve İstanbul Erkek Lisesi için iki ayrı yatılı yurt yapımına başlanılmıştı. Yardımcı, Milli Eğitim Bakanlığı döneminde bu yurtların yapımı tamamlanıp, yurtların açılışında hazır bulundu.²⁷⁷

Celal Yardımcı döneminde lise eğitimine verilen önem artmış, birçok yerde lise eğitimi verecek okulların açılması sağlanmıştı. Yurdun her bölgesinde liselerin olması için çabalayan Yardımcı, imkanlar dahilinde bu arzusunu gerçekleştirmeye çalışmaktaydı. İstanbul Adalar'da yaşayan vatandaşların lise eğitimlerini alabilmeleri için yeni bir lisenin açılmasına ön ayak olan Yardımcı, lisenin açılışına katılmış, eğitim ile ilgili eksikliklerin giderilmeye devam edileceğini belirtmiştir.²⁷⁸

Eğitimin tek tipçi anlayıştan arındırılmasını savunan Yardımcı, bu alanda önemli çalışmalar yaptı. Bir yandan imam-hatip okullarının temellerini attı, bir yandan da eğitimin çeşitlenmesi için yeni projeler hazırlattı. Bu projeler içinde Maarif Kolejleri ayrı bir öneme sahipti. Nitekim Maarif Kolejleri dönemin güzide eğitim kurumları şeklini alacak ve gençlerin yetişmesinde önemli bir paya sahip olacaktı. Maarif Kolejlerinin yapımı, dönemin hem ekonomik sıkıntıları nedeniyle hem de toplumun tek tipçilik yapısına ters düşmesinden dolayı birçok zorluklarla karşılaşmıştı. Bunun zorluğunu bilen Celal Yardımcı, Maarif Kolejleri'nin bütün yükünü omuzlarında taşıdı. Kolejlerin kurulması için

²⁷⁴ **Son Posta Gazetesi**, 3 Ekim 1954. 1-7.

²⁷⁵ **Akşam Gazetesi**, 3 Ekim 1954, 1.

²⁷⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Nisan 1955, 1-7.

²⁷⁷ **Son Posta Gazetesi**, 25 Ekim 1955, 1.

²⁷⁸ **Son Posta Gazetesi**, 8 Ekim 1958, **Karaköse Gazetesi**, 18 Kasım 1958.

meclise kanun tasarısı sundu. 1953-1954 yılları arasında dönemin haberlerinde tartışma konusu haline gelen Maarif Kolejleri ile ilgili kanun tasarısı 23 Şubat 1955 senesinde mecliste kabul edildi. Bu kanunun meclisten geçmesiyle kurulan Maarif Kolejleri, başta dört tane açılacak ve zamanla sayıları artacaktı. Fakat açılan dört tane kolejün eğitim seviyesinin yüksek olmasından dolayı diğer illerden de talepler gelmeye başladı. Bunun üzerine Yardımcı, Maarif Kolejleri'nin sayısını altıya çıkarttı. Yardımcı, kolejlerin kuruluş aşamasındaki her ayrıntısıyla ilgilenip, yerlerinin temin edilmesine kadar araştırıyordu. İstanbul'da kurulacak olan Maarif koleji için arsa yerinin bulunması uzun araştırmalardan sonra tespit edilmişti. Arazi aramalarına katılan Celal Yardımcı, uygun yer olarak Kapusen Manastırı'nın binasını satın aldı.²⁷⁹

Okulun ders programını, yürütülecek projelerin şekillenmesini sağlamak için Amerika'dan akademisyenler davet edilmiş ve her türlü ihtiyaçları karşılanmıştı. Okulun iyi bir şekilde yapılandırılması için Ankara ve İstanbul Yapı Sanat Enstitüleri uzun çalışmalar yaptı. Celal Yardımcı'nın katılımıyla 4 Kasım 1955 günü kolej açıldı. Açılışa yabancı devletlerin eğitim bakanları, Milli Eğitim Müdürü Hayrettin Örs, Kurucu Müdür Macit Kılıçeri, Müdür Yardımcı Fatma İnceledikten gibi isimler katıldı. Kadıköy Maarif Koleji, fikir olarak ortaya çıkışından, temellerin ortaya atılmasına, eğitim sisteminin belirlenmesinden, okulun açılacağı arazi seçimine kadar ülkede haberlere konu oldu. Bu kolejden sonra birçok ilde aynı kolejin kurulması için talep geldi. Mecliste de, kolejlerin yararlığı ile ilgili öneriler olmuştu. Kadıköy'deki Maarif Koleji yapılacak olan eğitim kurumlarına bir örnek teşkil etmekteydi.²⁸⁰

Kadıköy Koleji'nin açılışı gazetelerin manşetlerinde baş sayfada yerini almıştı. Son Posta Gazetesi Celal Yardımcı'nın 4 Kasım 1955 tarihinde, törenle Kadıköy Maarif Kolejini açtığı haberini vermişti. Celal Yardımcı ve davetliler kolejin içini birlikte gezmiş, verilecek eğitim hakkında davetlilere izahatlı açıklamalar yapmıştı.²⁸¹ Bu bağlamda Celal Yardımcı, Maarif Kolejleri'nin açılmasındaki fikrinin ne kadar doğru ve yararlı bir adım olduğunu herkese göstermiş oldu.²⁸² Diğer çalışma alanı olarak ise yabancı dil öğreten kolejlerin açılması için adımlar atacağını beyan etmekteydi. Eğitimle ilgili yanlış ve eksik

²⁷⁹ Aldatmaz, a.g.e., s. 54.

²⁸⁰ Aldatmaz, a.g.e., s. 54.

²⁸¹ **Son Posta Gazetesi**, 5 Ekim 1955, 3.

²⁸² Aldatmaz, a.g.e., s. 54.

olan bütün durumların düzeltileceği, bunun için hiçbir masraftan kaçınılmayacağını belirtti.²⁸³

1950 yılında iktidarı CHP'den alan DP, üniversite eğitime önem vermiş ve ülkenin her yerinde üniversitelerin eğitim verebilmesi için çaba harcamıştı. DP, iktidara geldiğinde Türkiye'de sadece üç tane üniversite mevcuttu.²⁸⁴ Bunlardan bir tanesi Ankara'da, diğer iki tanesi ise İstanbul'da bulunmaktaydı. DP'nin iktidar olmasıyla, hem mevcut üniversitelerin eğitim faaliyetlerini geliştirmeyi sürdürdü hem de ülkenin her yerine yeni üniversiteler inşa etmeye çalıştı. Erzurum Atatürk Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi bu dönemde açılmıştır.²⁸⁵

1950-1960 yılları arasında Üniversite sayılarında artış olmuş olmanın yanı sıra öğrenci sayıları da artmıştı. Örneğin Ankara Üniversitesi'nde 1950-1951 yılında öğrenci sayısı 6.814 kişiyken, 1959-1960 yıllarında bu sayı 14.838'i bulmuştur. Yine İstanbul Üniversitesi 11.591'den 19.459'a, İstanbul Teknik Üniversitesi 1.466'dan 2.798'e çıkmıştı.²⁸⁶

Celal Yardımcı, üniversite öğrencilerine eğitimlerinde destek olunacak politikalar izledi. Yardımcı, üniversite okuduğu dönemde maddi imkânlarının kısıtlı olmasından dolayı çektiği sıkıntıların aynısını ülkenin gençleri yaşamasın diye öğrencilere sağlanan olanakları arttırmaya çalıştı. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı döneminde üniversiteli gençlere yönelik birçok tasarımı meclisten geçirtti. Üniversitelilere verilen 125 liralık bursun az bulan Yardımcı, bu miktarı 150 liraya çıkarttı.²⁸⁷

Celal Yardımcı, üniversitelerin sadece yurt içinde değil, yurt dışında da diğer üniversitelerle birlikte çalışmalarını gerektiğini vurgulamaktaydı. Bununla Dünya Üniversiteler Birliğinin Kongresinde şu açıklamalarda bulundu:

"...Dünya medeniyetinin bilgi üzerine kurulduğu, dünya milletlerinin iç ve dış haklarının ve hürriyetlerinin aydın insanların rehberliğinde ve onların irşadı ile doğup geliştiği, bu sayede kanun hükümlerine intikal ederek teminat altına alındığı, aynı yoldan en kavi örf ve ahlak düsturları halinde cemiyetin bünyesinde taazzuv ederek hükümran olduğu artık herkesçe bilinen bir

²⁸³ **Son Posta Gazetesi**, 9 Kasım 1954, 3.

²⁸⁴ **TBMM Zabıt Ceridesi**, 11. Dönem, Cilt. 2, Birleşim 47, s. 745.

²⁸⁵ Karakök, **a.g.e.**, s. 95.

²⁸⁶ Karakök, **a.g.m.**, s. 95.

²⁸⁷ **Son Posta Gazetesi**, 25 Şubat 1955, 7.

hakikattir. Bu vadede dünün olduğu kadar bugünün ve yarının düşüncesi ve aksiyonunu hazırlayan modern cemiyetteki rolün en mühimini, demokrat bir devlet hayatının gelişmesindeki hizmetlerin en müessirini ifa eden ve etmesi gereken müesseselerin başında üniversitelerin geldiğinde asla şüphe edilemez. Bu vasıf ve karakterde müşahede ve mütalaa ettiğimiz üniversitelilerin, şimdi de mensup oldukları mensup oldukları memleketler dâhilindeki ilmi çalışmalarını, mili hudutların dışına çıkararak bütün dünya üniversitelerinin iş birliği yapmaları lüzumunu ortaya koymalarını ve vücuda getirdikleri dernekle bu hayırlı teşebbüste muvaffak olmalarını görmek insanlık için bir bahtiyarlıktır."²⁸⁸

Celal Yardımcı, üniversite öğrencilerinin yurt sorunlarının üzerinde de durmaktaydı. Bakanlığı döneminde yurt sorununu ortadan kaldırmak için gayret sarf etti. Bu bağlamda Veznecilerdeki talebe yurdunun eksik kalan kısımları ve tamir gerektiren yerleri halletmeye çalıştı.²⁸⁹

3.4.2. Atatürk Üniversitesi'nin Kuruluşu

DP, hükümeti yükseköğretim kurumları üzerinde önemle durmuştur. Yükseköğretimin üst kademesini oluşturan üniversitelerin gelişimi için çalışmalar yapılmıştı. Doğuda bir üniversitenin yapılış fikri Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın söylemleri sonucunda kesinleşmişti. Atatürk, 1 Kasım 1937 yılında mecliste yaptığı konuşmasında Van Gölü sahillerinde bir üniversitenin kurulmasının gerekliliğini açıklamıştı.²⁹⁰ Doğu illerindeki gençlerin eğitimden geri kalmaması için ortaya atılan bu fikrin DP döneminde temelleri atılmaya başlanmıştı. Celal Bayar, Atatürk'ün yapmak istediği ama dönemin koşullarından dolayı yapamadığı bu üniversite hayalini yerine getirmek için girişimlerde bulunmuştur. Bayar, Cumhurbaşkanı olduktan sonra mecliste ki bir konuşmasında Doğu bölgelerimizin eğitimden geri kaldığını dolayısıyla eğitim faaliyetlerini yürütecek bir kurumun bölgede olmasının gerekliliğini ifade etmişti.²⁹¹ Bunun için araştırmalar yapan Cumhurbaşkanı Bayar, kurulacak olan üniversitenin oluşum aşamasını belirlemişti. Amerika'daki Nebraska Üniversitesi ile Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşu için işbirliği

²⁸⁸ **Son Posta Gazetesi**, 20 Eylül 1955, 1-7.

²⁸⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Nisan 1955, 1-7.

²⁹⁰ **TBMM Zabıt Ceridesi**, 5. Dönem, Cilt. 20, Birleşim 1, s. 7.

²⁹¹ Burçak, **a.g.e.**, s. 159-150.

yapma fikri Celal Bayar tarafından düşünölen bir model olmuştü. Bu fikir, Bayar'ın 1954 senesinin yaz aylarında Amerika'ya yaptığı gezi sırasında netleşmişti.²⁹²

Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşu için gerekli olan modeli belirleyen Bayar, Maarif Bakanlığına bu yönde direktif vermişti. Nitekim Maarif Bakanı Celal Yardımcı'nın göreve geldikten sonra bizzat ilgilendiği konulardan bir tanesi de Atatürk Üniversitesi'nin kuruluş evresi olmuştur. Bu konu üzerinde ciddiyle duran Celal Yardımcı, kurulacak olan üniversitenin Türkiye'nin eğitim hayatına büyük katkılar yapacağına inanmaktaydı. Üniversitenin ismi Rifkı Salim Burçak²⁹³ Bakanlığı zamanında belirlenmiş olmasına rağmen hangi ilde kurulacağı ise kararlaştırılmamıştı.²⁹⁴ Bu nedenle üniversitenin kurulacağı şehrin belirlenmesi Celal Yardımcı'nın sorumluluğuna bırakılmıştı. Yardımcı, üniversitenin kuruluşu ile ilgili Zafer Gazetesine şöyle demeçte bulunmuştu:

“...Atatürk üniversitesi çok kısa bir zamanda kuvveden fiile çıkacak hale gelmiştir. Atatürk Üniversitesi için Diyarbakır, Elazığ ve Erzurum'daki istimlâk işleri bitmiş nazarı ile bakılabilir dostumuz ve müttefikimiz Amerika Milletinin bu üniversitenin kuruluşu hakkında göstermiş olduğu geniş alaka her türlü takdirin fevkindedir. Üniversitenin süratle kurulması için yapılacak işbirliği esaslarını hazırlamak maksadıyla Türkiye'ye gelen Nebraska Üniversitesi Heyetiyle yaptığımız müteaddit toplantılar neticesinde müspet adımlar atılmıştır. Atatürk üniversitesi icra heyetinden birkaç üyenin Maarif Vekilinin riyasetinde Nebraska'da tetkiklerde bulunması, müşterek karara bağlanmışır. Bilhassa heyete Trabzon Mebusu İsmail Şener'in iltihakını Amerikan dostlarımız lüzumlu görmüşlerdir. Arkadaşımız İsmail Şener üniversite tahsilini Nebraska'da yapmış, mahalli teşkilatı yakından tanıma fırsatını bulmuştur. Türk heyetinin Amerika'da tetkik ve temaslarından sonra orada imzalanacak mukavelenin esasları dairesinde Türk Heyetine iltihak edecek Amerikan Heyetiyle Türkiye'ye avdet edilecektir. Bunu müteakip üniversitenin kurulmasına fiilen başlanacaktır...”²⁹⁵

Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşuna ve gelişimine önem veren Yardımcı, üniversitenin kuruluşu için temellerin atılmaya başlandığını halka duyurdu. Bu bağlamda

²⁹² **Zafer Gazetesi**, 18 Ağustos 1954.

²⁹³ Rifkı Salim Burçak 1913 yılında Erzurum'da doğdu. Mülkiye Mektebini bitirdi ve aynı okuldan siyasal tarih kürsüsüne Asistan, Doçent ve Profesör oldu. Daha sonra siyasal hayata atılarak Demokrat Partiden Sivas milletvekili olarak seçildi. Partinin Genel Yönetim Kurulunda yer aldı. İkinci Menderes Hükümetinde 9 Mart 1951-26 Ekim 1951 tarihleri arasında Gümrük ve Tekel Bakanlığı, 8 Nisan 1953-17 Mayıs 1954 tarihleri arasında ise Milli Eğitim Bakanlığı görevlerinde bulundu. Demokratlar kulübü derneğinin kurucuları arasında yer alır. Ayrıca 1984-1987 yılları arasında YÖK Genel Kurul Üyeliği görevinde bulundu. 1998 yılında vefat etti. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, XI. Yasama Dönemi Milletvekillerinin Özgeçmişleri 1957-1960, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s. 194.

²⁹⁴ **Zafer Gazetesi**, 18 Temmuz 1954.

²⁹⁵ **Zafer Gazetesi**, 18 Temmuz 1954.

Amerika'dan 4 kişilik heyetin getirileceği ve bunların yanında ise 4 Türk mühendisinin de olacağını belirtti. Oluşturulacak 8 kişilik komitenin binaların yapımını, üniversiteye yerleştirilecek öğretim elemanı kadrolarını ve üniversitenin öğrenci sayısına kadar planlayacaklarını açıkladı.²⁹⁶

Heyetlerin oluşturulmasından sonra Yardımcı, Amerika'da üniversiteyi yerinde incelemek ve maddi kaynak sağlamak için harekete geçti. Amerika'ya yapılan seyahate eşi Harika Yardımcı'da katıldı. Harika Yardımcı'nın seyahate katılmasını Celal Bayar istemişti. Cumhurbaşkanı Bayar, Türkiye'yi temsil eden bir Bakan eşinin ülkenin kültürel yapısını temsil etmesi açısından önem teşkil ettiğini belirtmişti.²⁹⁷ Amerika'ya gidecek heyet içinde Trabzon milletvekili İsmail Şener, Ziraat Vekâleti Müsteşarı bulunmaktaydı. Celal Yardımcı yanındaki heyetle birlikte 22 Ağustos 1954 yılında Amerika'ya gitti.²⁹⁸ Amerika'dan dönüşte İngiltere'ye giden Celal Yardımcı, 12 Eylül 1954 yılında ülkeye dönüş yaptı. Türkiye'ye gelir gelmez Amerika ve İngiltere seyahatleri ile ilgili basına şöyle bir demeçte bulunmuştur:

“...Nebraska Üniversitesi'nin muhtelif fakültelerinin dekanları ve profesörlerinden oluşan bir heyet Atatürk Üniversitesi'nin fiilen kuruluşu için ayın 22'sinde memleketimize gelecektir. Bu iş birliğinin icap ettireceği masrafların bir kısmını hükümetimiz, bir kısmını da FAO²⁹⁹ karşılayacaktır. Şimdiki taksim bize yapılan teklif mektuplarına göre Türk parası ile karşılanacak kısım 1,5 milyon lira FAO tarafından karşılanacak kısım ise 1 milyon 79 bin liradır...”³⁰⁰

Bu gelişmelerden sonra Nebraska Üniversitesi Heyeti, 10 Ekim-12 Ekim 1954 tarihleri arasında doğu bölgelerinde inceleme yapmıştı.³⁰¹ Heyet doğu illerinde yaptıkları araştırmalardan sonra kurulacak üniversite için Erzurum şehrini seçmiştir. Bunun üzerine İcra Vekilleri Heyeti üniversitenin Erzurum'da kurulmasını kararlaştırmıştı.³⁰² Böylece Atatürk'ün hayalini kurduğu üniversite bir Doğu şehri olan Erzurum'da açılmıştır.

²⁹⁶ **Zafer Gazetesi**, 18 Temmuz 1954.

²⁹⁷ Aldatmaz, **a.g.e.**, s. 48.

²⁹⁸ **Zafer Gazetesi**, 23 Ağustos 1954.

²⁹⁹ FAO, 16 Ekim 1945'de Kanada'da düzenlenen konferansta, Dünya'daki Gıda ve Tarımla ilgili çalışmaları organize edip geliştirerek gıda güvenliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Örgütün merkezi 1951 yılında Washington'dan Roma'ya taşınmıştır. (<http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-gida-ve-tarim-orgutu-fao.tr.mfa>) [29.1.2016].

³⁰⁰ **Zafer Gazetesi**, 13 Eylül 1954.

³⁰¹ **Zafer Gazetesi**, 11 Ekim 1954.

³⁰² **Zafer Gazetesi**, 13 Mart 1955.

Celal Yardımcı, 15 Kasım 1958 tarihinde üniversitenin eğitim hayatına başlayacağını kamuoyuna bildirdi. Nitekim 17 Kasım 1958 tarihinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı'nın katılımlarıyla üniversite eğitim hayatına başladı. Yardımcı, üniversitenin açılış gününde şöyle bir konuşma yapmıştı:

"...Yeni Türkiye'mizin büyük kurucusu rahmetli Atatürk'ün Şark vilayetlerimizde bir üniversite kurmak hususundaki engin arzusu ve nutukları ile ilan edilen kararı Türk milletince ve bütün dünyaca malumdur. Pek yakın bir atide bu üniversitenin 40 bin dönümlük bir araziyi bir üniversite şehri haline getirecek geniş, muhteşem birer abide halinde yükselecek olan binalarında, bütün fakülteleriyle müstakbel nesillere nur ve feyiz dağıtılmasını ve Türk milletine layık dünyaya örnek bir müessese ebedileşmesini sağlayacak çalışmalarımız hızla devam edecektir.

Filhakika bu müstakbel üniversite şehrinin ilk eserlerini teşkil edecek olan kısmı 20 milyon liraya ihale edilmiş ve temelleri çıkmaya başlamıştır. Arkasından 40 milyonluk bir ihale gelecektir. Açtıktan sonra işlerimiz bununla bitmiyor. Atatürk Üniversitesi'nin açılışından sonra mütehasıs bir heyetimizin Trabzon'da kurulması mukarrer teknik üniversitenin işleri için Trabzon'a hareket edeceklerini burada hükümet adına müjdelemekten ayrı bir saadet duymaktayız..."³⁰³

Celal Yardımcı, üniversitenin bütün doğuya hizmet edeceğini, bu maksatla dar bir alanda eğitim yapmayacağını söylemiş, konuşmasını şu cümlelerle sonlandırmıştı:

"...Görelim Mevlam neyer, neylerse güzel eyler. İnanyorum ki, halka hizmet hakka hizmettir. Bugün yaptığımız icraat siyaset nezdinde tartışmalara sebep olsa da Allah ve halk katında mükafatını elbet bulacaktır."³⁰⁴

3.4.3. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin Kuruluşu

1950'li yıllarda Türkiye her alanda değişim yaşamaktaydı. Bu değişimlerden biri de eğitim alanında yaşandı. Bu dönemde pek çok bölgede ilkokullar, ortaokullar, liseler açılmıştı. Diğer yandan iktidar yükseköğretim için yeni eğitim yuvaları kurmaya çalışmaktaydı. Bu esnada doğuda Erzurum Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşu için adımlar atılırken, Ankara'da da yeni bir üniversitenin kuruluşu için girişimlere başlanmıştı.

³⁰³ Son Posta Gazetesi, 18 Kasım 1958.

³⁰⁴ Aldatmaz, a.g.e., s. 61.

Ankara'da kurulacak üniversiteye Orta Doğu Teknik Üniversitesi adının verilmesi kararlaştırılmıştı. Karardan sonra üniversitenin temeli atılmıştır.³⁰⁵

Üniversitesi'nin kuruluşu için mali imkânlar kısıtlıydı. Bu sorunu çözmek için Maarif Bakanlığı, birçok yerden yardım almıştı. Kurulacak yeni üniversiteye mali kaynaklar sağlamak için Celal Yardımcı yurt dışına çıktı. Birleşmiş Milletler ve UNESCO görüşmelerine katılan Celal Yardımcı, görüşmelerde ülkenin içinde bulunduğu durumu yabancı delegelere anlattı. Birleşmiş Milletler ve UNESCO tarafından gelişmekte olan on ülkede üniversitelerin kurulması için beş milyonluk kredi yardımı verilmesi kararlaştırıldı. UNESCO'nun hazırladığı ilk on ülke içinde Türkiye yer almamıştı. Birinci sırada bulunan Mısır'ın yapılacak olan yardım kredisini istememesi üzerine, devreye giren Celal Yardımcı, heyetle görüşmeler yaptıktan sonra yardımın Türkiye'ye gelmesini sağladı. Maarif Bakanlığının üniversite kurulması için yapılacak olan maddi kaynağı bulması üzerine hükümetten üniversitenin kurulması için arazi temin edildi. DP, üniversite kurulması için gerekli olan maddi kaynağı bulan Bakanlığa araziye Ankara'nın merkezinde temin etmişti. Üniversite, Amerika'da bulunan Bostan vilayetindeki MİT (Massachusetts Institute of Technology) Üniversitesi örnek alınarak kurulacaktı.³⁰⁶

ODTÜ'nün kuruluş aşaması gazetelere de yansımıştı. Son Posta Gazetesine demeç veren Celal Yardımcı, bu üniversitenin kuruluş aşamasını şöyle açıklamıştı:

"...Önümüzde ki yıl Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi açılacağını ve şimdilik 50-60 talebe ile tedrisata başlanılacağını bu mevzuda Pensilvanya Üniversitesi ile müşterek çalışıldığını ve mezkûr üniversitenin şehir, kasaba ve köylerimizin inşasını medeni vasıfta temin gayesi çalışacak..." diye beyanatta bulunmuştu.³⁰⁷

Celal Yardımcı'nın Milli Eğitim Bakanlığı dönemlerinde, eğitimin her kademesinde ilerlemeler kaydedilmiş ve pek çok yeni eğitim kurumu açılmıştır. Gelecek nesillerin en iyi şekilde yetişmesini amaç edinen Yardımcı, bakanlık görevini layıkıyla yerine getirmeye gayret göstermiştir.³⁰⁸

³⁰⁵ Aldatmaz, a.g.e., s. 53.

³⁰⁶ Aldatmaz, a.g.e., s. 53.

³⁰⁷ **Son Posta Gazetesi**, 19 Haziran 1955, 7.

³⁰⁸ Öztürk, a.g.e., s. 30.

4. 27 MAYIS DÖNEMİ

4.1. Askeri Darbe ve Yassıada Süreci

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluş felsefesi olarak modern bir devlet yapısını temel almıştı. Bu modern devlet yapısı batılılaşmayı, çağdaş yaşamı ve demokratik oluşumları esas almıştı. Demokratik oluşumun gerçekleşmesi için çok partili yaşama geçiş, Türkiye'nin kuruluşundan itibaren konuşulan konular arasında olmuştu. Çoğulcu demokrasi anlayışının oluşumu 1946 yılına kadar sürmüştü, 7 Ocak 1946 yılında Demokrat Parti'nin kurulmasıyla ilk adımı atılmıştı. 1946 yılında kurulan Demokrat Parti, 1950 yılında tek başına iktidar olmuş ve 10 yıl iktidar koltuğunda kalmıştı.³⁰⁹ Türkiye'de 1946 yılında başlayan çok partili hayat, 1960 yılına kadar devam etmişti. Çok partili hayata geçişi sağlayan Demokrat Parti, ilk beş yılında demokratik adımlar atmış, son yıllarında ise antidemokratik uygulamalara başvurmuştu.³¹⁰

Türkiye, 1960 yılına çalkantılarla girmiş ve sorunlar ardı ardına gelmişti. Üniversitelerde öğrenciler yürüyüş yapmakta, hükümetin icraatlarından rahatsızlık duymaktaydılar. Askerler öğrencilerin yürüyüşlerine müdahale etmekte ve bu müdahalelerde kayıplar yaşanmaktaydı. CHP, hükümete eleştirilerini arttırmış, İsmet İnönü yurt gezilerine çıkmıştı. Bu yurt gezilerinde erken seçim söylemlerini dile getirmişti. Fakat İnönü'nün yurt gezileri olaylı geçmekte, her gittiği yerde kargaşa yaşanmaktaydı. Ülke adeta kaos ortamına girmiş, muhalefet, askeri kanat, bürokratlar, aydınlar ve üniversiteli gençler bir olmuş hükümete karşı mücadeleye girmişlerdi.³¹¹ Yaşanan kaos ortamında

³⁰⁹ Dietrich Jung Wolfgang Piccoli, *Yol Ayrımında Türkiye*, Çev. Berna Kurt, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2004), s. 104-106; Enver Okur, *Çok Partili Demokrasi Dönemi Türk Romanı*, Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı, S. 65-66-67, 2002, s. 67; Günal, *a.g.e.*, s. 149; *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, Cil2, s. 380-381.

³¹⁰ Mustafa Arıkan, *27 Mayıs'a Damgasını Vuran Söz ve Beyanlar*, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1997, S.4, s. 299; Piccoli, *a.g.e.*, s. 100.

³¹¹ Şevket Süreyya Aydemir, *İhtilalın Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1973), s. 312-314; Akgün, *a.g.e.*, s. 88-89.

Türkiye, 27 Mayıs 1960 gününe radyoda okunan darbe haberiyle girmişti.³¹² Bu haberi dönemin Kurmay Albayı Alparslan Türkeş radyoda duyurmuştu. Bu darbe emir komuta düzeni içinde olmamıştı. Darbecilerin çoğu düşük rütbeli subaylardan oluşmaktaydı. Ülke bu darbe haberiyle sessizliğe bürünmüştü. Ülkede bütün olaylar durmuş, subaylar darbeyi yapmıştı. Türkiye, 27 Mayıs müdahalesiyle yeni bir antidemokratik döneme girmiştir.³¹³ Darbenin yapılmasından sonra Başbakan Adnan Menderes Eskişehir'de, Cumhurbaşkanı Celal Bayar köşkte tutuklanmıştı. Dönemin Adalet Bakanı Celal Yardımcı da evinde tutuklanmıştı.³¹⁴

Celal Yardımcı, darbeden önce arkadaşları vasıtasıyla darbe olacağı haberlerini almakta ama böyle bir dönemde görevi bırakamayacağını arkadaşlarına belirtmekteydi. Yardımcı, darbeden birkaç gün önce Adnan Menderes'in yanına gidip, darbe söylentilerinin olduğunu kendisine izahat etti. Fakat Menderes, böyle bir duruma bir türlü ihtimal vermemekteydi. Halkın ve ordunun kendisinden taraf olduğunu düşünmekteydi. Yardımcı, Adalet Bakanı olduğu dönemde ülkenin farklı yerlerinde olayların olduğunu İstanbul ve İzmir'de bazı avukatların eylemler yaptığını meclis'te açıklasa da parti grubu bunları ciddiye almadı.³¹⁵ 27 Mayıs 1960 günü asıl gerçek ortaya çıkmıştı. Bu gerçek Demokrat Partililerin kapısında, 27 Mayıs günü hazır beklemekteydi. O gün Celal Yardımcı içinde hayatının en zor günlerinin başladığı bir dönem olacaktı. Nitekim Yardımcı, 27 Mayıs gününden itibaren uzun yıllar sürecek hapis hayatıyla karşı karşıya kalacaktı. 27 Mayıs gününü ve sonrasını Nazlı Ilıcak'a anlattığı hatıralarında şöyle dile getirecekti:

" Sabah saat 3'e doğru telefon çaldı. Telefonda Adalet Bakanlığı şoförü Hüseyin, 'Beyefendi, burada Adalet Bakanlığı civarında birtakım bombalar patlıyor, silah sesleri duyuluyor, bir emriniz var mı?' diye sordu. 'Bir şey olursa ben seni ararım' dedim ve telefonu kapadım. Balkona çıktım. Vakıf Apartmanları'nda oturuyordum. Karşıda Gençlik Parkı vardı. Gençlik Parkı'nın yanından geçen caddeye bir kısım askerler silahlarını çevirmişler, yolcuları durduruyorlar, geçirmiyorlar. Biraz daha eğildim baktım, benim oturduğum apartmanın kapısı da kordon altına alınmış. Anladım ki bir hadise var. Fakat nedir? Bazı anarşistlerin bir hareketi varda sıkıyönetim bizi korumak için tedbir mi alıyor, yoksa başka bir şey midir, birden çözemedim. yalnız kapının abluka altına alınması ve silahların kapıya doğru çevrilmesi bunun böyle bir muhafaza

³¹² Ali Fuat Başgil, **27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri**, çev.M. Ali Sebük, İ. Hakkı Akın, (İstanbul: Yağmur Yayınevi, 1966), s. 162; Günel, **a.g.e.**, s. 145; Aydemir, **a.g.e.**, s. 328.

³¹³ Edt. Adnan Küçük vd., **21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye'de Siyasal Hayat**, cilt:1, (İstanbul: Aktüel Yayınları, 2005), s. 72; Zürcher, **a.g.e.**, s. 351.

³¹⁴ Aldatmaz, **a.g.e.**, s. 81; Akın, **a.g.e.**, s. 363-364.

³¹⁵ Burçak, **a.g.e.**, s. 704-705.

tedbirine delalet etmediğini gösteriyordu. İlk işim Milli Emniyet'e, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne, Dışişleri Bakanlığı'na, İçişleri Bakanlığı ile Başvekil ve İçişleri Bakanı'nın evine telefon etmek oldu. Ne oluyor, hadise nedir? Hiçbirinden cevap alamadım. Köşk'e telefon ettim. Köşk'te o zaman emir subaylarından Muzaffer isiminde bir kişi vardı. O da bana inandırıcı bir cevap vermedi. Tankların Köşk'e da yürümekte olduğunu, ama bunu değerlendiremediğini, esaslı bir bilgi alırsa bana bildireceğini söyledi. Cevap bekledim. Cevap çıkmadı. Tekrar telefon ettim. Tekrar aynı şekilde bilgi verdi. Üçüncü arayışında cevap vermedi. Sonra analdım ki o da Milli Birlik Komitesi'ne hizmet edenlerin arasındaymış. O sırada yavaş yavaş gün ağarmaya başlamıştı."

"Radyoyu açtım. Radyoda Türkes'in sesi duyuluyordu. Hareketin hiç bir zümreye karşı olmadığı, partiler arası ihtilaftan dolayı memleketin huzura ihtiyacı bulunduğu, Silahlı Kuvvetlerin hakemlik görevi yapacağı, DP ileri gelenlerinin kendilerini korumak için ordunun himayesine sığınmaları tekrarlanıyordu. Biraz sonra Gülhane'de doktor binbaşı olan kardeşim bana telefon etti. Beni gelip alacağını söyledi. Yarım saat sonra hazırım. Ev üzüntü ve telaş içindeydi. Radyodaki anonslar güven vericiydi. Döndüm eşime, 'Üzülecek bir şey yok. Gayet namuskarane, ciddi, gerçek, samimi bir ifadeyle bizi himayeye davet ediyorlar. Şimdi giderim akşama gelirim, akşama gelmezsem yarın gelirim' dedim. Aşağıya indim, birader gelmişti. Yanında bir binbaşı vardı. Arabaya bindik. O binbaşının kolunda Milli Birlik görevlilerinden olduğuna dair işaretler vardı. Bu yüzden rahatlıkla cadde boyunca dizilen askerlerin arasından geçtik. Harbiye'ye girdiğimizde yolun iki tarafı asker ve subay tüneli halindeydi. Her gelen arabaya saldırdıkları anlaşılıyordu ki, bizim arabaya doğru da hücum etmek istediler. Kimdir, nedir diye soruyorlardı. Yanımızdaki binbaşı 'çekilin' diye mukabele etti ve Harbiye'nin kapısına geldik. Arabadan iner inmez kardeşim ve binbaşını kaybettim. Koluma biri girdi. Bir Yarbay, sonradan Tarık Güryay olduğunu anladığım bu yarbay kravatıma yapıştı, sağıma soluma vurdu. Bir binbaşı yetişti, beni subayların elinden almak istedi. O sırada beni arkadan ittiler. o binbaşı beni tutmasaydı kafam merdivenlere gelip parçalanacaktı. O binbaşının ismini öğrenmek istedim, hala, maalesef öğrenemedim. Bana çok yardımcı oldu. Gittik, yukarda yüzümüzü gözümüzü yıkadık. Kravatım çekildiği için çözülmeyecek haldeydi. Binbaşı kravatı kesti, dairesinden kendi kravatını getirdi, onu taktım. Yukarı çıktığım zaman bazı arkadaşları gördüm. Bunların hepsinin yüzleri gelenleri görmesinler diye duvarlara çevrilmişti.

Harbiye'de on yedi gün kaldık. On yedi gün sonra evvela milletvekillileri gittiler. Tabi nereye gittiklerini bilmiyorduk. Kimseyle irtibatımız yoktu. Hiçbir haber alamıyorduk. Bir akşam perdeleri indirilmiş, otobüslere bindirildik. Hava meydanına gittik. Hava meydanında büyük bir subay kalabalığı içinde bizi bir uçağa bindirdiler. Uçakta şöyle bir anonsla karşılandık 'Hareket etme halinde vur emri verilmiştir. Elli dakikalık benzinimiz vardır.' sanki uçakta mukavemet edecek varmış gibi silahları üzerimize doğrultmuşlardı. bütün kuvvet ellerinde olmasına rağmen kendi

içlerinden korku duyan insanların ruh haleti meydandaydı. Böylece Yeşilyurt'a geldik. Bir subay birer birer isimlerimizle bizi çağırmağa başladı. Her ismin arkasına hakaret edici bir kuyruk takılıyordu. Mesela Fatin Rüştü Zorlu'ya, 'Fatin Rüştü Haydi yüzde on in bakalım' dedi. Onu öylece kötü muamele ederek indirdiler. Arkasından Polatkan'ı da bir takım kötü kötü laflar söyleyerek indirdiler. Polatkan indiği zaman ona bir çelme taktılar, Polatkan düştü ve vurmaya başladılar. Ben Polatkan'ın arkasından geliyordum, inerssem beni de dövcekler diye duraladım. Durunca arkadan o bizi davet eden subay 'Hadi ulan ne duruyorsun, insene' dedi. Millete on sene hizmet etmiş bir bakana 'Hadi ulan, ne duruyorsun, insene' diye hitap eden bir zihniyeti düşünün. Bende indim.

Uçaktan iner inmez sağdan bir yumruk aldım. Kimden geldiğini bilmiyorum. İkinci bir yumruk vuracakken bilmediğim bir el bunu yakaladı ve 'vurma' dedi. 'O namuslu bir beydir.' Subay koridorundan geçerken Fatin Rüştü ile Polatkan önümde, ben arkada durmadan sağdan soldan yumruk, tekme alıyoruz. Fatin elindeki bir pardösüyle elini yüzünü korumaya çalışıyor. Onlar koşuyorlar, ben koşuyorum. Ambulansa girdiğim zaman, arkamdan rahmetli Lütfi Kırdar'ın geldiğini ve bir iki defa yere yıkıldığını gördüm. Dövüldüğü için yere yıkılıyordu, koşamıyordu, o da ambulansa geldi. Nihayet hepimiz ambulansa bindikten sonra bizi bir vapura götürüp bindirdiler. O vapurda bir kurmay binbaşı peydahlandı. Yanımızda, etrafımızda dolaşıp sağa sola gözdağı vermeye, tahkir etmeye, küfürler etmeye başladı. O sırada bir deniz subayı müdahale etti: 'Burası benim salahiyetindedir, sen ne karışsın?' dedi. Onu çıkarttı. Ondan sonra bir hadise olmadı.

Sonra Yassıada'ya çıktık. Yassıada'da biz tek sıra halinde dizdiler. Haziran olmasına rağmen insanların kemiğini sızlatacak derecede rutubetli soğuk vardı. Biz orada dakikalarca titreyerek durduk. Sonra birer birer isimlerimiz okundu. Ve bizi hazırladıkları hücrelere soktular. İlk olarak ben, Fatin Rüştü, Sebati Ataman ve Namık Argüç bir hücreye girdik. Bu hücrenin pencereleri tel örgülerle kapatılmış, boyatılmıştı. Denizi bile görmemize imkan veremeyecek şekilde bir takım tertibat alınmıştı. Yassıada'ya gidişimiz ve ilk gecemiz böyle oldu. Yassıada'da da aynı odanın içinde hiç bir yere çıkarılmadan, hiç hava almadan, gün güneş yüzü görmeden, kapı ve pencereler açılmadan, kapıda çifte nöbetçiler, pencerenin altında nöbetçiler, karşıda kulede nöbetçiler, insan yüzü görmeden doksan gün geçirdik. Oda çok kirlenmişti, berbat bir haldeydi. sırf odayı temizlemek için bizi yarım saat dışarıya çıkardılar. Üç ay sonra karanlıktan çıkmış insanlar gibi istikametimizi kaybetmiştik. İstanbul ne taraftadır, Adalar ne istikamete düşüyor, şaşırmış haldeydik..."³¹⁶

³¹⁶ Ilıcak, a.g.e., s. 302-304.

Celal Yardımcı'nın 27 Mayıs günü evinden alınıp götürülüşünü Emin Karakuş şöyle anlatmıştı:

"...Celal Yardımcı'nın kardeşi Dr. Albay Mehmet Yardımcı, resmi elbisesini giyerek kardeşini otomobille kaçırmak istedi, subaylar tarafından çevrilerek tutuklandı. Bu sırada Celal Yardımcı, otomobilin arka kanepesinde yan yatmış bir haldeydi. Kendisini yakalamak isteyen subaylara itiraz etmek istediye de, başka bir otomobile konarak götürüldü..."³¹⁷

Yassıada'ya götürülen eski vekiller, ayrı ayrı koğuşlara yerleştirildiler. Yıllar sonra Yardımcı, Yassıada'ya götürülüşü hakkında şunları söyleyecekti:

"...Oraya 17 Haziran 960 günü hiç bir insana reva görülmeyen şartların içinde getirildik, bölükler halinde koğuşlara yerleştirildik. 1 numaralı koğuş bizim meskenimizdi. Ötekilerden farklı; çok daha sert, öfkeli ve tahditli bir rejime tabi tutulduk.

Bu koğuşun üst koridorunun 1 numaralı odabaşına ilk anda kapatılanların isim listesi şöyle idi: Fatin Rüştü Zorlu, Celal Yardımcı, Sebati Ataman, Namık Argüç.

Davaların sonuna kadar aynı tempo ile; hatta zaman zaman şiddetini arttırarak sürüp giden ve dünyaya meçhul kalan rejimimizin bir parçası nihayet açıklandı 'Marmara da bir ada' da..."³¹⁸

Celal Yardımcı'nın 27 Mayıs günü götürülüşünden dört ay sonra Yassıada'da duruşmalar başlamıştı. Bu dört aylık süre zarfında Yardımcı ve arkadaşları küçük odalara yerleştirilmiş, her türlü kötü muamele edilmiş, çoğu kez yemek bile yemeyecek dereceye getirilmişlerdi. Ada görevlileri tarafından her türlü kötü muameleyi gören Yardımcı, dört ay sonra Ekim ayında duruşmalara çıkmaya ve ailesiyle mektuplaşmaya başlamıştı. Fakat mektuplaşmalarda da bir sınır konulmuştu. Sanıklar elli kelimeyi geçmeyecek ve manalı sözler kullanmayacaklardı.³¹⁹

Celal Yardımcı'nın avukatlığını kardeşi Mesude Varol³²⁰ yapmaktaydı. Mesude Varol ve Harika Yardımcı'nın duruşmalara gidişi gazetelere de yansımaktaydı. Nitekim dönemin gazeteleri bunu alaycı bir dille ifade etmekte ve gurur kırıcı sözler

³¹⁷ Karakuş, a.g.e., s. 509.

³¹⁸ 'Zelzeleden Kalanlar' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 23 Nisan 1972.

³¹⁹ Aldatmaz, a.g.e., s. 84.

³²⁰ Mesude Varol, Celal Yardımcı'nın kız kardeşidir. Hukuk Fakültesini bitirmiş ve Avukatlık yapmıştır. Yassıada duruşmaların Ağabeyi Celal Yardımcı'nın avukatlığını yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Akis Dergisi**, yıl:6, Cilt: XIX, Sayı: 322, s. 24.

kullanılmaktaydılar. Ailelerin ziyaretleri 'düşüklerin aileleri' diye basında yer almaktaydı.³²¹ Harika Yardımcı'nın eşini ziyareti, dönemin gazetelerinde gündem olmuştu. Harika Yardımcı, gazetelerde eleştiri odağı olmakta, eşini ziyareti sırasında dahi havalı bir izlenim bıraktığı, defileye gider gibi giyindiği belirtilmekteydi.³²²

Celal Yardımcı, 27 Mayıs günü evinden alındıktan dört ay sonra, ailesiyle ilk kez 12 Ekim 1960 tarihinde görüştü. Dört ay boyunca her türlü kötü muameleye maruz kalan Yardımcı'nın ailesiyle görüşmesi dramatik oldu. Nitekim Yardımcı, bu görüşmede ailesine sarılamamakta, sadece belirli cümleler kurabilmekteydi. İçinde birikmiş olan özlemi dile getiremeyen Yardımcı, bu görüşme esnasında ağladı. Yardımcı'nın ağlaması dönemin gazetelerinde alay konusu olmuştu. Kederli ailesi ise çektikleri maddi sıkıntıları dile getirememekteydi. Bu durum Yardımcı üzerinde büyük tesir bırakmış ve Yassıada görüşmelerinde rahatsızlanmıştı.³²³

İlk duruşma, 14 Ekim 1960 tarihinde yapılmıştı. Bu duruşmaya Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Bakanlar Medeni Berk,³²⁴ İzzet Akçal,³²⁵ Celal Yardımcı, Ethem Menderes,³²⁶ Fatin Rüştü Zorlu³²⁷ gibi isimler alınmıştı. Dönemin

³²¹ "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015; **Akşam Gazetesi**, 12 Ekim 1960.

³²² **Son Havadis Gazetesi**, 12 Ekim 1960.

³²³ "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015; **Akşam Gazetesi**, 13 Ekim 1960.

³²⁴ Medeni Berk, 1913 yılında Medine'de doğdu. İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulundan mezun olmuştur. Çeşitli bankalarda memurluk ve müdürlük yapmıştır. Ankara Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu Öğretim Görevlisi, XI. dönem Niğde Milletvekilliği, 23. Hükümet İmar ve İskan Bakanlığı, 23. Hükümet Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcısı olarak görev yapmıştır. 1994 yılında vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, XI. Yasama Dönemi Milletvekillerinin Özgeçmişleri 1957-1960, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s. 226.

³²⁵ İzzet Akçal, 1906 yılında Rize'de doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Savcı ve Hakimlik görevlerinde bulunmuş, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Katipliği gibi farklı dallarda çalışmıştır. Birçok ilde savcılık ve Hakimlik mesleğini icra etmiştir. IX., X. ve XI. dönem Rize Milletvekilliği, IX. dönem Bütçe ve Maliye Komisyonu Başkanlığı, X. dönem Bütçe Komisyon Başkanlığı ve 23. Hükümette Devlet Bakanlığı görevlerini yapmıştır. 1987 yılında vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, XI. Yasama Dönemi Milletvekillerinin Özgeçmişleri 1957-1960, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s. 228.

³²⁶ Ethem Menderes, 1899 yılında İzmir'de doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Çiftçilikle uğraşmış, serbest avukatlık yapmıştır. Aydın İli Daimi Encümen Üyeliği ve Aydın Belediye Başkanlığı yapmıştır. IX. X. XI. dönem Aydın Milletvekilliği yapmıştır. Aynı zamanda 22. Hükümette İçişleri Bakanlığı, 21. ve 23. Hükümette Devlet ve Milli Savunma, 22. ve 23. Hükümette Bayındırlık Bakanlığı yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, XI. Yasama Dönemi Milletvekillerinin Özgeçmişleri 1957-1960, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s. 179.

³²⁷ Fatin Rüştü Zorlu, 1910 yılında İsviçre'de doğdu. Cenevre Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Paris Siyasi İlimler Okulu Maliye Bölümü, Yüksek İlimler Beynelmillel Enstitüsü okullarından mezun olmuştur. Dışişleri Bakanlığı Memurluğu ve birçok memurluk görevlerinde bulunmuştur. Beyrut Başkonsolosluğu, Dışişleri Bakanlığı İktisat ve Ticaret Dairesi Genel Müdürlüğü, Havana Ticaret ve Tarifeler Konferansı Türk Heyeti Konferansı Başkanı, Dışişleri Bakanlığı Genel Katip yardımcısı, İktisadi İşbirliği Teşkilatı Genel Sekreteri, Büyükelçi, NATO nezdinde Daimi Temsilci, X. ve XI. dönem Çanakkale Milletvekili, 21. Hükümet Başbakan Yardımcısı, 21. ve 22. Hükümet

gazetelerinde 10 yılın hesabını vermek için çıkan DP'liler, ilk günden birbirlerini suçladılar,' diye yazılar yazılmıştı. Celal Yardımcı'da bu duruşmalara çıkmakta, hükümetin aldığı ortak kararlardan dolayı yargılanmaktaydı.³²⁸

Ülkenin gözü kulağı bu duruşmalardaydı. Herkes duruşmalarda ortaya çıkarılacak yolsuzlukları beklemekteydi. Fakat bu durumun aksine olaylar birbirini takip etmeye başlamıştı.³²⁹ Nitekim Yassıada'daki ilk davalar Menderes'in bebek, Bayar'ın köpek davaları gibi davalar olunca herkes şaşırmış, olayların abartıldığının göstergesi olmuştu.³³⁰

Celal Yardımcı, bir yandan hükümetin aldığı ortak kararlardan yargılanmakta, diğer yandan bakanlığı döneminde içinde bulunduğu olaylardan dolayı yargılanmaktaydı. Bu davalardan bir tanesi olan devlet radyosunu kendi çıkarları için kullanmak suçundan yargılanmaktaydı. Yardımcı'nın avukatlığını kız kardeşi Mesude Varol yapmış ve müvekkilini iyi bir şekilde savunmuştu.³³¹ Yardımcı, radyo davasında etkileyici bir konuşma yapmış, dönemin gazeteleri Yardımcı için 'zamanında tanınmış bir avukat olduğu için hukuki bir konuşma yaptı', diye yazı yazmışlardı. Yardımcı konuşmasında şu sözleri sarf etmişti:

"...Bu kararname ile huzurunuz getirilmemeliydim, getirdiler, yazık ettiler.." demiş ve dosyalarda kendisini suçlandıracak hiç bir şeyin olmadığını söyledi. 1956 yılında birkaç ay Devlet Vekilliği yaptığını ve radyo da suç teşkil edecek bir yayın yapmadığını ifade etti. Yardımcı'nın son sözleri ise şöyle olmuştu: *"...Kaderim ne ise o olur, bana neyi layık görürseniz ona razıyım, şerefi ve vebali sizin olsun..."* diyerek sözlerini bitirdi. Yardımcı, çıktığı her duruşmada hukukçu kimliğinin getirdiği etkileyici konuşmalar yapmakta, mahkeme heyeti kendisini suçlayacak bir yol bulamamaktaydı.³³²

Sanıklar bir yandan duruşmalara çıkıyor, bir yandan da cezaevi koşulları daha ağır bir şekilde devam ediyordu. Yassıada'da içine girdikleri ruh hali onları perişan ediyor, çıkmaza sokuyordu. Celal Yardımcı bu ruh halinden en çok etkilenen kişiler arasındaydı. Yardımcı, sürekli hastalanmakta ve idam korkusu taşımaktaydı. Bu ruh hali arkadaşlarına

Devlet, 23. Hükümet Dışişleri Bakanı görevlerini ifa etmiştir. 1961 yılında idam edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, XI. Yasama Dönemi Milletvekillerinin Özgeçmişleri 1957-1960, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s. 187.

³²⁸ **Akşam Gazetesi**, 15 Ekim 1960.

³²⁹ Apuhan, **a.g.e.**, s. 220.

³³⁰ **Akşam Gazetesi**, 15 Ekim 1960.

³³¹ Ağaoğlu, **a.g.e.**, s. 33.

³³² **BCA 10900.33/100.2; Akşam Gazetesi**, 20.12.1960.

yansıdığı, arkadaşları Yardımcı'ya bu hususta destek olmuşlardı. Fakat sanıkların hepsinin içinde aynı telaş, aynı korku vardı. Nitekim duruşmalara çıktıklarında Mahkeme Başkanı'nın peşin hükümleri, sanıkların savunmalarının ciddiye almaması gibi tutumlar tutukluları iyice gerginleştirmekteydi.³³³ Sanıklar dışarıdan gelen haberleri dikkatle dinlemekte ve bu haberlere göre umuda veya umutsuzluğa kapılmaktaydılar. Yardımcı, olumsuz haberleri duydukça bitkinleşmekte ve ümitsizliğe kapılmaya devam etmekteydi.³³⁴ Yassıada'da tutuklu bulunduğu süre zarfında hastalanan Yardımcı, sürekli ilaç ve iğnelerle ayakta durmaya çalıştı. İçine girdiği çıkmaz, Yardımcı üzerinde tesir bırakmakta, her geçen gün ağrıları artmaktaydı. Bazen bütün gün boyunca yemeklere çıkmıyordu. Arkadaşları Yardımcı'yı iyi gördüklerinde seviniyor ve bu sevinç hepsini daha da motive ediyordu.³³⁵

Yassıada'da Ekim ayından itibaren başlayan duruşmalar sanıkları her geçen gün gerginleştirmekte, geleceğe dair umutlarını yitirmelerine sebep olmaktadır. Bir dönemin önemli simaları cezaevinin daracık koğuşlarında, birbirlerinin günlük tavırlarını izlemekte ve bunlardan çıkarımlar yapmaktaydılar. Zamanlarının çoğunu birlikte geçiren bu önemli şahsiyetler, kederlerini, günlük sevinçlerini birbirleriyle paylaşmaktaydılar. Hayat, mevki, makam her şey onlar için bitmiş gözüküyordu. Birçoğu idam kararı beklemekte, günlerini bu psikolojide geçirmekteydi. Duruşmalara çıktıkları zaman kesin hükümleri önceden verilmişti. Her duruşmadan sonra daha da bitkinleşen sanıklar için zaman bir türlü geçmemekteydi. Samet Ağaoğlu, Yassıada'da cezaevi anılarını yazarken Celal Yardımcı için şu sözleri kullanmıştı:

"...Ah bu (Celal) Yardımcı'nın gözleri! Gamlı, melankolik, ürkek ve sabit bakışları. Bu gözler neşe, sevinç, hatta hiddet tanımıyor. Yüzünün çizgileri gülmek için gevşediği, konuşmak için büküldüğü zaman gözler ve bakışlar aynı kalıyor..."³³⁶

Celal Yardımcı'nın yargılandığı diğer bir dava Vatan Cephesi Ocakları³³⁷ davası olmuştu. Yardımcı için, suç unsuru olarak gösterilen ses kayıtları getirilmiş ama ses

³³³ Celal Yardımcı, Yassıada duruşmalarında mahkeme başkanının tutuklulara karşı takındığı tavrı yıllar sonra şu sözlerle belirtecekti:

"...Sizi buraya tıkan kuvvet böyle istiyor..."

Her müdafaanın, açıklamanın karşısına sık sık çıkan 'Orası başka' tekerlemesi..." 'Haftanın Senaryosundan Kordelalar' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 15 Ocak 1967.

³³⁴ Ağaoğlu, **a.g.e.**, s. 20-25.

³³⁵ Tefik İleri, **Yassıada ve Kayseri Günlükleri**, Yayına Haz. Cahide İleri Aksoy, (İstanbul: Ötügen Yayınları, 2003), s. 69.

³³⁶ Ağaoğlu, **a.g.e.**, s. 27.

³³⁷ Vatan Cephesi Ocakları, Başbakan Andan Menderes'in siyasetten uzak olan kesimleri bir araya toplamak ve DP'ye hizmet etmelerini sağlamak için kurulduğu oluşumdur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Doğaner, **a.g.e.**, s. 43-45.

kayıtlarında Yardımcı'nın sesi olduğu kesinlik kazanmamasına rağmen yargılanmasına devam edilmişti. Bu ses kayıtlarında Kemal Aygün³³⁸ ve Celal Yardımcı'nın konuşmaları olduğu ve bu konuşmalarda suç unsuru cümlelerin bulunduğu belirtilmekteydi. Celal Yardımcı'nın mahkemenin iddia ettiği suç unsuru cümleleri, mitingler esnasında sarf ettiği konuşmalar arasından seçilmiş ve bu seçili cümlelerden yargılanmıştı. Ses kaydında şu cümleleri kurduğu söylenmişti:

"...Tekrar Paşa devri cefasını Allah bir daha bu milletin başına getirmesin...Şayet bu memlekette bir kardeş kavgası çıkarsa akacak kanda evvela kendi sefil vücutları boğulacaktır...Vatan Cephesine şimdiye kadar aldığımız insan miktarı bir milyon üç yüz bin kişiyi geçmektedir...şayet muhalefet kendisini ıslahı nefis etmezse biz temizleyeceğiz..."³³⁹

Celal Yardımcı, vatan Cephesi davalarında sahte şahitlerle karşılaşmakta ve bunların söyledikleri yalan, yanlış konuşmalarla mücadele etmekteydi. Yardımcı, bu konuşmalarından bir tanesinde şöyle bir cümle kurmuştu:

"...Vatan cephesi davalarında tanık olarak dinlenen Fethan Onat ile Doğan Onat'ın şahadeti sırasında Vatan cephesine iltihaklarının talihini ve sureti cereyanını hadiseler ve hakikatlere tamamen aykırı olarak mahkemeye arz ettiklerini öğrenmiş bulunmaktayım..."³⁴⁰

Yassıada duruşmalarında, sanıkların köşeye sıkışması için her yol denenmekteydi. Hükümet işlerinden, aile içi münasebetlerine kadar en ince ayrıntılar ortaya dökülmeye çalışılmaktaydı. Celal Yardımcı içinde aynı hususlar geçerli olmaktadır. Nitekim Yardımcı'nın, 1950 yılından önceki gelir ve giderleri, mal varlığındaki artış karşılaştırılmaktaydı.³⁴¹ Bunun yanı sıra mutfaktaki eşyasından, terziye ödediği paralara kadar aynı durum geçerli oldu. Yardımcı'nın yazlık, kışlık elbise giderleri, ayakkabı ihtiyaçları, ve en özel masraflara kadar her şey dava konusu olmaktadır. Sanıkların çoraplarına kadar suçlamalar yapılmaktaydı. Dava dosyalarında bunlar mevcut bulunmaktadır.³⁴²

Celal Yardımcı, Yassıada duruşmalarında sanık olarak birçok suçtan yargılanmaktaydı. Fakat mahkeme heyetinin suçlamalarda bulunduğu konular arasında

³³⁸ Kemal Aygün DP döneminde Emniyet Müdürlüğü yapmış, DP Beşiktaş İlçe Başkanlığı ve DP İstanbul İl Başkanlığı da yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Atilla Bayram, **Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Yapısı**, (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001), s. 86-92.

³³⁹ BCA, 10900.221.684.1.

³⁴⁰ BCA, 10900.221/684.2.

³⁴¹ BCA 10900.33/100.2; Ağaoğlu, a.g.e., s. 31.

³⁴² BCA, 10900.260/796.10. 3.

'dinin siyasete alet edilmesi' ve 'Ağrı vilayetine yapılan para yardımları' üzerinde çokça durulan davalardan olmuştur. Yardımcı, bu hususta ağır suçlamalarla karşılaşmaktaydı. Diğer illere oranla Ağrı'ya para yardımlarının daha fazla olduğu, Yardımcı'nın bu paraları almak için Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne baskı yaptığına dair suçlamalar yapılmaktaydı. Dinin siyasete alet edildiği, Yardımcı'nın buna dair kelimeler kullandığı söylenmekteydi. Bu davada başta Başbakan Adnan Menderes ve Celal Yardımcı yargılanmaktaydı. Menderes, suçlamaları kabul etmemekte, Bakanların bu konuda sorumlu olduklarını beyan etmekte ve suçlamaları Yardımcı ve İzzet Akçal'a yönlendirmekteydi. Menderes konunun bilgisi dışında geliştiğini ifade etmiş ve konuşmasına şu cümlelerle devam etmişti:

"...Celal Yardımcı ve İzzet Akçal'ın Devlet Vekillikleri sırasında buna ait muamelatta belirttiğim esas dışında bir hareketleri varsa onların bana rabıtası olmayan fiillerinden mesuliyetim varit olamaz. Ağrı vilayetine 957 seçimlerine takaddüm eden günlerde Celal Yardımcı'nın irsal ettiği söylenen tahsilattan tevsiin şekli hakkında malumatım yoktur. Bin netice siyasi mülahazalarla bu ödeneği sarf ettirmedim. Faaliyetim tamamen objektiftir..."³⁴³

Menderes'in suçlamaları ret etmesi, hatta bu suçlamaları Celal Yardımcı'nın üzerine yıkmaya çalışması, birçok arkadaşı tarafından eleştiri konusu olmuştur. Fakat Yardımcı, aynı suçlayıcı tavırları göstermemiş, Menderes'i hedef olarak belirtmemiştir. Yardımcı, kendisine itham edilen suçlara karşılık şöyle bir savunma yapmıştı:

"...Bende Ağrı vilayetinin mebusu olarak yani intihap bölgesinin ihtiyaçlarını tetkik edip alakalı mercilere duyurmak kabilinden olmak üzere tamiri gereken camiler için Vakıflar Umum Müdürlüğü'nden münasip ödeneğin gönderilmesini istemiş idim. Bu Ankara'da vazife görürken yapmış olduğum bir delaletten ibarettir. Fakat ne ben parayı götürdüm ne tediye emrini mahalline gönderilmesinden sonra orada sureti taksimine karıştım ne de siyasi faaliyetim hesabıyla falan yerlere verelim diye bir empozede bulundum...957 bütçesindeki buna ait ödenek seçime takaddüm eden günlerde yalnız benim vilayetime değil, Türkiye'nin bütün vilayetlerine gönderilmiştir..."³⁴⁴

Ağrı'ya yapılan para yardımları ile ilgili davalar uzun bir süre devam etmiş, Yardımcı'nın beraatına kadar sürmüştü.

Celal Yardımcı, radyo, Vatan Cephesi, din istismarı ve Ağrı'ya yapılan para yardımları ile devlet makamını kendi şahsi ihtiyaçları için kullanmak ve yaptığı harcamalar gibi konularda doğrudan yargılanmış, hükümetin yaptığı icraatlardan dolayı ise dolaylı olarak yargılanmıştı. Bir yıla yakın süren yargılanmalar sonucunda sanıklar hakkında

³⁴³ BCA, 10900.326/1007.10.5.

³⁴⁴ BCA, 10900.326/1007.10.5.

kararlar açıklanmaya başlamıştı. 592 sanıklı duruşmalarda, 19 dava görülmüş ve kararların açıklanacağı zaman gelmişti. 15 Eylül 1961 tarihinde sanıklar salona getirilmiş, kararlar sırasıyla açıklanmıştı. Açıklanan isimlerden 15 kişi idam cezasına çarptırıldı. Bu 15 kişi arasında Celal Yardımcı'da bulunmaktaydı. Geri kalan bir kısım sanığa müebbet, diğerlerine de belirli süreler ceza olarak verilmişti. Bu karardan sonra idamlıklar ve müebbetlikler ayrılmış, idamlıklar botlarla İmralı Adasına götürülmüştü. İdam kararları ise merkeze bildirilecek ve MBK'nın vereceği karara göre infaz gerçekleştirilecekti. Milli Birlik Komitesi, kararların alınması için Cemal Gürsel başkanlığında toplanmış, 15 idamdan 11'i müebbede çevrilmiş, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan³⁴⁵ ve Adnan Menderes'in idamları kesinleşmişti. Celal Bayar yaş haddinden dolayı idam edilmemiş, cezası müebbede çevrilmişti. Celal Yardımcı, idam elbiseleriyle infaz sırasını beklerken, cezası müebbet hapse çevrilmiş ve hayatının en karmaşık duygularını bir anda yaşamıştı. Bu durum Yardımcı'nın hafızasından hiç silinmeyecek, en yakınlarına buradaki ruh halini anlatacaktı. Cezaları müebbede çevrilen sanıklar Kayseri Cezaevi'ne sevk edilmişti.³⁴⁶

Dönemin birçok gazetesinde ise Celal Yardımcı'nın anlattığının aksine idamlıklar arasında ismi geçmemekteydi. Yardımcı, 15 kişilik idamlık arasında değil, müebbet hapse mahkum edilenler arasında gösterilmekteydi.³⁴⁷

4.2. Yassıada Dönemi

Yardımcı, 27 Mayıs darbesiyle tutuklanarak Yassıada'ya götürülmüş ve arkadaşlarıyla burada yargılanmıştı. Yassıada, Yardımcı'nın üzerinde derin izler bırakmıştı. Nitekim Yardımcı, Yassıada'ya dair birçok olayı hafızasına kazınmıştı. Bunlardan bir tanesini Yassıada'da tutuklu bulunuşundan on dört sene sonra şöyle anlatacaktır:

"...Başsavcı Bitlis Milletvekili Selahattin İnan Bey'i ele alınca:

³⁴⁵ Hasan Polatkan, 1915 yılında Eskişehir'de doğdu. İstanbul Siyasal Bilgiler Okulunu bitirmiştir. Ziraat Bankası Müfettişliği yapmıştır. VIII., IX., X. ve XI. dönem Eskişehir Milletvekilliği, IX. dönem TBMM Başkanlık Divanı Katip Üyesi, 19. Hükümet Çalışma, 19., 20., 21., 22. ve 23. Hükümet Maliye Bakanlığı görevlerini icra etmiştir. 1961 yılında idam edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Albümü 1920-2010, Cilt. 1950-1980**, XI. Yasama Dönemi Milletvekillerinin Özgeçmişleri 1957-1960, (Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010), s. 197.

³⁴⁶ Aldatmaz, **a.g.e.**, s. 107-110; "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015.

³⁴⁷ **Son Havadis Gazetesi**, 15 Eylül 1961; **Ulus Gazetesi**, 15 Eylül 1961.

'Buna Şeyh Selahattin derler. Onun nelerini bilirim' şeklinde başlayan iddianamesinde Sayın Selahattin'e uluorta isnat etmediğini bırakmadı.

İddiasının sonuna gelince:

'Şimdi dedi; salahiyet kanunu işinde Almanya'da tedavide idim, mecliste yoktum, oy vermedim diye kendisini müdafaa ediyor. Onun Almanya'da neler çevirdiği de meçhulümüz değildir. Gerçi o tarihte Almanya'da idi ama ben gayet iyi biliyorum ki bu sanık o günlerde mecliste bulunsaydı salahiyet kanununa mutlaka müspet oy verecekti. İdamını talep ederim'

-'Reis Bey' dedi. 'Bu ne biçim savcı. Benim şeyhliğim dahil bilmediği tarafım yok. Sonunda da büyük bir kehanet göstererek; bu sanık mecliste bulunsaydı salahiyet kanununa müspet oy verecekti diyerek kesip atıyor. Bu ne biçim savcı ki şeyhliği bana veriyor, şeyhin kerametini de kendisine alıkoyuyor.'

Koskoca salonu dolduranların tümünün o anda göbeğini çatlatan gülüşmelerle savcının ne hale geldiğini hala unutmamışlardır..."³⁴⁸

4.3. Cezaevi Yılları ve Tahliye

Kayseri Cezaevi'ne sevk edilen eski Bakanlar için Yassıada'dan sonra, Kayseri cennet gibi görülmüştü. Nitekim sanıklar burada sohbet edebiliyorlar, aileleriyle daha rahat görüşebiliyorlardı. Celal Yardımcı, bu süre zarfında eşi Harika Yardımcı ile çocuklarını görme imkanına sahip olduğu için Yassıada'ya göre kendisini daha iyi hissetmekteydi. Yardımcı, Kayseri cezaevine sevk edildikten sonra, siyasi ortamın da müsait bir duruma gelmeye başlaması ile af kanununun kendileri için çıkması gerektiğini vurgulamaya başlamıştı. Yardımcı'nın söylemleri arkadaşları tarafından da talep edilmekteydi. Fakat 1961 yılından sonra DP'nin mirasına sahip çıkan Adalet Partisi (AP) yetkilileri eski DP'lilerin tahliyesini istemekle birlikte, tutuklu bulunan eski siyasetçilerin af edildikten sonra kendilerine rakip olacağını düşünmekteydiler. Bu minvalde eski DP'liler çözümü İsmet İnönü'de aramaktaydılar. Yardımcı, bu hususta yaptığı konuşmalardan dolayı eski DP'lilerin bir nevi sözcüsü konumuna gelmişti. Celal Yardımcı, af kanunu ile ilgili Kayseri cezaevinde şöyle bir konuşma yapmıştı:

³⁴⁸ 'Bir Demet' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Terföman Gazetesi**, 5 Mayıs 1974.

"...AP'liler merak etmesinler, biz onlara rakip olmayız, şuradan çıkalım, bir daha politikaya tövbe. Bizleri cezaevinden çıkaracak tek güç İnönü'dür. İnönü'nün karşı durduğu bir hükümetin bizi cezaevinden kurtarmak için küçük parmaklarını bile kıpırdatmayacaklarını biliyorum..."³⁴⁹

Eski DP'lilerin sözcülüğünü yaptığı konusunda ki ithamlara yıllar sonra şöyle bir açıklama getirmiştir:

"...Yassıada'da enterne edilip sonunda türlü akıbetlere tabi tutulanların sözcüsü imişim meğer. Kim söylüyor bunu? Kurulduğu günden beri tezgahlarındaki mamulleri ve huyu değişmeyen risale söylüyor.

Nereden çıkarıyor bunları?

Onun mensup olduğu medresenin müdavimlerinden olmadığımı göre Yassıada hakkında 'fetva'm olamaz..."³⁵⁰

Tutuklu olan eski DP'lilerin tahliye olmaları ile ilgili beyanatlar Celal Bayar'ın rahatsızlık geçirmesiyle tekrardan gündeme gelmişti. Celal Bayar'ın, 1963 yılının Mart ayında rahatsızlığı artmış ve tahliye konusu konuşılmaya başlanmıştı. Bu durum diğer tutukluları da sevindirmişti. Nitekim Bayar'ın tahliyesi onlar içinde önem teşkil etmekteydi.³⁵¹ Celal Bayar'ın tahliyesi hükümet tarafından görüşülmüş ve altı ay tahliye edilme şartı ile kabul edilmiştir. Böylece Bayar tahliye olmuş ve tahliyesi ülkede olayların cereyan etmesi bir olmuştu.³⁵² Bayar'ın tahliyesi ile cezaevi çıkışında ve sonrasında tezahüratlar yapılmış ve olaylar büyümeye başlamıştı. Uzun süren kargaşa ortamı Bayar'ın tekrardan cezaevine gönderilmesinin konuşulmaya başlanması ile devam etmişti. Nitekim Bayar'ın tahliyesini hastanede devam etmesi için girişimler yapılmaya başlanılmıştı. Ülke içinde yaşanan olaylar Bayar'ı dışarıda tutmayı zorlaştırmıştı. Tahliye kararı kaldırılmış ve Bayar hastanede tedavi edilmeye başlanılmıştı. Bayar, tahliyesine tepki olarak kaldırıldığı hastanede iki günlük açlık grevine başlamıştı. Bu durum eski DP'lilerin moralini bozmaktaydı. Tutuklu bulunan eski vekiller, Bayar'ın tahliyesinde ortalığın bu kadar karışmış olmasından dolayı kendi tahliyelerinin de önünü kestiğini düşünmekteydiler.

³⁴⁹ Orhan Tokatlı, **Kaybolan Yıllar 1961-1973**, (İstanbul: Doğan Kitapçılık Yayınları, 2000), s. 63-68.

³⁵⁰ Celal Yardımcı'nın 'Yassıadalıların Sözcüsü imişim' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 14 Ağustos 1966.

³⁵¹ **Ulus Gazetesi**, 14 Mart 1963.

³⁵² **Cumhuriyet Gazetesi**, 19 Mart 1963, **Ulus Gazetesi**, 19 Mart 1963.

Bayar'ın bu tutumuna birçok arkadaşı tepki göstermişti. Tepki gösterenler arasında Samet Ağaoğlu şöyle bir söz sarf edecekti:

"Bunu da mı yapacaktın" diye Bayar'a tepkisini göstermişti. Bunun yanında Ethem Yetkiner'de şu cümleleri kullanmıştı: *"Şimdiye kadar tahliye edileceğimize, bir af çıkacağına inanıyordum ama şimdi artık hayatımın sonuna kadar hapishanede kalacağıma inanıyorum"* Bayar'ın çıkışının olaylı olması ve hükümete karşı tutumu arkadaşlarını ümitsizliğe itmiş ve karşı tutum almalarına sebep olmuştu.³⁵³

Tutuklu bulunan eski vekillerin tahliyeleri konuşulurken Celal Yardımcı, Kayseri cezaevinden, Toptaşı Cezaevine naklini eşi Harika Yardımcı aracılığıyla talep etmekteydi. Toptaşı cezaevine müracaatı kabul edilen Yardımcı, naklini buraya aldıktan sonra ailesi ile daha sık görüşmeye başladı. Toptaşı cezaevine nakledildikten sonra, eski DP'lilerin ihtilal hazırlıkları yaptıkları belirtilerek Yardımcı için soruşturma başlatılmış, Ankara cezaevine bir aylığına nakledilmişti. Ankara cezaevinde bir nevi hücre hayatı yaşayan Yardımcı, nihayet bir ay sonra tekrardan Toptaşı cezaevine gönderildi. Fakat Yardımcı, hapiste olduğu süre zarfında rahatsızlanmış ve bu rahatsızlığı artmaya devam etmişti.³⁵⁴ Tutuklu bulunan eski vekiller için serbest kalmanın tek yolu sağlık raporları olmuştu. Nitekim eski vekiller bu yolla birer birer tahliye olmaya başlamaktaydılar.³⁵⁵

Celal Yardımcı, uzun süre tutuklu bulunduğu cezaevinden, 1965 yılında sağlık nedenlerinden dolayı tahliye oldu. Yardımcı'nın tahliyesinden sonra aile efradı sevince boğulmuş, uzun süre bu sevinç devam etmişti. Fakat Yardımcı tutuklu bulunduğu süre zarfında içine girdiği ruh halinden kurtulamamaktaydı. 10 yıl boyunca devletine, milletine hizmet etmenin karşılığını mahkumiyetle geçirmiş olması hem sağlığını bozmuş hem de içine kapanık bir hale gelmesine sebep olmuştu. Tahliyeden sonra avukatlık mesleğini icra etmesi yasak olan Yardımcı, Tercüman Gazetesinde köşe yazarlığı yaparak geçimini sağlamaya çalıştı. Nitekim Yardımcı, tutuklu bulunduğu dönemde aile bireyleri zor günler geçirmiş, eşi Harika Yardımcı iki çocuğuna tek başına bakmıştı. Yardımcı'nın tahliyesiyle maddi zorluklar önüne serilmiş, artık hayatta kalabilme mücadelesi başlamıştı.³⁵⁶

³⁵³ Nurettin Gülmez-Süleyman Aşık, **Celal Bayar'ın Kayseri Cezaevinden Tahliyelerinin Basına Yansımaları**, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XVI/29, 2014 Güz, s. 264.

³⁵⁴ Aldatmaz, **a.g.e.**, s. 113-120.

³⁵⁵ Halil İmre, **Bir Ömür Üç Kitap**, (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1976), s. 412.

³⁵⁶ "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015.

4.3. Siyasi Af ve 12 Eylül Darbesi

Eski DP'lilerin mesleklerini icra edememeleri, 1966 yılında gündeme gelmeye başladı. Nitekim Eski DP'liler maddi zorluklar içinde bulunmaktaydılar. AP iktidarı döneminde, gündeme gelen DP'lilerin mesleklerini icra edebilmeleri 8 Ağustos 1966 tarihinde çıkan yasa ile serbestleşti. Mesleklerini icra etme yolu açılan eski DP'liler Celal Bayar öncülüğünde tekrar buluşmaya başlamaktaydılar. DP'lilerin amaçları sadece mesleklerini icra etmek olmamıştı. Aynı zamanda siyasi bir affın çıkmasını da arzulamaktaydılar. Bu maksatla Celal Bayar önderliğinde görüşmeler yapılmakta ve izlenilecek siyasi yol haritası da belirlenmekteydi.³⁵⁷ Yardımcı, siyasi affın bir an önce yürürlüğe girmesi konusunda fikirlerini şöyle dile getirmiştir:

"...Umumi ve şamil bir af kanunun çıkarılması, Türkiye'nin; bugün içinde bulunduğu şartlar bakımından kaçınılmaz ve acil bir zarurettir. Afların aleyhinde ileri sürülecek mütalaalara itibar edip işin geciktirilmesi hatalı bir hareket olur..."³⁵⁸

Celal Bayar öncülüğünde eski DP'lilerin siyasi haklarını kazanma mücadeleleri birçok engelle karşılaşmaktaydı. Bu durum 1966 yılından itibaren başlamış, farklı girişimlerde bulunmuş fakat istenilen olmamıştı. Bayar öncülüğünde sık sık bir araya gelen eski DP'liler, 1969 yılında siyasi haklarına kavuşma evresine gelmişlerdi. Fakat bu durum yine ordunun uyarıları sonucunda rafa kaldırılmaktaydı.³⁵⁹ Uzun süre devam eden siyasi hakların kazanılması mücadelesi Celal Bayar, Celal Yardımcı, Samet Ağaoğlu, Baha Akşit, Sebati Ataman gibi pek çok eski DP'linin olayı gündemde tutmasıyla çözüme yaklaşmaktaydı. Nitekim Bayar'ın öncülüğünde bir araya gelmeye devam eden eski vekiller, dönemin liderleriyle görüşmeye devam etmişlerdi. Bunun akabinde Samet Ağaoğlu, Celal Yardımcı, Mükerrer Sarol ve Hayrettin Erkmen siyasi afların meclise gelmesi için CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'le görüşmüşlerdi. Ecevit ile olumlu geçen görüşmenin ardından, aynı gün AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'le görüştüler.³⁶⁰

Eski DP'lilerden Celal Yardımcı, Samet Ağaoğlu, Sebati Ataman, Sıtkı Yırcalı, Hayrettin Erkmen, Mükerrer Sarol gibi birçok ismin siyasi affın gündemde kalması için gazetelere sürekli demeçler vermeleri, aynı zamanda liderlerle görüşmeler yapmaları,

³⁵⁷ Sadettin Bilgiç, **Hatıralar**, 2. baskı, (Ankara: Boğaziçi Yayınları, 2002), 96.

³⁵⁸ 'Şümüllü Bir Af Zaruridir' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 28 Kasım 1965.

³⁵⁹ Nezahat Keleş Belen, **Türkiye'ye Damgasını Vuran Bir Dönem, Bir Olay, Bir Yaşam: Dr. Baha Akşit**, (İstanbul: Turgut Yayınları, 1995), s. 143.

³⁶⁰ **Tercüman Gazetesi**, 5 Aralık 1974, **Milliyet Gazetesi**, 5 Aralık 1974.

siyasi affin meclis gündemine gelmesini sağladı. 1974 yılının Aralık ayında başlayan görüşme trafiği meyvesini vermeye başlamıştı. Nitekim 11 Aralık 1974 tarihinde eski DP'lilerin siyasi hakları iade edilmişti. Artık istedikleri siyasi partide aday olabilecekler, parti kurabilecekleri.³⁶¹

Siyasi hakların iade edilmesiyle Celal Yardımcı ve arkadaşları siyasi faaliyetlerine tekrar başlayabileceklerdi. Nitekim Yardımcı, bir yandan gazetede köşesinde haftada bir yazı yazmakta, diğer yandan da partiler arasında mekik dokumaktaydı. Yardımcı, bu dönemde AP ile yakın ilişki içine girmiş ve arkadaşları aracılığıyla nihai bir karara varmıştı. Uzun süren arayışlar sonucunda Celal Yardımcı, Adalet Partisi'nden İstanbul milletvekili olarak 1977 yılında tekrardan meclise girdi. Yardımcı için siyasi arenada yeni bir yol açıldı. Fakat eskisi gibi aktif bir siyasi yol çizme niyetinde değildi. 1980 yılına kadar mecliste aktif olmayan bir konumda bulunan Yardımcı için, hayat bir kez daha durma noktasına gelecekti. Nitekim darbe kendisini milletvekiliyken bir kez daha bulacaktı. Fakat bu sefer darbe kendisini teğet geçecek milletvekilliğinin düşmesinden öteye geçemeyecekti. Siyasi hayatı 27 Mayıs 1960 darbesiyle³⁶² kesintiye uğrayan Yardımcı, aynı durumu 12 Eylül 1980 darbesinde yine yaşayacaktı.³⁶³

12 Eylül 1980 darbesiyle Türkiye bir daha karanlığa gömülmüş, demokrasi rafa kaldırılmıştı. Türkiye'de darbe artık bir gelenek haline gelmişti. Ordu kendi fikirlerine yakın görmediği siyasi partilere müdahale etmekten çekinmemekteydi. Ayrıca darbe, uluslararası kamuoyunda da desteklenmekteydi. Darbenin yapılmasıyla, siyasi partiler kapatılmış ve ordu yönetime el koymuştu. 12 Eylül darbesi, 6 Kasım 1983 tarihine kadar sürmüştü.³⁶⁴ 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan genel seçimleri ANAP'ın kazanmasıyla Türk

³⁶¹ **Milliyet Gazetesi**, 5 Aralık 1974, **Tercüman Gazetesi**, 12 Aralık 1974.

³⁶² Celal Yardımcı, yıllar sonra 1960 darbesi hakkındaki görüşlerini şöyle ifade edecektir:

"...1960 hareketinin gayesi milli iradeye dayanan bir iktidarı yıkmaktı. Erdiler murada..Elde ettiklerinin hayrını görsünler şimdi..Fakat insanlık haklarımızın da üstüne oturdular. Bu maksatlar Anayasaya, siyasi partiler ve seçim kanunlarına akla gelmedik, hukuk literatüründe eşi bulunmayan hükümler koydular. Vehimler, kabuslar ve hayati endişelerle bu hakları ilmik üzerine ilmik; düğüm üzerine düğüm attılar. Hepsine katlandık. Katlandık ve yaşadık. Allah yaşattı. Zira Allah'a inancımız ve millete güvenimiz vardı. Her şeyimizi aldılar elimizden ama bu inancı ve bu güveni alamadılar. 'Zulüm Devam Edemez' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 25 Ocak 1970.

³⁶³ Aldatmaz, **a.g.e.**, s. 123-125.

³⁶⁴ Baydur M., **Üniformalı Demokrasi**, Yeni Türkiye, yıl:3, sayı: 17, Eylül-Ekim, 1997.

demokrasisi normalleşme evresine girmişti. Yönetim sivilinin eline geçmiş, ülkede oluşan ters demokrasi anlayışı son bulmuştu.³⁶⁵

12 Eylül darbesinden sonra Celal Yardımcı, siyasi arenanın içine tekrardan girmişti. Yardımcı, darbecileri suçlamakta fakat darbecilerin desteklediği MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp'ın partisine avdet etmekteydi. Nitekim Yardımcı'nın bu durumu birçok kesim tarafından yadsınmaktaydı. Uzun yıllar demokrasinin yerleşmesi için çaba sarf eden bir şahsiyetin, demokrasiye müdahale eden darbecilerin yanında yer almış olması dikkat çekilecek bir durum olmuştu. Dönemin önemli gazetecilerinden olan Nazlı Ilıcak, Yardımcı'nın bu tutumunu eleştiren isimler arasında ilk sırada yer almaktaydı. Süleyman Demirel'e yazdığı mektuplarda bu konuya değinmiş ve şöyle cümleler kurmuştu:

"...Celal Yardımcı ve Sebati Ataman'da MDP'ye giriyorlar. Geçen gün Rauf, Celal yardımcı ile berabermiş, 79 numaralı tebliğe rağmen nasıl partiye intisap ettiklerini sormuş. Yardımcı şöyle bir yorum getirmiş: '79 sayılı tebliğde, partiye üye olamazlar deniliyor. Biz kendiliğimizden üye olmuyoruz. Bize talep vaki oluyor.' Rauf, 'peki öteki partilerde eski partililere yani eski parlamenterlere talip olsa ne olacak?' diye sormuş. Celal Yardımcı, 'O zaman Konsey veto hakkını kullanacak, kurunun yanında yaşın da yanmasını önleyecektir' demiş.

...Mükerrem Bey ilk günlerde Celal Yardımcı ve Sebati Ataman'ın Sunap'ın son derece aleyhinde olduklarını anlattı. Her ikisi de Mükerrem Bey'e, Paşa'nın aleyhinde konuşmuşlar.

Ben bundan 15 gün evvel Moda Kulübü'nde Celal Yardımcı ile karşılaşmış ve kendisine şöyle demişim: 'Sizin şerefli bir maziniz var. Yıllarca politikanın içinde bulundunuz, memlekete hizmet verdiniz. En üst makamlara geldiniz. Sizin şöhrete, mevkiye ihtiyacınız yok. MDP'ye gireceğiniz söyleniyor, doğru mu?' Yardımcı, bugünkü şartlarda kendisinin de benim gibi düşündüğünü söyledi. 'Sen beni tanırsın, ben böyle şey yapara mıyım?' dedi. Bende onu destekler mahiyette konuştum. Ve 'Siz demokrat camiayı temsil ediyorsunuz, sizin bir hatanız hepimizi yaralar' dedim. Yardımcı sadece Sunap'ın parti çalışmalarına başladığında kendisinden fikir sorduğunu, kendisine itibar edilmesi karşısında bu ilgiye mukabele ettiğini, partiye intisabın bahis konusu olmadığını söyledi. Ama görüyorsunuz sonunda ne yazık ki MDP'ye girdi..."³⁶⁶

Yardımcı'nın, uzun yıllar demokrasiyi temsil etmiş olması, 12 Eylül darbesinden sonra MDP gibi askeri kanadın desteklediği bir partide bulunması, konjonktüre ayak

³⁶⁵ Dr. Asena Boztaş, **Türk Demokrasisine Müdahaleler**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt: 9, sayı: 19, yıl: 2012, s. 70.

³⁶⁶ Nazlı Ilıcak, **Demirel'den Nazlı Ilıcak'a Nazlı Ilıcak'tan Demirel'e Zincirbozan Mektupları**, (İstanbul: Dem yayınları, 1990), s. 171-195.

uyduran biri gibi gözükmesine sebep oldu. Ömrünün son yıllarını yaşarken isminin demokrasiyle bağdaşmayan kesimlerde geçmesi ailesini de rahatsız etmişti. Nitekim Celal Yardımcı'nın ölümünden sonra eşi Harika Yardımcı, eşinin MDP'ye girişi hakkında şöyle bir yazı yazmıştı:

"Rahmetli eşim Celal Yardımcı daima memlekete menfaatlerini, şahsi menfaatlerinin ürerinde tutmuştur. MDP'ye girmesi Celal Bayar'ın tasvibiyle gerçekleşmiştir. Hayatında çok önemli mevkilerde bulunan eşim Yardımcı'nın makam hırsıyla hareket etmesi zaten düşünülemez. O günkü şartlarda MDP'ye üye olmayı memleketin iyiliği açısından gerekli görmüştür."³⁶⁷

4.4. Son Yılları

Celal Yardımcı için, 12 Eylül'den sonra ne kadar demokrasiye ters düşen tutumlar içine girdiği söylene de, hiç bir zaman böyle bir girişimin içinde olmadı. Bu tutumu Celal Bayar'ın direktifleriyle olmuş bir seçim stratejisi olarak belirlenmişti. Nitekim Yardımcı, siyasi hayatı boyunca demokrasiyi benimsemiş, bu yolda mücadelesine devam etmişti. 1985 yılının Mayıs ayında Maya dergisinde son yazısını yazan Yardımcı, aynı zamanda siyasi hayattan da çekilmişti. Son yazısını 'Hoşça Kalınız' başlığıyla yazan Yardımcı, burada bir nevi herkese veda etmekteydi. 'Hoşça Kalınız' yazısında şu mısralar dökülmüştür:

"...Şimdi bu kapıyı kapatıyorum; kısacası yazmayacağım artık.

Neden; niçin?.' diyeceğinizi biliyorum. Sebebini sormakta haklısınız da..

*İkrah kasveti afakı sarıp, tiksinti de sam yeli gibi ruhları ve düşünceleri kurutup
bunalttığı için yazmayacağım artık..*

Baksanıza, ülkedeki şu başı boş; ya da başsız politik çalkantılara

Baksanıza şu iktidar ve muhalefet saflarındaki tutarsızlıklara

*Baksanıza; partilerin büyük memlekete meselleri yerine; küçük küçük hesapların
peşine düşmelerine*

Baksanıza meclise de gurubu olan veya olmayan siyasilerin davranışlarına

³⁶⁷ Ilıcak, Demirel'den..., s. 254.

Baksanıza perde arkasında başka; perde önünde başka türlü sahneye konan senaryolara..

Baksanıza paravanlara, piyonlara, ipi başka ellerde olan kuklalara

Baksanıza bir kısım basının anlatılması ve anlaşılması güç tutumuna

Baksanıza icraatın reklam tabelası haline gelen televizyon ekranlarının akıl almaz manzarasına

Bunları bakınca; ikrah ve tiksinti basmaz mı ruhları ve düşünceleri..

Bu ikrah ve tiksinti içinde dilinizi ve kaleminizi kullanma hevesi kalır mı içinizde..? Lütfen söyley misiniz.. Kalamaz sanırım.

Peki ne yapacaksınız bu durumda ..?

Okuyucuya sunduğunuz sütunlarda masallar, mavallar, martavallar ve hikayeler mi anlatacaksınız; yoksa fotoroman artisti kesilip o kılığa mı gireceksiniz..

Bu sütunlarda suya sabuna dokunmadan havadan, cıvadan bahisler açıp yarenlik mi yapacaksınız

Bu sütunlarda meddahlık yapıp, kasideler dizip, alkış tutup, dalkavukluk edip soytarıları bile gölgede bırakan huluskarlıklar mı çakacaksınız.

Yapabilir misiniz bunları..?

Elbette yapamazsınız.. Bende yapamam

Bu biçim kalem kullanmayı şahsiyetinizle, şerefinizle, düşünce, inanç ve hürriyetinizle bağdaştırabilir misiniz..? Hayır, bağdaştıramazsınız. Ben de bağdaştıramam.

Bunun içindir ki eseceğini ümit ettiğim bir meltem rüzgarı ile bu 'kasvetli hava bertaraf edilinceye kadar yazamayacağım.

Fikir Bahçesi; ayrık otunun bürümesinden korumak için yazmayacağım.

Hoşça Kalınız. "368

³⁶⁸ Maya Dergisi, yıl: 7, sayı: 79, Mayıs 1985.

Celal Yardımcı, sosyal ve siyasal hayattan çekilerek, ailesiyle zaman geçirmeye başlamıştı. Artık daha çok ailesiyle birlikte olan Yardımcı'nın bu durumu da uzun sürmemişti. Hiç bir sağlık problemi olmayan Yardımcı, bir anda fenalık geçirdi. Nitekim 10 Ocak 1986 tarihinde evinde geçirdiği kalp krizi sonucunda vefat etmişti.³⁶⁹ Yardımcı'nın vefat haberi dönemin gazetelerine yansımış ve defnedilene kadar sütunlarda yerini almıştı. 10 Ocak Cuma günü vefat eden Yardımcı, 13 Ocak Pazartesi günü Zincirlikuyu mezarlığına defnedilmişti. Hayatını Türk demokrasisine adanmış, milletine hizmet etme arzusu ile her türlü fedakarlığı yapmayı göze almış biri olarak Celal Yardımcı'nın kaybı, Türk siyasi hayatında yeri doldurulamayacak bir boşluk bırakmıştır. Nitekim bu boşluğun doldurulamayacağını, Türk milletinin gururlu, azimli bir evladını kaybettiğini herkes dile getirecekti. Dönemin siyasetçileri, arkadaşları, gazetecileri Yardımcı'nın vefatı üzerine kendisine atfen yazılar yazacaklardı.³⁷⁰

³⁶⁹'Celal Yardımcı vefat etti' **Türkiye Gazetesi**, 11 Ocak 1986, 'Eski DP'li Celal Yardımcı vefat etti' **Tercüman Gazetesi**, 11 Ocak 1986.

³⁷⁰ **Türkiye Gazetesi**, 13 Ocak 1986, **Tercüman Gazetesi**, 13 Ocak 1986.

5. DÜŞÜNSEL YÖNÜ VE KİŞİLİĞİ

5.1. Felsefi Yaklaşımları

Celal Yardımcı, uzun yıllar Türk milletine hizmet etmiş, bu gaye uğruna mahkum edilmiş ve ömrünün sonuna kadar hayat mücadelesine devam etmişti. 1965 yılında, mahkumiyetine sağlık sebeplerinden dolayı son verilen Yardımcı, 4 Nisan 1965 tarihinde Tercüman Gazetesinde köşe yazarlığına başlamıştı.³⁷¹ Köşe yazarlığına 1980 yılına kadar devam etmişti. Bunun yanında hapiste olduğu dönemde, Yardımcı ailesinin maddi sıkıntılar içine girmesi üzerine eşi Harika, Yardımcı'nın radyo konuşmalarını kitap haline getirmişti. 'Fikir Bahçesi' ve 'Kader Rüzgarı' adı altında oluşturulan kitaplar, Yardımcı ailesine maddi gelir sağlamıştı. Radyo konuşmalarında ve köşe yazarlığı döneminde hikayelere yer veren Yardımcı, bu yazılarında dönemin olaylarına da sessiz kalmamış, fikirlerini gazetede köşesinde dile getirmişti. Siyasal, sosyal ve düşünsel alanlarda görüşlerini her dönem beyan eden Yardımcı, bu yönünü köşe yazarlığı yaptığı dönemde de sürdürmüştü.³⁷²

Celal Yardımcı'nın fikirsel hayatı baz alındığında birçok özelliği ortaya çıkmaktadır. Fakat bu özellikleri içinde en belirgin olanı Yardımcı'nın manevi yönü olmuştur. Siyasi hayatında dini değerleri uğruna bütün eleştirileri üstüne çekti. Bu minvalde siyasi konuşmalarında manevi değerlere vurgu yapmasından ötürü Yassıada duruşmalarında yargılandı.³⁷³ Manevi değerlere ilişkin gazetede köşesinde şu sözcükler satırlarına düşüyor:

"Topyekün bir milletin huşu ve sükun içinde dua ederek mesut bir neticeye intizar ettiği böyle bir günde neden bahis açabilirdik... Mana aleminin hoşça sedası dururken size neyi duyurabilirdik bugün..."

³⁷¹ Tercüman Gazetesi, 4 Nisan 1965.

³⁷² "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015.

³⁷³ "Harika Yardımcı Hanım ile görüşme", İstanbul: 07.10.2015.

Madde aleminden akisler var! malumdur, görünür...Fakat o alemin hiçliği gibi hiçtir... Ekseriyetle eyyamcılıktır ve çanak yalayıcılığıdır. Erenlerin dilindeki adı; mevsim sinekleridir bu akislerin...

Mana aleminden akisler var; meçhul gibi zannedilir ama kainat gibi 'Hep' dir, 'Her şey' dir... 'Sırrı Ezel' dir. bu akisler...Lakin dem bedem aşık olunca deruniliğin bütün sihri ile, rengi ile rayihasıyla, füsunu ile gözleri ve gönülleri büyüler..."³⁷⁴

Maneviyatın insanda bir bütünlük oluşturduğuna inan Yardımcı, insandaki bütünlüğü bozan birçok etkenin olduğunu, bunların başında da kumar ve içkinin olduğunu belirtmekteydi. Milletlerin manevi değerlerinin yok edilmesine sebep olan kumar ve içkinin zararlarına değinen Yardımcı, bu konuda ki görüşlerini şöyle belirtmiştir:

"...Gerçekten kumar bugünkü toplumun en büyük yaralarından biridir. Onun giremediği yer, sızmadığı ocak, buluşmadığı aile kalmamış gibidir.

...Dünya ahlakiyatının en esaslı kaidelerini koyan Kuran-ı Kerim'in ayetlerine dayanan İslam bilginleri ve ahlakçıları bin senden beri kumarla mücadeleye girişmiş ve hayırlı neticeler almışlardır.

Kuran-ı Kerim'in ikinci Bakara suresinin 210 ve 220. ayetleri ile beşinci Maide suresinin 93. ayetinde aynen şöyle buyurmaktadır;

Kumar murdar işlerden başka bir şey değildir. Aranıza fesat salmak sizi birbirinize katmak, soymak ve sefil etmek içindir. Allah'a inanan, Peygambere itaat eden bu beladan kaçınmazsa felah bulamaz...

Bu ayetler Peygamber Efendimize ulaştığı zaman bir münadi Medine sokaklarını dolaşarak bu emri halka yayınca, bütün Müslümanlar o zamanın kumar aletleri sayılan Kap'ları kırmış Zar'ları, Çakılları, Tali Okları'nı ve Dikili taşları parçalayıp atmışlar..."³⁷⁵

Yardımcı için manevi değerler ön planda olmuş, siyasi çizgisini inançları ile orantılı tutmuştur. Bu konuda kendisini şöyle tarif etmektedir:

"...Ömrümün hayat zincirini teşkil eden yılların hiç biri dağdağaya boğulmamış dümdüz ve apaçık geçmiştir.

³⁷⁴ "Mana Aleminden Akisler" başlıklı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 10 Ekim 1965.

³⁷⁵ "Kumar ve Ötesi" başlıklı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 13 Mart 1966.

60 yıla yaklaşan ve sarsılmayan inançlarımın arasında geçen hayatımın istikrarlı ortamında ne ikbalin meddi ayak parmaklarımın hizasına ulaşabilmiş, ne de idbarın cezri kıyılarımdan manevi değerde bir çakıl taşı alabilmiştir...¹³⁷⁶

İdeoloji, bir insanın hayata bakışını, manevi duygularının yönünü, gelecekle ilgili beklentilerini belirleyen önemli etkenlerden bir tanesidir. Bu konu üzerinde hassasiyetle duran Yardımcı, doğru ideolojiyle, manevi duyguların şekillendiğine inanmaktaydı. Bu bağlamda Kominizim ve faşizme her dönem karşı durmuş ve bu ideolojileri destekleyen kesimleri eleştirmekten kaçınmamıştır. Bu tür düşüncelerin tehlikeli olduğunu belirten Yardımcı, DP iktidarı döneminde böyle teşekküllere olabildiğince karşı çıkmaya çalıştıklarını ifa etmekteydi. Türk toplumunun manevi değerleriyle bir bütün olduğunu belirtmekte, kominizim düşüncelerinin ülkeye zarar vereceğini dile getirmekteydi. Bu konuya ilişkin düşüncelerine Tercüman Gazetesinde ki köşesinde şöyle yer vermişti:

"...Bu maddelere Kominizim ve Faşizmin karşısına dikilen milli iradenin abideleri demek daha doğru olur. Bu maddeler 1926'da kanunlarına girdi. Sapık ve cemiyet nizamını hercümerç etmeye matuf zihniyetlerin iblisane faaliyetleri karşısında ihtiyaca cevap vermediği görülerek 1936'da, 1938'de, 1946, 1949 da dört defa tadil gördükten yeni yeni muayedelere destekledikten sonra en mükemmel şekline 1951'de kavuştu.

Sefaletin, cehaletin, işsizliğin, iktisadi ve siyasi buhranların üzerinde türemeyi prensip edinen sol cereyan 1950'deki iktidar değişikliğinden faydalanarak, henüz yerleşmemiş bir hükümetin belki zaaf içinde bulunacağı fırsatını ihmal etmeyerek pervasızca ve geniş bir propaganda kampanyasına kalkışmış ve hatta faal hareketlere girişmekten çekinmemiştir. Bu davranışlarla memleketin maruz kalacağı vahim akıbetleri mütalaa eden meclis bütün partilerin ittifakı ile 141 ve 142. maddeleri bugün meri bulunan halleriyle tadil etmek suretiyle milleti ve rejimi mutlak bir felaketten korumak imkanını sağlamıştır. Bu maddeler bilindiği gibi sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıfın üzerinde tahakkümünü tesis etmeye ve sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamları devirmeye matuf fiillerin önüne geçen hükümetler taşır. Kısacası bir takım zümrelerin kanun dışı anarşist darbelere girişip kanunlarla meydana gelmiş rejimleri yıkmak veya değiştirmek yolundaki hamlelerinden topluluğu korumak gayesiyle tedvin edilmiştir. Hal ve keyfiyet, bu merkezde iken ve bu maddelerin hükümranlığı bütün açıklığı ile bugün ortada durup dururken bugünün sol saldırıları hiçbir devirde bu maddeye varmamıştır. Şimdi bu ideolojinin nazariyatı ve tatbikatı pervasızca

³⁷⁶ 'Yine de Telli Kavak' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 25 Aralık 1966.

propaganda ve müdafaa ediliyor, küteler bu yola sevk ediliyor. Buna muhalif fikir ve kanaatlerin sahiplerine sövülüyor, hücum ediliyor..."³⁷⁷

Başka bir yazısında Komünizm ve faşizm ile ilgili fikirlerini şöyle belirtmiştir:

"...Bütün dünyada, hukukçular, filozoflar, sosyologlar ve politikacılar bir noktada birleşmişlerdir. O da şudur: Komünizm, Faşizm ve buna benzer neticeler istihsaline matuf hareketler, propagandalar, sözlü, yazılı telkinler bir fikir hareketi değil düpedüz bir aksiyondur. Fikir suçu, suçsuzluğu içinde mütalaa olunamaz... Bunları milletlerinin menfaatlerine aykırı bulanlar yasaklar ve ceza müeyyidesi altına alırlar. Bu alış Anayasadaki temel haklara aykırılık teşkil etmez. Sebebine gelince:

Bu neviden propagandalar sadece inananın kafasında kalmaz, milletleri Burjuva-Proletarya sınıflarına bölmektir. Zengin, fakir komprador-ecir fikrini yaratıp aşılıyarak husumet çıkarmakta, sınıfları birbirine kızdırmakta, mevcut nizamın çöküşüne sebep olmaya topyekun milletleri sarsıntılara, musibetlere ve felaketlere maruz bırakmaktadır.

Komünizm propagandasına fikir suçu dersek faşizm propagandasını aynı esas üzerinden kabul etmeye muvafakat ederler mi Moskova ve Pekin hayranları?...

Faşizm darbeciliğini fikir suçu telakki ederek yasaklanmasının dışında tutulmasına ne buyrulur? Bir sual daha soralım:

Komünizm propagandasına fikir hareketi deyip suç saymazsak hilafetçiliğe, padişahlığa ve şeraitçiliğe aynı niyetle girişecekleri hangi muamelenin tatbik edilmesi tavsiye buyrulur?...

Kısacasını söyleyelim: Bu davranışların hiç birisine muayyen bir fikir ve kanaatin izharıdır deyip geçemeyiz. Hangi istikametten gelirse gelsin topu birden bir aksiyondur, bir gayeye ulaşma silahıdır. Devleti ele geçirme, milleti kendi arzularına göre idare etme teşebbüsüdür. Bunların hiç birisi kimseye zarar vermeyen, kimseye müessir olmayan mücerret, ferdi birer inanç ve kanaatten ibaret sayılamaz. Nizam yıkan, değiştiren, milletlerin iç ve dış idaresini, politikasını, münasebetlerini altüst eden aksiyonlardır. Umuma sirayet eden aksiyonlardır.

Reaksiyonu mutlak olmalıdır. Çok uyanık ve güçlü olmak gerekir bu reaksiyonda. Her günden, her devirden daha uyanık olmak gerekir.

³⁷⁷ 'Mar'ı Serma Dideye Rabbim Güneş Göstermesin' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 7 Haziran 1965.

Herkesi kör, alemi sersem sanan desisecilere Türk Milletinin ne kadar uyanık olduğu ve çevrilen manevralara dört gözle nasıl baktığı, müşterek bir mukaddesat şuuruna, sağduyuya ve örnek bir akla ve basirete ne derece sahip bulunduğu gösterilir de bu mefhumların ışığı altında gereken tedbirler alınır karşı tarafın bütün didinmeleri bir bataklıkta debelenmeden ileri gidemeyeceğine emin olunabilir.³⁷⁸

5.2. Siyasi Düşünceleri

Siyaset, bir milletin bel kemiğini oluşturan en önemli yapılardandır. Nitekim Yardımcı için siyaset, vatana bağlılık, millete hizmet adabıyla yer edinmiştir. Yardımcı, her dönem memleket meselelerine duyarlı olmuştur. Siyasi yasaklı olduğu dönemde ülkedeki olaylara sessiz kalmamış, bunları gazetede köşesine taşımıştır. Bu yazılarından bir tanesinde, 1965 yılındaki siyasi atmosfere eleştirilerde bulunmuş ve partilerin ülke menfaatleri için çaba sarf etmeleri gerektiğini yazmıştır. Yardımcı için her şeyden evvel ülkesinin menfaatleri önde gelmekteydi. Bu yazısında kalemine şu mısralar dökülmüştür:

"...Memleketin meselelerine gelince, bu devirde olduğu kadar dertlerin bu merteye çoğaldığı, sarahat kazandığı, bu derece yeryüzüne, su üstüne çıktığı bir devir hiç bir zaman görülmemiştir. Bu itibarla tespit için kaybedilecek zamanı, besbelli bir marazın davasına hasretmek daha isabetli olur.

Olaylar bu kadar açıklıkla ortada dururken bir kısım politikacıların en verimli zamanlarını söz düellosuyla öldürmeleri, bir kısmının da iman ve inançlarını ihtiraslarına feda ederek hakikatlerden sahte, manasız, mantıksız ve düşmanca neticeler çıkarmaya uğraşmaları esefle kaybedilecek davranışlardır..."³⁷⁹

Siyasetin manası herkeste farklı bir çağrı uyandırmıştır. Yardımcı için siyaset samimiyetle eş değer olmuştur. Bu husustaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

"...Siyasetin sözlükte 'Bir' tatbikatta 'Bin bir' manası vardır.

Her millete, her topluma, her adama, her partiye göre ayrı mana alır ve 'Bukalemun'un renk değiştirmesi gibi mana değiştirir...Hele bu kişiler, hele bu partiler bizdeki gibi olursa;

³⁷⁸ 'Komünizm Propagandası Fikir Mi Aksiyon Mu?' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 16 Temmuz 1967.

³⁷⁹ 'Muhtarların Toprak Referandumu adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 20 Haziran 1965.

'Siyaset' iktidar ve muhalefet partileri çapında sadece mana değiştirmez, manasını büsbütün kaybeder...

'Samimiyet' de öyledir 'bir' manaya gelir... Alında manası değişmez ve kaybolmaz...Ancak siyasetle bir araya gelince apayrı bir istihaleye uğrar...³⁸⁰

Yardımcı, ırkçılık ile ilgili siyasi görüşlerini belirtirken şunları söylemiştir:

"... Zira kendimi bildim bileli; ırkçılığın ve kafatasçılığın düşmanıyım. Bu neviden tefrika yaratacak davranışların bu memlekete en büyük hıyanet olacağı kanaatini ömrüm boyunca muhafaza ettim..."³⁸¹

1970'li yılların ortasına tekabül eden sağ, sol, Kürt hareketi gibi akımlar ülkenin gündemine hakim olmuştu. Yardımcı, Kürt hareketine dair görüşlerini satırlara şöyle dönecektir:

"...Irkçılık, kafa tasçılık kazanı fokurdamaktadır, yeniden altına sürülen ateşle.

Mezhepçilik, etnik ayrıcalık körüklenmektedir. İblislerin nefesiyle.

Dikkat edilecek bir nokta daha var.

hani muayyen saflarda çöreklenenler var ya:

Hani bir saf karşısında şu sıfatla, öteki saf; berikileri falan tutumla damgalayıp birbirlerini yemeğe çalışıyorlar ya.

şimdi bu karşılıklı saldırıyı ne biçim yürütüp netice almaya uğraştıklarını görelim bir de.

Türkiye'de halklar vardır. Bu halkların ayrı inançları, örfleri, mezhepleri ve hatta dilleri vardır. Onlara bu hakkı tanımak lazım.

Neden söylüyorlar bunu biliyor musunuz?

Bu tavizleri neden veriyorlar biliyor musunuz? Sözde onlara vatandaşlık ve insanlık hakkını sağlar gibi görünmek; böylece kendi tarafına çektikten sonra cümlesinin hakkından gelmek içindir beyler.

Peki öteki taraf ne yapıyor? Sanki onlarda akıl ve basiret mi var. Sanki kurulan tuzağa düşmemek tedbiri ve ihtiyatkarlığı mı var, ne gezer?

³⁸⁰ 'Siyaset ve Samimiyet' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 30 Ocak 1966.

³⁸¹ 'Gerçek Adak'lar' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 1 Temmuz 1973.

Onlarda tutturmuşlar vay efendim; azınlık ırkçılığı güdülüyor. Şeriatçılık, ümmetçilik kol geziyor. Kürtçülük, Çerkezcilik, Alevilikle memleketin bölünmesi hedef alınıyor.

Kimse çıkıp demiyor ki.

Yapmayın, etmeyin beyler, Durup dururken bu duru suyu bulandırmayın. yılan yaratıp ortaya salmayın.

Kimse çıkıp demiyor ki.

Hayır beyler bu vatanda ancak ve ancak millet var. Bu vatanda dil, din, mezhep, ırk ve milliyet farkı zümre yoktur. Bu farklara iltifat eden, ya da etnik düşüncelerle oturup kalan kitleler yoktur. Herkes toptan vatan ve millet birliğinde kilitlenmiş fark gözetmeden, fark gözetilmesini arzu etmeden yaşamak istiyor huzur içinde.

Ve kimse çıkıp tam bir tesanüt içinde toplamayı, birleştirmeyi, bağdaştırmayı bir türlü akıl etmiyor ve etmek istiyor.

O zaman vay canına diyor ve acı acı; kara kara düşünmeye başlıyor masum; bir o kadar da talihsiz vatandaş.

Kara kara düşünüyor, kendi kendine soruyor, söylüyor ve söyleniyor.

Ki m sağcı, kim solcu?

Kim halkçı, kim milletçi

Kim ırkçı, kim yabancı..

Kim alevi, kim Sünni ve kim Şafii

Kim Türk, kim Kürt, kim Çerkez ve kim falan filan

Kim dindar, kim dinsiz

Ve günün birinde kim ortaya çıkıp kime ne diyecek ve kim ne olduğunu nasıl ispatlayacak

Ve kimler; günün birinde kimlerin ne biçim muamelesine maruz kalacak

İşte nice ihtiraslar uğruna gerçek vatandaşın temiz yüreğine salınan ve sokulan kuşku.

*Sorulmalıdır hesap bu kuşkunun müsebbiplerine sorulmalıdır...*³⁸²

5.3. Karakter Özellikleri

Yardımcı, kişiliği itibariyle ağırbaşlı, sakin ve gururlu bir mizaca sahipti. Her şeyden evvel gururunu elden bırakmayan Yardımcı, hayatı boyunca kişiliğinden, gururundan taviz vermedi. Bu yönü itibariyle birçok arkadaşına örnek teşkil etti. Yardımcı'nın kişiliğini arkadaşı Ünal Yanılıtrak şöyle anlatıyor:

"...Celal Yardımcı üstlendiği her görevi en mükemmel bir şekilde yerine getirirdi.

iyi bir aile reisiydi

iyi bir avukattı

iyi bir devlet adamıydı

iyi bir yazardı

ve her şeyden önce de iyi bir dost'tu

titiz bir insandı.

Hassasiyetine onuruna son derece düşküdü.

Yerini ve durumunu korumasını bilirdi.

Bir yemek davetini dahi kabul etmeden önce araştırır, kimlerin davetli olduğunu hangi masaya oturacağını, masanın salondaki konumunu sorar, davete gidip gitmeyeceğine karar verirdi.

'Ben kutup yıldızı gibiyim,' derdi.

*Yerinin, yönünün daima aynı olduğunu, değişmediğini vurgulamak isterdi...*³⁸³

³⁸² 'En Kötüsü' adlı yazısından. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 18 Nisan 1976.

³⁸³ **Maya Dergisi**, yıl:8, sayı:87, Ocak 1986.

İstanbul'a geldiği zaman düzgün Türkçe konuşamayan Yardımcı için, hitabetin yeri ayrı olmuştu. İnsanlar arasında konuşma şekline önem veren Yardımcı, üslubun doğru olması gerektiğini vurgulamakta ve bu hususta açıklamalar yapmaktaydı. Bu açıklamalardan bir tanesinde kullandığı şu sözcükler hitabete verdiği önemi göstermektedir:

"...Hitabet sanatının topluluktan aldığı, memleket irfanından elde ettiği sermayelere temas etmiş iken bir hususu daha açıklayalım;

Bir milletin ilim şivesine dayanarak düzgün konuşmak, ana lisanın gramerine ve edebiyatına hakim olmak, tarif ifadelerle mevzua girmeği bilmek, icabında uzun ve edebi, sırasında kısa ve mantıklı muhayyilelere başvurmak, bazen güzel bir teşbih, bazen hoş bir istiareyi kullanmak ve arada bir konuya iç açan nüktelerle hayatiyet vererek dalgın ve yorgun zihinlere bir fiske vurmak ve dinleyenin dikkatini ayakta tutmak hatibin kaçınamayacağı vasıtalarıdır..."³⁸⁴

5.4. Hakkında Yazılanlar

Celal Yardımcı'nın 10 Ocak 1986 tarihinde vefatı üzerine birçok dostu, arkadaşı kendisi için derin üzüntüler hissetmiş ve Yardımcı'yı yad etmişlerdir. Yardımcı'nın vefatı üzerine Yardımcı ile olan anılarını gazetelerdeki köşelerine taşımışlardı. Bunlardan biri olan Dr. Oğuz Aygün şu sözcükleri kurmuştu:

"Gerçek büyük insan, haysiyetli Devlet adamı Celal Yardımcı büyüğümüzü, ağabeyimi kaybetmenin derin acısı ve aramızdan en çok ihtiyaç duyduğumuz bir zamanda vakitsiz ayrılışının ızdırabı içinde onun aziz hatırası önünde saygı ile eğiliyor, Cenabı Haktan yerinin cennet, ruhunun şad olmasını niyaz ediyorum.

Milli Türk Talebe Birliği çatısı altında talebe hak ve hukuku için mücadele ettiğimiz yıllarda ve Demokrat Parti Gençlik teşkilatlarında memleketin siyasi meselelerine alaka duyduğumuz yıllardan tanıdığım ve gittikçe artan bir sevgi ve hayranlık içinde gönülden bağlandığım bu çok değerli insanı hiç bir zaman unutmak mümkün değildir.

1954'de M.T.T. Birliği olarak Maarif vekili olan merhumun huzurlarına Yugoslav Tıp talebelerinden müteşekkil heyeti götürdüğümüzde görevli tercümanın Sırpça yerine Fransızca

³⁸⁴ Celal Yardımcı'nın 'Politika Ve Adalette Hitabet' adlı yazısında. Ayrıca bkz. **Tercüman Gazetesi**, 5 Eylül 1965.

tercümesinin acemice olduğunu fark edince çok selis bir Fransızca ile tercümanı saf dışı bırakarak ecnebi talebeleri hayran bırakan samimi, esprili bir hitabet örneği vermişti.

Elini öperek çok büyük saygı duyduğum ve siyasi bir abide gibi gördüğüm, faziletleri, yüksek insan vasıflarıyla hayran olduğum bu yüce devlet adamının evladı yerinde olan AP grup başkan vekili sıfatımdan dolayı, politikanın cilvesi olarak siyasi sıfatlarımı kaybettiğim 12 Eylül sonrasında bile 'Sen bizim başkanımızsın' diye iltifat edişi olgun olmanın, siyasi kemale ermenim ve kendi büyüklüğünü bilmenin bir delili olarak hafızalarımızdadır. Engin toleransına rağmen, haysiyet ve vakarına çok düşkün olup, bunlarda çok hasis ve dikkatli davranıp katiiyen taviz vermemiştir.

Kısaca, küçük meselelerle iştilal eden bir insan değildi. hiç bir zaman küçülmedi. DP Gençlik Kolları Başkanı olarak, huzurunda duyduğum saygıyı sıfat ve görevlerini kaybettiği 27 Mayıs ihtilal ve Yassıada sonrasında da, daha da artan bir şekilde devam ettirmeye müşfik ve dost baba vasıflarıyla bizi adeta mecbur etmişti. onun huzurunda hep kendimizi daha istediğimiz gibi yetişmemiş hisseder ve onun engin kültürü, mümtaz tavır ve jestleri, hedefine ulaşma iştirak ve arzusu içinde görerek kendimizde eksiklik duyardık.

Devlet adamlığı muhabbeti onun şahsında sembolleşmiştir. Vefa, ciddiyet, büyük insan vasıfları onun şahsında mündemiçtir.

Bizden, gerek yaş, gerek baş gerek tecrübe, gerek iktisap ettiği görevler itibariyle çok büyük olduğunu hiç düşünmeden hep arar, bizim elimizde olmayan ihmal gibi görünen kusurlarımızı, sevgi ile samimiyetle birazda sitemle hatırlatırdı.

Siyasi mücadelede, bir delikanlı gibi heyecanlı, arzulu ve kararlı idi. O siyasi tarihimizde müstesna yerini ebediyen muhafaza edecek ve yaşadığımız müddetçe kalplerimizde engin sevgi ve saygıyla hafızalarımızda hayranlık ve kemiyet olarak ulaşmak istediğimiz hedef olarak canlı ve taptaze kalacaktır...³⁸⁵

Sebati Ataman, lise öğreniminden beri tanıdığı yakın arkadaşı Celal Yardımcı'nın vefatı üzerine şu sözleri yazmıştı:

"...Ben de, öteki, okuldaşlarımız gibi Celali önce Baki'nin mısraları ile tanıdım. Onunla aynı lisede, sonra aynı fakültede okuduk. Aynı sınıfta değildik (ben ondan üç yaş büyüktüm) ama iyi iki arkadaş olduk. Zaten Celali tanıyıp da onunla arkadaş olmamak mümkün değildi. O kadar iyi huylu idi ki!...

³⁸⁵ Maya Dergisi, yıl. 8, Sayı: 87, Ocak 1986.

Celal YARDIMCI ile tam 61 yıl arkadaşlık ettik, bir tek gün birbirimize darılmadık. Aynı meslekleri seçmiştik, bir süre ayrı şehirlerde oturduk. Fakat arkadaşlık ilişkilerimiz hiç kesilmedi. Nihayet politika hayatında yine birleştik. Aynı siyasi partinin üyesi olarak birlikte Milletvekilliği ve Bakanlık yaptık. Kader bizi Yassıada'da da aynı odada birleştirdi. Hasılı zaferin coşkunluğunu olduğu gibi, felaketin acısını da birlikte tattığımız, insanın sinirlerini sürekli olarak gergin tutan ağır şartlar içinde aylarca bir odada kapalı kaldığımız zamanlar oldu. Hürriyetimize kavuştuktan sonra siyasi haklarımızı da geri almak için mücadeleye de birlikte katıldık. Zaferin tadını tatmakta da, aralıklı olmakla beraber, yine birbirimizden ayrılmadık, zorla indirildiğimiz Meclis kürsüsüne tekrar çıkmak ona da bana da nasip oldu. İstanbul'da aynı mahallede oturuyor, Meclis toplantılarına katılmak üzere Ankara'ya daima beraber gidip geliyorduk. 12 Eylül'den sonra da her hususta beraberliğimiz devam etti.

Bütün bu uzun süre içinde, en iyi ve en kötü şartlarda Celal'in ağzından beni kıracak, incitecek tek kelime işitmedim. Tamamıyla tersine: Celal'den daima sevgi, daima hoşgörü, daima destek gördüm.

Celal YARDIMCI hiç bir zaman sıradan bir adam olmadı: Türkiye'nin en büyük ceza avukatlarından biri olarak genç yaşında haklı bir üne kavuşmuştu. Politikacı olarak seçkin ve saygın bir Milletvekili oldu, görev yaptığı üç Bakanlıkta. Özellikle Milli Eğitim Bakanı olarak memlekete unutulmaz hizmetlerde bulunmuştur. Kendi partisinin Milletvekillerine karşı dahi çetin bir mücadele vererek, kırılmaz azmi, yorulmaz gayretiyle 'yabancı dil öğretimi' konusunda gerçek bir devrim başlatmıştır.

Gerçek anlamda bir insan 'büyük insan'dı. Kalbi sevgi dolu, şefkat dolu bir İNSAN...Tam bir 'aile babası' idi. Eşine, çocuklarına, torunlarına bağlılığı sonsuzdu. Hoş görmediği, göremediği tek şey izzet-i nefsinin zedelenmesiydi.

Bu satırları bir arkadaştan, bir kardeşten çok daha yakınımda olan bir insanı, adeta kendi kişiliğimin yarısını, tamamlayıcını kaybetmiş olmanın doğurduğu korkunç yalnızlık duygusu içinde yazıyorum.

Celal, benim hayatıma 61 yıl önce 'Türk şiirinin sultanı Baki Efendi'nin baharın doğuşunu anlatan mısralarıyla girmişti. Bugün boynumu bükerek onun aziz ruhunu yine Baki'nin bu sefer bir büyük adamın ölümünü anlatan mısralarıyla Tanrı katına göndersem gerek:

Yüz yire koydu lutfile güberk-i ter gibi

Sanduka saldı hazin-i devran güher gibi"³⁸⁶

Celal Yardımcı'nın aile dostlarından olan Nazlı Ilıcak, Yardımcı'nın vefatı üzerine Tercüman Gazetesindeki köşesinde şunları yazmıştı:

"... Bir değirmen taşı gibi dünya döndükçe insanları öğütür.

İşte Demokrat Parti bakanlarından Celal Yardımcı'yı da kaybettik. Şahsiyetli, gururlu, prensip sahibi bir insandı. Hiç bir zaman eğilip bükülmedi, taviz vermeye yanaşmadı.

Bir doğu vilayetimizden, Ağrı'dan gelmişti İstanbul'a. Her zaman anlatırdı. Babası "Oğlum büyük şehirde okusun, büyük adam olsun" diye önce Galatasaray Lisesi'ne müracaat etmiş. Olumsuz cevap alınmış. Galatasaray'ın Lisesi olur da, Fenerbahçe'nin olmaz mı, diye düşünmüş baba Yardımcı. " Fenerbahçe Lisesi Müdürlüğü'ne" diye bir başka mektup göndermiş...

Cevap gelmiş: "Fenerbahçe bir spor kulübü olup, lisesi bulunmamaktadır"...

Celal Yardımcı İstanbul Erkek Lisesi'nde tahsil hayatına devam etmiş. İlk başlarda büyük şehre ayak uyduramayan çekingen bir gençmiş, Baba ocağını özliyormuş ama okuyup adam olmaya karar verdiği için bütün sıkıntıları sineye çekiyormuş. Bir gün hocası Yardımcı'yı tahtaya kaldırmış, Nefi'nin bir şiirini okumasını istemiş.

Yardımcı, doğulu şivesiyle başlamış okumaya...

Asti nasım-ı nevbahar açıldı

gullar subh-dam

Şiir, onun ağzında berbat olmuş, kelimeleri yanlış telaffuz etmiş, vurgular hatalıymış.

Bütün sınıf kahkahalarla gülüyormuş. Onunla alay etmişler. Celal Yardımcı kırılmış, gururu incinmiş, sabahlara kadar çalışıp dilini düzeltere, arkadaşlarının alaylarına bir daha muhatap olmama kararını vermiş.

Aradan bir aya geçmiş, Hoca gene Yardımcı'yı derse kaldırmış.

Celal Yardımcı, Nefi'nin aynı şiirini okumaya başlamış ama bu sefer telaffuzu mükemmel, vurgular tam yerinde.

Esti nesim-i nevbahar açıldı güller

³⁸⁶ Maya Dergisi, yıl. 8, Sayı: 87, Ocak 1986.

subh-dem

Açsın bizim de gönlümüz saki medet

sun cam-ı Cem

Sınıfta çıt çıkmıyor, Hoca şaşkın, Yardımcı başarısından dolayı gururlu memnun.

Ama birdenbire edebiyat hocası bağırmaya başlamış:

-Utanmıyor musun benimle alay etmeye! Bundan bir ay evvel arkadaşlarını güldürmek için şaklabanlık yapıp şiiri ne biçim okumuştun...otur...sana sıfır veriyorum.

Yardımcı bin zorlukla hocasına gayretlerini ve uykusuz geçen geceler pahasına elde ettiği başarıyı izah edebilmiş...

Evet Celal Yardımcı'da göçüp gitti bu dünyadan. Bütün sevdikleri, karısı, kızı, oğlu ve arkadaşları kendisini gözyaşlarıyla uğurladılar. Cenaze namazını kıldırın hoca Mevlana'nın bir cümlesini hatırlatarak, "Sevilenler kabre girmez, sevenlerin gönüllerinde yaşar" diyordu.

Yardımcı'yı uğurlayanlar, o ebedi istirahatgahına çekilirken, sevmenin bedelini ödüyorlardı. Tabiatın en büyük cezası aslında ölüm değil, sevdiğinin arkasından gözyaşı döküyor..."³⁸⁷

³⁸⁷ Tercüman Gazetesi, 14 Ocak 1986.

6. SONUÇ

Cumhuriyet döneminin önemli ve dikkat çekici siyasi figürlerinden biri olan Celal Yardımcı, muhafazakâr-İslami çizgiyi siyasi, edebi ve kültürel çalışmalarıyla pekiştirmeye çalışan idealist bir şahsiyetti.

İlk eğitimini Ağrı Doğubayazıt'ta ekonomik ve ulaşım gibi zorluklar altında tamamlamak zorunda kalan Celal Yardımcı, bölgede ki pek çok akrasının aksine babası Hacı Celal Efendi'nin teşvikiyle eğitimine devam etti. Nihayet eğitimini tamamlamak için İstanbul'a gelmiş ve hayatının geri kalan kısmını ailesinden ve akrabalarından uzak bir şekilde sürdürmüştür. O dönemde böyle bir karar vermesi; onun dirayetli, hırslı bir yapıya sahip olduğunun göstergesi olarak da görülebilir.

İstanbul Erkek Lisesi'nde eğitime başlayan Celal Yardımcı, doğduğu ve belli bir yaşa kadar yaşadığı yörede, Kürtçenin ağırlıklı konuşulmasından dolayı Türkçeyi iyi telaffuz edememekteydi. Bu nedenle İstanbul'a ilk geldiği dönemde hem hocalarıyla hem de arkadaşlarıyla sağlıklı bir iletişim kurmakta zorlanmıştır. Ancak çalışkan ve azimli bir yapıya sahip olan Celal Yardımcı, bu problemi kısa sürede çok çalışarak aşmıştır.

İstanbul Erkek Lisesi'ni bitiren Celal Yardımcı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girmeyi hak kazanmıştır. Üniversite yıllarında ailesinin içinde bulunduğu ekonomik durumdan dolayı eğitim masraflarını kendisi karşılamak zorunda kalmıştır. Bir yandan eğitimine devam ederken, bir yandan da ihtiyaçlarını karşılamak için başka işlerde çalışmak durumunda kalmıştır. Ancak karşılaştığı bütün olumsuzluklara rağmen eğitimini başarılı bir şekilde tamamlayarak avukatlık mesleğini icra etmeye başlamıştır.

Celal Yardımcı, küçük davalarla başladığı mesleki hayatında, gösterdiği azim ve kararlılıkla zamanın önemli avukatı haline gelmiştir. Üstün hitabet gücüne ve yılmayan bir yapıya sahip olan Yardımcı, artık tanınmış kişilerin ve kazanılması çok zor görünen davalara bakmaya başlamıştır. Onun bu tür davalarda gösterdiği başarı, adının sürekli ulusal gazetelerde çıkmasına ve hakkında olumlu ifadelerin yazılmasına katkı sağlamıştır. Bu durum onun daha çok tanınmasına ve dönemin siyasetçilerinin ilgisini çekmesini

kolaylaştırmıştır. Avukatlık mesleğinde gösterdiği büyük başarının yanı sıra, muhafazakar ve İslami bir portre çizen Celal Yardımcı, CHP'den ayrılan başta Adnan Menderes olmak üzere pek çok kişinin ilgisini çekmiştir. Nitekim yapılan görüşmeler sonucunda, 14 Mayıs 1950'de DP'den Ağrı milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmeye hak kazanmıştır. Uzun yıllar meclis çatısı altında görev yapan Celal Yardımcı, önemli bakanlıklarda bulunmuş ve bu süre zarfı içerisinde önemli hizmetleri olmuştur.

DP'nin kurucuları arasında yer almamasına rağmen Devlet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı gibi önemli mevkilere getirilen Celal Yardımcı, parti içinde de önemli bir konuma sahipti. Parti teşkilatlanmasında rol oynayan, yaptığı gezilerle kitleleri partiye kazandıran, partinin yaptığı hizmetleri etkileyici bir şekilde anlatan ve bir nevi partinin sözcülüğüne soyunan önemli kişilerden biriydi. Onun kendisini partiye adanması, başta Adnan Menderes ve Celal Bayar olmak üzere pek çok kişinin takdirini almıştır. Ancak onun kısa süre içerisinde partinin önemli kişilerinden biri haline gelmesi, parti teşkilatında rahatsızlıklara da sebebiyet vermiştir.

Bakanlıkları döneminde yaptığı faaliyetleri, yurt içi gezileri esnasında dile getiren Celal Yardımcı, bu süreçte Ağrı'ya gitmeyi ihmal etmemiştir. Uzun yıllar Ağrı'dan uzak kalmasına rağmen sık sık hemşerileriyle bir araya gelmekteydi. Nitekim Ağrı'nın DP'ye olan desteği de günden güne artmaktaydı. Sadece Ağrı'da değil, yaptığı hizmetler ve önemli bir konumda yer almasından dolayı pek çok kişi tarafından takip ve takdir edilmekteydi.

Lise eğitimi için geldiği İstanbul'da düzgün Türkçe konuşamayan Celal Yardımcı, bol bol sesli kitap okuyarak dönemin önemli hatipleri arasında yer aldı. Yaptığı konuşmalar halk tarafından büyük destek görmekteydi. O, konuşmalarında yaptığı çalışmaların yanı sıra ana muhalefet partisi konumunda bulunan CHP'yi ağırlıklı olarak din ideolojisi üzerinden eleştirmekteydi. DP'nin, CHP'den farklı olarak din ve diyaneti desteklediği, kendi dönemlerinde pek çok cami ve Kur'an kursu açtıklarını, dini hayatın kendi dönemlerinde serbest bırakıldığını sık sık dile getirmekteydi. Bu tür söylemler halk tarafından büyük bir coşkuyla dinlenmekte ve takdir edilmekteydi. Ancak o ve partisi bu süreçte, muhalefet tarafından din sömürüsü yapmakla eleştirilmiştir. Ancak o doğru bildiğini söylemekten çekinmemiştir. Bu onun belirgin karakter özelliklerinden biri olarak gösterilebilir.

Celal Yardımcı, Doğu bölgelerinden yaptığı gezilerde CHP'nin bölgede izlediği politikayı sert bir şekilde eleştirmekteydi. CHP'nin yöre halkını Kürt kimliğinden dolayı yıllarca geri bıraktığını vurgulamıştır. Seçim mitinglerinde Kürtlük vurgusunu ekonomik geri kalmışlıkla bağdaştıran Yardımcı, milliyetçilik eksenini ile değerlendirmemiştir. Yine aynı şekilde farklı tarihlerde patlak veren Kürt isyanlarını, Kürt milliyetçiliğinden ziyade dini ve ekonomik sorunların kaynağı olarak görmüştür.

Celal Yardımcı, uzun yıllar görev yaptığı DP ile özdeşleşmiş ve parti politikalarını belirleyen birkaç kişiden biri olmuştur. Adnan Menderes, Celal Yardımcı hakkında meydana gelen parti içi ve parti dışı bütün muhalefete rağmen onu yanından hiç ayırmamış ve onunla çalışmaya devam etmiştir. Bu bağlamda Celal Yardımcı'nın çalışkan ve azimli bir kişiliğe sahip olmasının yanı sıra güvenilir ve sadakat sahibi biri olduğu da söylenebilir.

Celal Yardımcı'nın politik yaşamı 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan darbeyle son bulmuştur. Darbe sonrası DP'nin önemli şahsiyetleri Yassıada'da yargılanmış ve cezalandırılmıştır. Adalet Bakanlığı döneminde böyle bir darbeye maruz kalarak görevini bırakmak zorunda kalan Yardımcı, darbe sonrası tutuklanarak Yassıada'ya gönderilenler arasında yer aldı. Bu darbe pek çok kişinin olduğu gibi Celal Yardımcı ve ailesi üzerinde de derin izler bırakmıştır.

Bir yıl süren Yassıada duruşmaları sonucunda Adnan Menderes, Fatih Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edilirken, Celal Yardımcı ise müebbet hapse mahkum edilmiştir. Bu süreçte Kayseri ve Toptaşı cezaevlerinde tutuklu kalmıştır. Hakkında müebbet hapis kararı verilen Celal Yardımcı, sağlık sorunlarının artması üzerine 1965'te tahliye edilmiştir. Tahliye edildikten sonra bir yandan derin siyasi ve kültürel birikimini köşe yazarlığı aracılığıyla halka ulaştırırken bir yandan da DP'lilerin siyasi yasaklarını kaldırmak için çaba harcamıştır. Nitekim bu süreç DP'lilerin 1974'te siyasi haklarını kazanmasıyla son bulmuştur. Bu bağlamda Celal Yardımcı'nın inandığı değerler üzerinde sonuna kadar mücadele ettiği ve zor zamanlarda yakın dostlarını korumaya çalıştığı söylenebilir.

Siyasette yer alarak Türkiye'de pek çok şeyin değişebileceğine inanan Celal Yardımcı, DP'nin tasfiyesinden sonra, kendisini DP'nin bir devamı ve yenilenmiş hali olarak gösteren Adalet Partisi'ne katılmış ve 1977 yılında bu partiden İstanbul milletvekili

olarak meclise girmiştir. Ancak bu partide sadece bir dönem yer almış ve nihayetinde çok fazla aktif olamamıştır.

Celal Yardımcı'nın siyasi hayatı talihsizliklerle devam etmiştir. Bu talihsizliklerin en önemlisi darbeler olmuştur. 1960 yılında siyasi hayatının zirvesindeyken patlak veren darbeyle görevini bırakmak zorunda kalan Yardımcı, 1977 yılında tekrardan aktif siyasete dönüşüyle başlayan ikinci siyasi dönemi yine bir darbeyle son bulmuştur. Türkiye'nin 12 Eylül 1980 tarihinde güne darbe haberiyle uyanması Celal Yardımcı'nın da siyasi hayatının sonu olmuştur. Nitekim 12 Eylül darbesi, dönemin pek çok siyasi partilerini kapatmış, demokrasiyi rafa kaldırmıştı. Celal Yardımcı içinde, siyasi hayat bu tarihten sonra son bulmuştur. Bu yüzden Celal Yardımcı, 1981 yılından itibaren Maya dergisinde yazılar yazmaya başlamış, 1985 yılına kadar köşe yazarlığına devam etmiştir. 1985 yılında bıraktığı köşe yazarlığından sonra 10 Ocak 1986 tarihinde evinde geçirdiği kalp krizi sonucunda vefat etmiştir. Vefatına başta Ağrılı hemşerileri olmak üzere pek çok kitle derinden üzülmüştür. O, DP'nin siyasi simgelerinden ve dönemin önemli şahsiyetlerinden biriydi. Celal Yardımcı, kitleleri peşinden sürükleyecek kadar başarılarıyla, kullandığı hitabet gücü ve derin kültürel birikimiyle Türk siyasi hayatına mal olmuş önemli siyasi ve devlet adamlarından biriydi.

KAYNAKÇA

ARŞİV VESİKALARI

A. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Milletvekili seçimlerine ait İl Seçim Kurulunca Düzenlenen Tutanak

301000.77/511.16.

301000.78/515.11.84.

Vatan Cephesine ait Kararname

10900.221/684.1.

10900.221/684.2.

Masraf Bildirimine Mahsus Beyanname

10900.260/786.10.

10900.260/ 796.10.3.

Yassıda İfade Tutanağı

10900.326/1007.10.5.

10900.33/100.2.

B. Meclis Tutanakları

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, Cilt: 10, sayı: 14, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), s. 290-292.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 12. Birleşim, Cilt: 1, 23.06.1950, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), s. 242-243.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, Cilt:26, Sayı: 9, 8 Ağustos 1951, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), 741-44.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, Cilt: 21, 68. Birleşim, Birinci Oturum, 15.4.1953, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), s. 367.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, Cilt: 6, Sayı: 25, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), s. 301.

TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Devre, Cilt: 12, (Ankara: TBMM Basımevi, 1950), s. 992.

TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, Cilt. 4, Birleşim 66, s. 80.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 11, İçtima 1, Cilt 3, 1958, s. 169-191.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 11, İçtima 3, Cilt. 13, s. 6.

TBMM Zabıt Ceridesi, 10. Dönem, Cilt. 4, Birleşim 25, s. 50-61.

TBMM Zabıt Ceridesi, 11. Dönem, Cilt. 2, Birleşim 47, s. 745.

TBMM Zabıt Ceridesi, 5. Dönem, Cilt. 20, Birleşim 1, s. 7.

C. TBMM Arşivi ve Kütüphanesi

_____ **İlk Meclis Anketi, Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri**, (Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu, 2004).

Öztürk, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem 1950-1954**. Cilt. 7, No:18, Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakıf Yayınları, 1999.

Çufalı, Mustafa. **Türk Parlamento Tarihi, TBMM, VIII. Dönem (1946-1950)**. Cilt. 3, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, no: 146.

Neziroğlu İrfan -Yılmaz Tuncer, **Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961)**, cilt:2, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, Ankara: TBMM Basımevi, 2013.

YAZILI KAYNAKLAR

A. Kitaplar, Tezler, Makaleler, Ansiklopediler

Ağaoğlu, Samet. **Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru**, İstanbul: Baha Matbaası, 1972.

Ağaoğlu, Samet. **Yassıada, Kayseri ve Toptaşı Cezaevi Günlükleri**. Yayına Haz. Gülay Sarıçoban, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2013.

Ahmad, Feroz. **Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980**. İstanbul: Hil Yayıncılık, 1996.

Albayrak, Mustafa. **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2004.

Aldatmaz, Çiğdem. **Elli Kelime**. İstanbul: Pia Yayınları, 2013.

Akgün, Seçil Karal. **27 Mayıs: Bir İhtilal Bir Devrim Bir Anayasa**. Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2009.

Akın, Rıdvan. **Türk Siyasal Tarihi 1908-2000**, İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, 2012.

Apuhan, Recep Şükrü. **27 Mayıs'tan Yassıada Mahkemelerine Menderes**. İstanbul: Timaş Yayınları, 2008.

Aras, Ahmet. **Efsanevi Kürt Şairi Evdale Zeynike**. Çev. Fehim Işık, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2004.

Arıkan, Mustafa. **27 Mayıs'a Damgasını Vuran Söz ve Beyanlar**. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 1997.

Aydoğan, Mehmet. **İç İsyandar ve Şeyh Sait İsyarı**. 2. Baskı, İstanbul: Nokta Kitabevi, 2011.

Avcı, Cemal & Kara, Âdem. **Türk İnkılâbının Tarihi**. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007.

Aydemir, Şevket Süreyya. **İhtilalın Mantığı ve 27 Mayıs İhtilalı**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1973.

- Ayhan, Halis. **Türkiye'de Din Eğitimi**. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1999.
- Bali, Rıfat N. **6-7 Eylül Olayları Tanıklar-Hatıralar**. İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2011.
- Barutçu, Faik Ahmet. **Siyasi Anılar (1939-1954)**. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1977.
- Başgil, Ali Fuat. **27 Mayıs İhtilalı ve Sebepleri**. Çev. M. Ali Sebük & İ. Hakkı Akın, İstanbul: Yağmur Yayınevi, 1966.
- Başor, Prof. Dr. Erdoğan. **Milli Eğitim Bakanlarının (1920-1960) Eğitim Faaliyetleri**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 2002.
- Baydur, Mithat. **Üniformalı Demokrasi**. Yeni Türkiye, yıl:3, sayı: 17, Eylül-Ekim, 1997.
- Bayram, Atilla. **Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Yapısı**. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- Belen, Nezahat Keleş. **Türkiye'ye Damgasını Vuran Bir Dönem, Bir Olay, Bir Yaşam: Dr. Baha Akşit**. İstanbul: Turgut Yayınları, 1995.
- Berkes, Niyazi. **Teokrasi ve Laiklik**, İstanbul, Adam Yayıncılık, 1984.
- Bilgiç, Sadettin. **Hatıralar**. 2. baskı, Ankara: Boğaziçi Yayınları, 2002.
- Boztaş, Dr. Asena. **Türk Demokrasisine Müdahaleler**. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt: 9, sayı: 19, yıl: 2012.
- Burçak, Rıfkı Salim. **On Yılın Anıları (1950-1960)**. Ankara: Nural Matbaacılık, 1998.
- Çavdar, Tevfik. **Demokrat Parti**. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Ankara: İletişim Yayınları, 1983.
- Dağlı, Nuran & Aktürk, Belma. **Hükümetler ve Programları (1920-1960)**. c.1, Ankara, 1988.

- Demirel, Tanel. **Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti iktidarı ve 27 Mayıs Darbesi.** İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Der. Kemal H.Karpat, **Osmanlı Geçmişi ve Bugünün Türkiye'si**, Çev. Sönmez Taner, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.
- Doğan, Hıfzı. **Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretim Programlarının Şekillenmesinde Etkili Olan Görüşler.** 75. Yılda Eğitim, Edt. Fatma Gök, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1999.
- Doğaner, Yasemin. **Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi.** Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013.
- Dumanoğlu, Mehmet. **Türkiye'de Laiklik 1920-2005**, Ankara: Berikan Yayınevi, 2005.
- Durukan, Ayşe & Ulusu, Türkan Uraz. **Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevleri Binalar.** İTÜ Dergisi/A, Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt: 7, Sayı: 1, 2009.
- Dursun, Davut. **Demokrasi Sorunu ve Türkiye'de Demokrasi.** İstanbul: Şehir Yayınları, 2001.
- Dursun, Davut. **Laiklik, Siyaset ve Değişim**, İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.
- Ekinci, Yusuf. **Hükümet ve Siyasi Parti Programlarında Milli Eğitim (1920-1994).** Ankara: Tekışık A.Ş. Ofset Tesisleri, 1994.
- Erer, Tekin. **On Yılın Mücadelesi**, İstanbul: Ticaret Postası Matbaası, 1963.
- Eroğul, Cem. **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi.** Ankara: İmge Yayınları, 2003.
- Ertan, Temuçin Faik. **Atatürk Sonrası Türkiye (Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi).** 5.baskı, Ed. M. Derviş Kılınçkaya, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2004.
- Feroz Ahmad, Bedia Turgay. **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1976.
- Gedikoğlu, Şevket. **Kemalist Eğitim İlkeleri Uygulamaları.** İstanbul: Çağdaş Yayınlar, 1978.
- Goloğlu, Mahmut. **Milli Şef Dönemi (1939-1945).** Ankara: Goloğlu Yayınları, 1974.

- Gülmez, Nurettin & Aşık, Süleyman. **Celal Bayar'ın Kayseri Cezaevinden Tahliyelerinin Basına Yansımaları**, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XVI/29, Güz 2014.
- Günel, Erdoğan. **Türkiye'de Demokrasinin Yüzyıllık Serüveni (1908-2008)**. İstanbul: Karakutu Yayınları, 2009.
- Gürsoy, İdris. **Dokuz Subay Olayı ve Samet Kuşçu**. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2008.
- İlıcak, Nazlı. **Demirel'den Nazlı ılıcak'a Nazlı ılıcak'tan Demirel'e Zincirbozan Mektupları**. İstanbul: Dem yayınları, 1990.
- İlıcak, Nazlı. **27 Mayıs Yargılanıyor**. İstanbul: Doğan Kitap, 2010.
- İleri, Tefvik. **Yassıda ve Kayseri Günlükleri**. Yayına Haz. Cahide İleri Aksoy, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2003.
- İmre, Halil. **Bir Ömür Üç Kitap**. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1976.
- İnalçık, Halil. **Devlet-i Aliye**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.
- İnan, Süleyman. **Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)**. Siyasi Kültür, Muhafazakâr Düşünce (Yakın Dönem Türk Politik Tarihi), Aralık 2014.
- Jorga, Nicolae. **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2005.
- Kabasakal, Mehmet. **Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi (1908-1960)**, İstanbul: Tekin Yayınevi, 1991.
- Kagarlitsky, Boris, **Çevrenin İmparatorluğu Rusya ve Dünya Sistemi**. Çev. Esin Soğancılar, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2007.
- Karakurd, Esat Mahmut. **Ali İhsan Sabis'in Açtığı Dava, Esat Mahmut Karakurd'un Müdafası Ve Mahkeme Kararı**. İstanbul: Ülkü Basımevi, 1944.
- Karakuş, Emin. **40 Yıllık Bir Gazeteci Gözüyle İşte Ankara**. Ankara: Hür. Yayın Ve Ticaret A.Ş., 1977.
- Karpat, Kemal H. **Türk Demokrasi Tarihi**. İstanbul: Timaş Yayınları, 2012.

- Karpat, Kemal H. **Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji**. İstanbul: Timaş Yayınları, 2009.
- Karpat, Kemal H. **Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din**. İstanbul: Timaş Yayınları, 2008.
- Karpat, Kemal H. **The Turkish Elections of 1957**. Studies on Turkish Politics and Society- Selected Articles and Essays, Brill: Leiden, 2004.
- Karpat, Kemal H. **İslam'ın Siyasallaşması**. Çev. Şiar Yalçın, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2001.
- Kaynar, Mete Kaan. **Türkiye'nin 1950'li Yılları**. İstanbul: iletişim Yayınları, 2015.
- Kılıç, Emre. **Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikası (1950-1960)**. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Kışlalı, Mehmet Ali. **Düşük Yoğunlukta Çatışma Güneydoğu**. Ankara: Ümit Yayıncılık, 1996.
- Koloğlu, Orhan. **Cumhuriyet ve Demokrasi Deneyimimizin Çevremizdeki Toplumlara Yansıması (Cumhuriyet ya da Demokrasi)**. Der. Özer Ozankaya, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.
- Kurbanoğlu, Bahadır. **Şeyh Sait (Bir Dönemin Siyasi Anatomisi)**. İstanbul: Ekin Yayınları, 2012.
- Mango, Andrew. **Türkiye ve Türkler (1938'den Günümüze)**. İstanbul: Remzi Yayınları, 2015.
- Okur, Enver. **Çok Partili Demokrasi Dönemi Türk Romanı**. Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı, S. 65-66-67, 2002.
- Orhonlu, Dr. Cengiz. **Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskân Teşebbüsü (1691-1696)**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1963.
- Öklem, Necdet. **Hilafetin Sonu**. İzmir: Ege Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, 1981.

- Özdemir, Dr. Yavuz -Elif Aktaş. **Halkevleri (1932-1951)**. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED) 45, Erzurum, 2011.
- Öztuna, Yılmaz. **Türkiye Tarihi (19.-20. Asırlar)**. Cilt: 12, İstanbul: Hayat Yayınları, 1967.
- Öztürk, Adil Adnan. **Türkiye'de Milli Eğitimdeki Gelişmeler (1950-1960)**. Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir, 1997.
- Öztürk, Adil Adnan. **Türkiye'de Modern Eğitimin Gelişimi ve Aydın İli**. Aydın: Aydın Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, Cumhuriyetin 75. Yılı Kültür Eserleri Dizisi:2, 1999.
- Uzun, Turgay. **İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasal Partiler**. Edt. Turgay Uzun, Ankara: Orion Kitabevi, 2010.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt:4, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1982.
- Ünsaldı, Levent. **Türkiye'de Asker ve Siyaset**, Çev. Orçun Türkay, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008.
- Pınar, Mehmet. **Çok Partili Dönemde Doğu Anadolu'da Seçimlere Bir Örnek Ağrı (Karaköse) Seçimleri (1946-1960)**. Turkish Studies, International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turki, Volume 9/1, Ankara, Winter 2014.
- Piccoli, Dietrich Jung Wolfango. **Yol Ayrımında Türkiye**, Çev. Berna Kurt, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2004.
- Sanal, Türker. **Türkiye Cumhuriyeti ve 50 Hükümeti**. Ankara: Sim Matbaacılık, 1995.
- Sarıbay, Ali Yaşar. **Siyasal Sosyoloji**. Bursa: Ceylan Matbaacılık, 1996.
- Sarol, Dr. Mükerrerem. **Bilinmeyen Menderes**. Cilt: 1, İstanbul: inkılâp Kitapevi, 2014.
- Soyer, Dündar. **Cumhuriyet'le Adım Adım Olaylar, Anılar**, İstanbul: Buke Yayınları, 2000.
- Sönmez, Cahide Sınmaz. **Demokrat Parti İktidarının İlk İcraatlarına Bir Örnek: Bazı suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun**. Yönetim Bilimleri Dergisi, X/20.

- Sönmez, Mustafa. **Kürt Sorunu ve Demokratik Özerklik**. Ankara: Notabene Yayınları, 2012.
- Şimşek, Eyüp. **Çok Partili Dönemde Yeniden Din Eğitimi ve Öğretimine Dönüş Süreci (1946-1960)**. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Dergisi, s. 49, Erzurum, 2013.
- Şirokorad, A.B. **Osmanlı-Rus Savaşları**. İstanbul: Selenge Yayınları, 2009.
- Taşdöven, Zehra. **Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı (1950-1960)**. (Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2013.
- Tunçay, Mete. **Siyasal Gelişmenin Evreleri**. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983.
- Tunçay, Mete. **Siyasal Tarih (1950-1960)**. Türkiye Tarihi, Cilt:4, (İstanbul: Cem Yayınevi, 1992.
- Türk, Dr. Suad Tahsin. **General Ali İhsan Sabis'in Müdafaası**. İstanbul: İnsel Kitabevi, 1944.
- Tokatlı, Orhan. **Kayıbolan Yıllar 1961-1973**. İstanbul: Doğan Kitapçılık Yayınları, 2000.
- Toker, Metin. **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973 (DP'nin Altın Yılları 1950-1954)**. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1990.
- Toksoy, Nurcan. **Halkevleri bir kültürel Kalkınma Modeli Olarak Halkevleri**. Ankara: Orion Kitabevi, 2007.
- Tombuş, İhsan. **Ankara Cinayeti**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2003.
- Tunaya, Tarık Zafer. **Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku**, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1969.
- Yalçın, Soner-Doğan Yurdakul. **Bay Pipo**, İstanbul: Doğan Yayıncılık, 2011.
- Yardımcı, Celal. **Fikir Bahçesi**. İstanbul: Akşam Matbaası, 1960.
- Yardımcı, Celal. **Kader Rüzgârı**. İstanbul: Akşam Matbaası, 1960.

Yücel, M. Serhan. **Demokrat Parti**. İstanbul: Ülke Kitapları, 2001.

Zinkeisen, Johann Wilhelm, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, Çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2011.

Zürcher, Eric Jan. **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.

Makaleler

Yardımcı, Hüseyin Celal "Yine de Telli Kavak", **Tercüman**, 25 Aralık 1966.

_____ "İstanbul Erkek Lisesi", **Tercüman**, 12 Mayıs 1968.

_____ "Zelzeleden Kalanlar", **Tercüman**, 23 Nisan 1972.

_____ "Haftanın Senaryosundan Kordelalar", **Tercüman**, 15 Ocak 1967.

_____ "Yassıadalıların Sözcüsü imişim", **Tercüman**, 14 Ağustos 1966.

_____ "Bir Af Zaruridir", **Tercüman**, 28 Kasım 1965.

_____ "Zulüm Devam Edemez", **Tercüman Gazetesi**, 25 Ocak 1970.

_____ "Mana Aleminden Akisler" **Tercüman**, 10 Ekim 1965.

_____ "Kumar ve Ötesi" **Tercüman**, 13 Mart 1966.

_____ "Yine de Telli Kavak", **Tercüman**, 25 Aralık 1966.

_____ "Mar'ı Serma Dideye Rabbim Güneş Göstermesin", **Tercüman**, 7 Haziran 1965.

_____ "Komünizm Propagandası Fikir Mi Aksiyon Mu?", **Tercüman**, 16 Temmuz 1967.

_____ "Muhtarların Toprak Referandumu", **Tercüman**, 20 Haziran 1965.

_____ "Siyaset ve Samimiyet", **Tercüman**, 30 Ocak 1966.

_____ "Gerçek Adak'lar", **Tercüman**, 1 Temmuz 1973.

_____ "En Kötüsü", **Tercüman**, 18 Nisan 1976.

_____ "Bir Demet", **Tercüman**, 5 Mayıs 1974.

_____ "Politika ve Adalette Hitabet", **Tercüman**, 5 Eylül 1965.

_____ "93'üncü Mayıs", **Tercüman**, 16 Mayıs 1976.

Ansiklopediler

_____ **Cumhuriyet Ansiklopedisi**, cilt: 4, İstanbul: Arkın Kitabevi, 1969.

_____ **Cumhuriyet Ansiklopedisi**, Cilt: 2, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.

_____ **İslam Ansiklopedisi**, cilt: 1, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988.

_____ **İslam Ansiklopedisi**, cilt: 36, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988.

_____ **İslam Ansiklopedisi**, cilt: 4, cüz: 32, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1987.

_____ **Yurt Ansiklopedisi**, cilt: 6, İstanbul: Anadolu yayıncılık, 1982-1983.

B. Gazeteler

Akşam

Cumhuriyet

Demokrat Ağrı

Doğu Beyazıt Narinkale

Karaköse

Milliyet

Ulus

Son Havadis

Son Posta

Şark Ekspres

Tercüman

Türkiye

Yayla

Zafer

C. Dergiler

Akis

Maya

D. Röportaj

Hüseyin Celal Yardımcı'nın eşi Harika Yardımcı ile 7 Ekim 2015 tarihinde İstanbul'da yapılan görüşme.

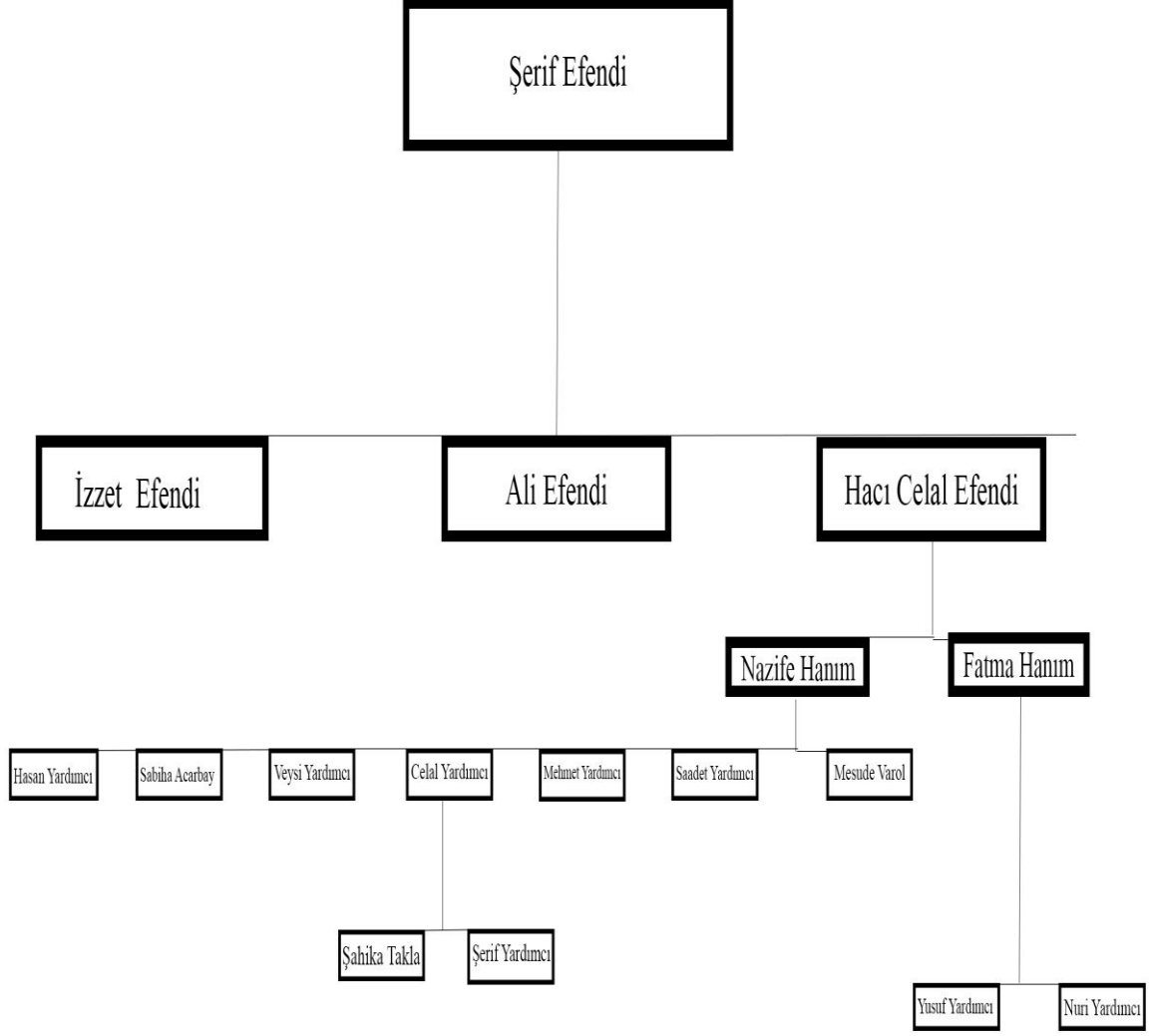
Hüseyin Celal Yardımcı'nın yeğeni, Hasan Yardımcı'nın oğlu Nejat Yardımcı ile 19 Şubat 2016 tarihinde Ankara'da yapılan görüşme.

E. İnternet Kaynakları

([http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-gida-ve-tarim-orgutu-fao .tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-gida-ve-tarim-orgutu-fao.tr.mfa)) [29.1.2016].

EKLER

Ek 1: Hüseyin Celal Yardımcı'nın soy ağacı

Muhalefet yeni Bakanları memnurlukla karşıladı

Menderes Kabinesindeki 5 münhal Bakanlığa dün yeni tâyinler yapıldı

Fethi Çelikbaş ve Celâl Yardımcı Devlet Bakanlıklarına, Rifki Salim Burçak Millî Eğitim, Emin Kalafat Tekel ve Hayreddin Erkmen Çalışma Bakanlıklarına getirildiler

Üstte soldan sağa: Yeni Millî Eğitim Bakanı Rifki Salim Burçak, Gümrük ve Tekel Bakanı Emin Kalafat, altta (solda) Devlet Bakanı Fethi Çelikbaş ve Devlet Bakanı Celâl Yardımcı

Ankara 9 (Akşam) — Bakanlar Kurulundaki münhallerin tâyin ile doldurulması ciheti terah olunmuş ve açık bulunan beş Bakanlıktan ikisini teşkil eden Devlet Bakanlıklarına Ağrı milletvekili Celâl Yardımcı ile Burdur milletvekili Fethi Çelikbaş tâyin edilmişlerdir. Millî Eğitim Bakanlığında Erzurum milletvekili Rifki Salim Burçak, Çalışma Bakanlığında Giresun milletvekili Hayreddin Erkmen, Gümrük ve Tekel Bakanlığında da Çanakkale milletvekili Emin Kalafat tâyin olunmuşlardır.

Bu tâyiniere dair kararname dün öğleden sonra yüksek tasdikla iktiran etmiş ve keyfiyet akşam üzeri gazetecilere açıklanmıştır.

Bakanlar Kurulunun yeni şekline göre ayrıca bir Başbakan yardımcılığı mevcut bulunmamaktadır. İşlerin iki Devlet Bakanı arasında taksimi uygun görülmüştür. Yeni Bakanlar, bu sabah vazifelerine başlamışlardır.

BU SABAHKI ULUS

NE DİYORT

Ankara 9 (Akşam) — Bugünkü Ulusa Hüseyin Cahit Yalçın «Kabinede değişiklik» başlığı altındaki basmakale-

(Devamı 2 nci sahifede)

Yaralı esirler

Kızılar bu sabah günde 100 esir vermediği teklif ettiler Anlaşmanın yarın imzalanması muhtemel

Panmunjon (Kore) 9 (AP) — Komünistler bugün hasta ve yaralı esirlerden günde 100 tanesinin mübadele edilmesini teklif etmişlerdir.

Kızılar yalnız 600 müttefik esirini serbest bırakmayı kabul ettiklerine göre bu mübadele altı gün devam edecek demektir. Bu 600 esirden yalnız 125 kadınının Amerikalı olacağı anlaşılmaktadır.

Komünistler ayrıca Panmunjon'daki emniyet muhafaza inşaatlarının sayısının da artırılmasını teklif etmişlerdir.

Kuzey Kore ve Kızıl Çinli irtibat subayları Panmunjon'a gelen yollar üzerindeki kamyon katilleri hakkında evvelce kabul edilmiş olan kontrolün de kaldırılmasını ileri sürmüşlerdir.

Tevfik Dondurmacıoğlu
İdarehane
Örnek Malbaası - Karaköse
Flatı 5 Krş.tur
Yıl 1 Sayı: 83
Günlük Siyasal İhtimal KÜltürel Tarafsız Gazete
Cumartesi 10 Nisan 1953

YAYLA

Samet Ağaoğlu istifa etti

Devlet Vekilliğine Celal Yardımcı, F. Çelikbaş, Gümrük ve Tekel Vekilliğine Emin Kalafat, Maarif vekilliğine Rifki Salim Burçak, Çalışma vekilliğine Hayrettin Erkmen tayin edildi

Aziz Mareşalimiz

Bugün Türk milleti büyük bir kayıbnı acı yıldırımını yaşıyor. Yirminci Asrın en büyük Türk Askeri, Kahraman Türk Ordusunun göz bebeği rahmetli Mareşal, 3 yıl önce bugün kaybettik.

Ma. eşalın baştan başa hareket ve şan şeref dolu olan, Millet ve Memleketinde geçmiş 74

Erkânı harbiye reisi. 1920 de Damat Ferit kabinesinde Harbiye nazırı ve Ankara da teşekkül eden hükümette Vekiller heyeti reisi ve Millî Müdafaa Vekili 921 de Orgeneral, 922 de Sakarya zaferinden sonra Mareşal ve Erkânı Harbiye üyesi, 944 de kadâr bu vazifeyi şerefle yaptı 944 de tahsis

Demokrat partinin kuruluşundan beri her türlü fedakârlığı yapıp bir çok mahrumiyetlere katlanarak parti saflarında dürüst çalışması ile tanınan Menderes kabinesinde uzun müddet başbakan yardımcılığına çalışma bakanlığını yapan Samet Ağaoğlunun istifa ettiğini haber aldık.

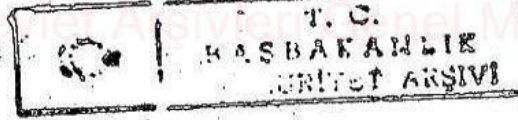
Kabinede değişiklik: Devlet vekilliğine C. Yardımcı, F. Çelikbaş gümrük tekel vekilliğine Emin Kalafat, maarif vekilliğine Rifki Salim Burçak, çalışma vekilliğine Hayrettin Erkmen tayin edilerek yüksek

tasdikten çıkmıştır.

Devlet vekilliğine getirilen hemşehrîmiz mebusumuz Celal Yardımcıya muvaffakiyetler diler yıllarca ihmal edilken Agrının dertleriyle yakinen ilgilenip bilhasna toprak davasının halini bekliyoruz.

Ahmet İbni Kaye

Ek 4: Celal Yardımcı'nın 2 Mayıs 1954 tarihinde Ağrı'da milletvekili olarak seçildiğine dair Ağrı il seçim kurulunca Ankara'ya gönderilen tutanak.

T.C.
Ağrı-İl Seçim Kurulu Bşk.
Sayı
84

Başvekâlet Yüksek Makamına

Ankara

2/Mayıs/954 seçiminde Ağrı Millet vekili
eçilenlere ait tutanakların birer sureti seçim
anununun 117 ci maddesi gereğince ve saygı ile
unulur. 4/5/954

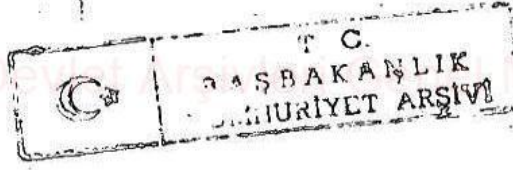
İl Seçim Kurulu Bşk.
Selahattin Sönmez

- 2 -

Tarih	Sıra No	Yıl	Numara
11.5.1954	1315	10-9-954	28474

Ek 5: 2 Mayıs 1954 tarihinde Ağrı'da milletvekili seçilen isimler hakkında tutanak

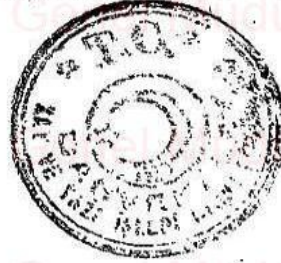
Ağrı

Halis Öztürk

Kasım Küfrevi

H. Celal Yardımcı

Nimet Sümer

030	10			78	515	11

2

Ek 6: Celal Yardımcı'nın Amerika'ya gidişi hakkında Reisicumhur'un onayladığı kararname.

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

KARARNAME

Karar Sayısı

4

3554

Land-Grand College sistemini tetkik, organizasyon ve faaliyetlerini yerinde görmek ve Nebraska Üniversitesi ile müzakerelerde bulunmak suretiyle Atatürk Üniversitesinin kurulmasında bu sistemden faydalanmak ve bu sistem dahilinde faaliyette bulunan müesseseleri tetkik etmek üzere Amerika'ya gidecek olan Maarif Vekili Celâl Yardımcı ile Trabzon Mebusu İsmail Şener'e, 1954 mali yılı Bütçe Kanununa bağlı "H" cetveli mucibince itası mümkün en yüksek misil üzerinden yevmiye verilmesi; Maarif Vekâletinin 18/8/1954 tarihli ve 7038 sayılı yazısı üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 20/8/1954 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

C. Başbakan

Başvekil

Devlet Vekili ve
Başvekil Yardımcısı

Devlet Vekili

Devlet Vekili

Adliye Vekili

Millî Müdafaa Vekili

Dahiliye Vekili

Hariciye Vekili

Maîye Vekili

Maarif Vekili

Nafia Vekili

İkt. ve Ticaret Vekili

Sih. ve İc. Mua. Vekili

Güm. ve İnş. Vekili

Ziraat Vekili

Münakalât Vekili

Çalışma Vekili

İşletmeler Vekili

030 18 01 02 136 75.6

105/19

17

Celâl Yardımcı Amerikaya gidiyor

Doğuda kurulacak Atatürk üniversitesi hakkında gerekli tetkiklerde bulunmak üzere Mebusumuz Maarif Vekili Celâl Yardımcının Başkanlığındaki Bir heyetin Amerikaya gideceği tahakkuk etmiştir.

Değerli Milletvekilimize iyi yolculuklar dileriz.

Valimiz Şeker hakkında halkımızı aydınlattılar

Kötü propaganda ve kuru zihniyetlilerin ihtirasile kendini gösteren şeker darlığı giderilmiştir.

etmiştir. İlimizdeki suni şeker bühranı dolayısıyla Sayın Valimiz Muh. Babaoğlunun mesajı d

Maarif Vekilinin beyanati

Kız talebeler sabahları ders görecek

Kitap işi hemen halledilecek bir mesele değildir, olgunluk imtihanları muhakkak kalkacak diye bir mesele yoktur

Şehrimize gelen Maarif Vekili Celâl Yardımcı dün de Maarif Müdürlüğü binasında gazetecilere beyanatta bulunmuştur:

«— Bildiğiniz gibi kız lisesinde tamirat yapılmaktadır. Biz asıl tamiratın geciktirilmesindeki mesulleri araştırmaktayız. Tamiratın en kısa zamanda bitirilerek erkek lisesindeki çift tedrisata son verilmesi için alakalara direktif vermiş bulunmaktayım.

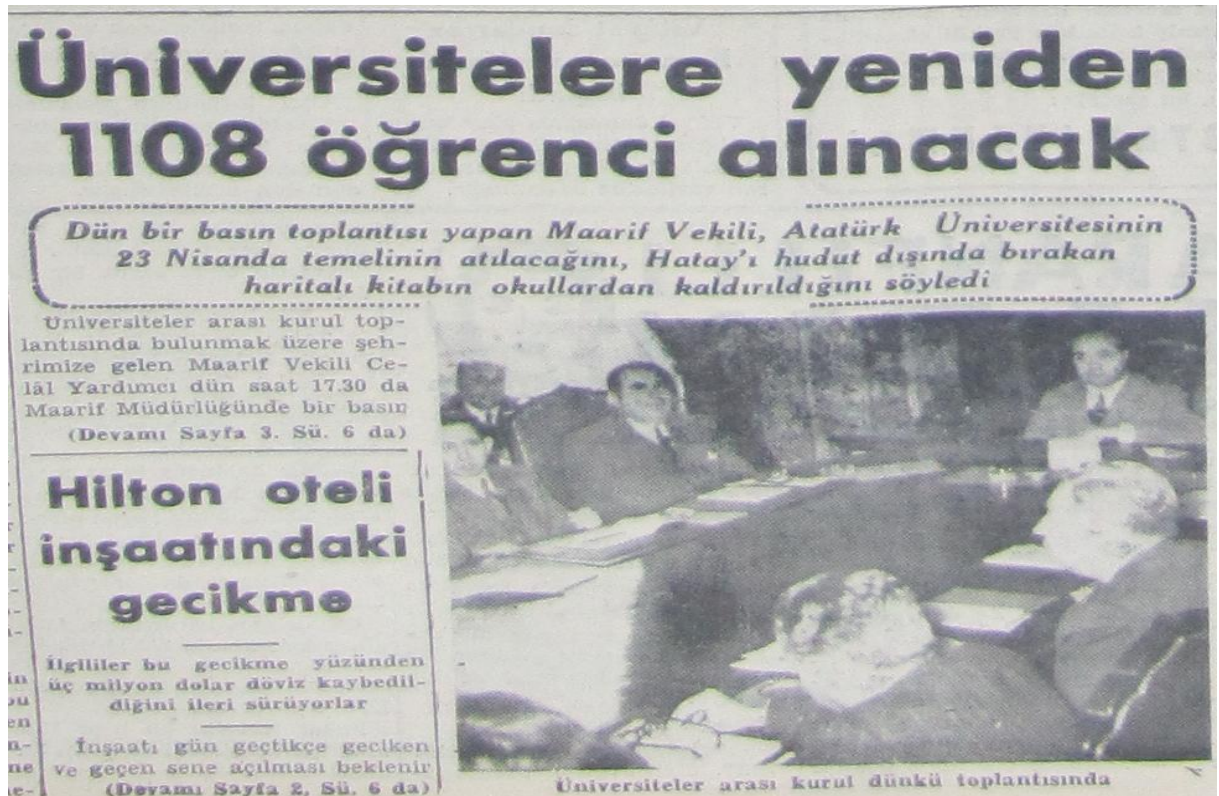
Diğer taraftan kız lisesinin öğleden sonra ders yapmaları mahzurlu görülerek kızların sabahları ders yapmaları için ilgililere gerekli talimatı verdim.»

Ek 9: Talebenin siyasetle uğraşması men edilecek Son Posta Gazetesi, 6 Kasım 1954, 1.

Ek 10: Üniversitelere yeniden 1108 öğrenci alınacak, Son Posta Gazetesi, 9 Kasım 1954, 1.

Ek 11: Celal Yardımcı'nın babası Hacı Celal Efendi'nin vefatı üzerine Ağrı'ya gidişi, Yayla Gazetesi, 20 Ocak 1955, 1.

Ek 12: Hacı Celal Efendi'nin defnedilmesi, Yayla Gazetesi, 21 Ocak 1955, 1.

Ek 13: Üniversite öğrencilerinin bursu 150 liraya çıkarıldı, Son Posta Gazetesi, 25 Şubat 1955, 1.

Üniversite öğrencilerinin bursu 150 liraya çıkarıldı

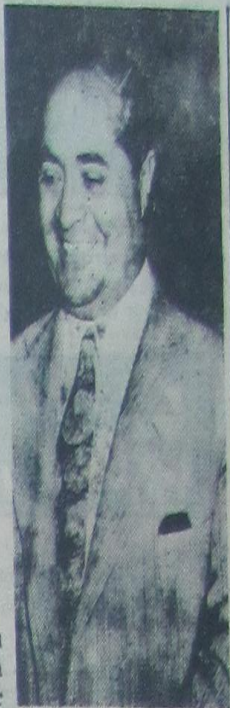
Maarif bütçesine bu maksatla 170 bin lira ilâve ediliyor — Celâl Yardımcı, bu yardımın gençler üzerinde bir minnet yaratmak gayesine mâtuf olmadığını belirtti

Ankara, 24 (Hususi muhabirimizden) — Üniversite ve yüksek okul talebelerinin burs paralarının arttırılması yolunda meclisin bugünkü içtimasında u (Devamı Sayfa 7. Sû. 1 de)

Ek 15: Liselerde olgunluk sınavı kaldırıldı, Son Posta Gazetesi, 20 Mart 1955, 1.

Liselerde olgunluk imtihanı kaldırıldı

Maarif Vekili dün geceki beyanatında, lise bitirme ve olgunluk imtihanlarının birleştirilerek bir tek imtihan şekli kabul edildiğini ve kararın tatbikine bu yıl başlanacağını söyledi

Ankara, 20 (Hususi muhabirimizden) — Maarif Vekili Celâl Yardımcı bu gece bir basın toplantısı yaparak, lise bitirme ve olgunluk imtihanları hakkında aşağıdaki izahatı vermiştir: — Liselerin 11 sınıfa indirilmesi karar verdiğimiz zaman imtihan talimatnamesi üzerinde, değişiklikler yapacağımızı bildirmiştim. Tetkiklerimiz neticesinde talebelerin lise bitirme ve olgunluk ve bir de üniversiteye gitmiş gibi bir yıl içinde 3 imtihana tâbi tutulmaları, ağır bir külfet tahmil etmekte olduğu kanaatine vardık, 2 aydan beri yapılan çalışmalar sona ermiş ve yeni talimatname son (Devamı Sayfa 7. Sû. 5 te)

Celâl Yardımcı

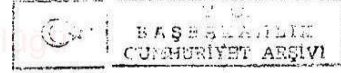
Ek 16: Celal Yardımcı'nın Almanya ziyaretine dair Kararname

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

Karar Sayısı
4

5410

KARARNAME

Alman Üniversitelerini ve diğer maarif müesseselerini tetkik etmek için Almanya'ya gidecek olan Maarif Vekili Celâl Yardımcı'ya (150-yüz elli) lira yevmiye verilmesi; Maarif Vekâletinin 15/6/1955 tarihli ve 125-6087 sayılı yazısı üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 18 / 6 /- 1955 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

C. Bayar

Başvekil ve
Hariciye V.V.

Devlet Vekili
Başvekil Yardımcısı

Devlet Vekili

Devlet Vekili

Devlet Vekili

Adliye Vekili

Milli Müdafâ Vekili

Dahiliye Vekili

Hariciye Vekili

Maliye Vekili

Maarif Vekili

Nafia Vekili

İkt. ve Ticaret Vekili

Sih. ve İc. Mua. Vekili

Güm. ve İnh. Vekili

Ziraat Vekili

Münakalât Vekili

Çalışma Vekili

İşletmeler Vekili

105-41/1295

130 18 01 2 140 60 9

Ek 16: Yeni Kabine listesi Meclis'te açıklandı, Son Posta Gazetesi, 10 Aralık 1955, 1.

Yeni kabine listesi Mecliste açıklandı

Hükümette 9 yeni 8 eski Vekil var

Devlet Vekillikleri dörde çıkarıldı - Başvekil yardımcılığına tayin yapılmadı - Hükümet programı salı günün grupta görüşüldükten sonra ifimat oyununa cumaya başvurulacak

Ankara, 9 (Husul muhabirimizden) — Meclis bugün toplantı fevkalide zamanlara

Kabine hakkında D. P. li mebusların ilk intibai umumiyetle lehte — Esat Budakoğlu ve Sem'i Ergin'in kabineye girmesi üzerine boşalan 2 meclis reis vekilliği için yakında seçim yapılacaktır

Mehsus bir manzara arz ediyor — Dinleyici locaları meclisin toplantısından 3 - 4 saat önce tüküm tüküm dolmuştu. Mebuslar hemen tam kadro ile yerlerinde idiler. Celse Fikri Apaydın tarafından açıklanan Vekillere mahsus koltuklarda sadece Fuat Köprülünün bulunduğu farkedildi. Reis cumhurbaşkanlığından gelen tezekereyi okuttu. Salon bir an içinde sükunete büründü. Bazı mebuslar Divan kâhiti İbrahim Kirazoğlu'nun ismiyle ağır ağır okunması tavsiye ettiler. Okunan isimler sükkunla karşılandı. Hariciye Vekaletine ayrı gollü le Fuat Köprülünün adı okunurken ilk defa sesizlik bossıdu ve herkes bir (Önemli) çekildi. Devlet Vekili Celâl Yardımcı'nın adı daha kısa bir (Önemli) ile karşılandı. Samet Ağaçlanın ismi bir koma mebusların alkışlarını topladı. (Devamı sayfa 7, Sü. 2 de)

Yeni Kabine

Başvekil	: Adnan Menderes
Devlet Vekili	: Cemil Bengü
Devlet Vekili	: Sem'i Ergin
Devlet Vekili	: Emin Kalafat
Devlet Vekili	: Celâl Yardımcı
Adliye Vekili	: Hüseyin Avni Gökürk
Milli Müdafaa V. V.	: Adnan Menderes
Dahiliye Vekili	: Ethem Menderes
Hariciye Vekili	: Fuat Köprülü
Maliye Vekili	: Nedim Ökmen
Maarif Vekili	: Ahmet Özel
Nafia Vekili	: Muhammer Çavuşoğlu
İktisat ve Tic. Vekili	: Fahrettin Ulaş
Sağlık Vekili	: Nafiz Körez
Gümük ve İnh. Vekili	: Hadi Hüsmen
Ziraat Vekili	: Esat Budakoğlu
Münakalat Vekili	: Arif Demirel
Çalışma Vekili	: Mümtaz Tarhan
İletmeler Vekili	: Samet Ağaçoğlu

Muhalefet kabineyi nasıl karşıladı

Ankara, 9 (Husul muhabirimizden) — Muhalefetin yeni kabineyi nasıl karşıladığı daha ziyade programın açıklanmasıyla belli olacaktır. 19 ların listeyi nasıl buldukları hakkındaki sorulara muhabirimizden soruldu. (Devamı sayfa 7, Sü. 5 te)

"Zafer", in dünkü başmakalesi

Ankara, 9 (Husul muhabirimizden) — Kabinenin istifasından kuruluşuna kadar geçen 10 gün zarfında türlü istikametlerdeki rivayetleri sadece takip edenler bilir. (Devamı sayfa 7, Sü. 2 de)

Profesör Gökay

Yazan: Selim Rağip EMEÇ

İstanbul Valiliği, bugün fıkri ve muhakkak karar vermiş münhaldir. Çünkü bu, yeni bir şey değildir. Çünkü İstanbul Valiliği Resmî Resmînin 1956 yılında başında yani Mart ayında kanunen ayrılmış ve bir emniyetle beraber İstanbul Vali ve Belediye riyasetine geçmiştir. (Devamı sayfa 7, Sü. 7 de)

Fahrettin Ulaş, Arif Demirel, Hadi Hüsmen, Cemil Bengü, Hüseyin Avni Gökürk, Nafiz Körez

Ek 17: Ağrı'da İş hanı yapılıyor, Karaköse Gazetesi, 31 Ocak 1957, 1.

İşhanı yapılıyor

Devlet Vekili Celâl Yardımcı bu husustaki projeleri 1957 programına aldı

Bir müddetden Şeref Saraçoğlu'ndan beridir Ankara'da bu öğrendiğimize göre unan Belediye ri id sayın Devlet vekili-

Emanat-ı Mukaddesenin toşhiri kararlaşdı

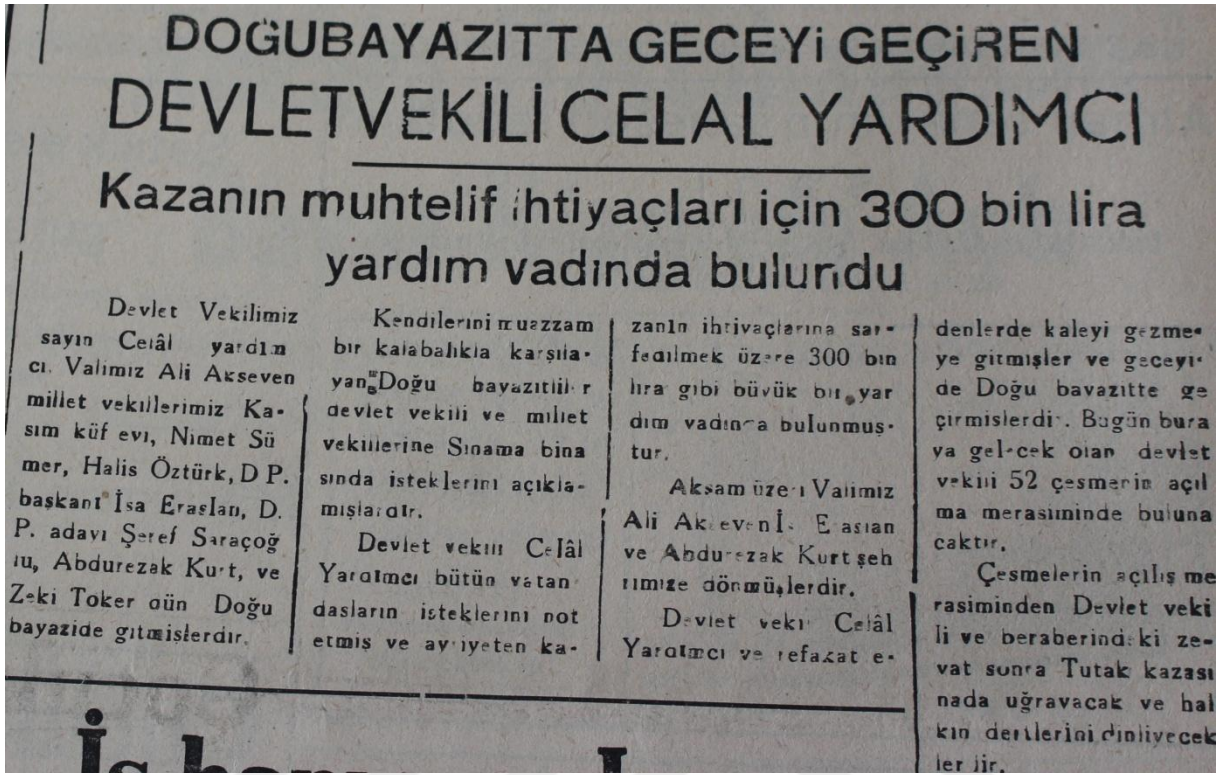
Öğrendiğimize göre halen Topkapı Müzesinde hafaza edilmekte ve ziyaretçilere bulundurulmu-

Ancak, asırlar boyunca zamanın tahribinden korunmuş bu kıymetli eserlerin teşhiri sırasında hasara uğramaması için hususî, fennî tedbirler

Sayın Devlet Vekilimiz Celâl Yardımcı

miz Celâl Yardımcı şehrimizde yapılması mukarrer işhanını 1957 yılı projesine almıştır. Bu yıl içinde tahakkuk ettirilmesine çalışılacaktır. Meb'usumuz ve Devletvekili sayın Celâl Yardımcı'nın teşebbüs ve vaad bu yurdukları bu hayırlı işin biran evvel tahakkukunu temenni

Ek 18: Doğu Beyazıt'ta geceyi geçiren Devlet Vekili Celal Yardımcı, Yayla Gazetesi, 25 Eylül, 1.

Ek 19: Yardımcı bugün şehrimizde, Yayla Gazetesi, 18 Ekim 1957, 1.

Ek 20: Dün gelen Devlet Vekili Celal Yardımcı'yı binlerce Ağrılı omuzlarında taşıdı, Yayla Gazetesi, 19 Ekim 1957, 1.

DÜN GELEN DEVLET VEKİLİ
CELAL YARDIMCI'YI
Binlerce AĞRILI Omuzlarında Taşıdı

Parti Binası önünde alkışlar arasında Kürsüye çıkan Devlet Vekili Yardımcı, iki devri mukayese ile. bizim kesemizde Halil İbrahim bereketi var Onların Keselerinde dibi deliktir dedi.

Dün Diyarbakırda bir konuşma yaparak saat 13.30da seçimizi sefreniiren sayın devlet vekili Celal Yardımcıyı hava alanında binlerce Ağrılı karşılamış ve tak si içinde yavaş yavaş parti önüne kadar gelmişlerdir. Parti önün de biriken binlerce Karaköseli el vurarak yaşa varol seninle iftihar ediyoruz diyerek Celal Yardımcıyı kürsüye çıkarmışlar.

Kürsüden hemşehrilerini selâmlayan Yardımcı hele C.H. partilerinin hangi yüzle bu millettten rey istedikleri t pacaklardır demmiştir. ni bu millete bugüne kadar ne yapmışlardır, bu günden sonra ne yapacaklardır demmiştir.

Sonra demokrat partive demirkırat ismini veren Yardımcı Demirkıratın terkisindeki heybede Halil İbrahim bereketi vardır. Bu heybenin içinde rey sandıklarının altın anahtarları ve dört milyarlık bütçe fakat bunlara mukabil Halk partisinin dibi delik heybesinde takbir kadar kilit bulunmakta idi.

Bir saate yakın konuşan Celal Yardımcı yorgun olduğuunu Pazar günü yine huzurlarına çıkıp konuşacağını söyleyerek kürsüden inmiştir.

DEVLET VEKİLİMİZ
CELAL YARDIMCI

Ek 21: DP Ağrı İsyanı'na istismara kalkıştı, Cumhuriyet Gazetesi, 23 Ekim 1957, 1.

D. Parti Ağrı isyanını istismara kalkıştı

Doğubayazı'da Demokrat Parti adaylarının sözleri ışıklarla, yuha sesleri ile kesildi

Doğubayazı'da 22 (Huzul) — Devlet Bakanı Celal Yardımcı bugün beraberinde Ağrı adayları ve Ağrı Valisi olduğu halde kazansın gelmişler. İnce seçim kurulu tarafından terfih edilen listeye göre Cumhuriyet meydanında bir miting yapılmıştır. Ekserisi Halk Partili olan ve köylerden kamyonlarla getirilen kalabalık bir halk kütlésinin — Arkası Sa. 3 Sü. 1 de —

İstanbul ikinci bir Kâbe olacak

Dün gece Adanada konuşan Menderes, nutkunun büyük bir kısmını dine hasretti

KAYHAN SAĞLAMER Mİdriyer

Adana, 22 — Adaneliler bugün klâkson ve davul zurna sesleriyle uykularından uyandı. Daha önceden Cumhurbaşkanı ile Başba — Sa. 5 Sü. 8 de —

Bir talebe ve 2 bekçinin götürüldüğü Vezneçilerdeki karakolun kapısı

Üniversitelilerle D.P. ile arasında dün geceki hâdis

D. P. nin Vezneçilerde, dün yaptığı bir kapalı salon toplantısı, üniversite site yurdu öğrencileri ile partililer arasında bir hâdisenin çıkmasına sebep olmuştur. — Arkası Sa. 3, Sü. 5 te

Ek 22: Vilâyetimize ayrılan aslan payı, Yayla Gazetesi, 25 Ekim 1957, 1.

CUMA 25 EKİM 1957

Vilâyetimize ayrılan Aslan payı

İKİNCİ CAMİMİZ İÇİN 150,000 LİRA VERİLDİ

Bir Caminin Vilâ yetimiz Cemaatını istiap etmediğini, ikinci Camiye ihtiya cımız olduğunu mü kerremen yazan Ga zetemizin bu ısrarı ve yeni ku ulan Ağ rıyı Güzelleştirme ve Cami yapma derne ğinin faaiyeti kıy metli Hemşehrimiz Devlet Vekili Celâl Yardımıcının gayreti ile de ikinci Caminin yapıacağı artık ta karrur etmiştir.

Bundan bir iki hafta evvel Devlet Vekili Celâl Yardımıcının Camiler için tahsisat ayırdığın da Vilâyetimize de aslan payı ayrılma ğını okurlarımıza ve Karaköselilere müj delemişti.

Dün aldığımız bir haberde bu aslan pa yı ikinci Camimize emrine tahsis edil mis ve 150,000 lira Erzurum Evkaf Mü dürüğü emrine gön derilmiştir.

Cami yapma der ne ği Reisi İsa Eras lan Erzuruma gidip bu 150,000 lirayı a lıp getirecektir.

Camimizin Kağıt

üzerindeki işleri bu kışın yapılır. İnşallah inşaat mevsiminde temeli atılır Allah bu millete hayırlı etsin.

Bir Amerikan Dergisi Memleketimizi övdü

Newyork - N-WsWeek adlı Amerikan der gisi, son nüshasında Türkiye hakkında "sağ lım bir müttefik, bas likli şu makaleyi neşret mistir."

"Eğer orta sarkın bütün milletleri Türk ler gibi olsalardı, hür dünyaya mensup diğer insanlar bugün son de rece bulanlık ve karışık olan bu motika hakkında da ciddi endişeler beslemek mecburiyetinde kalmazlardı. Ve komünizm bu bölgemizin hiçbir yerinde tutunmağa imkân bulamazdı.

Herhalde hiç bir mil let, Türkler kadar sovyet emperyalizm tehdi dine karşı daha müte yakkız ve bu tehdide karşı durmak hususunda daha azimli ve komün ist hilelerine ve sovyetlerin korkutma te rebbüslerine karşı daha soğuk kanlı değildir.

Türkler ciddi ve ha kikatken realist insanlar olarak, Rusyanın bu bölgede basit bir nüfus sebebi olmak keyfiyeti den çok daha ileri gi miş olduğunu ve bu çok Arap memleketle rinde nüfus tesis ed rek hükümet işleri ellerini soktuğunu pençesiyle Suriyeyi gazteden yakalamış olduğunu açık bir b ekaat olarak görmek diler.

Ayancıkta Sun'î tahta Fabrikasının temeli önümüzdeki Günlerde atılacak

Ankara - Memleke timizin her gün ür parça daha artan kö ste ihtivaacını kar şılamak için Kasta monu ve Sinopta A yancık da kurulma sına karar verilen Sun'î Tahta fabrika larından Ayancık da kurulacak olan sun'î tahta fabrikasının te meli bu önümüzdeki günler zarfında atılacaktır.

İnşaati iki senede ikmâ edilecek olan Ayancık sun'î keşes te fabrikası 10 mil yon liraya mal ola cak, her sene asgari 15 bin ton orman ar tık ve döküntüsü işleyecek bu arada orman artıklarını or manlar için taşıyacak olan köyülere de se ne de 1,5 milyon li ra nakliye ürreti ö deyecektir.

Bu ay içinde te meli atılacak olan fabrikanın kurulması için özumlu olan ara zı 100 liraya Ayancık Belediyesiinden satın alınmıştır.

Sun'î tahta fabri kası bu bölge halkı nın ve Sinopt Vilâye tinin kalkınmasında mühim rol oynaya caktır.

Ek 23: DP'de yurdun her tarafında kahir bir ekseriyetle kazandı, Şark Ekspres, 28 Ekim 1957, 1.

Devlet Vekili Yardımcı gitti

Seçimler acelyası ile ilimizde bulunan Devlet Vekilimiz Sa yın Celâl Yardımıcı Seçimlerde üçüncü bir muvaffakiyet ka zanması dolayısıyla dün şehrimizden An karaya müteveccihen hareket etmiş tir. Seçimleri D. P. Listesinde kazanmış olan Selim Yatağan da Celâl Yardımıcıya refakat etmişlerdir. İki Milletvekili mi zi partiiiler uğurla

Sayın Celâl Yardımıcı

maşıardır

Hemşehrimiz Ce lâl Yardımıcıyı ve Milletvekilii Adaylarının Aldıkları rey adedi

Adaylar	Umum	Aldıkları Rey
Küfrevi		30004
Yardımcı		29373
Halis		28928
Şeref		28896
Yatağan		28194
Türkmen		25072
Dumlu		23848
Erhan		24008
Zahit		23704
Şefkatli		23428

Selim Yatağan t b rik eder bu vazifele rinin memlekete ha yırlı o masını dile riz.

Milletvekilimiz Celâl YARDIMCI'NIN
Maarif Vekili Olduğu

**Beşinci Menderes KABİNESİ
KURULDU**

Başvekil, Adnan Menderes

Başvekil Yardımcısı Tevfik İleri, Devlet Vekili Emin Kalafat, Devlet Vekili Muzaffer Kurbanoğlu, Adliye Vekili Esat Budakoğlu, M. M. Vekili Şem'i Ergin, Dahiliye Vekili Namık Gedik, Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu, Maliye Vekili Hasan Polatkan, Maarif Vekili Celâl Yardımcı, Nafia Vekili Ethem Menderes, Sağlık Sosyal Yardım Vekili Lütü Kırdar, Ziraat Vekili Nedim Ökmen, Ticaret Vekili Abdullah Aker, Sanayi Vekili Samed Ağaoğlu Gümrük ve İnhisarlar Vekili Hadi Hüsmen, Münakalat Vekili Fevzi Uçaner Çalışma Vekili Hayrettin Ekmekçi, Basın Yayın ve Turizm Vekili Sıtkı Yırcalı, İmar Vekili Medeni Berk

Izmitteki fâcia mintakasından Ankara'ya dönerken
**Maarif Vekili Hendek'te
otomobil kazası atlattı**

Kazadan Celâl Yardımcı sağsalim kurtuldu, Adapazarı Valisi ile Maarif Müdürü ağır yaralandılar - Okulları ziyaret eden Yardımcı öğrencilere taziyette bulundu - Her yıl Martta şehitler anılacak

Ankara, 4 (Hususi Muhabirimizden) — İstanbultan Ankara'ya dönmekte olan Maarif Vekili Celâl Yardımcı bugün Hendek kazasına 3 km. kala bir otomobil kazası geçirmiştir. Maarif Vekilinin bindiği otomobil karşıdan gelen başka bir otomobille çarpışmış bu çarpışma neticesinde Maarif Vekilinin a-

(Devamı Sayfa 7 Sü. 6 da)

**ihayet dün
kaldırdılar**

Celâl Yardımcı dün İzmit okullarından birinde konuşurken

Ek 26: Prof. Kubalı meselesi dün mecliste görüşüldü, 5 Nisan 1958, 1.

Prof. Kubalı meselesi dün Mecliste görüşüldü

Kubalı'nın Üniversiteye dönüp dönmiyeceği belli olmadı

Profesör hakkında 4 sözlü soruya cevap veren Yardımcı, Hükümetle Üniversite arasında hiçbir mesele olmadığını söyleyerek "Mesele Hükümetle Üniversite arasına girenlerdedir," dedi

Zorlu ihtar etti:

Kıbrıs'taki tedhişi hoş karşılamayız

E. O. K. A. işi azıtarak 6 kişiyi öldürdü. Gençlik valiyeye cevap verdi

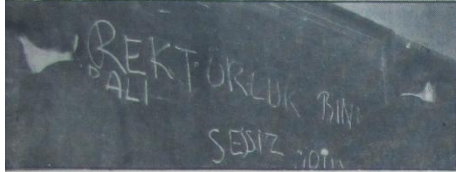

ANKARA, 4 (Telefonla)
BUGÜN Mecliste Bakanlık emrine alınan Prof. Naki Kubalı'nın durumu görüşülmüş ve Turan Feyzioğlu (CHP), Osman Cavdar (CMP) ile Hür. F. den Fethi Çelikbaş birer önerge vererek Milli Eğitim Bakanından durumun açıklanmasını istemişlerdir. Oturum açıldığında salonda tamamen dolu olduğu görülmüştür. İlk konuşmayı Celal Yardımcı yapmıştır. Bakan Governmentin hâmen herşeyi aynı konuda olduğunu ileri sürmüş ve işin açıklanacağını bildirmiştir.
 Önergeleerde Kubalı'nın Bakanlık emrine alınmasının sebeplerinin izahı ile İstanbul Üniversitesi Öğrencilerinin çeçiklerini teğratlardan sonra çıkan hâdiselerin izahı istenmekteydi. Yardımcı, ilk olarak Feyzioğlu'nun önergesine cevaplandırmış ve senato üyesi 21 öğretmen üyesinin Kubalı'nı beyan ve vasıflarına dair hiçbir hüviyet bulunmadığına ittifakla karar verdiklerini açıklarak demiştir ki:
 Bakanlık kendisini bu mütalaa ile müayyet saymamıştır.
 Yardımcı, Çelikbaş ve Ayanoğlu'nun önergelelerini de cevaplandırarak bir imralı telgraf diye vasıflandırdıklarını esasında «İstanbul» (İleri) İnzâs ile kalene alındığını ve bilâhare (318) tabirinin oklendiğini bildirmiştir. Daha sonra kürsüye çıkan Feyzioğlu, senatonun verdiği kararın İstanbul Üniversitesi için her zaman itibarını zedelediğini söylemiş, kürsüsüne la-

Ek 27: Yardımcı 'Vicdanım rahat' dedi, Akşam Gazetesi, 16 Nisan 1958, 1.

Üniversiteliler Kubalı için sessiz bir yürüyüş yaptılar

Vukuu muhtemel hâdiseleri önlemek üzere Bevizit mıntakasına askerî birlik sevkedildi

«Sessiz yürüyüş» için hare tahliye verilen davet (Foto: A. K. M. - D. N. T. S.)

Bevizit mıntakasında toplanan öğrenciler

Kendisini evinde ziyaret eden öğrencilerine Prof. istifa etmiyeceğini söyledi

İki buçuk aydır her çeçikli adadılar arasında Prof. Kubalı meselesi dün Üniversiteye yeni hâdiselerin çıkmasına sebep olmuştur.
 Senatoça profesörün bir ay müddetle dersine gitmesine karar alınması üzerine öğrenciler dün tesahür yaptılar.

Hâdiseye başlıyor

Kaat il de Kubalı'nın derisi vardı. Hukuk Fakültesinin I numaralı sınıf ve koridorları tamamen dolmuştu. Profesörün yerini ders. Doçent Tark Tunaya girdi, Talebeler devamlı surette alkışla tesahürata başladılar. Gürültü dinmeyen Tunaya:

"Malesel ders yapamaz, sınıfı terk etti, yaram"

deyip salondan çıktı.

Bu arada tahtaya "REKTÖRLÜK BİNASINA SESSİZ YÜRÜYÜŞÜ" cümlesi yazılmıştı. Öğrenciler "Dağ basını duman almasın" marşını ritmik söyleyerek Topluca Rektörlük binasına yürünmeye başladılar.

Rektörlük binası önünde

Rektörlük binası önüne gelince "REKTÖR, REKTÖR" diye bağırmaya başladılar. Fakat Rektörün Üniversiteye Karşılığında öğrendi. Bu sesler talebeler büköçdeki Atalık beytelinin önünde toplanıp İttifak Marşını söylemeye başladılar. Bu sırada bazı öğretmen üyeleri, bindand çıktı.

ÜNİVERSİTELER, senatı, Kubalı'nın İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi alanında Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı'nın bekağında toplanmıştır. Toplantıya İstanbul, Ankara, Ege Üniversitesi Rektörleri, Senato üyeleri katılmışlardır.

Hikmet Ağabey kol ve bacak bekliyor

Hikmet «Hayat her şeye rağmen güzel şey» dedi

İlk günde toplanan yardım miktarı 1225 lirayı buldu

Hikmet Ağabey dün hayatını en ümitsiz miştii ve en hayesallı günlerinden birini yaşadığı, Zaten, o düşünür ve insanlar seviyor, "Hayat herşeye rağmen güzel şey" diyor. İnsanlara, cemiyete eskiden beri için bir inancı vardı. Bu inancının gereğini bir kere daha duyuyordu. AKŞAM Gazetesi Hikmet Ağabeyin kol ve bacağı kavuşmasını temin için bir kampanyaya açmıştı. Daha ilk gününde yardım kampanyası, hel toplandı. Hikmet Ağabey bu yüzden son derece memnun ve ümitliydi. Cemiyetin yardım edip kendini normal hayata kavuşturacağına inanıyordu. (Devamı Sa. 5 N. 4 de)

Yardım nasıl yapılacak?

Hikmet Ağabey'e yardım etmek isteyenler, bu yardımlarını Zirakat Bankasının herhangi bir şubelerinde (Hikmet Bağı - Zirakat Bankası İhtisat Şubesi, Hesap No. 377) adresine de yazabilirler. Fakat yardımlarını posta havaleleriyle veya gırtlama vasıtasıyla de yapabilirler. Bütün büköçsüzler İttifakı-gastelerine, yazabilirler.

Yardımların, büyük bir miktar toplandı. «Hayatın herşeyi güllü olmuştur»

Hikmet Ağabey için Celal'in mektubunu okuyan bir grup, sessiz yürüyüşüne katılan öğrencilerden

Ek 28: Üniversite'de dün de 10 öğrencinin ifadesi alındı, Son Posta Gazetesi, 18 Nisan 1958, 1.

Üniversite'de dün de 10 öğrencinin ifadesi alındı

Hukuk fakültesindeki gösterilerde 40 öğrencinin alâkası bulunduğu tesbit edildi

HERGÜN:
Sovyetlerin konferans istekleri...
YAZAN:
Selim Ragıp Emeg

Sovyetler Birliği tarafından en yüksek kademede, büyük devletler arası bir konferansın akdedilmesi teklifi, bir müddetten beri, siyasi bir münakaşa mevzuu olmaktadır. Sovyetler Birliğine göre, askıda bulunan meseleleri hal ve bu arada atom bombası imalatı hakkında bir karara varmanın en kestirme yolu budur. Hür dünya devletleri ise, konferanstan evvel hazırlayıcı bazı toplantıların yapılmasını, bu

Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Kubalı hakkındaki Senato kararını vesile yaparak çıkardıkları hâdiselerle ilgili tahkikata devam edilmekte, ele başların meydana çıkarılması için soruşturma derinleştirilmektedir.

Hukuk Fakültesi yönetim kurulu dün 10 öğrencinin ifadesini almıştır.
(Devamı Sayfa 7 Sü. 5 te)

Senatonun dünkü toplantısı

İstanbul Üniversitesi, Senatosu dün de toplanarak gündeminde bulunan meseleleri görüşmüşlerdir.

Toplantı sonunda malûmatına müracaat ettiğimiz Rektör Ali Tanoğlu şunları söylemiştir.

— Bugün iki doçentin profesörlüğe terfii ve Tıp Fakültesi

Maarif Vekili Celâl Yardımcı vilâyetten çıkarken

Ek 29: Şehrimiz köy ilkokulları yapımı için 400.000 lira geldi, Demokrat Ağrı, 10 Mayıs 1958, 1.

ŞEHRİMİZ KÖY İLK OKULLARI Yapımı için 400.000 lira geldi

İlimiz köy okulları için 400 bin lira gönderilmiştir. Bu para ile 25 ilkokulun tamirâtı yapılabilecektir, Bitlis mahallerinde yapılacak tamamlanacak olan ilk okulun iki cihetinde kısmi olarak 124 bin lira tahsis edilmiştir.

TRUMAN DİYOR Kİ: Orta-Doğu yardımı muhtaçtır

Washington — Eski başkan Truman televizyonla yayınlanan bir konuşmasında Bitlis'in "Mazepotama vadisinin 40.000.000 nüfusunu beseyecek şekilde

İshak Paşa Camii'nin Onarımı için 99851 lira gönderildi

Yukarı Doğu Bayazıt Camii olan İshak Paşa Sarayının tamiri için Maarif Vekâletinden 99851 lira bu yıl sarf edilmek için gönderilmiştir.

Caminin tamiri ve bütün işlemleri Doğu Bayazıt Kaymakamı tarafından idare edilecek, onarım işinde bugünlerde ihale işi de yapılacaktır.

MERSİN SİLO İNŞAATI

Orta Doğunun en büyük

Ek 30: Yardımcı 'elbette bu hükümetin üzüntüsü sancısı olacak' dedi, Cumhuriyet Gazetesi 20 Eylül 1958, 1.

Yardımcı: "Elbette bu hükümetin üzüntüsü, sancısı olacak,, dedi

Dün Diyarbakırda bir konuşma yapan Millî Eğitim Bakanı C.H.P. ye şiddetle hücum etti ve dedi ki: «Jandarma dipçiklerle, sehpa larla, kurşunlarla hüküm süren C.H.P. ağalığını unutmamak. Bugün bu memlekette ağalık yoktur»

Diyarbakır 19 (Telefonla) — Bu sabah burada gelen Millî Eğitim Bakanı Celâl Yardımcı saat 17.35 te şehrin en büyük sinemasında 45 dakikalık sıvaz bir konuşma yapmıştır. Yardımcı konuşmasında Diyarbakıra bazı vaatler de bulunmuş, elektrik motorlerinin geleceğini, caddelerin genişletileceğini, bir kız lisesinin açılacağını bildirmiştir. Bakan D.P. iktidarının 3 yılda yaptıklarını anlattıktan sonra C.H.P. ye hücumlarında bulunmuştur.

«Yıldırım hızla hizmet yolundayız» diyen Bakan, zamlara temasta demistir ki:

— Elbette bu hükümetin sıkıntısı, üzüntüsü ve sancısı olacaktır. Onlar gibi biz de oturmasını, bir yarık kırka ile millete eyvallah demesini biliriz. Fakat bu yoldan gitmiyacağız. Suyu, sa, buna dokunacağız. Bir memleketi kalkanmadan kalktırmaya sevketmişiz bu sırada onlar bize memleketi iflâs ettiriyoruz demektedirler.»

Bu arada Amerikada muhalefetin iktidarı tenkid etmediğini söyleyen Bakan, bu konuda C.H.P. ye şiddetle hücum etmiş ve demistir ki:

— Jandarma dipçiklerle, sehpa larla, kurşunlarla hüküm süren C.H.P. ağalığını unutmamak. Bugün bu memlekette ağalık yoktur. Aksini iddia eden varsa çıkısın karşımıza.»

Bakan müteakiben Kasım Güleğin Karadeniz gezisine temasta:

— Onlar gezilerinde D.P. nin Karadeniz kaybettiğini söylüyorlar. Halbuki onların zamanında Karadenizli ekmeğe dahil bulamazdı. açtı. Şimdi ise ambarları dolu.» demistir.

D.P. li bir bucağın başkanı hakkında tahkikat yapılıyor

Kadıköy savcılığı D.P. li bir Bucak Başkanı hakkında zimmetine 9250 lira geçirdiği iddiasıyla tahkikata başlamıştır.

İddiaya göre, bu bucağın başkanı ilköğretim okul yapımına zimmetine 9250 lira geçirmiş, yapılan bir ihpar üzerine işe el koyan mura-kıplar durumu tesbit ederek evrakı adli makamlara göndermiştir.

Kadıköy savcılığı, bazı hususların tesbiti için evrakı mahalli zabıtaya lade etmiştir. Polis, tahkikatı ikmalde çalışmaktadır.

Gezici esn

Ek 31: İmam hatip okulu ile Taşlıtarla'da iki okul törenle tedrisata açıldı, Son Posta Gazetesi, 5 Ekim 1958, 1.

Başvekil Adnan Menderes tarafından İmam Hatip okulu ile Taşlıtarla'da iki okul törenle tedrisata açıldı

Fatih - Çarşamba'da bir milyon lira sarfiyle inşa edilen İmam - Hatip okulunun açılışında konuşan Maarif Vekili İlâhiyat Enstitüsü kurulması için Başvekilinden talimat aldığını açıkladı - Menderes'e halkın büyük tezahüratı

Çarşambadaki Fethiye camii avlusunda 1200 metre karelik bir saha içine, bir milyon lira sarfiyle inşa edilmiş olan İmam Hatip okulu, dün merasimle açılmıştır.

(Devamı Sayfa 7 Sü. 3 tel)

Yardımcı'nın tiyatrolarımıza dair beyanatı

Bölge tiyatroları kanununun hazırlandığını bildiren Maarif Vekili Ankara'da yeni bir opera binası yapılacağını açıkladı

Ankara, 4 (Hususî) — Devlet Tiyatro ve Operasının temsilcilerine başlaması münasebetle kendisine görüşen bir arkadaşınıza Millî Eğitim Bakanı Ce-

Başvekil, Taşlıtarladaki ilköğretim okulunun tedrisata açılmasından sonra Maarif Vekili ile birlikte otururken

Sivil müdafaa

Ek 32: UNESCO'ya katılım hakkında kararname

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KAĞARLAR
Tetkik Dairesi

Karar Sayısı
4
10836

KARARNAME

UNESCO'nun 4/11-5/12/1958 tarihleri arasında Paris'de yapı-
cağı X uncu Genel Konferansına Hükümetimizi temsilen Maarif Vekili
Celâl Yardımcı'nın riyasetinde aza olarak; Konya Mebusu ve UNESCO Tür-
kiye Millî Komisyonu İdare Meclisi Azası ve Başkan Vekili Prof. Hamdi
Ragıp Atademir, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Profesörlerinden ve
mezkûr Komisyon İdare Meclisi Azası ve Başkan Vekili Bedrettin Tuncel,
Denizli Mebusu ve adı geçen Komisyon İdare Meclisi Azası Prof. Mehmet
Karasan, Maarif Vekâleti Umumî Müfettişi ve Dış Münasebetler Müdürü
Emin Hekimgil, Ekspert olarak; Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni ve
Aynı Komisyon İdare Meclisi Azası Zühtü Mürtoğlu, Türkiye Millî Ko-
misyonu Genel Sekreteri Zeki Karabuda, Maarif Vekâleti Hususî Kalem
Müdürü Necmi Kayhan, Sekreter olarak da sözü geçen Vekâlet Dış Müna-
sebetler Şube Müdürü Zekâi Baloğlu'ndan müteşekkil bir heyetin iştirak
etmesi ve Maarif Vekili Celâl Yardımcı'ya (150-yüzelli) Mebus Hamdi
Ragıp Atademir ile Mehmet Karasan'a (120-yüzyirmi) ^{ser} lira yevmiye veril-
mesi; Maarif Vekâletinin 16/9/1958 tarihli ve 360/2571 sayılı yazısı
üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 10 /10 /1958 tarihinde kararlaştırıl-
mıştır.

REİSİCUMHUR

Başvekil Devlet Vekili Devlet Vekili Devlet Vekili ve
Münakalat V. V. Devlet Vekili ve
Çalışma V. V.

Adliye Vekili Millî Müdafaa Vekili Dahiliye Vekili ve
Millî Müv. V. V. Hariciye Vekili Maliye Vekili

Maarif Vekili Nafia Vekili Ticaret Vekili ve
Hariciye V. V. Sıh. ve İç. Mu. Vekili Gün. ve İn. Vekili

Ziraat Vekili Münakalat Vekili Çalışma Vekili Sanayi Vekili İst. Yay. ve Turz Vekili

İmar ve İskân Vekili Koordinasyon Kurulu ve
Sanayi V. V.

Dosya No:
105-123
1129

Ek 33: Nebraska Seyahati için Kararname.

T. C.
BAŞVEKALET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

Karar Sayısı
4
10877

KARARNAME

ICA İdaresi ve Nebraska Üniversitesi ile maarifimizi ilgilendiren meseleler üzerinde görüşmelerde bulunmak üzere, vaki davete icabetle, Amerika'ya gidecek olan Maarif Vekili Celâl Yardımcı'ya, 1958 yılı Muvazeneî Umumiye Kanununa bağlı (H) cetveli gereğince itası mümkün en yüksek misil üzerinden yevmiye verilmesi; mezkûr Vekâletin 8/10/1958 tarihli ve 125.(307.40) 09044 sayılı yazısı üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 13 / 10/1958 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

C. Bayazıt

Eki

030 18 01 150 53 15

Başvekil Devlet Vekili Devlet Vekili Devlet Vekili ve Devlet Vekili ve
Münakalat V.V. Çalışma V.V.
Adliye Vekili Milli Müdafaa Vekili Dahiliye Vekili ve Hariciye Vekili Maliye Vekili
Milli M.V.V.
Maarif Vekili Nafia Vekili Ticaret Vekili ve Sih. ve İc. Mua. Vekili Güm. ve İn. Vekili
Hariciye V.V.
Ziraat Vekili Münakalat Vekili Çalışma Vekili Sanayi Vekili Bas. Yev. ve Turz. Vekili
İmar ve İskân Vekili ve Koordinasyon Vekili ve
Maliye V.V. Sanayi V.V.

Dosya No:
105-206
1193

Ek 34: Maarif Vekili Celal Yardımcı'nın istifası, Son Posta Gazetesi, 23 Mayıs 1959, 1.

Maarif Vekili Celâl Yardımcı'nın istifası

Bu husustaki haberler resmen teyit edilmemekle beraber bazı emarelerin ilgililerin dikkatini çektiği bildiriliyor

Ankara: 22. (Husus Muhabiri-
mizden) — Maarif Vekili Celâl Yardımcı'nın istifa ettiği dün gece şayi olmuş se şayialar bugün devam etmiştir. Haber veren çevreler Vekil'in makamından şahsi eşyasını da almış olduğunu ilâve etmişlerdir.

Ek 35: Yassıda duruşmalarına giderken Harika Yardımcı, Son Havadis Gazetesi, 12 Ekim 1960, 1.

Milli Birlik Komitesi İrtibat Bürosundan davetiyelerini alan düşük ailelerinden bir kısmı.

HARİKA YARDIMCI
Defileye gider gibi

GÜLTEN ERGİN
Çok düşünceli idi.

NEBAHAT YETKİNER
Kardeşi için

ENİBE BGE
Ali Gaziantepi

Ek 36: Celal Yardımcı'nın eşi Harika Yardımcı ve kız kardeşi Avukat Mesude Varol Yassıada duruşmalarına giderken, Akşam Gazetesi, 12 Ekim 1960, 1.

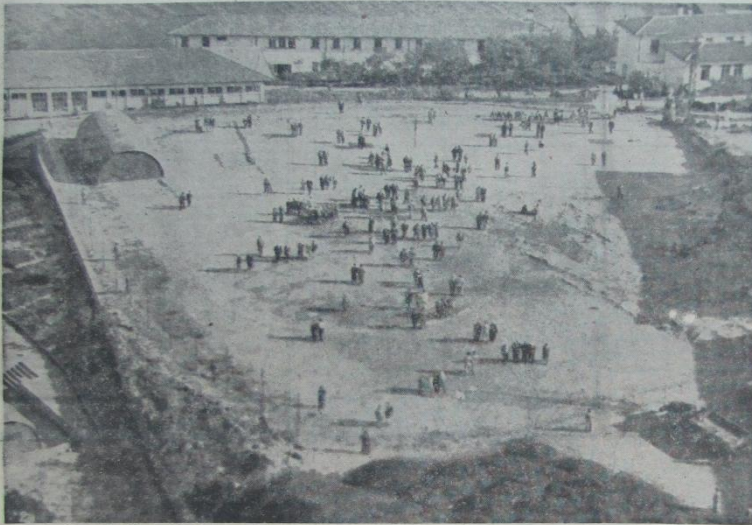
İrtibat Bürosuna müracaat edenlerden: Sağda C. Yardımcı'nın eşi H. Yardımcı ve Yardımcı'nın kızkardeşi hem de avukatı M. Varol.

Ek 37: Yardımcı ağladı, Akşam Gazetesi, 13 Ekim 1960, 1.

Sabıklar avukatlarıyla görüştü

Menderes, Koraltan, Ükmen ve Yardımcı'nın görüşmeleri 15 dakika sürdü. Yardımcı ağladı

Tarihi duruşmalar yarın başlayacak

Bir zamanlar bütün memleketi haraca kesen düşküleri Yassıada, etrafı tel örgülerle çevrilmiş bir sahada ve nöbetçilerin nezaretinde hava alıyorlar

MERYEM
SABIK İktidar mensuplarının yargılanmasına yarın sabah 9.30'da Yassıada'da başlanacaktır. Sabıklar dışı ilk defa olarak avukatları ile görüştürülmüştür.

Buana mensupları gösteren Feriethaber yapara ile Yassıada'da gi den avukatlar herkesten önce adaya iminiler ve sabıklarla görüşürülecekleri salona girmişlerdir. Yassıadın, Kınalıda'ya bakın tarafında bulunan yemek salonunda sabıklar, avukatlarıyla enbezer dakika görüşmüşlerdir. Görüşmede, alışık kişilik gün yemek masalarında sabıklarla, avukatları karşılıklı yer almışlar ve sohbetlerin nezaretinde konuşmuşlardır.

Sabık avukatı bulana bulunan 48 sabıkadan oluşan avukatları dün Yassıada'ya girmişlerdir. Sabık, Adnan Menderes'in avukatları Burhan Apaydın, İzzet Zeki Akat, Hakkı Karahanlı, avukatı Orhan Apaydın, Nedim Ökmen, avukatı Hakkı Uyar, Celal Yardımcı'nın avukatı Menderes Yılmaz, Ferit Menderes'in avukatı Ferit Akın, Hakkı Şamur'un avukatı Mahmut İyem, Hüseyin Karahanlı'nın avukatı İsmail Feridun Köpken, İsmail Müslimanoğlu, Hakkı Yılmaz'ın avukatlığı yapan kocası İsmail Hakkı Tokdemir, Çankaya mahkemeli İsmail Aliyev'in avukatlığı yapan oğlu İsmail Aliyev ile konuşmuşlardır. Sabık avukatı Yılmaz'ın avukatlığı yapan oğlu Yılmaz Yılmaz'dır.

Buana mensupları saat 12.00'de Yassıada'ya hareket ederken aynı rapor da adaya 3 avukatı konuşmuş. Genel avukatlığı ile görüşmede dernek şikâyetinde üç vakti kadar adada kalma ve sonra birleşimle ilgili görüşmelerdir.

Birinci sabıklar bir arada avukatları ile görüşmelerinde Adnan Menderes için bir adaya avukatları ile görüşme yapıldı.

Görüşmede sabık avukatları alışık etiminde, müvekkillerinin onları bulmuşlardır. İrtibat bürosunda sabıkların avukatlarıdır. Ancak son konuşma Adnan Menderes, Celal Y.

İZAHAT VERDİ : Milli Birlik Komitesi Genel Başkanı Celal Tokdemir, dün Yassıada'da gazetecilere konuşurken şunları söyledi: "Sabıkların duruşmaları bugün başlayacak. Sabıkların avukatları ile görüşmeleri bugün başladı. Sabıkların avukatları ile görüşmeleri bugün başladı. Sabıkların avukatları ile görüşmeleri bugün başladı."

Gazeteciler dün Yassıada'ya geldiler

Ek 38: Hesap veriyorlar, Son Havadis Gazetesi, 14 Ekim 1960, 1.

Ek 39: Düşükler için istenen cezalar, Son Havadis Gazetesi, 14 Ekim 1960, 2.

Ek 40: Hesap vermeye başladılar, Akşam Gazetesi, 15 Ekim 1960, 1.

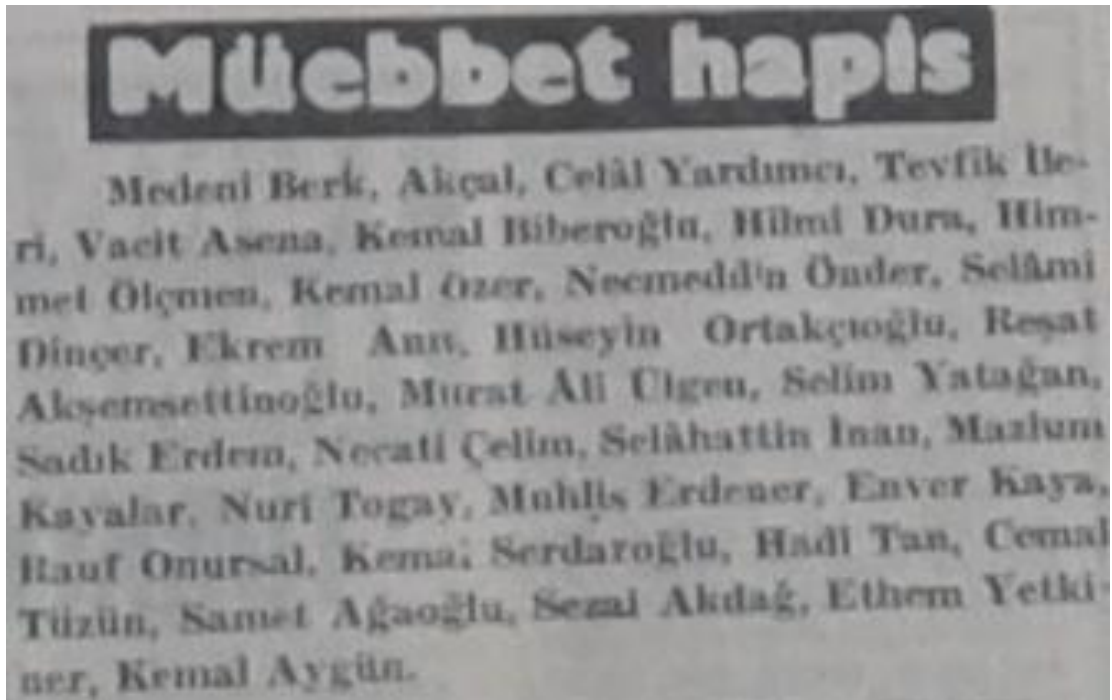
Ek 41: 15 idam cezası verildi, Son Havadis Gazetesi, 16 Eylül 1961, 1

Ek 42: Celal Yardımcı kararları dinliyor, Son Havadis 16 Eylül 1961, 1

Ek 43: Müebbet hapis, Son Havadis Gazetesi, 16 Eylül 1961, 1.

Ek 44: Radyo Davasındaki Savunması

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

1

Sayın yeşil ada Kumandanlığı
elile

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Yüksek Adalet Divanı
Yüce Başkanlığına:

Sanık: Celâl Yardımcı:

Mevzuu: Radyo davasında esas hakkında mü-
dafadır - Şifahi müdafinin yazılı örneğidir.

Muhterem Başkan, Muhterem Hâkimler:

Bizim kısım harp, muhaceret, tahredici
didinmeler, cürümler, emek ve alın teri ile acı
mahrumiyetler içinde geçen elli yıllık bir ömür
boyunca tek bir hedefe, faziletin hedefine doğru
Kostum - Milli varlığımızın içinde içimci değer-
lerimizin kudretini hisbetinde hisse almak, vatana
hizmet edebilmenin saadetine ermek ve bu şerefim
hürriyetine sahip olarak yaşamak için Kostum. Allahın
handederiz. Milletime ve aziz vatanıma şükran his-
leriyle mütehallice olarak arz edebiliyorum ki buna vasil
oldum. haysiyetli yollardan, namuslu yollardan
ve lakin çok çetin yollardan geçerek vasil oldum.
Bunlar öylesine mâseri kazandı ki, hakkındaki
isnat ve iddiaların mahiyet ve sumulii ne olursa
olsun bunlar mütlaka mahfuz kalacak ve mütlaka

010 33 100 2

55

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Ek 45: Celal Yardımcı'nın suçlandığı davalardan üniversite hocalarının meslekten uzaklaştırılmasına dair belge, BCA.

T. C.
Yüksek Soruşturma Kurulu
Başkanlığı
Sayı: 545-210
Ek: 20

4.2.1961

Yüksek Adalet Divanı Başsavcılığına

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

İstanbul

Düşük Adliye Vekili Celal Yardımcının İstanbul Büyükdere Cayırbaşı Bahçeköy caddesindeki 24/3 numaralı evinde yapılan aramada bulunarak İstanbul Örfi İdare Kumandanlığına Kurulumuza gönderilen evrak içinde zuhur eden, İstanbul Üniversitesi 20 profesörünün emekliye sevkî hakkında, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tanzim kılınmış olan kararnamele, anayasayı ihlâl davasının duruşması sırasında gözönünde tutulması mülâhazasıyla birlikte sunulmuştur.

Saygılarımla.

NAK

Yüksek Soruşturma Kurulu
Başkanı

Fazlı Öztan

F. Öztan

-21-

010	09		7	21	3

1

Fon No: 10 9 0 0 - Kutu No: 7 - Dosya No: 21 - Sıra No: 3

Ek 46: Vatan Cephesinde suçlandığı nutuk, BCA.

T. C.
İSTANBUL VALİLİĞİ

Ad. Müş.: 960/ 1245-K-3 U-5-11054 9/8/960
Konu : Suç mevzuu Nutuklar HK. Gizliliği Kaldırıldı gizli 11

Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanlığına
ANKARA

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİNİ

D.P. nin müsadere edilen eşyaları arasında zuhur eden Vatan cephesi eşyalarının açılışında Celâl Yardımcı ve Kemal Aydın tarafından söylenen nutukların banda alınmış şekli bulunarak bütün bandlar dinlenmiş ilişikte takdim edilen Kemal aydın ve Muhtemelen Celâl Yardımcının nutuklarına havi kısımlarda suç unsuru görülerek zan ta geçilmiş tutulan zabıt varakası ile suç unsuru sözleri ihtiva eden band ekte sunulmuştur.
Kanuni gereğini emir ve müsadeleriniz arz ederim.

Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanlığı
Eki: I adet Ses bandı ve I adet Zabıt Varakası

Refik Tulga
İstanbul Valisi

Mekey S. K.
17. 8. 960

F. D. D. 16. 8. 1960

010	09			211681

Fon No: 10 9 0 0 - Kutu No: 221 - Dosya No: 684 - Sıra No: 1

Ek 47: Celal Yardımcı'nın Vatan Cephesi savunması, BCA.

Yasın ada Kumandanlığı
ile

Yüksek adalet divanı mehterem
Başkanlığına
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİNİ

Vatan cephesi davasında tanık olarak dinlenen Ferhan Onat ile Doğan Onat'ın şahadeti sırasında Vatan cephesine ithaflarının tarihini ve sureti cereyanını hadiseler ve hakikatlara tamamen aykırı olarak mahkemeye arz ettiklerini öğrenmiş bulunmaktayım.

Yiğitlerine karşı hakikati arz etmek, maaslarında tenkisatın bir italya seyahatindeki insulsiiz hareketlerinden ötürü vaki olduğunu açıklamak, ve Bendeniz maasif ve hıgından ayılduktan pek çok zaman sonra Hüsameddin İsmik den bir arkadaşlarının terassutü ile partiye girdiklerini ve radyoda sekerite rüpostaj yapıldığı hakkında bendenize verilen bilgiyi arz etmek üzere zabıt sıfatı ile dinlememe müsaade buyurulmasını saygı ile arz ve rica ederim

Celâl yardımcı
yasın adada tutuk

010	09			211681

Fon No: 10 9 0 0 - Kutu No: 221 - Dosya No: 684 - Sıra No: 2

Bir de Bahtsız mal İktisabı
dosyam var

Bu dosya ile vatandaş hakkına, Şerefine, emez ve alın terine, Mülkiyet hakkına indirilmiş en hassas ve insafsız darbeyi müşahede buyuracaksınız.

Bu dosyada, Bir tek sözde Bilir Kisi Raporu ile bütün bir ömürün Kazancının yarısı Boze, yarısı Karşılığı olarak gösterilmiştir.

Boze Hakikattir, Resmi Kayıtlara dayanıyor. Ya Kaynağı belli olmayan mal iftirasının mesnedi nedir. Bir ihtarımı var. Bir veritame mi mevcut. Delil mi gösteriliyor. Şüphesi davet edecek bir Karinemi var. hayır. hiç bir şey yok. TEK Bir şey var. Bu Bellisiz Kaynağı icat ve tertip eden Bilir Kisinin yalný Kendisi var bir de onun yarattığı zaraflar.

Bu Bilir kişi yemediğimi yedirmek, giymediğimi giydirmek suretiyle Keyfi maaşlarım (154.000) lira ilave yapıyor, nakit, menkul ve gayri menkul olarak ne varsa 950 den sonra Kazanılmış gösteriyor, gelirlerimi kettmediyor, Bile istisna Bütün mallarıma astronomik deneyecek tarzda fazla kıymet taredir ediyor, Biflary Kachky-
teki evime fazlasından (125,000) lira, Büyük derede apartmanı (120,000) lira Kartalaki fazlasına (15,000) lira fazla fiyat kayduredan sonra Kabarttığı Bu Keseden Keyfi zaraflarla Karşıma ve Hâkimin Karşısına Çıkıyor " İşte Kaynağı Bellisiz Mal " diye öz adını Rapora Bağlıyor. günlerce Radyolarda, gazetelerde gayri mesru Serret diye ilan edilen, Benim, ailemin, çocuklarımın Şerefine, namus ve haysiyetine vatandaş düşman eden, Çoluk Çoçuğumun Rüşkına tedbirler kayduran işte Bu Rapor'dur. Allah Bunun hesabını elbette bir gün sebep olana soracaktır. Tek tesellim budur.

010 09 33 100 2

Ek 50: Ağrı'ya yapılan para yardımlarından dolayı Yassıada duruşmalarında savunmasını yapan Celal Yardımcı, BCA.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

73

Naip Üye :Fahri Ar
Z.Katibi :Veysel Alkuş

SANIK: Celâl Yardımcı,Celâl oğlu,Nazifeden 1327 doğumlu ,
Doğu Beyazıttan naklen İstanbul Taksim nüfusuna kayıtlı,sabık Adliye
Vekili ve Ağrı mebusu ,halen Yassıadada mevkuf, İstanbul Fener yolu
Hat boyu nu 18 de ikametgahı bulunduğu söylemekle hadise anlatılarak
soruldu:

Ben 957 seçimlerine tekaddüm eden günlerde ve müteakip zamanlarında Devlet vekili idim. Bu meyanda Vakıflar Umum Müdürlüğünün işleri de bana bağlı idi. Haddizatında umumi Muvazene bütçesinde Vakıflar Umum Müdürlüğü adına yerini alan Türkiye Camilerini Onarma ve yapma faslında bir para mevcuttur. Bu her nerede tamire veya lüzumuna bina en inşasına tevessül edilen bir cami varsa mezkûr fasıldan istifadeyi icab ettirir. Ben de Ağrı Vilâyetinin mebusu olarak yani intihap bölgenin ihtiyaçlarını tetkik edip alâkalı mercilere duyurmak kabîlinden olmak üzere tamiri gereken camiler için Vakıflar Umum Müdürlüğünden münasip ödeneğin gönderilmesini istemiş idim. Bu Ankarada vazife görürken yapmış olduğum bir delâletten ibarettir. Fakat ne ben parayı götürdüm ne tediye emrini mahalline gönderilmesinden sonra orada sureti taksimine karıştım ne de siyasi faaliyetim hasebiyle ihalen yerlere verelim diye bir empozede bulundum. Gönderilen para vilâyet tarafından usulü dairesinde ve ihtiyaçlar nisbetinde tevziye tabi tutulmuştur. 957 bütçesindeki buna ait ödenek seçime tekaddüm eden günlerde yalnız benim vilayetime değil. Türkiyenin bütün vilâyetlerine gönderilmiştir. Benim bu arada hatırlatmam ve ihtiyacı bir an evvel için karşılamalarını söylemem tamamen mebus olarak intihap bölgeye ait vazifemi yapmaktan ibarettir. Bunu her bölgenin mebusu yapmıştır. Okunulan yerler arasında adı geçen İsa Erarslan'ı Ağrı DP.başkanı olarak tanırım .Fakat herhalde şahsına değil yaptıracağı işler için para verilmiş olabilir. Ben şahsen ne verildiğini ve ne de verilmediğini bilmiyorum. Okuduğunuz listeyi şimdi duydum. Bu işin tevzii ile uzaktan yakından meşgul olmadım. Esasen vekil olarak çalışma durumum ve şahsi prensiplerim bu türlü ufak işlerle meşgul olmaya müsait değildi. Dedi ve isnadın varit olmadığını ,aslâ adı geçen faslın dantilmasından istifadeye kalkışarak seçim propogandası yapmadığını ve siyasi faaliyet göstermediğini ilâve etti.Ayrıca 10 yıllık mebusluğu sırasında 6 yıl muhtelif vekâletlerde vekil olarak çalıştığını fakat hiç bir vatandaş hakkında kayıracı muamele yapmadığı gibi parti gözetmeden hizmet ettiğini ve bu bakımdan hakkında hiç bir soru dahi

010 09 326/1007 5 45

Ek 51: Görevi kötüye kullanmaktan yargılanan Yardımcı, BCA.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Yüksek Soruşturma Kurulu

Başkanlığı

Sayı :

Esas : 154

Karar : 117

Ek: 1 dosya

/ / 196

56
1

Millî Birlik Komitesi Sekreterliğine

Görevlerini kötüye kullanmaktan sanık sakıt Millî Eğitim Bakanı Celâl Yardımcı ve arkadaşları haklarında yapılan tahkikat sonunda muhakemelerinin men'ine dair verilen 18.11.1960 tarih ve 154/117 sayılı karar, dosyası ile birlikte takdim kılındı.

Kararın, 3 sayılı kanununun 13 üncü maddesi hükümlerine göre Millî Birlik Komitesince tetkik buyurulması hususuna yüksek delâletlerini arz ederim.

No. U.

Yüksek Soruşturma Kurulu
Başkanı

Hayreddin Ş. Perk

Hayreddin Ş. Perk

010	09		315 978	2

36

Fon No: 10 9 0 0 - Kutu No: 315 - Dosya No: 978 - Sıra No: 2

Ek 52: Hüküm Hılasası, BCA.

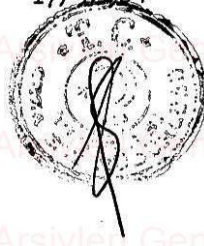
Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
H Ü K Ü M H U L A S A S I

Mahkemenin Adı : Yüksek Adalet Divanı
Esas kayıt numarası : 1960/6
C.Savcılığı Esas No. : Yüksek Adalet divanı Başsavcılığı
I - Davacının veya müştekinin adı ve sanı: K.H.
2 - Hükümlünün adı ve sanı: CELAL YARDIMCI
İş: Celal oğlu nazifeden doğma I327 D.lu Doğu beyazıt
3- Suçun vukuu tarih: 1960 Mayıs ayından evvel
4 - Hükme esas olan kanun maddesi: T.C.K.nun I46/I,59
Nev i : Hapis (Ağır)
5 - HÜKMÜN : Müddeti : Müebbet
Miktarı : Müebbet
Tarih : 15/9/96I
Subut vasıtaları: İddia'a şahadet
6 - Mevkuf ise tevkif tarih: 27/Mâyls/960

Hüküm Katileşmiştir. Divan Başsavcılığı

Aslının aynıdır.
17/9/864

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Üsküdar Cumhuriyet Sarayına

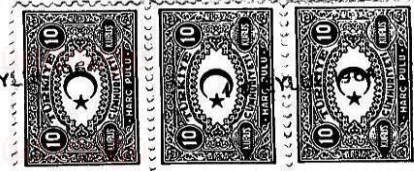
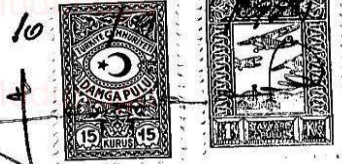
Adalet Bakanlığının yazılı talimatına istinaden vaki muamelelerin üzerine Haydar paşa numune Hastahanesi tarafından yapılan muayene ve tetkik sonunda verilen Raporda:
uygun zamanda Beri çekiminde olan gam hastası hem hayati ehemmiyette ve hem de sürekli mahiyette görülerek C. M. U. Kanununun 399 uncu maddesi ile beraber ana yasanın 197 nci maddesinin de hükmünde tatbiki:
luzumuna karar verilmiştir

adı geçen Hastahane Sihihi Kurulunca verilen rapordaki lüzum ve zaruret gözü önünde tutularak Ana yasanın 97 nci maddesinin ikinci fıkrası muvafıkla affına delaletiniği.

Saygılı rica ederim

Celal Yardımcı

Top Taze Çaya
C. v.

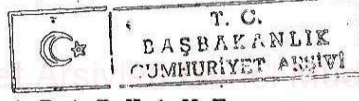
K. K.

10.9.964

13955

310 2 111

Ek 54: Sağlık sebeplerinden dolayı tahliye edilmesine dair Kararname, BCA.

K A R A R N A M E

3156

1- Yüksek Adalet Divanıca 15/9/1961 tarihinde ittihaz olunan kesin kararlar; Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/1 ve 59 üncü maddeleri uyarınca ölüm cezası yerine müebbet ağır hapse konulmasına ve hakkında aynı kanunun 31 ve 33 üncü maddelerinin tatbiki ile, müebbeten âmme hizmetlerinden memnuiyetine ve cezası müddeti zarfında kanunî mahcuriyet halinde bulundurulmasına karar verilen, hükümlü Celâl oğlu, 1327 doğumlu Celâl Yardımcı'nın, Tıbben tesbit olunan sürekli hastalıkları sebebiyle; Cezasının tamamen kaldırılması, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 97 inci maddesi 2 inci fıkrası hükmü gereğince uygun görülmüştür.

2- Bu kararı Adalet Bakanı yürütür.

40.

1- 8 Ocak 1963

CUMHURBAŞKANI

BAŞBAKAN

ADALET BAKANI

030	11	1	310	1	11

Ek 55: Affın geri getirilmesine dair, Tercüman Gazetesi, 16 Haziran 1969, 1.

Ek 56: Celal Bayar ve Celal Yardımcı, Tercüman Gazetesi, 1 Mart 1975, 1.

Ek 57: Celal Yardımcı Avukatlık yıllarında.

Ek 58: DP iktidarı döneminde.

Ek 59: Adnan Menderes ve Celal Yardımcı.

Ek 60: Celal Yardımcı ve diğler DP'li Bakanlar

Ek 61: Celal Yardımcı Maya dergisinde

Ek 62: Kızı ve torunuyla

Ek 63: Celal Bayar, Celal Yardımcı ve eski DP'liler bir arada

Ek 64: Celal Yardımcı vefat etti, Tercüman Gazetesi, 10 Ocak 1986.

Ek 65: Acı kaybımız, Tercüman Gazetesi, 11 Ocak 1986.

ACI KAYBIMIZ

Ağrı eşrafından, Ensarizadelerden merhum Hacı Hüseyin Celal ile merhume Nafize Yardımcı'nın oğulları; merhum Veysi Yardımcı; merhume Sabiha Acarbay ile Hasan Yardımcı, Mehmet Yardımcı, Saadet Yardımcı, Mesude Varol, Yusuf Yardımcı ve Nuri Yardımcı'nın kardeşleri; Merhum Albay İzzet Yavuz ile Nigâr Kızıltan'ın damatları; Nejat, Yılmaz, Ufuk, Sema, Hatice, Sezen ve Gürsel ile Mesut, Ümit, Ünver ve Gökhan Yardımcı'nın amcaları; Mukaddes, Muazzez, Yılmaz, Muzaffer Acarbay ile Nurdan ve Nazan Varol'un dayıları; Vedat ve Zübeyde Kızıltan'ın enişterleri; Ersin Takla ve Zehra Yardımcı'nın kayınpederleri, Sema, Semra, Gökhan, Necdet ve Eser Tümen'in büyük enişterleri; Ceylan, Selin ve Celal ile Aslı, Esra, Mert, Metin ve Şule'nin dedeleri; Harika Yardımcı'nın sevgili eşi; Şahika Takla ve Şerif Yardımcı'nın biricik babaları,

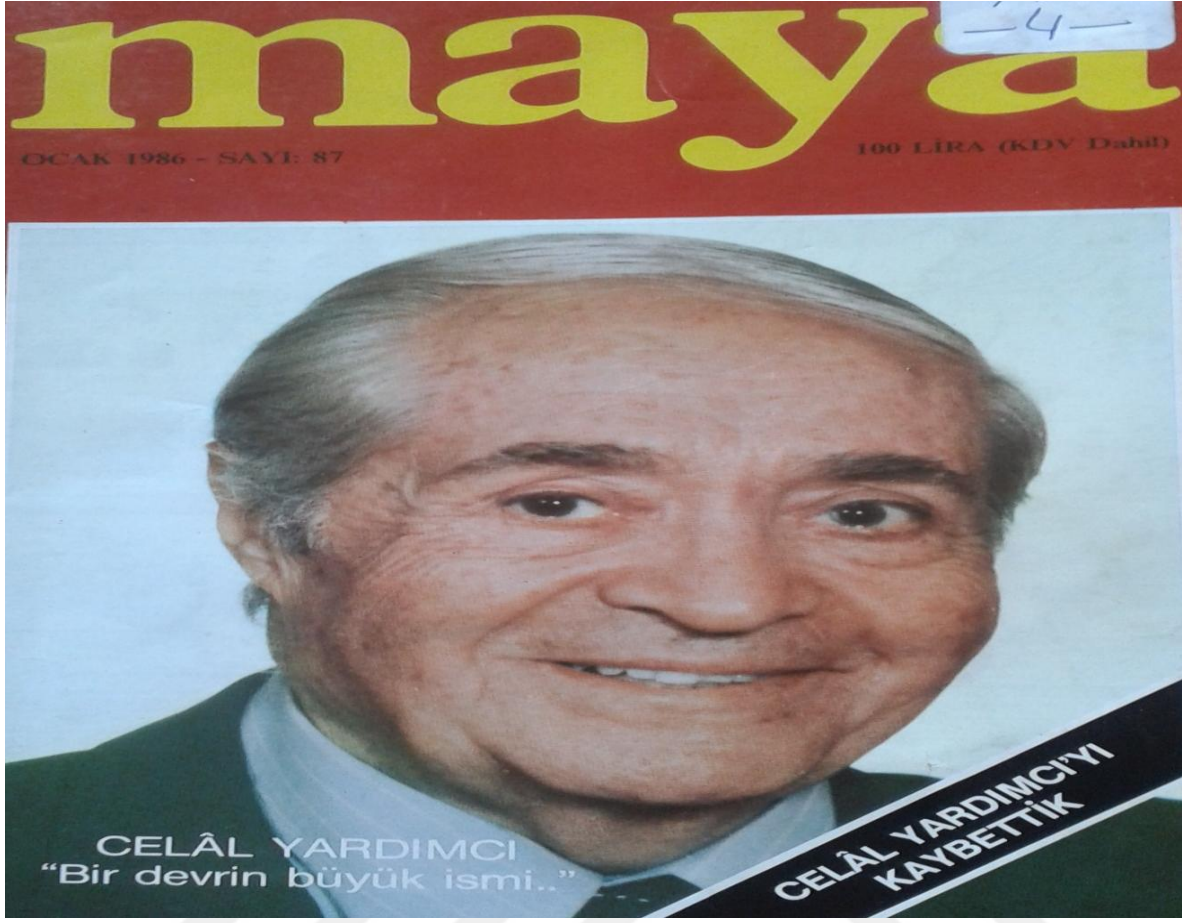
Eski Devlet, Adalet ve Millî Eğitim Bakanlarından her şeyimiz, sevgili varlığımız,

HÜSEYİN CELAL YARDIMCI

10 Ocak 1986 Cuma günü Hakkın rahmetine kavuşmuştur. 13 Ocak 1986 Pazartesi günü Şişli Camii'nde kılınacak öğle namazından sonra Zincirlikuyu Mezarlığı'nda ebedi istirahatgâhına tevdi edilecektir.

AİLESİ

Ek 66: Maya Dergisi kapağında

Ek 67: Celal Yardımcı toprağa verildi, Tercüman Gazetesi, 13 Ocak 1986.

ÖZ GEÇMİŞ

1990 yılında Kars'ta doğdu. İlköğrenimini Kars'ta, Orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nde bitirdi. 2013 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başladı.

